

T.C

HARRAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

COĞRAFYA ANABİLİM DALI

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

**SUR (DİYARBAKIR) İLÇE MERKEZİNDE YAŞANAN GÖÇÜN
(2015-2016) SOSYO-EKONOMİK BOYUTLARININ
İNCELENMESİ**

Mazlum ÖRMEK

ŞANLIURFA-2019

T.C

HARRAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

COĞRAFYA ANABİLİM DALI

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

**SUR (DİYARBAKIR) İLÇE MERKEZİNDE YAŞANAN GÖÇÜN
(2015-2016) SOSYO-EKONOMİK BOYUTLARININ
İNCELENMESİ**

Mazlum ÖRMEK

Danışman

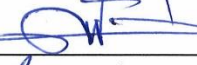

Prof. Dr. Sedat BENEK

ŞANLIURFA -2019

T. C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Enstitünüz Coğrafya Anabilim Dalı 165225003 numaralı Mazlum ÖRMEK'in hazırladığı " Sur (Diyarbakır) İlçe Merkezinde Yaşanan Göçün (2015-2016) Sosyo-Ekonomik Boyutlarının İncelenmesi " konulu **yüksek lisans** tezi ile ilgili tez savunması, 22 / 02 / 2019 tarihinde, saat 13.00'te yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABUL (başarılı) olduğuna oybirliği/oy çokluğu ile karar verilmiştir.

22 / 02 / 2019

Sınav Jürisi	Unvan, Adı Soyadı	Kanaati	İmzası
Danışman	Prof. Dr. Serhat Benek	Kabul	
Üye	Prof. Dr. Necmettin Elmastaş	Kabul	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Vakıf Cevher	Kabul	

Bu tezin Coğrafya Anabilim Dalında Yapıldığını ve Enstitümüz Kurallarına Göre Düzenlendiğini Onaylarım.

27.10.5/2019.

Prof. Dr. Abdullah ÇELİK
Müdür

Not: a) Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan alıntılar, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

b) Tez, HÜBAK'tan Bilimsel Araştırma Projesi mali destek Almıştır Almamıştır.

HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ORJİNALLİK RAPORU VE BEYAN BELGESİ

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ

Adı-Soyadı: Mazlum ÖRMEK
Öğrenci Numarası: 165225003
Enstitü Anabilim Dalı: Sosyal Bilimler
Enstitüsü
Programı: Coğrafya
Başlık (Türkçe) : Sur (Diyarbakır) İlçe
Merkezinde Yaşanan Göçün (2015-2016)
Sosyo-Ekonomik Boyutlarının
İncelenmesi

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yukarıda başlığı belirtilen Tezli Yüksek Lisans çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 153 sayfalık kısmına ilişkin, 21.01.2019 tarihinde şahsım/ danışmanım tarafından **Turnitin** adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, benzerlik oranı % 14'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç/dâhil
- 4- 6 kelimededen daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Yukarıda bilgileri verilen tezli/tezsiz lisansüstü programlarda seminer, dönem projesi, tez vb Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından kabul edilen lisansüstü orijinallik raporu alınması uygulama esasları ile belirlenen azami benzerlik oranlarını aşmadığını ve bütün bilgilerin, akademik kurallara uygun olarak toplanıp sunulduğunu, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı, blok şeklinde alıntılar yapmadığımı ve tüm alıntıların bilimsel atıf kuralları çerçevesinde kaynağını gösterdiğimi, Yükseköğretim kurulu bilimsel araştırma ve yayın etiği yönergesi ile Harran Üniversitesi bilimsel araştırma ve yayın etiği yönergesinin 8. maddesinde yer alan etik ihlallerden her hangi birisinin yer almadığını, etik ihlal tespiti halinde, Enstitü yönetim kurulunca, diplomamın iptal edilmesini kabul ediyorum.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

03.04.2019
Hazırlayan Öğrencinin
İmzası

Yukarıda yer alan raporun ve beyanın doğruluğunu onaylım. 03.04.2019

Prof. Dr. Sedat BENEK
Danışmanın Unvanı-Adı-Soyadı
İmzası

ÖZET

SUR (DİYARBAKIR) İLÇE MERKEZİNDE YAŞANAN GÖÇÜN (2015-2016) SOSYO-EKONOMİK BOYUTLARININ İNCELENMESİ

ÖRMEK, Mazlum

Yüksek Lisans Tezi

Coğrafya Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Sedat BENEK

Şubat, 2019, 153 sayfa

Özelde Suriçi, genelde ise Suriçi'nin de içinde bulunduğu Diyarbakır şehrinin yedi bin yıllık bir geçmişi bulunmaktadır. Başka bir ifade ile Suriçi, bir taraftan oldukça eski bir yerleşim birimi, diğer taraftan ise çok sayıda uygarlığın izlerini taşıması nedeniyle hem ulusal hem de uluslararası alanda önemi olan ve ilgi duyulan bir yerdir. Bu özellikleri nedeniyle Diyarbakır Surları ve Hevsel Bahçeleri, Temmuz 2015'te UNESCO tarafından "Dünya Kültür Mirası" olarak tescillenmiştir. Ancak, aynı yıl, Suriçi sakinleri, başlayan çatışmalı ortam nedeniyle önce yakın mahallelere ve sonrasında da yakın ilçe ve diğer illere göç etmek zorunda kalmışlardır.

Nitekim Suriçi'nde olduğu gibi tarihin her döneminde insanlar, birçok nedenden dolayı yaşam alanlarını geniş bir zaman diliminde veya ansızın değiştirmek durumunda kalmışlardır. İşte çalışmanın konusunu Çözüm Süreci (2013-2015) sonrasında Suriçi (Sur/Diyarbakır) ilçe merkezinde yaşanan çatışmalı ortam ve sonrasında uygulanan sokağa çıkma yasaklarına bağlı olarak meydana gelen göçler oluşturmaktadır. Bu çalışmanın amacı ise; 2015-2016 yıllarında ansızın yaşam alanlarını değiştirmek zorunda kalan Diyarbakır kentinin Sur ilçe merkezi sınırları içerisinde kalan Suriçi sakinlerinin kısa metrajlı yer değiştirmelerinden sonra yaşadıklarını, sosyo-ekonomik yapılarında

meydana gelen değişimleri, mekansal değişimlerini ve geleceğe ilişkin beklenti ve umutlarını ortaya koymaktır.

Söz konusu dönemde yaşanan çatışmalı ortama bağlı olarak Suriçi'ndeki on beş mahallede göçe maruz kalanlarla önceden yapılandırılmış anket formu kullanılarak “**yüz yüze görüşme yöntemi**” ile 308 kişiyle görüşülmüştür. Anket formu ile elde edilen verilerin değerlendirilmesinde ve analizinde SPSS (22.0) istatistik paket programı ve göç eden ailelerin mekânsal dağılışını göstermek, başka bir ifade ile tematik haritalar oluşturmak için de Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) ArcMap 10.3 paket programı kullanılmıştır. Ayrıca, araştırmada elde edilen nicel verilere ek olarak nitel bilgi elde etmek için de “**odak grup görüşme**”leri de yapılmıştır.

Araştırma sonucunda oturdukları Suriçi'nden göç etmek zorunda kalan insanların, göç sürecinde ciddi sorunlar yaşadıkları, göç öncesi ve sonrasında sosyo-ekonomik yapılarında ciddi bozulmaların meydana geldiği, büyük bir kısmının Diyarbakır kent merkezindeki diğer ilçe ve mahallelere göç ettiği, bir kısmının beklentilerinin kısmen karşılandığı ve büyük bir kısmının ise umutlarını kaybettikleri saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Zorunlu Göç, Çözüm Süreci, Sosyo-Ekonomik Yapı, Sur

ABSTRACT

INVESTIGATION OF THE SOCIO-ECONOMIC DIMENSIONS OF THE MIGRATION (2015-2016) IN THE SUR (DİYARBAKIR) DISTRICT CENTER

ÖRMEK, Mazlum

Master's Thesis

Department of Geography

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Sedat BENEK

February, 2019, 153 pages

In particular, Suriçi district, in general, city of Diyarbakır including Suriçi has a history of seven thousand years. In other words, on the one hand, Suriçi is a rather old settlement. On the other hand, because it carries the traces of many civilizations, it is a place of importance and interest both nationally and internationally. Due to these characteristics, Diyarbakır City Walls and Hevsel Gardens were registered as World Cultural Heritage by UNESCO in July 2015. However, in the same year, Suriçi residents had to migrate to the nearby neighborhoods and then to the nearby districts and other provinces due to the conflicting environment.

In fact, in every period of history, people, as in Suriçi, have had to change their habitat over a wide period of time or suddenly due to many reasons. The subject of the study is the conflicts that occurred in Suriçi (Sur / Diyarbakır) district center after the Solution Process (2013-2015) and the migrations occurred due to the curfews applied in the aftermath. The purpose of this study is to reveal changes in socio-economic structures, spatial changes, expectations and hopes of Suriçi residents about future who were living within the borders of Sur district of Diyarbakır city and had to change their habitat suddenly in 2015-2016 after short displacements.

During the period in question, three hundred and eight people were interviewed with face-to-face interview method in a pre-structured questionnaire with those who

were exposed to immigration in fifteen neighborhoods in Suriçi. In the evaluation and analysis of the data obtained by the questionnaire, SPSS (22.0) statistical package program and Geographical Information Systems (GIS) ArcMap 10.3 package program were used to show the spatial distribution of migratory families and to create thematic maps. In addition to the quantitative data obtained in the study, focus group interviews were conducted to obtain qualitative information.

As a result of the research, it had been determined that people having to migrate from Suriçi where they live had serious problems in the migration process, there have been serious deteriorations in socio-economic structures before and after migration, Most of them migrate to other districts and neighborhoods in Diyarbakır city center. Some people's expectations are partly met and most of them lost their hopes.

Key Words: Migration, Forced Migration, Resolution Process, Socio-Economic Structure, Sur

**SUR (DİYARBAKIR) İLÇE MERKEZİNDE YAŞANAN GÖÇÜN (2015-2016)
SOSYO-EKONOMİK BOYUTLARININ İNCELENMESİ**

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	<i>II</i>
ORJİNALLİK RAPORU VE BEYAN BELGESİ.....	<i>III</i>
ÖZET.....	<i>IV</i>
ABSTRACT.....	<i>VI</i>
İÇİNDEKİLER	<i>VIII</i>
KISALTMALAR.....	<i>XII</i>
HARİTALAR LİSTESİ.....	<i>XIII</i>
GRAFİKLER LİSTESİ.....	<i>XV</i>
TABLolar LİSTESİ.....	<i>XVIII</i>
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ.....	<i>XIX</i>
UYDU GÖRÜNTÜLERİ LİSTESİ	<i>XX</i>
EKLER LİSTESİ	<i>XXI</i>
GİRİŞ	<i>1</i>

BİRİNCİ BÖLÜM

**ARAŞTIRMANIN ALANI, AMACI, YÖNTEMİ VE KAVRAMSAL –
KURAMSAL ÇERÇEVESİ**

ARAŞTIRMANIN ALANI, AMACI, YÖNTEMİ VE KAVRAMSAL – KURAMSAL ÇERÇEVESİ.....	<i>7</i>
1.1.ARAŞTIRMA ALANININ YERİ VE SINIRLARI	<i>9</i>
1.2.ARAŞTIRMANIN KONUSU VE KAPSAMI	<i>13</i>
1.3.ARAŞTIRMANIN AMACI.....	<i>14</i>

1.4.ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE TEKNİKLERİ.....	16
1.5.ARAŞTIRMANIN ÖZGÜN DEĞERİ VE YAYGIN ETKİSİ.....	18
1.6.LİTERATÜR TARAMASI.....	19
1.7.KAVRAMSAL VE KURAMSAL TARTIŞMALAR	25
1.7.1.Göç	25
1.7.2.Göç Türleri	26
1.7.3.Zorunlu Göç	27
1.7.4.Göç Kuramları.....	29
1.7.4.1.Ravenstein’ın Göç Kanunları	29
1.7.4.2.İtme Çekme Kuramı	31
1.7.4.3. Petersen’in Göç Tipleri	32
1.7.4.4. Merkez Çevre Kuramı.....	33
1.7.4.5. Göç Sistemleri Kuramı.....	33

İKİNCİ BÖLÜM

SURİÇİ’NDE MEYDANA GELEN GÖÇLER (1984-2016)

SURİÇİ’NDE MEYDANA GELEN GÖÇLER (1984-2016).....	34
2.1. 1984-1999 YILLARI ARASINDA ÇATIŞMALI ORTAMA BAĞLI SURİÇİ’NE GELEN ZORUNLU GÖÇLER	34
2.2. 2000-2015 YILLARI ARASINDA NORMALLEŞME SÜRECİ VE ÇÖZÜM ARAYIŞLARI	40
2.2.1. Çözüm Süreci (2013-2015).....	41
2.3. 2015-2016 YILLARI ARASINDA ÇATIŞMALI ORTAMA BAĞLI SUR İLÇE MERKEZİNDE YAŞANAN ZORUNLU GÖÇLER	45
2.3.1. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde Yeniden Çatışmalı Ortamı Hazırlayan Gelişmeler.....	45
2.3.2.Suriçi’nde Sokağa Çıkma Yasakları	51
2.3.2.1.Suriçi’nde Çatışmaların Yoğunlaştığı Mahalleler.....	62
2.3.3. Suriçi’nde Yaşanan Çatışmalı Ortamın Sonuçları	64
2.3.3.1.Çatışmalardan Sonra Suriçi’nde Sağlık ve Eğitimin Genel Durumu.....	65
2.3.3.2.Çatışmalardan SonraSuriçi’nde Ekonomik Bozulmalar	66
2.3.3.3.Çatışmalardan SonraSuriçi’nde Hasar Tespit ve Kamulaştırma Süreci...67	
2.3.3.4.Çatışmalardan Sonra Suriçi’nde Yaşanan Zorunlu Göç Hareketi.....	75

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI VE DEĞERLENDİRME

ARAŞTIRMA BULGULARI VE DEĞERLENDİRME.....	81
3.1.ARAŞTIRMA SAHASI SURİÇİ (SUR/DİYARBAKIR) HAKKINDA	81
3.1.1.Genel Hatları ile Diyarbakır ve Suriçi	81
3.2.KATILIMCILARIN PROFİL ÖZELLİKLERİ	89
3.2.1.Cinsiyet	89
3.2.3.Medeni Hal.....	91
3.2.4.Çocuk Sayısı	92
3.2.5.Eğitim Durumu	93
3.2.6.Meslek	94
3.2.7.Sağlık Güvencesi.....	95
3.3.KATILIMCILARIN GÖÇ ÖNCESİ DURUMU	97
3.3.1.Katılımcıların Sur'a Gelmeden Önce Yaşadıkları İl/İlçe Bilgisi	97
3.3.2. Katılımcıların Sur'a Geliş Tarihleri	98
3.3.3. Sur'a Gelme/Göç Etme Nedeni.....	99
3.3.4.Sur'a Gelmeden Önce Yerleşim Yerinizden Göç Ettiniz mi?	100
3.3.5. Katılımcıların Göç Öncesi Sur 'da Oturdıkları Mahalleler	100
3.3.6.Katılımcıların Sur'da Yaşadıkları Evin Konut Tipi ve Mülkiyet Durumu ...	101
3.3.7. Katılımcıların Sur'da Yaşadıkları Konutun Kullanım Durumu.....	102
3.3.8. Katılımcıların Sur'daki İşyeri Durumu	103
3.3.10.Katılımcıların Sur'daki Ekonomik Durumları	104
3.4.KATILIMCILARIN GÖÇ ESNASINDAKİ DURUMU	105
3.4.1.Katılımcıların Sur'dan Göç Etme Tarihleri.....	105
3.4.2.Katılımcıların Sur'dan Göç Edince İlk Olarak Nereye Gittikleri, İlk Olarak Kimde Kaldıkları ve Ne Kadar Kaldıklarına İlişkin Bilgiler	107
3.4.3.Katılımcıların Sur'danAyrılma/Göç Etme Sebebi	109
3.4.4.İlan Edilen Kısa-Uzun Süreli Sokağa Çıkma Yasaklarında Meydana Gelen Sorunlar	110
3.4.5.Katılımcıların Göç Etmeyip Şuan Sur 'da Kalan Akrabalarının Durumu	112
3.5.KATILIMCILARIN GÖÇ SONRASI /MEVCUT DURUMU	113
3.5.2.Katılımcıların Göç Sonrası/Mevcut Durumdaki Ekonomik Durumları.....	116
3.5.3.Katılımcıların Sosyal Yardımlara Ulaşma Durumları.....	118
3.5.4.Devletin/Hükümetin Göç Sonrasında Katılımcılar İle İlgilenme Durumu ...	119
3.5.5.Göç Sonrası/Mevcut Durumda Katılımcıların Aile Bireylerinin Birliktelik Durumu	120

3.5.6.Katılımcıların Göç Sonrası/Mevcut Durumda Yaşadıkları Mahalle ve Konut SeçimiÖzellikleri Durumu	121
3.5.7.Katılımcıların Göç Sonrası Ulusal/Uluslararası Yargıya Başvurma Durumları	123
3.5.8.Katılımcıların Göç Sonrası Yaşadıkları Sorunları	124
3.5.9.Katılımcıların Devletin Verdiği Kamulaştırma Ve Kentsel Dönüşüm Kararına İlişkin Değerlendirmeleri	125
3.5.10.Katılımcıların Özel Otomobil ve Araç Sahiplik Durumları.....	127
3.5.11.Katılımcıların Göç Öncesiyle Göç Sonrasında Ekonomik Durumlarının Karşılaştırılması	128
3.6.KATILIMCILARIN GELECEĞE DAİR UMUTLARI / BEKLENTİLERİ.....	129
3.6.1.Katılımcıların Sur'da Yakın Gelecekte Normalleşmeye İlişkin Görüşleri ...	129
3.6.2.Katılımcıların Koşullar Düzeldiğinde Sura Geri Dönme Durumu ve Döndükten Sonraki Beklentileri.....	130
3.6.3.Katılımcıların Geleceğe Dair Endişe/Kaygı Durumları.....	131
3.6.4.Katılımcıların Geleceğe Dair Düşünceleri.....	132
3.6.5. Katılımcıların Sorunlarının Çözümü İçin Yetkililere Söylemek İstedikleri Konular.....	132
3.7. KATILIMCILARIN GÖÇ ÖNCESİ VE GÖÇ SONRASI/MEVCUT DURUMDA SOSYO-EKONOMİK DURUMLARININ KARŞILAŞTIRILMASI	133
GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	142
KAYNAKÇA.....	146
EKLER.....	

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi
BM	: Birleşmiş Milletler
DBP	: Demokratik Bölgeler Partisi
DİTAM	: Dicle Toplumsal Araştırmalar Merkezi
DTSO	: Diyarbakır Ticaret Sanayi Odası
Göç-Der	: Göç Edenler Sosyal Yardımlaşma ve Kültür Derneği
HDP	: Halkların Demokratik Partisi
Mazlum-Der	: İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği
TDK	: Türk Dil Kurumu
TİHV	: Türkiye İnsan Hakları Vakfı
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1: Araştırma Sahasının Lokasyonu.....	11
Harita 2: Suriçi'nin Diyarbakır Kent Merkezindeki Konumu.....	13
Harita 3: Suriçi Mahalleleri	14
Harita 4: OHAL Bölgesi illerinde boşalmış/boşaltılmış köylere göre Yerinden Olmuş Nüfus miktarları	40
Harita 5: 2015-2016 yıllarında Sokağa Çıkma Yasaklarının Uygulandığı İller	46
Harita 6: 2015-2016 yıllarında Sokağa Çıkma Yasaklarının Uygulandığı İlçeler	47
Harita 7: 2015-2016 yıllarında Sokağa Çıkma Yasaklarının Uygulandığı İller(Yoğunluklarına Göre)	48
Harita 8: 2015-2016 yıllarında Sokağa Çıkma Yasaklarının Uygulandığı İlçeler (Yoğunluklarına Göre).....	49
Harita 9: 2015-2016 Yıllarında Sokağa Çıkma Yasaklarının Uygulandığı İlçelerin Topografik Yapısı	50
Harita 10: Suriçi'nde Uygulanan 1.Sokağa Çıkma Yasağının Uygulandığı Mahalleler .53	
Harita 11: Suriçi'nde Uygulanan 2.Sokağa Çıkma Yasağının Uygulandığı Mahalleler .54	
Harita 12: Suriçi'nde Uygulanan 3.Sokağa Çıkma Yasağının Uygulandığı Mahalleler .55	
Harita 13: Suriçi'nde Uygulanan 4.Sokağa Çıkma Yasağının Uygulandığı Mahalleler .56	
Harita 14: Suriçi'nde Uygulanan 5.Sokağa Çıkma Yasağının Uygulandığı Mahalleler .57	
Harita 15: Suriçi'nde Uygulanan 6 / 1 Sokağa Çıkma Yasağının Uygulandığı Mahalleler	58
Harita 16: Suriçi'nde Uygulanan 6 / 2 Sokağa Çıkma Yasağının Uygulandığı Mahalleler	59

Harita 17: Suriçi’nde Uygulanan 6 / 3 Sokağa Çıkma Yasağının Uygulandığı Mahalleler	60
Harita 18: Suriçi’nde Uygulanan 6 / 4 Sokağa Çıkma Yasağının Uygulandığı Mahalleler	61
Harita 19: Suriçi’nde Uygulanan 6 / 5 Sokağa Çıkma Yasağının Uygulandığı Mahalleler	62
Harita 20: Suriçi’nde Çatışmaların Yoğun Yaşandığı Mahalleler.....	63
Harita 21: Suriçi’nde Yasaklı Gün Sayılarına Göre Mahalleler.....	64
Harita 22: Suriçi’nde Yasakların Yoğun Olduğu Mahalleler.....	75
Harita 23: Suriçi’nde Nüfus ve Göç İlişkisi	78
Harita 24: Suriçi’nden Göç Edenlerin Gittikleri Mahalleler ve Yaklaşık Miktarı	80
Harita 25: Suriçi’nin Lokasyonu ve kapsadığı mahalleler	83
Harita 26: Suriçi Yapı Sayısı	86
Harita 27: Suriçi Hane Sayısı	87
Harita 28: Suriçi İşyeri Sayısı.....	88
Harita 29: Suriçi Nüfus Miktarı.....	89

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1: Surdaki Göç Verileri	76
Grafik 2: Sur İlçesi 2008-20015 Nüfus Verileri	84
Grafik 3: Katılımcıların Cinsiyet Durumu.....	90
Grafik 4: Katılımcıların Yaş Durumu.....	90
Grafik 5: Katılımcıların Medeni Hal Durumu	92
Grafik 6: Evli Olan Katılımcıların Çocuk Sayıları	93
Grafik 7: Katılımcıların Eğitim Durumları.....	94
Grafik 8: Katılımcıların Meslek Durumları	95
Grafik 9: Katılımcıların Sağlık Güvence Durumları	96
Grafik 10: Katılımcıların Sur'dan Önce Yaşadıkları İl	97
Grafik 11: Katılımcıların Sur'dan Önce Yaşadıkları İlçe.....	98
Grafik 12: Katılımcıların Sur'a Geliş Tarihleri	99
Grafik 13: Sur'a Gelme/Göç Etme Nedenleri.....	99
Grafik 14: Sur'a Gelmeden Önceki Yerleşim Yerinizde Göç Etme Durumu ve Yıl Bilgisi	100
Grafik 15: Katılımcıların Göç Öncesi Surda Oturdıkları Mahalleler	101
Grafik 16: Katılımcıların Sur'da Yaşadıkların Evin Konut Türü ve Mülkiyet Durumu	102
Grafik 17: Katılımcıların Sur'da Yaşadıkları Konutun Kullanım Durumu	103
Grafik 18: Katılımcıların Sur'daki İşyeri Durumu	103
Grafik 19: Katılımcıların Sur'daki Konutlarını Isıtma Durumları.....	104
Grafik 20: Katılımcıların Sur'dayken Gelir ve Gider Durumları	105

Grafik 21: Katılımcıların Sur'dan Göç Etme Tarihleri.....	107
Grafik 22: Katılımcıların Sur'dan Göç Sonrası Durum Grafiği	108
Grafik 23: Katılımcıların Sur'dan Göç Sonrası Durum Grafiği	108
Grafik 24: Katılımcıların Sur'dan Ayrılma/Göç Etme Sebebi	110
Grafik 25: İlan Edilen Sokağa Çıkma Yasaklarında Karşılaştığınız Sorunlar.....	111
Grafik 26: Katılımcıların Sokağa Çıkma Yasaklarında Konut Hasar ve İş Kaybı Durumu	112
Grafik 27: Katılımcıların Sur'da Kalan Akrabalarının Mahalle Durumları	113
Grafik 28: Katılımcıların Mevcut Adres ve Mülk Durumları.....	114
Grafik 29: Katılımcıların Mevcut Durumda Kaldıkları Konut Türü ve Ödedikleri Kira Miktarı.....	115
Grafik 30: Katılımcıların Mevcut Durumda Kaldıkları Evlerini Isıtma Durumu.....	115
Grafik 31: Katılımcıların Göç Sonrası/Mevcut Meslek Durumları	116
Grafik 32: Katılımcıların Göç Sonrası/ Mevcut Durumda Aylık Gelir ve Gider Durumları	117
Grafik 33: Katılımcıların Mevcut Durumda Aylık Gelirlerinin Evlerini Geçindirebilme Durumu	118
Grafik 34: Katılımcıların Sosyal Yardımlara Ulaşma Durumları.....	119
Grafik 35: Devletin/Hükümetin Göç Sonrasında Katılımcılar İle İlgilenme Durumu .	120
Grafik 36: Göç Sonrası/Mevcut Durumda Katılımcıların Aile Bireylerinin Birliktelik Durumu	121
Grafik 37: Katılımcıların Göç Sonrası/Mevcut Durumda Mahallelerinde Aile/Tanıdık/Akraba Olma Durumu	122
Grafik 38: Katılımcıların Göç Sonrasında Ev Değişikleri ve Ev Tercihleri Önem Durumu	123

Grafik 39: Katılımcıların Göç Sonrası Ulusal/Uluslararası Yargıya Başvurma Durumları	124
Grafik 40: Katılımcıların Göç Sonrası Yaşadıkları Sorunlar	125
Grafik 41: Katılımcıların Acele Kamulaştırma Kararına İlişkin Görüşleri	126
Grafik 42: Katılımcıların Kentsel Dönüşüm Sonrasında Yaşadıkları Mağduriyetler...	127
Grafik 43: Katılımcıların Göç Öncesinde Özel Otomobil ve Araç Durumu	128
Grafik 44: Katılımcıların Göç Sonrası/Mevcut Durumda Özel Otomobil ve Araç Durumu	128
Grafik 45: Katılımcıların Göç Öncesi/Sonrası Ekonomik Durumlarının Karşılaştırılması	129
Grafik 46: Katılımcıların Sur'da Yakın Gelecekte Normalleşmeye İlişkin Görüşleri .	130
Grafik 47: Katılımcıların Koşullar Düzeldiğinde Sura Geri Dönme Durumu ve Döndükten Sonraki Beklentileri.....	131
Grafik 48: Katılımcıların Geleceğe Dair Endişe/Kaygı Durumları	131
Grafik 49: Katılımcıların Geleceğe Dair Düşünceleri	132
Grafik 50: Katılımcıların Yetkililere Söylemek/Duyurmak İstedikleri Konular	133
Grafik 51: Katılımcıların Göç Öncesi ve Göç Sonrası/Mevcut Durumda Meslek Durumları	137
Grafik 52: Katılımcıların Göç Öncesi ve Göç Sonrası/Mevcut Durumda Ödedikleri Kira Miktar Durumları	141

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: 1990'lı Yıllarda Yaşanan Zorunlu Göçlere İlişkin Yapılan Çalışmalar ve İstatistikler.....	37
Tablo 2: Resmi İlanlı Sokağa Çıkma Yasakları (16.08.2015 - 20.04.2016).....	52
Tablo 3: Suriçi'nde Mahalleler Bazında Yıkılan Yapı, Hane ve İşyeri Sayıları.....	70
Tablo 4: Suriçi'nde Mahalleler Bazında Hasar Gören Yapı, Hane ve İşyeri Sayıları	70
Tablo 5: Suriçi'nde Mahalleler Bazında Tescilli Yapıların Hasar Durumları	71
Tablo 6: Suriçi'ndeki Mahallelerde Göç Eden Nüfus Miktarı.....	79
Tablo 7: Suriçi Toplam Yapı, Hane, İşyeri Ve Nüfus Verileri	85
Tablo 8: Katılımcıların Göç Öncesi ve Göç Sonrası/Mevcut Durumda Kaldıkları Konut Türlerinin Durumu	134
Tablo 9: Katılımcıların Göç Öncesi ve Göç Sonrası/Mevcut Durumda Kaldıkları Konutların Mülkiyet Durumu	135
Tablo 10: Katılımcıların Göç Öncesi ve Göç Sonrası/Mevcut Durumda Kaldıkları Konutlarını Isıtma Durumu.....	136
Tablo 11: Katılımcıların Göç Öncesi ve Göç Sonrası/Mevcut Durumda Aylık Gelir Durumları	138
Tablo 12: Katılımcıların Göç Öncesi ve Göç Sonrası/Mevcut Durumda Aylık Gider Durumları	139
Tablo 13: Katılımcıların Göç Öncesi ve Göç Sonrası/Mevcut Durumda Özel Otomobil veya Araçlara Sahip Olma Durumları.....	140
Tablo 14: Katılımcıların Göç Öncesi ve Göç Sonrası/Mevcut Durumda Ödedikleri Kira Miktar Durumları	140

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf 1: Suriçi'ni çevreleyen ve adını UNESCO Dünya Kültür Mirası listesine yazdıran Diyarbakır Surları'ndan bir kare	2
Fotoğraf 2: Çatışmaların olduğu dönemde Suriçin'den bir kare	4
Fotoğraf 3: Suriçi'ndeki olayların insanların üzerinde nasıl bir etki yarattığını gösteren bir kare (Suriçi'nde oturan bir kadın)	5
Fotoğraf 4: Suriçi'ndeki olayların insanların üzerinde nasıl bir etki yarattığını gösteren bir kare (Suriçi'nde oturan bir kadın)	6
Fotoğraf 5: Suriçi 1939 Hava Fotoğrafı.....	8
Fotoğraf 6: Suriçi'nden Göç Eden İnsanlar	15
Fotoğraf 7: Suriçi'nde Devam Eden Kentsel Dönüşüm Sahasına Asılan Fotoğraflar....	45
Fotoğraf 8 : Suriçi'nde Kentsel Dönüşüm Kapmasında Yıkılan Evler	67
Fotoğraf 9: Suriçi'nde Yıkılmış/Zarar Görmüş Tescilli Yapılar	69
Fotoğraf 10: Suriçi'nden Göç Edenler.....	106
Fotoğraf 11: Göç Eden Ailelerin Göç Öncesi ve Sonrasında Yaşam Tarzlarındaki Değişim	134

UYDU GÖRÜNTÜLERİ LİSTESİ

Uydu Görüntüsü 1: Suriçi'nin Eylül 2015 Tarihli Uydu Görüntüsü	72
Uydu Görüntüsü 2: Suriçi'nin 10 Mayıs 2016 Tarihli Uydu Görüntüsü	73
Uydu Görüntüsü 3: Suriçi'nin 16 Ağustos 2016 Tarihli Uydu Görüntüsü.....	74

EKLER LİSTESİ

- EK-1: Etik Kurul Kararıek s. **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- EK-2: Saha Çalışmasında Katılımcılara Uygulanan Yapılandırılmış Anket Formu
Örneği..... ek s. 2
- EK-3: Türkiye’de “Kürt Sorunu” Bağlamında “Çözüm Süreci” Kronolojisi ek s. 14
- EK-4: Çalışma Sahamız “Suriçi” ile İlgili Fotoğraflar ek s. 19
- 1.Çatışma Öncesi Suriçi’nden Kareler ek s. 19
 2. Çatışma Esnasında Suriçi’nden Kareler..... ek s. 22
 3. Çatışma Sonrası Suriçi ek s. 24
 4. Kentsel Dönüşüm Sonrası Suriçi Sakinleri için Yapılan Konutlar ek s. 26
 5. Çalışma Sahamız Suriçi’nde Yapılan Odak Grup Görüşmeleri Fotoğrafları... ek s. 28
- EK-5: Çalışma Sahamız “Suriçi” İle İlgili Uydu Görüntüleri (2009-2017) ek s. 30

GİRİŞ

M.Ö. 7000¹civarında kurulduğu düşünülen ve Hurriler döneminde etrafı kale ve surlarla çevrilmiş küçük bir kent iken, Roma döneminde bugünkü sınırlarına sahip olacak biçimde yeni bir sur ile çevrilen Diyarbakır, sahip olduğu konumu sebebiyle tarih boyunca önemini koruyan bir kent olmuştur. Zira Diyarbakır, kuzeyinde hayvancılığa uygun yaylaların ve güneyinde tarıma uygun ovaların bulunması ve en önemlisi de bir Mezopotamya kenti olması ve Mezopotamya'nın birçok farklı bölgeye açılan kapısı olması, onu tanıklık ettiği tarihin her evresinde önemli bir kent yapmıştır. Diyarbakır'ın, Mezopotamya'dan başlayarak Elazığ ve Sivas üzerinden Karadeniz'e, Akdeniz'den başlayarak Irak üzerinden Basra Körfezi'ne, Van ve Bitlis üzerinden İran'a ve Azerbaycan'a ulaşan birçok farklı yeri birbirine bağlayan temel ticaret yollarının ve Musul'a kadar uzanan Dicle Nehri su yolunun kesişim noktasında bulunması, onun tarih boyunca önemli bir Mezopotamya kenti olmasına önemli katkı sağlamıştır (Keser, 2012,s.4-5'ten aktaran Baydemir, 2016, s.81).

Bu öneminden dolayı Diyarbakır, tarih boyunca çok sayıda medeniyete de ev sahipliği yapmış bir kenttir. Kent, Roma yönetimine kadar sırasıyla, Asurlular, Aramiler, Urartular, İskitler, Medler, Persler, Makedonyalılar, Selökidler, Partlar ve Büyük Tigran; Roma yönetiminden sonra da sırasıyla, Emeviler, Abbasiler, Şeyhoğulları, Hamdaniler, Mervaniler, Selçuklular, İnaloğulları, Nisanoğulları, Artuklular, Eyyubiler, Moğollar, Akkoyunlular ve Safeviler gibi Müslüman devletler tarafından yönetilmiştir. Safeviler'den sonra ise, 1515 yılında kendi isteğiyle Osmanlı yönetimine katılmış ve bu önemini Osmanlı yönetimini boyunca da devam ettirmiştir (Keser, 2012, s.5; Beysanoğlu, 2003a; 2003b'den aktaran Baydemir, 2016,s.82). Söz konusu bu devletlere ev sahipliği yapan kentteki tarihsel ve toplumsal dönüşümün en net görülebileceği yer

¹ Bu tarih kesin bir tarih olmayıp, kaynaktan kaynağa değişiklik göstermektedir. Zira bazı kaynaklarda, M.Ö. 7000, bazı kaynaklarda M.Ö 5000 olarak geçmektedir (Baydemir, 2016, s.81, dip. 80).

şüphesiz ki, gerek sahip olduğu konumdan dolayı gerekse taşıdığı tarihi ve turistik misyonundan dolayı “Diyarbakır’ın Kalbi” olarak da nitelendirilebilecek bir yer olan Suriçi’dir. Nasıl ki, Diyarbakır tarihsel ve toplumsal bağlamda sahip olduğu öneminden dolayı, “Mezopotamya’nın kalbi”, “Mezopotamya’nın Kilit Noktası” “Mezopotamya’nın Altın Elma”sı gibi pek çok isim ve tabirle nitelendiriliyorsa, Diyarbakır’ın da kalbi ve beyni, pek çok kadim medeniyete tanıklık etmiş tarihi surların (bkz: fotoğraf 1) çevrelediği Suriçi’dir. Nitekim Suriçi’ndeki tarihi yapılarda kullanılan taşlar, adeta geçmiş medeniyetlerin izlerini ve mührünü taşımaktadır. Günümüzde Diyarbakır Surları, içinde yaşayanlarla birlikte, tüm insanlık ailesinin ortak kültürel tarih mirası olarak kabul edilir (Siyasal ve Sosyal Araştırmalar Merkezi (SAMER), 2017,s.28).

Fotoğraf 1: Suriçi’ni çevreleyen ve adını UNESCO Dünya Kültür Mirası listesine yazdıran Diyarbakır Surları’ndan bir kare

Kaynak:<https://www.kilsanblog.com/unesco-dunya-mirasi-mimari/diyarbakir-surlari-hevsel-bahceleri-kulturel-peyzaj-alani/>Erişim tarihi: 11.01.2019.

Ardı ardına gelen yedi farklı medeniyete tanıklık etmiş, yer yer 15 metreyi bulan yüksekliği ve yaklaşık 5 km uzunluğuyla adını Dünya Kültür Mirası listesine yazdırmayı başaran meşhur Diyarbakır Surları (bkz: fotoğraf 1) burada bulunmaktadır. Bu surların, yukarıdan bakınca kalkan balığını andırır biçimde çevrelediği bölge de Suriçi olarak isimlendirilmektedir. Meryem Ana kilisesi, Surp Giragos Kilisesi, Ulu Cami, Hazreti Süleyman Cami, Hasanpaşa Hanı, On Gözlü Köprü, Dört Ayaklı Minare, Nebi Cami, Sözlüklü Han, tarihi Kenvansaray Hotel ve daha adı zikredilmeyen çok sayıda çeşme, cami, kilise, medrese ve han gibi tarihi anıt ve yapılar burada bulunmaktadır.

Genelde Diyarbakır özelde de Suriçi, sadece tarihi ve turistik bir yer değil aynı zamanda Kürtlerin yoğunlukta olduğu bir yer olması ve Türkiye’deki “Kürt Sorunu”nun da merkezinde olması onu daha da önemli kılmaktadır. Türkiye’de başbakanlık yapmış isimlerden biri olan Mesut Yılmaz’ın kendi döneminde Güneydoğu’ya düzenlediği bir gezide sarf ettiği “Avrupa’ya giden yolun Diyarbakır’dan geçeceğine inanıyorum ” sözü Diyarbakır’ın Türkiye’deki politik konumunu ve önemini ortaya koyar niteliktedir.

Bilindiği üzere, “Çözüm Süreci (2013-2015)” sonrasında Türkiye’de, “Kürt Sorunu” paralelinde resmi otoriteler ile legal Kürt siyasi hareketi temsilcileri arasındaki müzakere ve diyalogun sonlanması, bölgedeki ılımlı ortamın yerini, pek çok yerde çatışmalı ortama ve “şehir savaşları”na bıraktı. Ancak, Devlet ve PKK/YPG arasındaki şiddetli çatışmalar 2015 yılı öncesindeki çatışmalardan farklı olarak şehirlerde yaşanmaya başlanmış, PKK/YPG bu sefer taktik değiştirerek kırsal alanlardan ziyade Kürtlerin yoğunlukta olduğu, Hakkari, Mardin (Nusaybin, Kızıltepe ilçeleri), Diyarbakır (Sur), Şırnak gibi yerlerde çatışmayı tercih etmişti. 1990’lı yıllarda Devlet güvenlik güçleri ile PKK arasındaki yaygın silahlı çatışma Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nin birçok ilinin kırsal alanlarında gerçekleşmiş ve söz konusu alanlardaki “köy boşaltmaları” sebebiyle buralarda yaşayan insanlar zorunlu göçe tabi tutulmuşlardı. Kırsal alandaki çatışmalı ortamdan dolayı insanlar buralardan şehir merkezlerine göç etmişlerdi. Ancak 2015 yılındaki çatışmalı ortamın şehir merkezlerinde cereyan etmesi, bu sefer buralarda yaşayan insanların zorla yerinden edilmelerine neden olmuştur.

İşte bu yerlerden biri de yukarıda da vurgulandığı gibi pek çok medeniyetten izler taşıyan ve adeta her tarafı tarihi yapılar ve mekânlarla kuşatılmış “Diyarbakır’ın Kalbi” de diyebileceğimiz Suriçi’dir. 15 mahalleden oluşan, daha çok alt-orta sınıf ve statüdeki insanların yaşadıkları bir semt olma özeliğine sahip olan Suriçi’nde, aniden patlak veren silahlı çatışmalar (bkz: fotoğraf 2) başka bir deyişle “şehir savaşları” ile birlikte, burada yaşayan insanlar kendilerini aniden silahlı bir çatışmanın ortasında buldular. Söz konusu çatışmalar, zaten daha önce (1990-2000’li yıllardaki silahlı çatışmalardan kaynaklı zorunlu göçler) pek çoğu zorunlu göç ile buraya geldiği tespit edilen insanların ikinci bir defa zorunlu göçe maruz kalmalarına sebep olmuştur.

Fotoğraf 2: Çatışmaların olduğu dönemde Suriçin’den bir kare

Kaynak: <http://www.diyarkapi.com/diyarbakir-haberleri/diyarbakir-sur-da-ozel-harekatcilar-vatandasa-ekmek-dagitti-h10753.html> Erişim tarihi: 11.01.2019.

Söz konusu çatışmalı ortam, bir taraftan tarihi ve turistik yerleri ciddi biçimde etkileyerek Suriçi’nde mekânsal değişimi ve dönüşümü hızlandırdı diğer taraftan da buralarda yaşayan alt-orta sınıf insanların, başta çatışmanın olmadığı diğer mahalleler

olmak üzere, diğer ilçelere ve yakın illere göç etmelerine sebep oldu. Buralarda yaşayan insanların çatışma esnasında geçirdikleri travmalar, yerlerinden edilerek gittikleri yerlerde, başta sosyal ve ekonomik olmak üzere pek çok sorunla karşılaşmalarına sebep oldu (bkz: fotoğraf 3-4).

Fotoğraf 3: Suriçi'ndeki olayların insanların üzerinde nasıl bir etki yarattığını gösteren bir kare (Suriçi'nde oturan bir kadın)

Kaynak: <https://dogruhaber.com.tr/haber/189221-surici-halki-yasadiklari-travmayi-atlatamaya-calisiyor/> Erişim tarihi: 11.01.2019.

İşte bu çalışma, çatışmalı ortamdan dolayı, bir taraftan önemli bir tarih misyonu olan Suriçi'ndeki durumu, çatışma öncesi ve çatışma sonrasıyla karşılaştırarak buradaki mekansal dönüşümün nasıl gerçekleştiğine diğer taraftan da buradan göç eden insanların göç öncesi ve göç sonrası durumlarını karşılaştırarak, bu insanların mevcut durumlarının nasıl olduğuna ışık tutmayı amaçlamaktadır.

Fotoğraf 4: Suriçi'ndeki olayların insanların üzerinde nasıl bir etki yarattığını gösteren bir kare
(Suriçi'nde oturan bir kadın)

Kaynak: <https://www.kadinklarkulubu.com/forum/threads/sur-ve-goc.899917/> Erişim tarihi:
12.01.2019.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN ALANI, AMACI, YÖNTEMİ VE KAVRAMSAL – KURAMSAL ÇERÇEVESİ

Diyarbakır, onlarca medeniyete ev sahipliği yapmış ve tarih boyunca önemini korumuş bir şehirdir. Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarının geçiş alanında bulunan Diyarbakır şehrinin de kalbi, çalışma alanımız olan Suriçi'dir. Suriçi'nin 1939 yılına ait hava fotoğraflarına² bakıldığında (bkz: fotoğraf 4), Diyarbakır şehrinin surların içinde kaldığı, surların dışına doğru henüz büyümediği görülmektedir. Bu bağlamda çalışma sahamız olan Suriçi, Diyarbakır şehir merkezinin çekirdek yerleşme sahasını oluşturmaktadır. Çatışmaların hemen öncesinde de Suriçi önemini ve canlılığını korumakta idi. Çatışmalı ortamdan önce Suriçi'nde 50.341 kişi yaşamaktaydı. Ancak turistik değeri ve dolayısıyla barındırdığı turistik tesisleri ile bünyesinde barındırdığı imalat ve perakende işletmeler nedeniyle gündüz nüfusu yerleşik nüfusundan oldukça fazladır. Bunu doğrular nitelikte yapılan bir röportajda şu ifadeler yer almaktadır: *“Gece nüfusumuz Sur ilçesinin tamamında 120 bin civarıydı ama gündüz bu sayı çok artıyordu. Yani 300/400 bini buluyordu, çünkü sirkülasyon vardı sürekli. Orada olan tarihi yerleri görme, surları gezme ve alışveriş yapma nedeniyle. Mesela vatandaş alışverişini Aşefçiler Çarşısı'na gidip yapıyordu ya da Sipahi Pazarı'na gidip yapıyordu”*(HDP, 2016, s.14)³. Suriçi, zorunlu göçler başlamadan birkaç ay önce UNESCO tarafından

²2015'de Suriçin'de başlayan çatışmalardan sonra Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı konu hakkında bir çalışma yürütmüştür. “Suriçi Yıkım Tespitleri” konulu çalışma Haziran 2016'da bir sunum şeklinde kamuoyu ile paylaşılmıştır. Sunumu yapılan çalışmada yer alan Suriçi'nin 1939 yılına ait hava fotoğrafına bakıldığında Diyarbakır şehrinin Sur dışına henüz taşmadığı görülmektedir.

³Halkların Demokratik Partisi (HDP)'nin 2016 yılında hazırladığı Sur Raporu'nda Sur Belediye Eş Başkan Vekili Azize Değer ile yapılan röportajda metinde yazılı ifadeleri kullanmıştır. Çatışmalardan sonra

“Dünya Kültür Mirası” olarak tescillenmiştir.⁴ Bu çerçeveden bakıldığında çalışma sahamızın önemi ortaya çıkmaktadır.

Fotoğraf 5: Suriçi 1939 Hava Fotoğrafı

Kaynak: Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı, 2016.

Sur ilçesinin şehir merkezinde yer alan Suriçi, yani surlarla çevrili olan alan on beş mahalleden oluşuyordu. Bunlar: Abdal Dede, Ali Paşa, Cami-i Kebir, Cami-i Nebi, Cemal Yılmaz, Cevat Paşa, Dabanoğlu, Fatih Paşa, Hasırlı, İskender Paşa, Lale Bey, Melik Ahmet, Savaş, Süleyman Nazif ve Ziya Gökalp mahalleleridir. Suriçi toplam nüfusu 2015 yılı itibariyle 50.341⁵ olarak belirlenmiştir. Suriçi’nde yaşanan çatışmalardan dolayı, o dönemin mevcut nüfusunun yarıya yakını göç etmek durumunda

yaşanan göçler büyük sorunları da beraberinde getirmiştir. Bunun üzerinde ülkemizin birçok siyasi partisi ve sivil toplum örgütleri konu hakkında çalışma yapıp bunu rapor şeklinde sunmuşlardır.

⁴ Haziran 2015’te Almanya’nın Bonn kentinde gerçekleşen Dünya Miras Komite toplantısında Diyarbakır Surları ve Hevsel Bahçeleri’nin Unesco Dünya Kültür Mirası listesine alınmasına karar verildi. İlgili haber için bakınız: <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/diyarbakir-surlari-ve-hevsel-bahceleri-unesco-dunya-kultur-mirasi-listesine-girdi-29461048>

⁵ Türkiye İstatistik Kurumu, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi 2015 verileri esas alınmıştır.

kalmıştır. Suriçi’nde en az yirmi dört bin(24 bin) insanın yerinden edildiğini söyleyebiliriz (Uluslararası Af Örgütü, 2016, s.5) ⁶. Çalışma sahamızın tarihsel önemi ve “UNESCO Kültürel Miras” alanı olmasından kaynaklı bu sahada yaşanan göçlerin incelenmesi büyük önem taşımaktadır.

Çözüm sürecinden (2013-2015) hemen sonra Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinin bazı il ve ilçe merkezlerinde başlayan çatışmalar ve sonrasında uygulanan sokağa çıkma yasakları birçok il ve ilçede büyük göçlerin yaşanmasına sebep olmuştur. Elimizde net bir bilgi olmamakla beraber Sağlık Bakanı’nın 27 Şubat 2016 tarihli açıklamasına göre en az 355 bin kişi yaşadıkları il ve ilçeleri terk ederek yerlerinden edilmiştir (TİHV, 2016)⁷. Bu bağlamda Suriçi’nde ve bölgede yaşanan göçler birçok sorunu da beraberinde getirmiştir.

Yapılan araştırmada örneklemin temsili Suriçi’nin tüm mahallelerini kapsamış olup her mahalleden göç eden insanlar ile yapılandırılmış anket soru formları uygulanmış ve yine her mahalleden aileler ile odak grup görüşmesi yapılmıştır. Göç öncesi, göç esnasında ve göç sonrasında yaşanan sorunlar ve sosyo-ekonomik değişimler tespit edilmiş olup elde edilen veriler yorumlanmıştır. Elde edilen veriler SPSS programı yardımıyla detaylı olarak incelenmiş ve değişimler tespit edilmiştir. Coğrafi Bilgi Sistemleri kullanılıp göç eden ailelerin göç öncesi ve sonrasındaki mekansal değişimleri tespit edilmiştir.

1.1.ARAŞTIRMA ALANININ YERİ VE SINIRLARI

Coğrafya bilimi için lokasyon ve mekan kavramları oldukça önemli kavramlardır. Her bilimin kendine özgü ve öne çıkan temel kavramları vardır. Kimyada element, biyolojide organizma, fizikte kütle ve enerji, ekonomide arz ve talep ne ise, coğrafya için de lokasyon, yer, mekan ve bölge bu nitelikte kavramlardır (Şahap, 2015, s.22). Nedensellik ve karşılaştırma ilkeleri çoğu bilim dalında yapılan çalışmalarda

⁶Surdaki çatışmalardan sonra yapılan “Yerinden Edilen ve Mülksüzleştirilenler, Sur Sakinlerinin Evlerine Dönme Hakkı” adlı çalışmasında Suriçi’nden göç edenlerin sayısı hakkında bilgiler bulunmaktadır.

⁷Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde yaşanan çatışmalardan sonra Türkiye İnsan Hakları Vakfının yayımladığı raporda göç edenler ile ilgili detaylı bilgiler bulunmaktadır. İlgili rapora bu link üzerinden ulaşılabilir: <https://tihv.org.tr/6-eylul-diyarbakir-sur-olaylari-inceleme-raporu/>

kullanılan ilkeler iken, dağılışı ilkesi daha çok coğrafyaya özgü bir ilke olarak karşımıza çıkmaktadır. Bundan dolayı çalışma yapılmadan önce araştırmanın yeri ve sınırları, yani lokasyonu tespit edilir ve araştırma sahasına inilir.

Diyarbakır, yaklaşık Yukarı Mezopotamya'ya tekabül eden Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Dicle Havzası'nda yer alan onlarca medeniyete ev sahipliği yapmış ve tarihin tüm dönemlerinde önemini korumuş bir şehirdir. Anadolu ve Mezopotamya medeniyetleri arasında köprü konumunda olan Diyarbakır şehrinin adı anılınca akla ilk gelen yer çalışma alanımız olan tarihi Suriçi semtidir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Dicle Bölümü'nde yer alan Diyarbakır ilini doğuda Batman, kuzeydoğuda Muş, kuzeyde Elazığ ve Bingöl, batıda Malatya ve Adıyaman, güneybatıda Şanlıurfa, güneyde Mardin siyasi sınırları ile çevrelenmiştir (Harita 1). Çalışma sahamız olan Sur ilçesi, Diyarbakır'ın merkez ilçelerindedir. Sur ilçesi güneyde Çınar, güneydoğuda Bismil, doğuda Silvan, kuzeydoğuda Kocaköy ve Hazro, kuzeyde Hani ve Dicle, batıda Eğil ve Yenişehir, güneybatıda Bağlar ilçeleriyle sınırlandırılmış saha içerisinde yer almaktadır (Harita 1).

Harita 1: Araştırma Sahasının Lokasyonu

Çalışma alanımızı; Diyarbakir İlinin merkez ilçelerinden (Kayapınar, Yenişehir, Sur ve Bağlar) olan Sur Merkez İlçesi ve özellikle de Suriçi oluşturmaktadır. Konunun daha iyi anlaşılması açısından çalışma alanımız ile ilgili olarak mekansal anlamda bazı kavramları açmak gerekmektedir. Birçok disiplin tarafından genelde Suriçi'ne ilişkin yapılan çalışmalarda "Suriçi Bölgesi" ifadesi kullanılmaktadır. Suriçi'ne ilişkin kullanılan "bölge" kavramı çok uygun düşmemektedir. Çünkü bölge: daha çok belli bir mekandaki benzerliklerin oluşturduğu alansal bütünlük olarak algılanmaktadır(Özçağlar,

2016,s.10).⁸ Bölge genellikle, kentten geniş, bir ülkenin tümünden daha küçük mekân parçası olarak adlandırılmaktadır (Sert, 2012, s.3).⁹ Bölgenin ölçęi, bölgenin amaçlarına göre değişmekle birlikte birden fazla ölçütle de (coğrafi, toplumsal, ekonomik) açıklanmaktadır (Keleş, 2010, s.295).Bölge tanımlaması ile ilgili açıklamalara da baktığımızda mekansal olarak Suriçi alanı ifade edilmek istenildiğinde bölge kavramı yerine “semt” kavramı kullanmak daha uygun düşmektedir. Çünkü “semtler; birkaç mahalleden oluşan, içerisinde işlek bir ana cadde ve meydan barındıran mekânlardır. Örneğin; İstanbul için düşünecek olursak Beyoğlu bir ilçedir ancak Taksim bir semttir. Diyarbakır şehrinin merkez ilçelerinden olan Sur ilçesinin tarihi surlarla çevrili olan alana Suriçi¹⁰ denilmektedir ve burası yukarıda da belirtildiği gibi bir semt niteliğindedir.

Çalışma alanımızı biraz daha detaylandırmak gerekirse; idari olarak Diyarbakır ili, dördü merkez ilçe olmak üzere toplamda on yedi ilçeden oluşmaktadır. Diyarbakır’ın şehirsal alanına bakacak olursak; dört merkez ilçeden (Kayapınar, Yenişehir, Bağlar ve Sur) oluşmaktadır. İdari bir birim olarak Sur ilçesinin on beşi¹¹Suriçi’nde (Abdal Dede, Ali Paşa, Cami-i Kebir, Cami-i Nebi, Cemal Yılmaz, Cevat Paşa, Dabanoğlu, Fatih Paşa, Hasırlı, İskender Paşa, Lale Bey, Melik Ahmet, Savaş, Süleyman Nazif ve Ziya Gökalp) olmak üzere toplamda yüz mahallesi bulunmaktadır. Suriçi olarak belirttiğimiz alan Sur ilçesine bağlı, ancak Diyarbakır’ın şehirsal alanında bulunan ve etrafı tarihi Surlar ile çevrili on beş mahallesinden oluşmaktadır. Dört merkez ilçenin sınırlarında olan Diyarbakır’ın şehirsal alanının çekirdek yerleşim yeri çalışma sahamız olan Suriçi’dir. 1939 yılına ait uydu görüntüleri incelendiğinde Diyarbakır şehirsal alanının Suriçi ile sınırlı olduğu görülmektedir. 1950 yıllarından itibaren Diyarbakır şehirsal

⁸ Prof. Dr. Ali Özçağlar, Bölge Kavramı ve Sistematiği Ders Notları’nda bu konuya açıklık getirmektedir. Özçağlar “bölge” kavramını: “sistemantik olarak benzerliklerin oluşturduğu sınırlandırılmış yeryüzü parçalarıdır” şeklinde tanımlamaktadır.

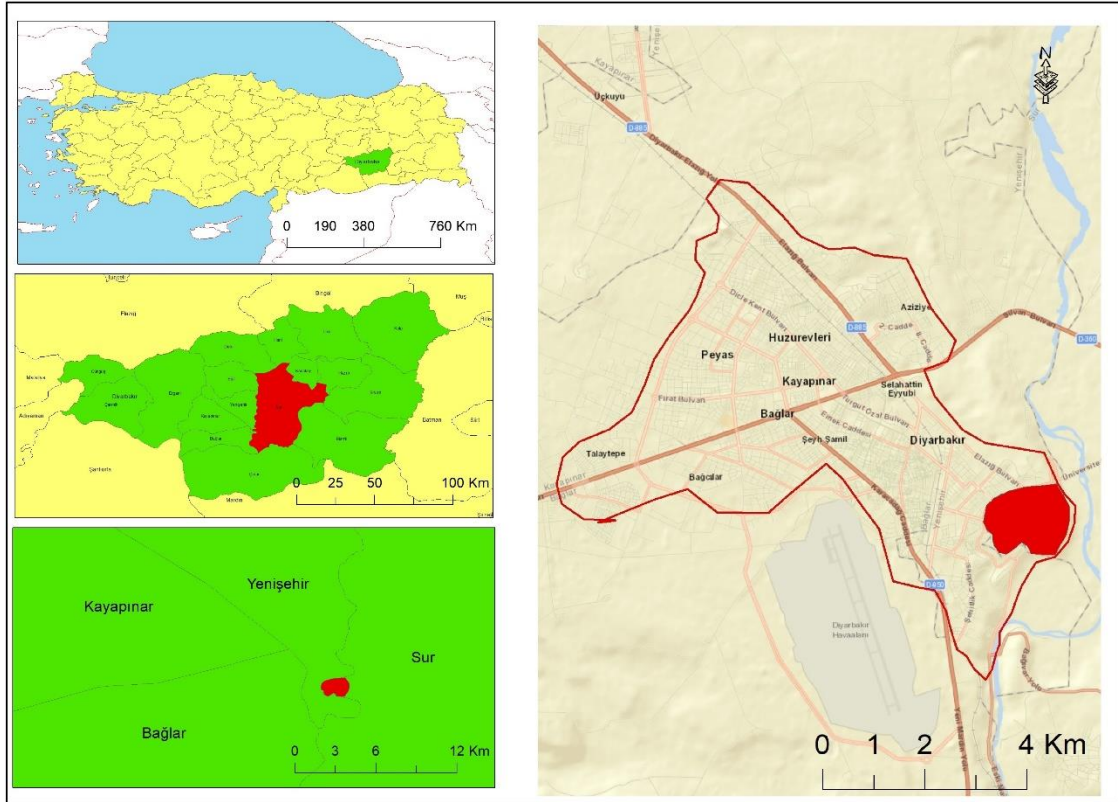
⁹ Osman Sert, Bölge, Türkiye’de Bölge Kavramı ve Kalkınma Ajanslarının Yapısı adlı çalışmasında “bölge” kavramının boyutları hakkında açıklamalarda bulunmuştur.

¹⁰ Çalışma boyunca, araştırma sahası için “Suriçi” kavramı kullanılacaktır. Araştırma sahamız Sur ilçesinin tarihi surlar ile çevrili on beş mahallesidir (Harita 3).

¹¹ Şehmus Diken *İdealkent* adlı dergide Diyarbakır “Hangi” Mahle?” Yazısında Diyarbakır’ın tarihsel geçmişi hakkında önemli bilgilere yer vermiştir. Yazısında Cumhuriyetin ilk yıllarında Suriçi’nde 57 mahallenin bulunduğunu, 1930 ‘lı yıllarda bazı mahallelerin birleşerek Suriçi mahalle sayısının 23’e düştüğünü günümüzde ise Suriçi’nde toplam mahalle sayısının 15 olduğu bilgisi yer almaktadır.

alanı, Suriçi alanından, Sur dışına yayılış göstermiştir. Suriçi'nin Diyarbakır şehrindeki konumu ise ayrıca belirtilmiştir (harita 2). Buna göre Suriçi, Diyarbakır şehrinsel alanının doğu sınırlarında surlarla çevrili çekirdek yerleşim alanına tekabül etmektedir (Harita 3).

Harita 2: Suriçi'nin Diyarbakır Kent Merkezindeki Konumu

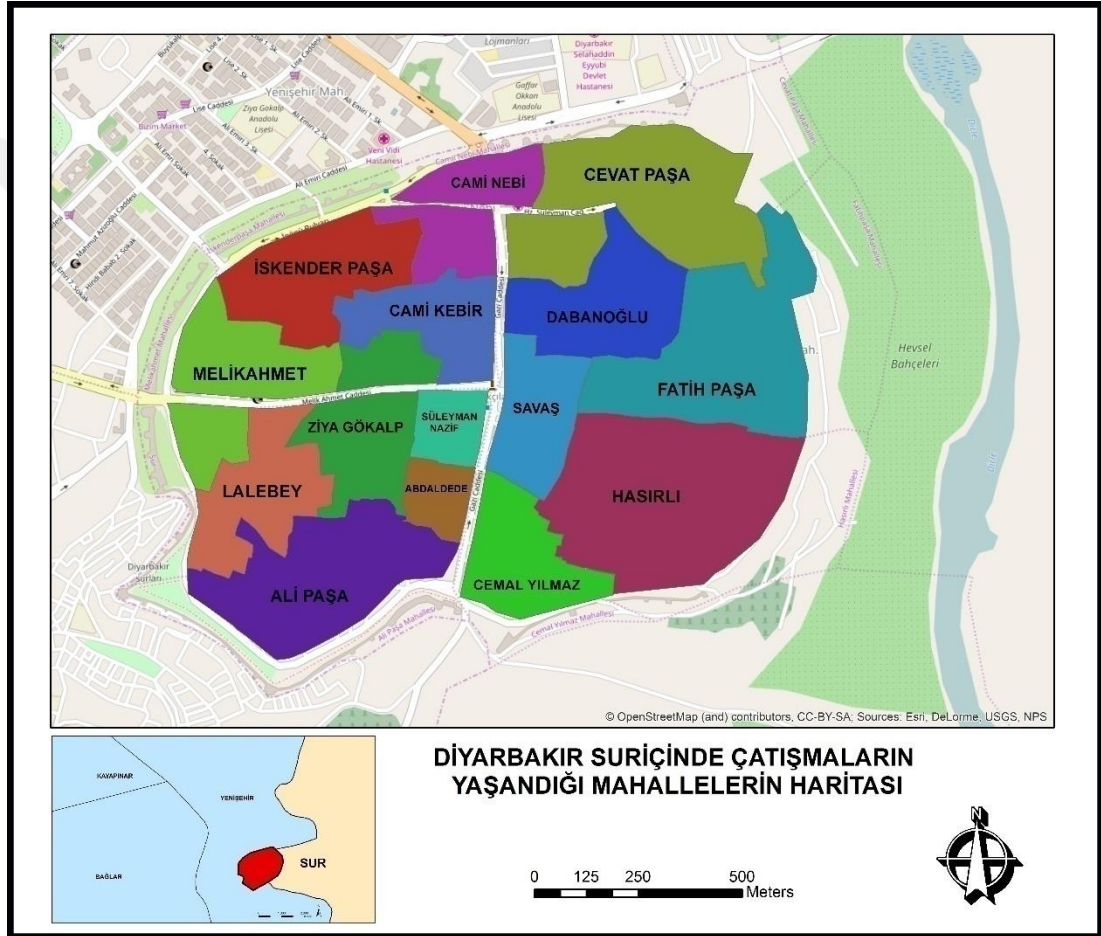

1.2.ARAŞTIRMANIN KONUSU VE KAPSAMI

Çözüm Süreci(2013-2015) sonrasında Suriçi'nde yaşanan çatışmalı ortama bağlı meydana gelen göçler çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Çalışmada, çatışmaların yoğun olarak yaşandığı on beş mahalleden oluşan Suriçi'nin çatışma öncesi ve sonrası sosyo-ekonomik değişimleri tartışılmıştır (Harita 3). Bu çerçeveden hareketle, çalışmada ailelerin sosyo-ekonomik yapılarında meydana gelen değişimler tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca, çalışmada elde edilen veriler ışığında Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) kullanılarak ortaya çıkan sonuçlar ile birlikte göç eden insanların mekansal dağılımları da ele alınmıştır. Çatışmaların yoğun yaşandığı Suriçi alanında kalan on beş

mahalle çalışma sahasını oluşturmaktadır. Bunlar: Abdal Dede, Ali Paşa, Cami-i Kebir, Cami-i Nebi, Cemal Yılmaz, Cevat Paşa, Dabanoğlu, Fatih Paşa, Hasırlı, İskender Paşa, Lale Bey, Melik Ahmet, Savaş, Süleyman Nazif ve Ziya Gökalp mahalleleridir (Harita 3).

Harita 3: Suriçi Mahalleleri

1.3.ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışma, temelde, Suriçi’nde meydana gelen göçlerin özellikle sosyo-ekonomik, kültürel, siyasal ve psikolojik boyutunda yaşanan değişimlerin tespit edilmesi ve çatışmalı ortamdan dolayı, bir taraftan önemli bir tarih misyonu olan Suriçi’ndeki durumu, çatışma öncesi ve çatışma sonrasında karşılaştırarak buradaki mekansal dönüşümün nasıl gerçekleştiğine diğer taraftan da buradan göç eden insanların göç

öncesi ve göç sonrası durumlarını karşılaştırarak, bu insanların mevcut durumlarının nasıl olduğuna ışık tutmayı amaçlamaktadır.

Yaşanan göçler nasıl başladı? Hangi alanlarda yoğunlaştı ve ne kadar insan göç etti? Göç ettikten sonra insanlar daha çok hangi mekanlarda dağılış gösterdiler? Göç eden insanların sosyo-ekonomik yapılarındaki değişimler nasıl oldu? Tüm bu soruları cevaplamak çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Bu amaçla Diyarbakır kent merkezinin çalışma alanı (Suriçi) içerisinde kalan on beş mahallenin göç durumundan önce ve sonraki toplam yapı, hane, işyeri ve nüfus verileri ele alınarak ayrıntılı olarak incelenmiştir. Çalışma alanına ait elde edilen veriler ışığında gerekli haritalar oluşturulmuş ve böylece konunun daha anlaşılır olması sağlanmıştır. Bu kapsamda coğrafyanın dağılış ilkesi esas alınarak göç eden insanların Diyarbakır'ın hangi ilçe ve mahallelerinde yoğunlaştığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Fotoğraf 6:Suriçi'nden Göç Eden İnsanlar

Kaynak: Sertaç Kayar (2016)¹²

¹² 2015-2016 yıllarında Suriçi'ndeki meydana gelen göçler hakkında yapılan haber ve fotoğraflara <http://www.diken.com.tr/surda-ablukaya-eklenen-mahallelerde-goc-basladi/> ilgili linkten ulaşabilirsiniz.

Bu çalışma kapsamında;

- Suriçi’nde toplam yapı, hane, işyeri ve nüfus verileri ile hazırlanan haritalar ışığında yoğunluk ve mekansal dağılım durumları gözlemlenmiştir.
- Suriçi’nden göç eden ailelerin sosyo-ekonomik yapılarındaki değişimler tespit edilmiştir.
- Suriçi’ne ait uydu görüntüleri ile, çatışmalardan önceki ve sonraki durum ortaya konulmuştur.
- Suriçi saha çalışması ile güncel durum tespit edilmiştir.
- Suriçi mahalle muhtarları ile görüşmeler sonucunda, çatışmalardan önceki ve sonraki dönemde yaşanan mahalle sorunları tespit edilmiştir.
- Göç eden ailelerden ortalama %5’ine (308 aile) hazırlanan anket soru formları uygulanmıştır.
- Göç eden aileler ile yapılan anketler sonucunda göçün mekansal dağılımı ve yaşanan temel sorunlar tespit edilmiştir.
- Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) ve Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) gibi bilişim sistemleri esas alınarak analizler ve değerlendirmeler yapılmıştır.

1.4.ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE TEKNİKLERİ

Uzman görüşleri alınıp hazırlanan altmış altı (66) sorudan oluşan anket soru formu, kendi içerisinde beş bölüme ayrılarak hazırlanmıştır. İlk Bölüm; katılımcıların demografik özelliklerini tespit etmek için hazırlanmıştır. İkinci Bölüm; göç öncesi durum başlığında hazırlanmıştır ve bu bölüm göç eden insanların, göç öncesi durumlarını tespit etmek için hazırlanmıştır. Üçüncü Bölüm; göç esnasında karşılaşılan sorunların tespiti amacıyla oluşturulmuştur. Dördüncü Bölüm; katılımcıların göç sonrası/mevcut durumlarını tespit etmek amacıyla oluşturulmuştur. Beşinci Bölümde ise; katılımcıların geleceğe dair umutları ve yetkililere mağduriyetlerinin giderilmesi için istekleri sorulmuştur.

Hazırlanan anket soru formunun pilot çalışması yapıldıktan sonra gerçek anlamda sahaya inilmiş ve araştırmacı dahil toplamda üç kişi anketleri uygulamıştır. Araştırmacı dışında anketleri uygulayan iki anketör¹³ çalışma öncesinde bilgilendirilmiştir. Çalışma öncesi hazırlanan örnekleme uyulmuş olup çatışmaların yaşandığı Suriçi'nin on beş mahallesinden insanlarla anketler yapılmıştır. Katılımcıya anket çalışmasının amacı okunup izin belgesi imzalandıktan sonra anket uygulanmaya başlanmıştır. Bir anketin uygulanmasının zamanı ortalama 20-30 dakika arasında değişkenlik göstermiştir. Sahada çalışma yürütülürken, gerek anket soru formlarının uygulanmasında gerek ise derinlemesine yapılan odak grup görüşmelerinde¹⁴ katılımcıların açık adres, isim ve telefon bilgileri gibi özel bilgileri kendilerinden talep edilmemiştir. Araştırmada katılımcıların isim ve soy isimleri kullanılmadan, katılımcılar sadece cinsiyet ve yaş özelliklerine göre sınıflandırılmıştır.

Bu çalışmanın ana veri kaynağını **“yüz yüze görüşme (308 anket)”** ve **“odak grup görüşme (10 kişi)”** yöntemleriyle elde edilen birincil veriler ile TÜİK ve raporlardan alınan istatistik veriler oluşturmaktadır. Araştırmada elde edilen verilerin değerlendirmesinde ve analizinde SPSS (22.0) istatistik paket programı kullanılmıştır.

Ardından da elde edilen sayısal veriler, göç eden ailelerin dağılımını göstermek için Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) ArcMap10.3 paket programı kullanılarak haritalandırılmıştır. Söz konusu verilerden mahalle bazlı “dağılım haritaları” da oluşturulmuştur.

Ayrıca, çalışmada yüz yüze görüşme yöntemiyle elde edilen birincil veriler dışında, kamu kurum ve kuruluşlar, STK'lar, araştırmacılar ve uluslararası kuruluşlar tarafından elde edilen veriler de kullanılmıştır. Son olarak araştırmanın dayandığı kuramsal temeller göz önünde tutularak konuya ilişkin değerlendirme ve yorumlamalar yapılmıştır.

¹³ Dicle Üniversitesi Sosyoloji Bölümü 3.sınıf öğrencilerinden iki kişi saha çalışmasında anketleri uygulamıştır.

¹⁴ Odak grup görüşmelerine çalışmanın Danışmanı Prof. Dr. Sedat BENEK'te katılmıştır.

1.5.ARAŞTIRMANIN ÖZGÜN DEĞERİ VE YAYGIN ETKİSİ

Özgün Değer: Çalışma alanımız olan Suriçi, son dönemlerde meydana gelen iki büyük önemli göç hareketinin merkezi konumunda olmuştur. 1990'lı yıllarda kırsal alanlardan göç eden insanlar Suriçi'ni mekan olarak tercih etmişlerdir. 2015 yılının sonlarına doğru Suriçi'nde meydana gelen çatışmalara bağlı olarak insanlar yaşam alanlarını terk etmek durumunda kalmışlardır. Suriçi toplam nüfusu 2015 yılı itibariyle 50.341 (TÜİK, ADNKS, 2015) olarak belirlenmiştir. Bu süreçte, Suriçi'nden en az 24.000 insanın yerinden edildiği tahmin edilmektedir (Uluslar Arası Af Örgütü, 2016, s.5). Suriçi'nin toplam nüfusunun yarısının göç etmesi, çalışmanın önemini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda bu çalışmanın temel sonuçları, bize, göç eden aileler hakkında dört temel konuda önemli katkılar sunmaktadır. Bu çalışmanın sosyal bilim alanına sağlayacağı dört temel katkı şunlardır:

- Bu çalışma neticesinde göç eden ailelerin göç öncesi sosyo-ekonomik durumları tespit edilmiş olup göç ettikten sonraki durumları ile kıyaslanmıştır. Böylece göç eden ailelere yönelik daha sağlıklı politika geliştirme araçları belirlenmiştir.
- Göç eden ailelerin yaklaşık 2 yıldır yaşadıkları başlıca önemli sorunlar tespit edilip çözümlerine ilişkin model(ler) oluşturulmuştur.
- Göç eden ailelerin Suriçi'ne nereden geldikleri ve çatışmalardan sonra hangi il/ilçelere göç ettikleri tespit edilip haritalandırılmıştır. Böylece göç eden ailelerin göç yollarının tespiti sağlanmıştır.
- Bu çalışmalara bağlı olarak göç eden insanların sosyo-ekonomik durum tespiti yapıldıktan sonra geleceğe dair umutları ile beraber, ailelerin mağduriyetlerinin en aza indirgenmesi için kolaylaştırıcı yöntemlerin ve araçların geliştirilmesine katkı sunması amaçlanmıştır.

Yaygın Etki: Sur(Diyarbakır) ve Hevsel Bahçeleri, Temmuz 2015'te UNESCO tarafından Dünya Kültür Miras Listesine alınmıştır. Eylül 2015'te bu alanda yaşanan çatışmalara bağlı olarak Suriçi sakinlerinin toplam yarısı kadar insan göç etmek durumunda kalmıştır. Çalışma alanımız, gerek 7 bin yıllık yerleşme geçmişi gerekse onlarca uygarlığın izlerini taşıması sebebiyle, hem ulusal hem de uluslararası gündemde

önemini koruyan merkezlerdendir. Suriçi (Sur/Diyarbakır) ile ilgili yapılan bu çalışma; bölge, ülke ve UNESCO'nun gündem maddelerinden olabilecek önemde bir sahadır.

Dolayısıyla bu çalışma ile beraber başta Suriçi'nde yaşanan göçlerin sosyo-ekonomik değişimlerin tespiti, mekansal dağılışı ve mevcut sorunlara yapılan analizler sonucu, yerinden çözümler üretmek başta yerel yönetim yöneticileri olmak üzere yöneticilere, politikacılara, (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı) araştırmacılara ve kısacası bu konuya ilgi duyanlara önemli bir bilgi ve data sunmuştur. Kısacası bu araştırmanın sunduğu katkıları şöyle sırlamak mümkündür:

- İnsanların göç etme sebeplerinin tespiti sağlanmıştır.
- Göç eden ailelerin, sahadan alınan sağlıklı veriler sonucunda, mekansal dağılışı tespit edilmiş ve göç eden ailelerin göç etmeden öncesinde ve sonrasında sosyo-ekonomik durumlarının değişimlerinin tespiti sağlanmıştır.
- Göç eden ailelerin talepleri dikkate alınıp yıkılan evlerin yerine yapımı halen devam eden yeni evlerin memnuniyet durum tespiti yapılmıştır.
- Göç eden ailelerin geri dönme arzuları ve geleceğe dair umutları tespit edilmiştir.
- Mevcut sorunların çözümü konusunda ve ailelerin barınma haklarının sağlanması konusunda kolaylaştırıcı yöntemlerin ve araçların geliştirilmesine katkı sağlanmıştır.

1.6.LİTERATÜR TARAMASI

Her şeyden önce göç olgusuyla ilgi yapılmış çalışmaları, uluslararası düzeyde yapılmış çalışmalar, ulusal düzeyde yapılan çalışmalar ve doğrudan bu çalışmanın konusuyla yakından ilgili yapılmış çalışmalar diye üç kategoriye ayırmak mümkündür.

Bunlardan birincisi, genel olarak uluslararası düzeyde göç ile ilgili yapılmış çalışmalar olup, bu çalışmalar hem kavramsal hem de kuramsal açıdan göç yazınındaki diğer çalışmalara kaynaklık edebilecek düzeyde çalışmalardır. Ve bunların içinde de önemli bir yere sahip olan isimlerin başında şüphesiz ki Stephen Castles ve dolayısıyla onun yaptığı çalışmalar (bkz: 2002; 2003; 2004; 2010; Castles vd. 2013; Castles ve Kosack1973; Castles ve Davdsion 2000) gelmektedir. Castles, küreselleşme ve göç, göç

ve vatandaşlık, göç politikalarının başarısızlığı gibi konularda çalışmalarıyla öne çıkmaktadır. Ayrıca Castles'sin Hein De Haas, and Mark J. Miller ile birlikte kaleme aldığı *The Age Of Migration: International Population Movements In The Modern World*.(2013) isimli çalışması, göç yazınında en çok atıfta bulunulan ve faydalanılan kaynakların başında gelmektedir. Bu çalışma daha sonra Türkçeye *Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Harekeleri* olarak çevrilmiştir.

Bununla birlikte, Franck Düvel (bkz: 2004; 2005; 2006a; 2006b; 2008; 2011a; 2011b; 2012), Bill Jordan (Jordan ve Düvel, 2002), Stephen Legomsky (1987), Aspasia Papadopoulou-Kourkoula (2008) Hein De Haas (2010) ve Christian Joppke (1998) gibi çalışmacılar da öne çıkmaktadır. Özellikle de Düvel'in göç yazınında uluslararası düzeyde çok sayıda çalışma yapan önemli isimlerden biri olarak karşımıza çıktığını görmekteyiz. Düvel, çalışmalarında genel olarak, Avrupa'da göç olgusunu çalışmış ve yoğunlukla transit göç, düzensiz göç, göçün Avrupa ülkelerine etkisi, göç, ekonomi ve politika ilişkisi, göç politikaları gibi konulara odaklanmıştır.

Ulusal literatürde ise, Gülfer Ihlamur-Öner ve Aslı Şirin Öner'in derlediği *Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar Tartışmalar* (2016) isimli derleme kitabı, Nermin Abadan-Unat'ın *Bitmeyen Göç* (2002) ve İnan Keser'in 1990'lı yıllarda Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğusunda şiddet ve çatışma nedeniyle yaşanan zorunlu göçleri konu edindiği *Göç ve Zor: Diyarbakır Örneğinde Göç ve Zorunlu Göç* isimli çalışması öne çıkmaktadır. Bununla birlikte göç olgusunun mekân ve toplum üzerindeki etkisiyle ilgili, Mim Sertaç Tümtaş ve Cem Ergun'un *Göçün Toplumsal ve Mekansal Yapı Üzerindeki Etkileri*" (2016) isimli makalesi de bulunmaktadır. Ayrıca Erol Ülker'in Türkiye'nin Erken Cumhuriyet Dönemi'ndeki göç olgusunu, 1934 İskan Kanunu'nu entegrasyon ve baskın biçimde asimilasyon kavramları bağlamında incelediği "Assimilation of the Muslim Communities in the First Decade of the Turkish Republic (1923-1934)" ve "Assimilation, Security and Geographical Nationalization in Interwar Turkey: The Settlement Law of 1934" isimli çalışmaları dikkat çekicidir.

Öte taraftan, Savaş Çağlayan'ın "Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi" (2006) ile Aslı Şirin Öner'in "Göç Çalışmalarında Temel Kavramlar" (2016) isimli

makalelerinin göç yazınında çalışan araştırmacılara kavramsal ve kuramsal düzeyde kaynaklık ettiğini söyleyebiliriz.

Bu çalışmanın konusuyla doğrudan ilgili olmasa da dolaylı olarak araştırma yapmış olduğunu söyleyebileceğimiz, önemli bir isim de özellikle “tanıyarak dışlama” ile özdeşleşen Cenk Saraçoğlu’dur. Saraçoğlu (bkz: 2007; 2010; 2011) İzmir örneğinde ve Kürtler özelinde bir taraftan orta sınıfta Kürt algısının nasıl olduğunu ve bir taraftan da Türkiye kentlerinde göçmen antipatisinin nasıl etnikleştirildiğini “tanıyarak dışlama” kavramı üzerinden ortaya koymuştur.

Son olarak bu çalışmanın konusuyla ilgili doğrudan yapılmış ve bu çalışmaya kısmen altlık oluşturduğunu söyleyebileceğimiz diğer çalışmalar ve araştırmacılar şunlardır:

Ali Bayramoğlu (2015) “*ÇÖZÜM SÜRECİ: SİYASETEN SİLAHA*” adlı çalışmada, çözüm sürecinin siyasetten silaha nasıl evirildiğini, yaşanan olayları ele alarak anlatmaya çalışmıştır.

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği (2017) “*GÜNEYDOĞU TÜRKİYE’DE İNSAN HAKLARI DURUMU RAPORU*” adlı çalışmada, 2015-2016 yıllarında Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde yaşanan çatışmalar ve uygulanan sokağa çıkma yasaklarından dolayı yaşanan ihlaller belirtilmiştir. İnsan hakları, yaşam hakkı, konut hakkı, sağlık hakkı, özgürlük ve güvenlik hakları konularında ciddi ihlallerin olduğu raporda belirtilmiştir.

Cuma Çiçek ve Vahap Coşkun (2016) “*DOLMABAĞÇE’DEN GÜNÜMÜZE ÇÖZÜM SÜRECİ: BAŞARISIZLIĞI ANLAMAK VE YENİ BİR YOL BULMAK*” adlı çalışmada, çözüm sürecinin, özellikle, Dolmabahçe Mutabakatından sonraki süreci ele alınmıştır. Bu süreçte yapılan yanlışlar ve yeniden bir arayış çalışmada anlatılmaktadır.

Diyarbakır İnşaat Mühendisleri Odası (2018) “*DİYARBAKIR İNŞAAT MÜHENDİSLERİ ODASI 22.DÖNEM ÇALIŞMA RAPORU (2016-2018)*” adlı çalışmada yer alan Sur Raporu’nda Suriçi’nin çatışmalardan sonra daha büyük bir yıkıma maruz bırakıldığı belirtilmektedir. Uydu görüntüleri ile desteklenen çalışmada

çatışmalardan sonra alınan acele kamulaştırma kararı sonrasında yıkımın devam ettiği ve çatışmalardan sonra yıkımın çatışma döneminde yaşanan yıkımdan daha fazla olduğu belirtilmektedir.

Diyarbakır İş Kadınları Derneği (2016)“ *DIYARBAKIR KADIN AİLE SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ*” adlı çalışmada, kadınlar ile özdeşleşen sokaklarından ve biriktirdikleri anılarından müsebbibi olmadıkları savaşı aratmayan çatışmalardan dolayı göç etme durumlarına değinilmiştir. Göç durumundan dolayı yaşanan sosyolojik ve psikolojik sorunlar ile beraber Suriçi’nde yaşanan çatışmalı ortamdan dolayı tarihi tescilli yapılarda meydana gelen yıkımlar da raporda belirtilmiştir.

Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası (2016)“*SOKAĞA ÇIKMA YASAKLARI VE GÜVENLİK SORUNLARININ İLİMİZ EKONOMİSİNE ETKİLERİ*” adlı çalışmada, Sur bölgesinde yaşanan çatışmaların ekonomik açıdan bölgeye verdiği zarar üzerinde yoğunlaşmıştır.

Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası (2017)“*DIYARBAKIR SUR’DA YAŞANAN OLAYLARIN KENT EKONOMİSİNE ETKİLERİNİN ANALİZİ PROJESİ (Araştırma Raporu)*” adlı çalışmada, Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası’na bağlı toplam 1002 işletme ile yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Raporda Suriçi’nde yaşanan olayların şehir içi ekonomisini ciddi anlamda daralttığı belirtilmektedir.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi Belediyeler Birliği (2016)“*GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ BELEDİYELER BİRLİĞİ BÖLGESEL HASAR TESPİT RAPORU*” Ağustos 2015 - Ocak 2016” adlı raporda, çatışmalı ortamın yoğun olarak yaşandığı merkezlerde hasar tespitleri yapılmıştır.

Halkların Demokratik Partisi (2016)“*SUR RAPORU*” adlı raporda, Sur ilçesi, demografik yapısı ve başlıca özellikleri ile tanıtıldıktan sonra, Suriçi’nde uygulanan sokağa çıkma yasakları hakkında bilgiler verilmekte ve çatışmalardan kaynaklı hasarlar ve göçler üzerine derinlemesine bilgiler sunmaktadır.

İnsan Hakları Derneği, Türkiye İnsan Hakları Vakfı ve Diyarbakır Tabip Odası(2015) “*DİYARBAKIR MERKEZ SUR İLÇESİNDE 06.09.2015 TARİHİNDE MEYDANA GELEN HAK İHLALLERİ İNCELEME RAPORU*” adlı raporda, Suriçi’nde ilan edilen ilk yasaklar, yaşanan can kayıpları ve yaşanan hak ihlalleri ön planda tutulmuştur.

İnsan Hakları İçin Doktorlar (2016)“*TÜRKİYE’NİN GÜNEYDOĞUSU: KUŞATMA ALTINDA SAĞLIK HİZMETİ*” adlı çalışmada, 2015-2016 yıllarında, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yaşanan çatışma ve uygulanan sokağa çıkma yasaklarından dolayı, sağlık hizmetlerinde ciddi aksaklıkların olduğu belirtilmiştir. Bölgede yaşanan çatışmalardan dolayı Sağlık kuruluşlarının hizmet veremediği ve insanların ciddi sağlık sorunları yaşadığı, sonuç olarak bölgede yaşayan insanların sağlık haklarının ihlal edildiği belirtilmektedir.

Kalkınma Merkezi (2010)“*ZORUNLU GÖÇ VE DİYARBAKIR*” adlı çalışma, 1990’lı yıllarda yaşanan göç sürecini, göç öncesini “köyde yaşam”, göç sonrası Diyarbakır’da yaşamı ve köye geri dönüş eğilimleri, yapılan saha çalışması sonucunda elde edilen bulgular ile birlikte açıklamıştır.

Mazlum Der (2016) “*SUR İLÇESİNİN 28 GÜNLÜK TARİHİ; HENDEKLER, YASAK, ÇATIŞMA VE GÖÇ*” adlı çalışma, çatışmaların yoğun olarak yaşandığı Suriçi’nin çatışmalardan gördüğü tahribatı ve yaşanan göçler üzerine detayları içermektedir.

Mehmet Zana KİBAR (2017) “*20 YILDA İKİNCİ KEZ YERİNDEN EDİLMENİN HAFIZAYA VE TERİTORYA TASAVVURUNA ETKİSİ: SUR ÖRNEĞİ*” adlı yüksek lisans tez çalışması, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Genel Sosyoloji ve Metodoloji Programı bünyesinde Doç. Dr. Şükrü ASLAN danışmanlığında yapılmıştır. Söz konusu çalışmada, Suriçi’nden göç eden insanlar için bu göçün yeni bir durum olmadığı, bu insanların 1990’lı yıllarda köy boşaltmaları sonucunda Suriçi’ne gelen insanların olduğu belirtilmektedir.

Nevin SOYUKAYA (2017) “*DİYARBAKIR / SURİÇİ ÇATIŞMA SÜRECİ VE SONRASI TAHRİBATI (Hasar Tespit Raporu)*” adlı çalışmada, özellikle Unesco sahasında gerçekleşen çatışmalardan dolayı, tarihi yapılarda meydana gelen hasar ve yıkımlar üzerinde durulmuştur. Fotoğraf ve uydu görüntüleri ile desteklenen çalışmada, çatışma sonrasında tarihi tescilli yapıların korunmadığı ve yıkıma maruz kaldığının altı çizilmiştir.

Siyasal ve Sosyal Araştırmalar Merkezi (2016) “*SURİÇİ ZORUNLU GÖÇ ARAŞTIRMA RAPORU*” adlı raporda, Suriçi’nde yaşayan, fakat üç aydan fazla süren yoğun çatışma, abluka ve sokağa çıkma yasakları sebebiyle yaşadıkları evlerini, işyerlerini, mahallelerini zorunlu olarak terk etmek zorunda kalan ailelerle, 25 Mart - 25 Nisan 2016 tarihleri arasında yapılan 4144 görüşme verilerinin sonuç ve tespitleri raporlaştırılmıştır.

TMMOB İl Koordinasyon Kurulu (2017) “*SUR RAPORU*” adlı çalışmada, saha çalışması yapılmış ve hasar tespitleri büyük oranda raporda yazılmıştır. Uydu görüntüleri ile desteklenen çalışmada çatışmaların hemen sonrasında 2016 Mayıs ayında uydu görüntüleri analiz edilmiş ve Suriçi toplam alanının (148 hektar) 10.7 hektar gibi görece az bir alanın yıkıldığı tespit edilmiştir. Çatışmalardan sonra ilan edilen sokağa çıkma yasaklarının kaldırılmadığı ve acele kamulaştırma kararı alındığı belirtilmiştir. 2016 Ağustos ayı uydu görüntüleri analizi sonucunda yıkılan alanın 20.3 hektara çıktığı belirtilmiştir.

Tuncay Şur ve Kadir Kaçan (2015) “*DİYALOGTAN ÇATIŞMAYA ÇÖZÜM SÜRECİ: Olaylar, Tarihler, Kırılmalar ve Öneriler*” adlı çalışmada, çözüm sürecinin neden çatışmalı ortama döndüğünü tarihsel olaylar ve kırılmalar ile anlatmakta ve öneriler sunmaktadır.

Uluslararası Af Örgütü (2016) “*YERİNDEN EDİLEN VE MÜLKSÜZLEŞTİRİLENLER SUR SAKİNLERİNİN EVLERİNE DÖNME HAKKI*” adlı çalışmada, yaşanan sorunlar üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır. Surdan göçlerin

miktarı ve Suriçi'nden çıkan aileler ile yapılan röportajlar ışığında, mevcut iktidara, yaşanan mağduriyetlerin devam etmemesi için önerilerde bulunulmuştur.

Vahap Coşkun (2014)“ *ÇÖZÜM SÜRECİ: DÜN, BUGÜN, YARIN*” adlı çalışmada, Çözüm Süreci'nde ne olduğu, tarafların süreç içerisinde neler yaptığı belirtilmektedir. Çalışmada, “Gezi ve Çözüm Süreci” ve “17 Aralık ve Çözüm Süreci” gibi başlıklar altında Çözüm Süreci boyunca yaşanan kırılmalara değinilmiştir.

Vahap Coşkun (2015) “*ÇÖZÜM SÜRECİ: KAZANIMLAR VE TEHDİTLER* ” adlı çalışmada, çözüm sürecinde elde edilen kazanımlar ve gelişen tehditler üzerinde durulmuştur.

Zan Vakfı Yayınları (2016)“*SUR'DA YIKIMIN İKİ YÜZÜ: KENTSEL DÖNÜŞÜM VE ABLUKA*” adlı çalışmada, Suriçi'nde yaşanan kentsel dönüşüm değinilmektedir. Devlet mantığının kar gütmek amacıyla mekana müdahalesi şeklinde yorumlanan kentsel dönüşüm meselesinin, Suriçi'ndeki örneğinde, yerli halkın memnun olmamasına rağmen kentsel dönüşüm sürecinin devam ettiği belirtilmektedir.

1.7.KAVRAMSAL VE KURAMSAL TARTIŞMALAR

1.7.1.Göç

Belli nedenlerden dolayı insanların buldukları mekânlardan başka mekânlara gitmesi olayına göç denilebilir. Göç kavramı üzerine yapılan tanımlamalara bakacak olursak: Varoluştan günümüze toplumsal, ekonomik, siyasal ve kültürel nedenlerle bireylerin-grupların sembolik veya siyasal sınırların ötesine yeni yerleşim alanlarına ve toplumlara yapılan kalıcı hareketleri içerir (Marshall, 1999, s.685). Göç, insanların sosyal, ekonomik, siyasi veya doğal nedenlerden dolayı coğrafi olarak yer değiştirmesi biçiminde tanımlanabilir (Adıgüzel, 2016,s.1).Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret (Türk Dil Kurumu¹⁵) olarak

¹⁵ Türk Dil Kurumu (TDK), Büyük Türkçe Sözlük
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5b316dff261b32.05501468Erişim Tarihi: 25.05.2018

tanımlanmaktadır. Göç; kişi, grup veya toplulukların fiili yerleşim yerlerinden, isteyerek ya da zorla, kalıcı veya belirli bir süreyi kapsayacak şekilde gerçekleşen fiziki mekân değişikliği olarak tanımlanabilir (Erkan, Aydın, 2010'dan naklen Erkan, 2004, s.133-134). “Göç olayı, toplumsal değişimin göstergelerinden biri olarak kabul edilir. Bu bakımdan göç, özellikle toplum bilimciler tarafından, toplumdaki değişmelere bağlı olarak nüfusun mekânda yeniden dağıtılmasını sağlayan bir süreç olarak da tanımlanır. Ancak, herhangi bir mekan değişikliğinin göç olarak tanımlanabilmesi için, bu mekan değişikliğinin, etki yaratabilecek kadar anlamlı bir uzaklık ve süreklilik içinde olması gerekmektedir” (Erkan, Aydın, 2010'dan naklen Erder, 2006,s.23). Göç sadece yaşanan fiziksel mekanın değiştirilmesi değil, sosyal yapının bütün unsurlarını da dönüştüren önemli bir sosyal olgudur (Adıgüzel, 2016,s.1). Yapılan tanımlamalara bakıldığında, bir olayın göç sayılabilmesi için mekan değişikliği, zaman ve neden sonuç yapısı önemlidir.

1.7.2.Göç Türleri

İnsanlık tarihi ile eşdeğer olan ve günümüze dek devam eden bir olgu olan göçler, kendi içerisinde belli sınıflandırmalar altında düzenlenmiştir. Oluşum nedenlerine göre göçler, gönüllü göç ve zorunlu göç olarak sınıflandırılmıştır. Günümüzde (2015-2016) yaşanan göçlere¹⁶ bakıldığında, oluşum nedenlerini zorunlu göç diye tanımlamak doğru olur.

Süresine göre yapılan sınıflandırmalara bakacak olursak göçler, mevsimlik (geçici) ve sürekli göçler diye sınıflandırılmıştır. 2015-2016 yıllarında yaşanan göçlerin çoğu geçici olduğu düşünülerek yapılmış olsa da yıkılan evler ve uygulanan kamulaştırma kararları ile yerlerinden sürekli edilmiş yani sürekli göçler sınıflandırmasına dahil olmuştur.

Göçün mesafesine göre yapılan değerlendirmede ise göçleri, iç göç ve dış göç diye tanımlamak doğru olacaktır. İnceleme alanımızda yaşanan göç hareketlerinin büyük

¹⁶ Özelde Suriçi'nde meydana gelen göçler, genelde ise 2015-2016 yıllarından Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinin bazı il ve ilçe merkezlerinde meydana gelen göçler oluşum nedenlerine göre “Zorunlu Göç” olarak tanımlanmıştır.

çoğunluğu ülke içinde gerçekleştiği için, bunların iç göç olduğunu söylemek mümkündür.

Göçün yapıldığı yerin özelliğine göre yapılan sınıflandırmaları ise dört başlık altında toplamak mümkündür. Kentten kente, kentten kıra, kırdan kıra ve kırdan kente diye dört başlık altında sınıflandırmak mümkündür. Günümüzde yaşanan göçler büyük ölçüde kentten kente yönünde olmuş olsa da kentten kıra yönünde de azımsanmayacak kadar bir eğilimin olduğunu görmekteyiz.

Göç kavramı, daha önce de belirttiğimiz üzere, oluşum nedenlerine göre gönüllü ve zorunlu göç diye iki grupta sınıflandırılmaktaydı. Çalışma konumuz zorunlu göçler olduğundan, bu tanımlamayı biraz daha açmak faydalı olacaktır.

1.7.3.Zorunlu Göç

Etnik ve politik nedenlerle ortaya çıkan iç savaş veya aşırı kargaşanın ve ülkeler arasındaki savaşların neden olduğu göçler zorunlu göç kategorisinde değerlendirilebilir (Özyakışır, 2013,s.12). Yapılan göç hareketinin altyapısına bakıldığında, göç edilen bölgeden güvenlik sorunlarından dolayı göç edilmiş ise, bu bir zorunlu göçtür. Yapılan çalışmalarda bu tanımlama için kullanılan cümlelere bakacak olursak zorunlu göç, bireyin özgün yaşam alanından (habitatından) zorunlu ve elinde olmayan nedenlerle kopmak durumunda bırakılmasıdır (Erkan, Aydın, 2010'dan naklen Gürel, 2001, s.141).

Zorunlu göçü önemli kılan en önemli etkenlerin başında, bir bölgede yaşayan kişi veya grupların sahip oldukları etnik, dini vb. aidiyetleri ve de kimlikleri yüzünden ait oldukları topraklardan başka yerleşim alanlarına zorla göç ettirmek durumunda bırakılmış olmalarıdır (Keser, 2011,s.14). Başka bir deyişle zorunlu göç, bireylerin iradesi dışında, çeşitli kuvvetlerin etkisi ve zorlaması sonucunda gerçekleşmektedir. Siyasi zulüm, çatışmalar, doğal ya da insan kaynaklı afetler sebebiyle birçok kişi evlerinden kaçmak zorunda kalmıştır (Betts, 2017,s.13).

Zorunlu göç kavramını 'yerinden olma' ve 'yerinden edilme' şeklinde iki alt gruba ayırarak, kavramı daha belirgin hale getirebiliriz. Yerinden olma kavramı, Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan "Ülke İçinde Yerinden Olma Konusunda Yol Gösterici İlkeler" metninde belirtildiği üzere iç savaş ve çatışmaların, doğal afetlerin ve

kalkınma planlarının sonucunda gerçekleşen yer değiştirmeler olarak tanımlanmaktadır. Yerinden edilme kavramı, sadece iç savaş ve çatışmalardan doğan ve kişilerin neden olduğu istem dışı göç olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlar ışığında 1984-1999 yılları arasında Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinden diğer bölgelere yaşanan yoğun göçün, yerinden edilme kavramı çerçevesinde tanımlanması mümkündür (Erkan, Aydın, 2010'dan naklen Ünalın, 2006, s.25).

Zorunlu göçler, doğa kaynaklı zorunlu göçler (örneğin deprem, sel ya da taşkın nedenli göçler) ile insan kaynaklı zorunlu göçler (örneğin etnik çatışma, baraj inşaatı, nükleer kirlenme nedenli göçler) olarak iki grupta ele alınabilir (Keser, 2011,s.11). Güvensizliğe neden olan savaş, devrim gibi şiddet koşullarıyla karşılaşma, kişi ya da grupların yaşam alanlarından ayrılmaları, şiddet / çatışma nedenli zorunlu göçlerin oluşmasına neden olmaktadır (Keser, 2011, s.12).

Zorunlu göç kavramının tanımlanmasında, minimalist ve maximalist denebilecek iki farklı yaklaşımdan söz etmek olanaklıdır: İlkinde zorunlu göç, açıkça fiziksel, silahlı vb. zorlamalara dayanan göçleri ifade ederken, ikinci yaklaşımda, zorunlu göç kavramı, açık zorlamaların yarattığı "korku" ortamından kaynaklandığı göçleri kapsar (Erbaş, 2010, s.149).

Bu bağlamda özellikle Çözüm Süreci (2013-2015) sonrasında Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinin kent merkezlerinde yaşanan çatışmalardan kaynaklı meydana gelen göçlerin zorunlu göç olduğunu söylemek mümkündür. 2015-2016 yılları arasında yaşanan çatışmalı ortam ve ardından süregelen sokağa çıkma yasaklarından kaynaklı, sayısının bir milyonun üzerinde olduğu tahmin edilen (TIHV, 2016) büyük bir göç hareketi başlamıştır. Çalışma sahamızda yaşanan göç hareketini kısaca tanımlayacak olursak oluşum nedenine göre bir zorunlu göçtür. Süresine göre çoğunlukla kısa süreli olacağını düşünerek göç edenlerden bazılarının yaptıkları göç eylemleri sürekli göçe dönüşmüştür. Mesafesine göre ise tamamına yakını ülke içinde göç etmişlerdir. Yani iç göç olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine göçün yapıldığı yere de bakacak olursa kentten kıra yönelimler olsa da büyük çoğunluk kentten diğer yakın kentlere olmuştur.

1.7.4.Göç Kuramları

1.7.4.1.Ravenstein'in Göç Kanunları

Ravenstein çalışmasını, 1871 ve 1881 yılı İngiliz nüfus sayımı istatistiklerinin verileri üzerine kurmuş ve bu verilerden hareketle yedi göç kanunu belirlemiştir. Ravenstein'in bu çalışması, göç olgusunun genel geçer kanunlarını içermektedir. Ravenstein'in 1885'te yayımlanan bu çalışması göçle ilgili ilk çalışma olma niteliğini taşımaktadır (Yalçın, 2004,s.22). Ravenstein, 1885 ve 1889 yıllarında yayımladığı Göç Kanunları (TheLaws of Migration) başlıklı iki makalesinde yedi maddelik bir göç kanunu önermiştir.

Ravenstein'in göç kanunlarının maddeleri şunlardır (Yalçın, 2004):

1. Göç ve Mesafe: Göçmenlerin büyük çoğunluğu sadece kısa mesafeli bir yere göç ederler. Bu kısa mesafeli göç, gidilen yerde göç dalgaları yaratan bir etkiye sahiptir. Ortaya çıkan bu göç dalgaları daha fazla göçmeni içine alabilecek olan büyük sanayi ve ticaret merkezlerine doğru yönelme eğilimindedir. Büyük merkezlere doğru yönelen göçün boyutlarını belirleyen de bu gelişen sanayi kentlerindeki yerli nüfusun yoğunluğudur. Bir diğer ifadeyle, Ravenstein, göç edilen merkezlerdeki iş imkanlarının çokluğunun, o kentte yaşayan nüfusa oranının, göçün boyutunu belirlediğini ifade etmektedir.

2. Göç ve Basamakları: Sanayileşme ve ticaretin gelişmesiyle birlikte, kentsel bağlamda meydana gelen hızlı ekonomik büyüme, kenti çevreleyen yakın yerlerdeki kişileri hızla kente çekmektedir. Kentin çevresel alanındaki kırsal bölgede meydana gelen seyrelme, uzak bölgelerden gelen göçmenlerce doldurulmaktadır. Uzak bölgelerden gelen göçmenlerin kendi yaşadıkları yerde yarattıkları seyrelme de, o bölgelere daha yakın yerlerden gelenlerle doldurulacaktır. Her bir basamak kente yakınlaştıkça ve kentin avantajları diğer göçmenler tarafından algılandıkça, göç tüm ülkeye yayılacak ve ülkenin her yerinde hissedilecektir.

Yani Ravenstein'a göre, göç olgusunun bir boyutu, basamaklı bir şekilde seyrelen ve boşalan yerlerin yakın bölgelerden gelen göçmenlerce doldurulmasıyla

oluşan dalgalarıdır. Aslında Ravenstein'in ikinci kanunu, birincisinin destekçisi ya da açıklayıcısı gibi görünmektedir. Çünkü ilk kanunda göç dalgalarının yaratılması ve bu dalgaların nasıl ortaya çıkacağı ve bu göç sisteminin nasıl işleyeceği açıkça görünmemektedir. Ravenstein'in ortaya koymuş olduğu kısa mesafeli göç olgusu, onun birinci göç tipini oluşturmaktadır. Daha sonraki kanunlarda ikinci göç tipi olarak uzun mesafeli göçlerden bahsedecektir.

3. Yayılma ve Emme Süreci: Göç olgusunda yayılma ve emme süreci birbirini destekler konumdadır ve bu süreçler birbiriyle el ele yürümektedirler. Yayılma ve emme sürecini benzer kılan temel nokta, ulaşılacak istenilen amaçtır. Yani yayılma ve emme süreçlerinde bir amaç birlikteliği vardır. Ravenstein'a göre göç, kendi başına amaç olamaz, bireyler sadece göç etmek istedikleri için yer değiştirmezler. Göçmenler için amaç, kentte gelişen ekonomik ve ticari faaliyetin getirisinden pay almaktır. Kentin getirisinden pay alma isteği ya da daha iyi yaşama arzusu, yayılma sürecini desteklemektedir. Yeni ve hızlı bir şekilde gelişmekte olan sanayinin ihtiyaç duyduğu işgücü göçle karşılanmakta ve böylece gelen göç, kentsel sanayi merkezlerince emilmektedir. Ravenstein'in ortaya koymuş olduğu bu işleyişte görüldüğü gibi, her iki süreç göçle ihtiyaçlarını karşılamakta ve amaç bakımından birliktelik içerisinde hareket etmektedirler.

4. Göç Zincirleri: Ravenstein göçün zamanla zincirleme olarak geliştiğini ve göç alan yerleşim yerlerinin aynı zamanda göç de verdiğini belirtmiştir. Böylece her bir göç dalgası, tetikleyici etki göstererek, bir diğer göç dalgası yaratmaktadır. Çok net bir şekilde görülmektedir ki, Ravenstein için göç, bir bölümüyle zincirleme ve bir kez başladığında ardı ardına devam eden bir süreçtir.

5. Doğrudan Göç: Ravenstein ilk dört kanunda basamaklı ve zincirleme bir göçten bahsetmektedir. Fakat Ravenstein'in beşinci kanunu doğrudan, uzun mesafeli ve basamaksız; ilk dört kanununda anlattığından başka bir tür göçü anlatmaktadır. Uzun mesafeli göçlerde, göç eden kişiler büyük ticaret, endüstri merkezlerine yönelmekte ve basamaksız şekilde, doğrudan bu kentlere yerleşmeyi tercih etmektedirler. Ravenstein'in ortaya koyduğu ilk beş göç kanunu, temelde iki göç modelinden bahsetmektedir. Buna

göre ilk modelde göç, basamaklı bir şekilde, kısa mesafeli ve zincirleme olarak sanayi ve ticaret merkezlerine doğru gerçekleşmekte; ikinci modelde ise göç, basamaksız, uzun mesafeli ve dolaysız olarak ticaret ve sanayi merkezlerine yönelmektedir. Bu göç modelleri çerçevesinde ortaya çıkan ortak nokta, göçün, ticaretin ve sanayinin geliştiği büyük kentlere doğru olduğudur.

6. Kır Kent Yerleşimleri Farkı: Ravenstein'a göre kentte yerleşik olarak yaşayanlar, kırsal kesimde yerleşik olarak yaşayanlardan daha az göç etme eğilimindedirler. Kente yönelen göçler, kentte yaşayan yerleşikleri çok fazla yerinden oynatmamaktadır. Oysaki kırsal kesimden kırsal kesime yapılan göç, kırsalda yaşayan yerleşikleri yerinden oynatma, göç dalgaları ve basamaklı bir göç yaratma eğilimindedir.

7. Kadın Erkek Farkı: Ravenstein'in son göç kanunu cinsiyete aittir. Bu kanuna göre kadınlar, erkeklere oranla daha fazla göç etme eğilimindedirler. Ravenstein 1889 yılında yayınladığı ikinci makalesinde, kadınların iç göçler ve kısa mesafeli göçlerde erkeklerden daha fazla göç eğiliminde olduğunu tekrarlamış ve bir ekleme yapmıştır: Erkekler uzun mesafeli ve yurtdışı göçlere, daha fazla katılmakta ve daha yüksek bir göç eğilimi taşımaktadırlar (Yalçın, 2004, s.25).

Göç çalışmalarında temel kuramlardan kabul edilmesi, bu alanda yapılan ilk çalışma olmasından kaynaklıdır. Kanunlara bakıldığında, genel anlamda, ekonomik anlamda daha iyi olma isteği ile en yakın mesafede bulunan kentlere yönelimin olması anlatılmaktadır. Sanayi Devrimi'nin hızla büyüdüğü dönemde ekonomik temelli yazılan kanunlar günümüz karmaşık göç olgularını anlamada yetersiz kalmaktadır.

1.7.4.2.İtme Çekme Kuramı

Bu kuramın formülünü ve içeriğini ilk olarak 1966 yılına Everett Lee yazmıştır. Bu çerçevede Lee, ilk olarak göçlerin karakteristik temel ortak özelliklerini ortaya koymaya çalışmış ve bunun için de göçe ait itici ve çekici faktörleri saptamış, analizine temel oluşturacak dört temel faktör belirlemiştir. Bunlar,

1. Yaşanan yerle ilgili faktörler,
2. Gidilmesi düşünülen yerle ilgili faktörler,

3. İşe karışan engeller,

4. Bireysel faktörler (Yalçın, 2004, s.30).

Lee'nin kendi kuramına ait olarak belirlediği bu faktörler, itme çekme kuramının temel işleyişini ve bileşenlerini oluşturmaktadır. Genel anlamda gidilecek olan mekanın çekme kuvveti ve mevcut mekanın itici kuvveti göçün temelidir.

Lee'nin İtme Çekme kuramını, çalışma sahamız olan Suriçi için değerlendirmek gerekirse, çatışmaların başlaması ve yaşam alanlarında günlük ihtiyaçların karşılanamaması, itici unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Daha güvenli mekanlar ise çekici unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Çatışmaların devamlılığını ve uygulanan sokağa çıkma yasaklarını göç sürecine karışan engeller olarak okumak mümkündür. Çalışma sahamızda, bazı katılımcıların, çatışmalar şiddetlenmeden çıkabilmesi veya göç öncesi konutlarının ana arter caddelere yakın olmasından kaynaklı, evlerini daha hızlı ve daha çabuk taşıyabilmeleri, bazı ailelerin ise konutlarının mahallelerin daha iç kısımlarında olması ve çatışmaların daha şiddetli olmasından kaynaklı daha güvenli mahallelere gitmekte daha fazla zorlandıkları görülmektedir. Böylesi faktörler de bireysel farklılıklar olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.7.4.3. Petersen'in Göç Tipleri

Petersen'e göre *İlkel göçler*, göçebe topluluk dönemlerinde doğanın yarattığı baskı sonucunda oluşan itme etkisiyle oluşan göçlerdir. *Zorlama ile yapılan göçler*, sosyal durumun yarattığı baskı ile oluşan göçlerdir. *Serbest göçler*, kişinin kendisinin karar verdiği göçlerdir. *Kitlesel göç*, serbest göç sonucunda gelişen bir göç türüdür. Serbest göç ile giden ilk göçmenler daha sonra geldikleri yerdeki kişilere, göç ettikleri yerdeki yaşam tarzını ve maddi kazançlarından bahsedip zincirleme bir göç dalgası yaratırlar. Petersen'in göç tiplerine baktığımızda, çalışma sahamızın özgün göç durumunu yansıtan bir durum söz konusu değildir. Zorla yapılan göçleri bile, sosyal durumun yarattığı baskı olarak tanımlarken, çalışma sahamızda ise temelde çatışma ve güvensizlik ortamı ile göçler oluşmuştur.

1.7.4.4. Merkez Çevre Kuramı

Bağımlılık okulu olarak da adlandırılan merkez çevre kuramı, Samir Amin, Immanuel Wallerstein, Andre Gunder Frank gibi önemli düşünürler tarafından geliştirilmiştir. Ekonomik anlamda gelişen merkez ülkeler ve gelişmemiş olan ülkelerin aslında ekonomik temelde beraber var olabildikleri felsefesi üzerine yazılmış bir kuramdır. Yine çalışma sahamızda gerçekleşen göçlerin temelini ekonomik değil, çatışma ve güvensizlik ortamından kaynaklandığını söylemek yerinde olacaktır. Bu anlamda, bu kuram, çalışmamızı yansıtmaya açısından yetersiz kalmaktadır.

1.7.4.5. Göç Sistemleri Kuramı

Uluslararası ilişkiler çerçevesinde; küresel, ekonomik ve politik sebepler ile geliştirilmiş bir sistemdir. Göç alan ve göç veren ülke arasında ekonomik veya politik bir sebepten dolayı insanların karşılıklı olarak değişimi söz konusudur. Çalışma sahamızda böyle bir durum söz konusu olmamıştır. Bu anlamda, bu kuram, çalışmamızı yansıtmaya açısından yetersiz kalmaktadır.

İnsanlık tarihi ile eşdeğer olan göçler ile ilgili geliştirilen kuramlar, çalışma sahamızı anlatma açısından yetersiz kalmaktadır. Yazıldığı dönem için çok önemli olan ve sonrasında geliştirilen kuramlara faydalı olan kuramlar, günümüz göçleri anlatmada yetersiz kalmaktadır. Çalışma sahamızda gerçekleşen göçler, çatışma ve sonrasında uygulanan sokağa çıkma yasakları ile oluşan güvensiz ortamlardan şehrin daha güvenli mekanlarına göç etmeleri şeklinde gerçekleşmiştir. Göç sosyolojisinin ilk kuramsal çalışması olan Ravenstein göç kanunları 1885 yıllarında yazılmıştır. Yazıldığı dönem için oldukça önemli tespitlerde bulunun bu kanunlar, Sanayi Devrimi sonrası hızla gelişen kentlerin yoğun göç almasının, ekonomik sebeplerden kaynaklandığı gerçeğini, Ravenstein'de yazdığı göç kanunlarında dile getirmiştir. İtme çekme kuramı, göç sistemleri kuramı, merkez çevre kuramı ve Petersen'in göç tipleri de göçün kuramsal temelleri açısından oldukça önemli çalışmalar olmasına rağmen, çalışma sahamızda gerçekleşen göçleri açıklamada yetersiz kalmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

SURİÇİ'NDE MEYDANA GELEN GÖÇLER (1984-2016)

2.1. 1984-1999 YILLARI ARASINDA ÇATIŞMALI ORTAMA BAĞLI SURİÇİ'NE GELEN ZORUNLU GÖÇLER

Tarih boyunca onlarca medeniyete ev sahipliği yapmış bölgenin önemli illerinden birisi olan Diyarbakır, Türkiye'nin Güneydoğu Bölgesi'nde yer alan, nüfusunun çoğunluğunun orta ve alt sosyo-ekonomik düzeyde olduğu büyük bir ilidir. Diyarbakır şehri, sürekli çevre illerden ve kırsal bölgelerden göç almakta ancak aldığı göçten daha fazlasını batı şehirlerine göç vermektedir.

1984-1999 yılları arasında Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde çatışmalar yaşanmıştır. Bölgede yaşanan çatışmalı ortam “düşük yoğunluklu savaş ve gayri nizami savaş” olarak tanımlanmıştır (Keser,2011,s.52). 20.yy son çeyreğinde çatışmaların kırsal alanlarda yoğunlaştığı dönemde, yani 1984-1999 yılları arasında, ama özellikle 1990'lı yıllarda, köylerin boşaltılması ile kırdan kente büyük bir göç hareketi gerçekleşmiştir. Bu kitlesel göç hareketi, başta bölgedeki Şanlıurfa, Van, Diyarbakır ve Batman gibi büyük şehirlere, güneyde mevsimin uygun olduğu, tarım işçiliği gibi eğitim ve beceri gerektirmeyen istihdam alanları sağlayabilen Mersin, Adana, Antalya gibi şehirlere, batıda ise İzmir ve İstanbul gibi büyük metropollere doğru olmuştur (Tekin Yılmaz, 2005,s.29). Zorunlu göçün İstanbul, Diyarbakır ve Adana'nın yoksul ve harap mahallelerinde yoğunlaşarak mekansal bir yoğunlaşmayı beraberinde getirmiş olması söz konusudur (Adaman ve Keyder, 2009,s.23).

Kırdan göç edenler batı metropollerine yoğun bir şekilde göç etmesine rağmen, Diyarbakır da kırdan kente yoğun göçün adreslerinden olmuştur. 1990-2000 döneminde, Türkiye nüfusu %1.83 hızla artarken, Diyarbakır kenti % 3.78 artış hızı ile, bu değer

iki katına ulaşmıştır. Diyarbakır'ın nüfus artış hızının, her sayım döneminde, Türkiye nüfus artış hızının üstünde gerçekleşmesi, net göç aldığı bir göstergesidir (Özyılmaz, Karakaş ve Karaşin, 2007,s.331.).

Diyarbakır kentine gelen göçler, daha çok köylerden, ilçelerinden ve civar illerden ve ilçelerden güvenlik nedeniyle gelenlerle oluşan bir zorunlu göç niteliğindedir. 1990'ların göç dalgası, belirtildiği üzere, genelde gönüllü yapılmamıştır(Adaman ve Keyder, 2009,s.7). Zorunlu göç deneyimleri, gönüllü göçlere göre, sonuçları hayli karmaşık olan bir süreci beraberinde getirmektedir (Kibar, 2017,s.11). Bir günde yerlerinden, evlerinden, olağan yaşamlarından, taşınır ve taşınmaz mallarının büyük bölümünden yoksun bırakılan ve yabancıları oldukları yerlere sürülen insanlar, bunların en azından bir kısmını telafi etmeye yönelik süreçlere, karar verici aktif özneler olarak dahil edilmeyerek bir kez daha kendi hayatları ile ilgili söz hakları ellerinden alınmış oldu (Çağlayan, Özar ve Tepe Doğan, 2011,s.21).

Zorla göçün yarattığı sosyal dışlanmaya bir “yurttaşlık hakları” meselesi ve özellikle de sosyal haklar sorunu olarak bakılmalıdır (Yükseker, 2016, s.258). 1980'li ve 1990'lı yıllarda ise daha çok çatışma ortamının yaşandığı kırsal alanların yakınında yer alan Doğu ve Güneydoğu'da göçün önemli duraklarından birisi Diyarbakır şehri olmuştur (HEGEM Vakfı, 2016,s.14). Diyarbakır şehri, 1990'lardan itibaren güvenlik olaylarıyla anılmaya başlamıştır. Bu süreçte, hem devletin güvenlik amacıyla hem de PKK ve Hizbullah gibi örgütlerin baskıları sonucunda, köy boşaltmaları ve arazilerin hem verimsiz olması (sulama imkânının olmaması) hem de miras yoluyla bölünmesi gibi ekonomik koşullar sonucunda hem kırdan kente hem de civar kentlerden Diyarbakır kentine yoğun bir göç dalgasının olduğu görülmektedir (HEGEM Vakfı, 2016,s.14).

Diyarbakır, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin metropol kenti niteliğini taşıması nedeniyle, 1990'lı yıllarda zorunlu göçe tabi tutulan insanların akın ettiği önemli merkezlerden biri olmuştur (Kalkınma Merkezi, 2010, s.23-25). Aynı yıllarda, Diyarbakır, yoğun göçün yaşandığı bir kent olma özelliği ile ön plana çıkmaktadır. Bu durum hem kentin kentsel bir kimlik kazanmasını hem de fiziki olarak planlı bir kentin gerçekleştirilmesini ciddi boyutlarda engellemektedir (Erkan ve Bağlı, 2005, s.106).

Diyarbakır'ın nüfusu 1990-95 yılları arasında ikiye katlanmıştır.¹⁷ Yapılan çalışmalarda Suriçi'nin bazı mahalleleri, 1990'lı yıllarda aldıkları yoğun göçten dolayı “göç mahalleleri” olarak tanımlanmıştır.¹⁸ 1990'lı yıllarda ortaya çıkan siyasi istikrarsızlık ve Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki çatışmalar, burada yaşayan insanları can güvenliği nedeniyle yerinden etmiştir. Köylerden kentlere doğru gerçekleşen bu göç hareketinde, önemli bir nüfus, başta Suriçi olmak üzere Diyarbakır kent merkezine yerleşmiştir (Can, 2011,s.54). Keser, Diyarbakır'a yönelik göçlerin dörtte birlik kısmının zorunlu göç olduğunu ve bu zorunlu göçlerin büyük kısmının ise insan kaynaklı şiddet sonucunda gerçekleşen zorunlu göçler olduğunu vurgulamıştır (Keser, 2011,s.65).

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde, çatışmaların, kırsal alanda yoğunlaştığı, özellikle 1990'lı yıllarda yaşanan zorunlu göçler ile ilgili yapılan çalışmalarda istatistikler farklılık gösterse de tüm çalışmalarda büyük bir göç hareketinin gerçekleştiği belirtilmektedir. 1990'lı yıllarda yaşanan zorunlu göç hareketi ile ilgili yapılan çalışmalarda göç edenlerin sayısı ile ilgili bilgiler derlenerek aşağıdaki tabloda sunulmuştur (Tablo 1).

¹⁷ Diyarbakır, 21.12.1993 tarih ve 95/5130 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile Büyükşehir Belediyesi ilan edilmiştir.

¹⁸Hasırlı Mahallesi, Asena Pala'nın “Zorunlu Göç ve Kadın Deneyimi: Diyarbakır Örneği” adlı Yüksek Lisans Tezinde “göç mahallesi” olarak tanımlanmıştır. 1990'lı yıllarda Kırdan-Kente göçlerin yoğun olduğu yıllarda Suriçi yoğun göç almıştır.

Tablo 1: 1990’lı Yıllarda Yaşanan Zorunlu Göçlere İlişkin Yapılan Çalışmalar ve İstatistikler

	1990’lı Yıllarda Yaşanan “Zorunlu Göç “ İle İlgili Yapılan Çalışmalarda Yerinden Edilen Kişilerin Sayısı
<i>Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (HÜNEE), 2004-2006</i>	953.680 – 1.201.000
<i>Committee For Refugees (USCRI), 1998</i>	380.000 – 1.000.000
<i>Human Rights Watch (HRW),2002</i>	2.000.000
<i>Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV), İnsan Hakları Derneği (İHD), Göç Edenler Sosyal Yardımlaşma ve Kültür Derneği (Göç-Der) 2001</i>	3.000.000 – 4.000.000

Kaynak: Yapılan Çalışmaların Verileri Esas Alınarak Tablo Araştırmacı Tarafından Derlenmiştir

1990’larda yaşanan göçler hakkında bir raporda şu cümleler sarf edilmektedir. “Özellikle 1989-1999 yılları arasında bu soruna dayalı olarak ortaya çıkan göç hareketi, Türkiye’nin sosyal yapısını, ekonomik, kültürel ve psikolojik ortamını alt üst etmiş, 3438 kırsal yerleşim biriminin boşaltılması sonucunu doğurmuş, 4 ile 4.5 milyon arasında anadili Kürtçe Türkiye Cumhuriyeti yurttaşını yaşadığı yerleşim alanından kopartmış, üreticilik niteliklerinin kaybolmasına yol açmıştır”(Göç Der, 1999-2001, s.8). 1990’lı yıllarda, Kürtlerin yoğunlukta olduğu bölgede ağırlıkla devlet eliyle gerçekleşen zorla göç, hukukun en formel biçimiyle dahi bütünüyle askıya alındığı, yerinden yurdundan edilen Kürtlerin en temel vatandaşlık haklarının sistematik olarak ihlal edildiği bir süreç oldu (Kurban ve Yeğen, 2012,s.49).

Yapılan çalışmalardan elde edilen istatistiklere bakıldığında, yaşanan göçün, büyük bir göç hareketi olduğu ve bu göç hareketinde, göç edenlerin yeni adreslerinin özellikle Suriçi olmak üzere Diyarbakır kent merkezinin olduğu anlaşılmaktadır. Araştırmamızda, yapılan saha çalışmasında elde edilen istatistikler de bu bilgileri

doğrular niteliktedir. Suriçi'ne başka bir ilden geldiğini belirten 210 katılımcıdan 120'si 1990-1999 yılları arasında Suriçi'ne geldiklerini belirtmişlerdir. Suriçi'ne başka bir ilden gelen katılımcıların yarısından fazlasının, 1990-1999 yılları arasında gelmiş olmaları, o dönem, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinin kırsal kesimlerinde yaşanan çatışmalardan dolayı, insanların yaşam alanlarını terk edip yakın kent merkezlerine yaptıkları göç hareketi ile açıklamak mümkündür.

Göç eden insanların göç etme nedenlerine baktığımız zaman, bu konu ile ilgili yapılmış çalışmalar arasında en kapsamlı olanı Kalkınma Merkezi Derneği'nin 2005-2009 yılları arasında yaptığı çalışmadır. "Zorunlu Göç ve Diyarbakır" isimli çalışmasında göç sürecini başlatan nedenleri şu şekilde sıralamıştır:

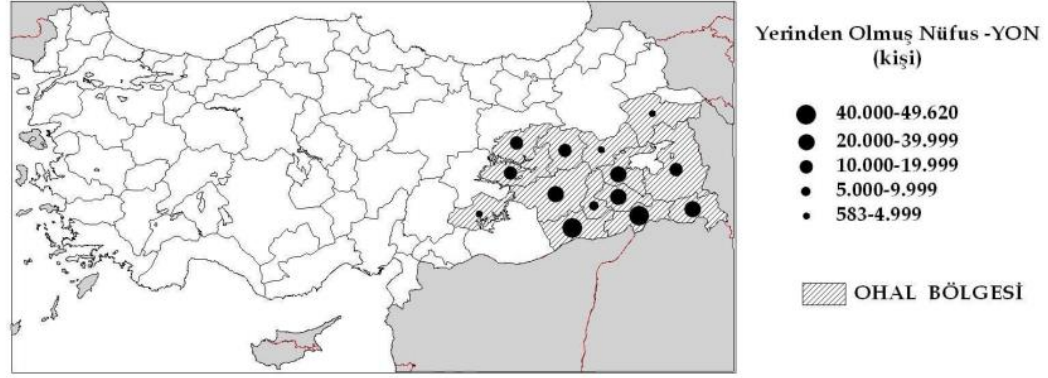
- Güvenlik güçlerinin köy yakmaları,
- "Güvenlik" sorunuyla bağlantılı mecburi göç,
- Geçim sıkıntısı,
- Hayvan barınaklarının yakılması,
- Güvenlik güçlerinin, köyden uzaklığı belirli bir mesafenin dışındaki arazilerin işlenmesine izin vermemesi,
- PKK üyelerine yiyecek verildiği gerekçesiyle hayvanların mera alanlarında ve yaylalarda otlatılmasına izin verilmemesi,
- Köylülerin köy dışından temin ettikleri erzakların PKK üyelerine verildiği gerekçesiyle alımının kısıtlanması ve karneye bağlanması. Özellikle kış mevsiminde yolların kapalı olması nedeniyle köy dışına sık sık erzak almaya gidilememesinin yarattığı sorunlar,
- Koruculuğun dayatılması; köylülerin koruculuğu kabul etme veya köyü terk etme dayatması ile karşı karşıya bırakılması,
- Köy korucularının uyguladığı baskı,
- Çoğu okulların kapalı olması, çocukların eğitim olanaklarının oldukça sınırlı olması,
- Seyahat güvenliğinin olmaması,
- PKK ve devlet güçleri arasında kalınması (Kalkınma Merkezi, 2006, s.24).

O dönem, göçe maruz kalanların göç etme nedenleri ile ilgili Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü yaptığı çalışmada, göçe maruz kalanların %89'unun devletin güvenlik güçlerinin isteği/zoru sonucunda göç ettikleri tespitine yer verilmiştir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde var olan emek göçüne yaşanan çatışmalar sonucu zorunlu göçün de eklendiğini ve bu zorunlu göçün fiziki güvensizlik ve sosyo-ekonomik bozulmadan (maddi yoksunluk) kaynaklandığı belirtilmektedir (Yüceşahin ve Özgür,2006,s.15-35).

Gerek Kalkınma Merkezinin gerek ise diğer çalışmalarda 1990'lı yıllarda yaşanan zorunlu göçlerin sebeplerine baktığımızda, bölgede yaşanan çatışmalı ortamın yarattığı güvensiz ortam ve sonrasında yaşanan sosyo-ekonomik bozulmalar, göçün itici nedenleri arasında görülmektedir.

1990'lı yıllarda yaşanan göçün miktarı ve sebeplerine baktıktan sonra göçün iller bazlı mekansal dağılışına bakıp saha çalışmamızda elde edilen bulgular ile karşılaştırmak, çalışma açısından önem arz etmektedir. Yukarıdaki haritada 1990'lı yıllarda yaşanan çatışmalara bağlı olarak yaşanan köy boşaltmaları sonucu göç veren illerin mekansal dağılışı gösterilmektedir. Haritada göç veren iller arasında Diyarbakır, Mardin, Bingöl, Siirt, Muş, Hakkari, Şırnak gibi Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinin illeri bulunmaktadır. Söz konusu bu iller (Harita 4), 1990'lı yıllarda çatışmaların yoğun olarak yaşandığı iller olarak karşımıza çıkmaktadır. Araştırmamızda katılımcılara Suriçi'ne gelmeden önce yaşadıkları il sorulduğunda katılımcıların: Diyarbakır'ın diğer ilçeleri, Mardin, Bingöl, Siirt, Muş şeklinde cevaplar vermesi haritada belirtilen bilgiler ile paralellik göstermektedir. Çalışma sahamız olan Suriçi'nin, Diyarbakır'ın diğer ilçelerinden ve idari olarak komşu olduğu illerden göç aldığı, saha çalışmamızda elde edilen bulgular arasındadır.

Harita 4: OHAL Bölgesi illerinde boşalmış/boşaltılmış köylere göre Yerinden Olmuş Nüfus miktarları

Kaynak: DİE, 1994; DİE, 1999; DİE, 2002.

Araştırmamızın saha çalışmasında elde edilen bulgular daha önce yapılan çalışmaları destekler nitelikte olmuştur. 2015-2016 yıllarında yaşanan çatışmalı ortamdan kaynaklı Suriçi'nden göç eden insanların 1990'lı yıllarda Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinin kırsal alanlarında yaşanan çatışmalı ortamdan kaynaklı zorunlu olarak Suriçi'ne göç ettikleri tespit edilmiştir. Nitekim, çalışmamızda, Suriçi'ne başka bir ilden geldiğini belirten 210 katılımcıdan 120'si, 1990-1999 yılları arasında Suriçi'ne geldiklerini belirtmişlerdir. Göç etme sebepleri arasında da dikkat çeken bir başlık, 157 katılımcının köy boşaltmalardan ve ekonomik sebeplerden dolayı göç ettiğini belirtmesidir. 1990'lı yıllarda yaşanan göçlerin gerek miktarı ve sebepleri gerek ise mekansal dağılışıma baktığımızda daha önce yapılan çalışmalara yakın sonuçların çıkması, çalışmamızın güvenilirliğini ve önemini artırmaktadır.

2.2. 2000-2015 YILLARI ARASINDA NORMALLEŞME SÜRECİ VE ÇÖZÜM ARAYIŞLARI

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde, 1984 yılında fiilen başlayan çatışmalı süreç bazen azalsa da hiçbir zaman bitmemiştir. 1984 yılında PKK ilk eylemini gerçekleştirdikten sonra yaşanan süreç “düşük yoğunluklu savaş ve gayri nizami savaş” (Keser, 2011,s.52) olarak tanımlanmıştır. Çatışmalı ortamın bitirilmesi konusunda 1984 yılından günümüze kadar bazı adımlar atılmıştır. Çözüm arayışlarının tarihi Turgut Özal dönemine kadar uzanmaktadır. Turgut Özal döneminde hazırlanan Kürt Raporu'nda

”Karşılaştığımız sorunun basit bir terör olgusunun çok ötesinde olduğu aşikârdır” cümlesi yer alıyordu (haber7.com, erişim: 25.11.2016). Özal döneminde, Öcalan ile temasın kurulup çatışmaların bitirilmesi noktasında bazı adımların atıldığı ancak sonuç vermediği bilinmektedir. Örgüt lideri Öcalan’ın Türkiye’ye teslim edildiği 1999 yılından sonra çatışmaların görece daha zayıfladığı ancak 2005-2008 yıllarında çatışmaların tekrar şiddetlendiği dönemde, örgütle resmi olmasa da temasların kurulduğu bilinmektedir. Daha sonra 2008-2011 yıllarında bazı temasların olduğu ve kamuoyunca “Oslo Süreci” olarak tanımlanan bir sürecin ardından 2013’te başlayan ve Kürt Sorununun çözümü için belli adımların atıldığı Çözüm Süreci olarak tanımlanan bir girişim başlamıştır. Çözüm Süreci (2013-2015), Türkiye Cumhuriyeti tarihinde “Kürt Sorunu” olarak tanımlanan problemin çözümü açısından en sistematik ve kapsamlı barış girişimi olarak kayda geçmiştir (Köse, 2017, s.13). İktidar ve İmralı görüşmeleri ve daha sonra atılan belli başlı kültürel, sosyal ve iktisadi adımların sonrasında, Devlet ile HDP arasında ilk somut gelişme olan Dolmabahçe Mutabakatı imzalanmıştır. Devam eden Çözüm Süreci 7 Haziran seçim sonuçları ve ardından Temmuz ayında Şanlıurfa’nın Ceylanpınar ilçesinde 2 güvenlik görevlisinin öldürülmesi ile sıkıntılı bir döneme girmiştir. Kırsal alanlarda daha çok faaliyet gösteren örgüt bu süreçte şehirlere inme kararı almış ve çatışmalı süreç alan değiştirerek tekrar başlamıştır. Yaklaşık 30 yılı aşkın süre yürüttüğü metottan başka bir metoda geçen örgüt bir anlamıyla şehir savaşlarını başlatmıştır. 2015 yılında ilan edilen özyönetim ilanları ve beraberinde gelişen çatışma ve sokağa çıkma yasakları, birçok şehrin yok edilmesine, 1 milyondan fazla insanın zorunlu göçe maruz kalmasına sebep olmuştur.¹⁹

2.2.1. Çözüm Süreci (2013-2015)

Türkiye’nin yakın tarihini sürekli meşgul eden “Kürt Sorunu” olarak tanımlanan bu sorunsal alana çözüm noktasında birçok girişim olmasına rağmen bu girişimlerin en görünür olanı ve belli başlı somut göstergelerin olduğu ve kamuoyunca “Çözüm Süreci” olarak bilinen ve 2013-2015 yılları arasında devam eden bir süreçtir. Kürt politikacılarından oluşan bir delegasyon ile Öcalan’ın görüşmesiyle başlayan süreç, kısmi

¹⁹ 2000 yılından günümüze dek yaşanan başlıca önemli olaylar kronolojik sıralamasıyla birlikte Ek-2’de verilmiştir.

de olsa kamuoyunun bilgisi dâhilinde sürdü (Çiçek, 2017: 162). Çözüm Süreci sembolik olarak 21 Mart 2013 Nevroz günü başladı (Çiçek ve Coşkun, 2016, s.7). PKK lideri Öcalan'ın mesajı ana akım medya dahil olmak üzere canlı olarak Türkiye'ye duyuruldu. Çözüm adına büyük umutlar yeşermekte ve bu sürece genel anlamda Türkiye toplumu destek vermekteydi. Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi'nin "Çözüm Sürecine Toplumsal Bakış" adlı raporunda yer alan bulgulara göre Türkiye toplumunun %57.2'si başlatılan bu süreci desteklemektedirler. Yine raporda yer alan bulgulara göre Kürtlerin %86'sı, BDP seçmeninin %98'i ve AKP seçmeninin %82'si çözüm sürecini destekledikleri görülmektedir (Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi, 2013, s.8). Türkiye, son çeyrek yüzyılda barışa hiç bu kadar yaklaşmadı. "Çatışmasızlık" ortamının getirdiği huzur ortamı ve ölümlerin olmaması "barış" söylemini daha fazla toplumsallaştırıyordu. Türkiye, son çeyrek yüzyılda barışa hiç bu kadar yaklaşmadı (Coşkun, 2014,s.18).

Müzakere masasının diğer tarafında oturan devlet yetkililerinin en çok istediği silahlı unsurların Türkiye dışına çıkması olgusu, Öcalan'ın 2013 Diyarbakır Nevroz'unda okunan mektubuyla dile getirilmiştir: Bugün yeni bir dönem başlıyor. Silahlı direniş sürecinden, demokratik siyaset sürecine kapı açılıyor. Siyasi, sosyal ve ekonomik yanı ağır basan bir süreç başlıyor; demokratik hakları, özgürlükleri, eşitliği esas alan bir anlayış geliyor. Artık silahlar sussun, fikirler ve siyasetler konuşsun. Artık silahlı unsurlarımızın sınır ötesine çekilmesi aşamasına gelinmiştir (Işık, s.12).Öcalan'ın 21 Mart 2013 Nevroz'unda bahsettiği geri çekilme süreci kısmen de olsa başlamış durumdaydı. İnsan Hakları Derneği tarafından geri çekilme süreci devam ederken provokasyonların olmaması için izleme komisyonları kurulmuş ve geri çekilme süreci gerek sivil toplum örgütleri gerek ana akım medya olmak üzere çoğu medya ve gazeteci tarafından izlenmiştir. Gelişme gösteren bazı provokasyonlara rağmen süreç devam ediyordu. Hükümet, 30 Mart'ta yapılan seçimlerden sonra süreci hukuki teminat altına alacak bir yasa tasarısını parlamentoya sundu. Genel Kurul'da HDP ve CHP'nin desteğiyle bu tasarı yasalaştı. 10 Temmuz 2014'te kamuoyunda "Çözüm Süreci Yasası" olarak bilinen ama resmi adı "Terörün Sona Erdirilmesi ve Toplumsal Bütünleşmenin Güçlendirilmesine Dair Kanun" olan kanun kabul edildi. 2015 yılının başı, çözüm

sürecinde ulaşılan tavan seviyeydi, aynı yılın sonu ise yine aynı sürecin adeta sıfır noktasını oluşturdu (Bayramoğlu, 2015,s.4). 28 Şubat 2015'te taraflar arasında Dolmabahçe Mutabakatı deklere edildi. Toplumun barıştan yana tavrı müzakare taraflarını deklarasyon yayınlamaya itmiştir. Dolmabahçe Deklerasyonu (2 Mart 2015 bildiriye HDP İstanbul Milletvekili Sırrı Süreyya Önder okumuştur) olarak nitelenen iyi niyet açıklamasında 10 madde okunmuştur;

1. Demokratik siyaset tanımı ve içeriği
2. Demokratik çözümün ulusal ve yerel boyutlarının tanımlanması
3. Özgür vatandaşlığın, yasal ve demokratik güvenceleri
4. Demokratik siyasetin devlet ve toplumla ilişkisi ve bunun kurumsallaşmasına dönük başlıklar
5. Çözüm sürecinin sosyo-ekonomik boyutları
6. Çözüm sürecinde demokrasi güvenlik ilişkisinin kamu düzenini ve özgürlükleri koruyacak şekilde ele alınması
7. Kadın, kültür ve ekolojik sorunların yasal çözümleri ve güvenceleri
8. Kimlik kavramı, tanımı ve tanınmasına dönük çoğulcu demokratik anlayışın geliştirilmesi
9. Demokratik cumhuriyet, ortak vatan ve milletin demokratik ölçütlerle tanımlanması, çoğulcu demokratik sistem içerisinde yasal ve anayasal güvencelere kavuşturulması
10. Bütün bu demokratik hamle ve dönüşümleri içselleştirmeyi hedefleyen yeni bir anayasa²⁰.

Çözüm noktasında bir milat olarak kabul edilen bu mutabakattan iki ay sonra 28 Nisan 2015 tarihinde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın "Çözüm Sürecinde Karşı Karşıya Oturulan Bir Masa Yok" demesi üzerine müzakere umutlarına gölge düşmüştür. Süreç öngörüldüğü gibi gitmedi ve şiddet sarmalı artarak tekrar gündeme gelmeye başlandı. Barış süreçleri, doğaları gereği provokasyona açıktı (Coşkun, 2015,s.7).

²⁰<http://www.milliyet.com.tr/dolmabahce-de-tarihi-aciklama-siyaset-2021055/> Erişim tarihi: 05.12.2018

Bu çatışmasızlık hali, “20 Temmuz 2015’te Urfa’nın Suruç ilçesinde Kobani’nin yeniden inşasına destek için bir araya gelen gençlere yönelik IŞİD’in düzenlediği intihar saldırısıyla 34 gencin katledilmesi ve 22 Temmuz 2015’te Ceylanpınar’da iki polislin evinde öldürülmesine müteakip, 24 Temmuz 2015 tarihinde TSK’nın Güney Kürdistan’daki PKK kamplarını bombalamaya başlaması ile sona ermiştir” (Demokrasi, Barış ve Alternatif Politikalar Araştırma Merkezi, 2015,s.5).

İki yıllık çatışmasızlık ortamı sona erdi ve çatışmalar kırsal alandan kentlere yayıldı. Çözüm Süreci (2013-2015) sonrasında kent merkezlerinde yaşanan çatışmalı ortam can kayıpları ve göç sürecini beraberinde getirmiştir. Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV) verilerine göre sokağa çıkma yasaklarının başladığı 16 Ağustos 2015 ile 18 Mart 2016 tarihleri arasında Diyarbakır (34 kez), Şırnak (9 kez), Mardin (11 kez), Hakkâri (5 kez), Batman (2 kez), Muş (1 kez) ve Elazığ’daki (1 kez) toplam en az 22 ilçede, resmi olarak tespit edilebilen en az 63 kez süresiz ve gün boyu sokağa çıkma yasağı uygulanmıştır. Söz konusu tarihler arasında 72’si çocuk, 62’si kadın, 29’u 60 yaş üstü olmak üzere en az 310 sivil sadece resmi sokağa çıkma yasağı ilan edilmiş zaman dilimleri içerisinde ve ilgili bölgelerde hayatını kaybetmiştir. Temmuz 2015 ve Eylül 2016 arasında, güvenlik güçleri ve PKK üyeleri arasında çıkan çatışmalarda, 75’i çocuk 320 sivil ve 600’den fazla güvenlik gücü personeli de dâhil olmak üzere, 1.500’den fazla kişi hayatını kaybetmiş ve 1.600 kişi yaralanmıştır (Avrupa Birliği İlerleme Raporu, 2016,s.29).

Can kayıplarının ve zorunlu göçün yanı sıra çok büyük bir mekânsal yıkım meydana geldi. Cizre, Silopi, Sur ve Nusaybin gibi ilçeler, yeniden inşa edilmeyi gerektirecek ölçüde tahribata uğradı. Nitekim, yaşanan kentsel yıkımın büyüklüğü hükümet tarafından açıklanan “Terörle Mücadele ve Rehabilitasyon Eylem Planı”na da yansdı. Toplam 10 başlıktan oluşan “Master Plan”ın altıncı maddesi “şehirlerin ihyası”na (Fotoğraf 7) ayrıldı ve tarihi dokuların büyük bir yıkıma uğradığı Diyarbakır Suriçi’ne özel bir vurgu yapıldı.²¹

²¹<https://www.ntv.com.tr/turkiye/davutoglu-terorle-mucadele-eylem-planiniacikladi,oc10fR0zj06Gn8MIJwiGA> Erişim tarihi: 6.12.2018

Fotoğraf 7: Suriçi’nde Devam Eden Kentsel Dönüşüm Sahasına Asılan Fotoğraflar

Kaynak: Araştırmacı²²

2.3. 2015-2016 YILLARI ARASINDA ÇATIŞMALI ORTAMA BAĞLI SUR İLÇE MERKEZİNDE YAŞANAN ZORUNLU GÖÇLER

2.3.1. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde Yeniden Çatışmalı Ortamı Hazırlayan Gelişmeler

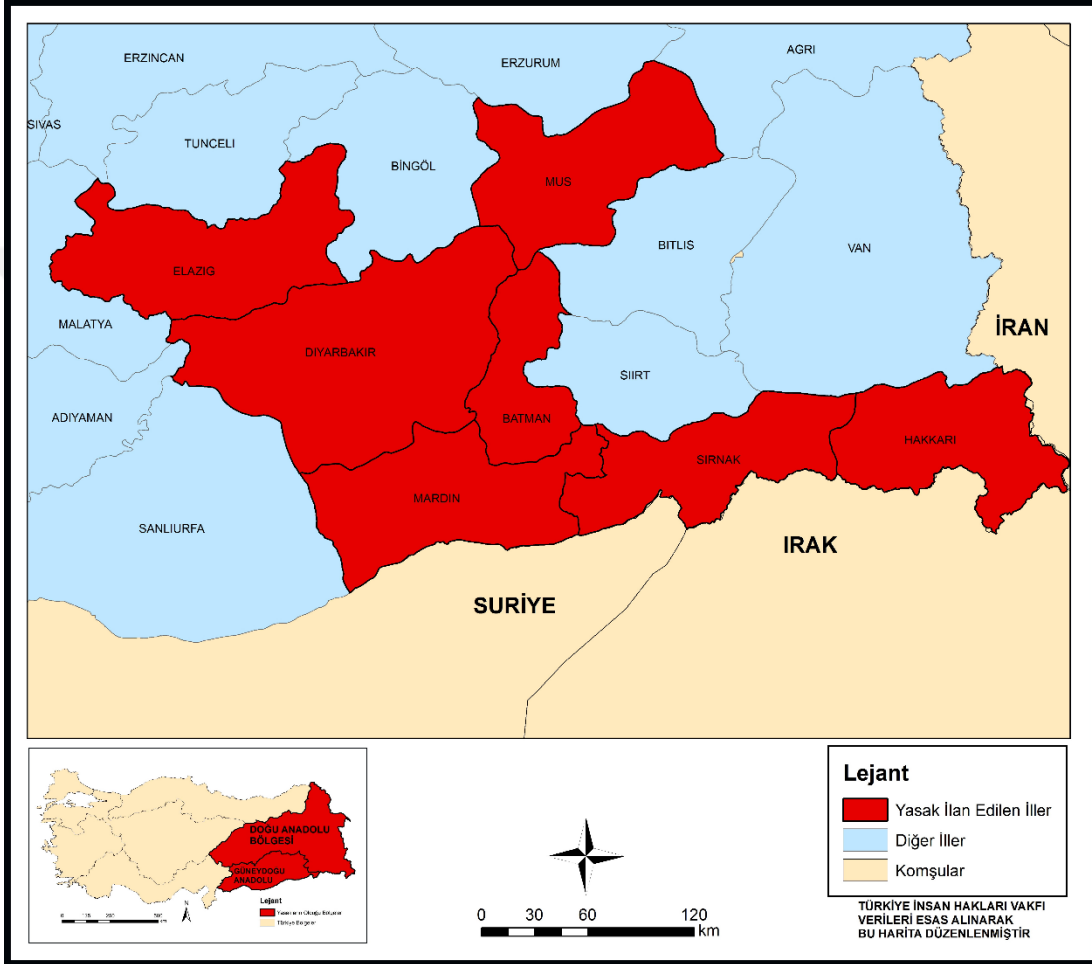
2.3.1.1.Özyönetim İlanları, Sokağa Çıkma Yasakları

KCK 12 Ağustos 2015’te “Kürdistan halkı için özyönetimden başka bir seçenek kalmamıştır” mesajını vermesiyle Demokratik Bölgeler Partili (DBP) belediyelerin çoğunda “özyönetim ilan edildiğine” dair açıklamalar yapıldı (bbc.com, 2015). Özyönetim ilanlarının ardından öz savunma adı altında şehir merkezlerinde hendek ve barikatlar kurulunca çatışmalar ve beraberinde sokağa çıkma yasakları gözlemlenmiştir. Türkiye İnsan Hakları Vakfı verilerine göre en az yedi il (Harita 5) ve yirmi iki ilçede

²² Suriçi’nde devam eden kentsel dönüşüm çalışmalarının şantiye alanlarında kullanılan görseller.

(Harita 6) sokağa çıkma yasakları uygulanmıştır. 2014 nüfus sayımına göre en az 1 milyon 642 bin kişi doğrudan sokağa çıkma yasaklarından etkilenmiştir.

Harita 5: 2015-2016 yıllarında Sokağa Çıkma Yasaklarının Uygulandığı İller

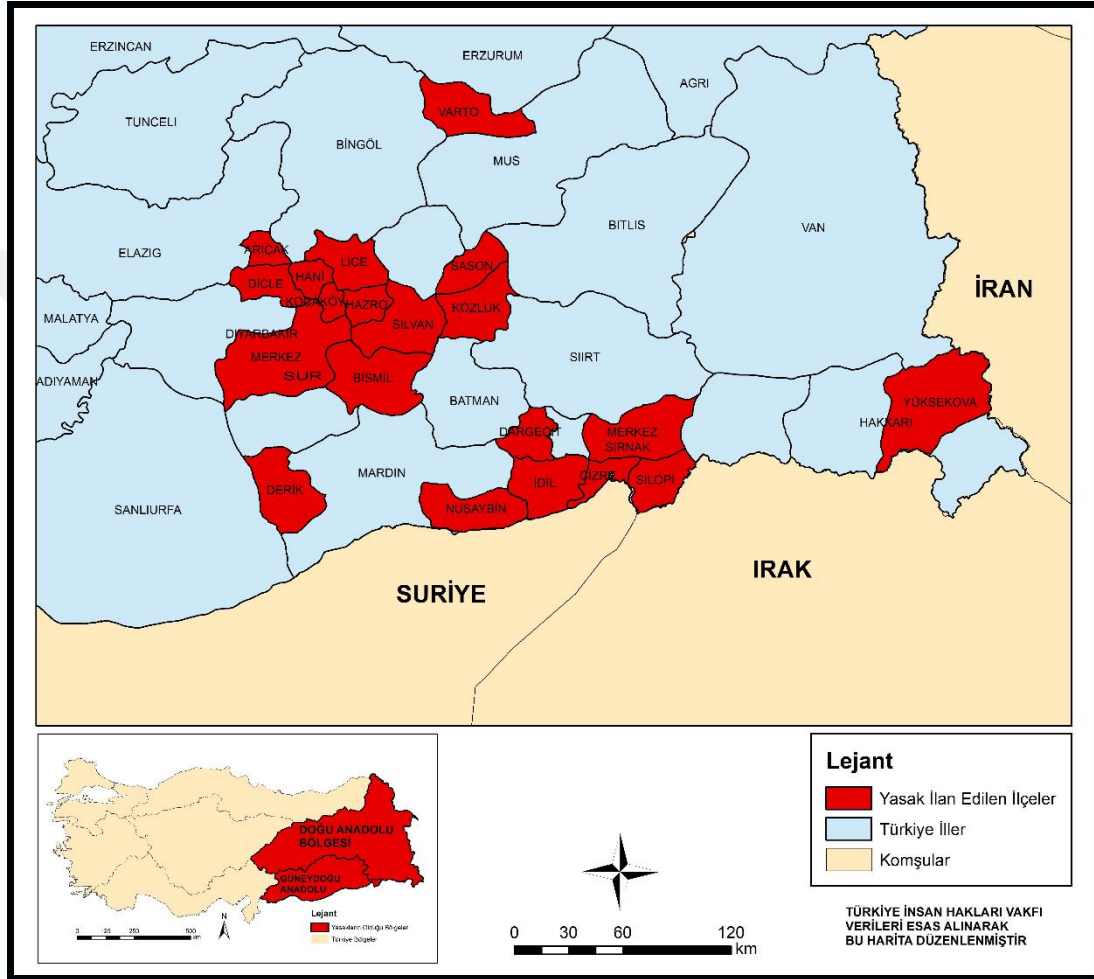

Kaynak: Türkiye İnsan Hakları Vakfı Dokümantasyon Merkezi, 2016 verileri esas alınarak harita araştırmacı tarafından düzenlenmiştir.

12 Ağustos 2015'te KCK tarafından yapılan "Kürdistan halkı için özyönetimden başka bir seçenek kalmamıştır" açıklaması ile özyönetim ilan edilen yerlerde, öz savunma adı altında hendekler kazıldı ve barikatlar kuruldu. Bu durumdan dolayı çatışmalar başlamış ve sokağa çıkma yasakları ilan edilmiştir. Sokağa çıkma yasaklarının ilki 16 Ağustos 2015 tarihinde Muş'un Varto ilçesinde uygulanmaya konulmuştur. Bu yasağın ardından Lice, Silvan, Yüksekova, Cizre, Sur ilçelerinde de

sokağa çıkma yasakları uygulanmış ve giderek geniş alanlara yayılmıştır. Yine TİHV verilerine göre en az yirmi iki ilçede (Harita 6) sokağa çıkma yasakları ilan edilmiştir.

Harita 6: 2015-2016 yıllarında Sokağa Çıkma Yasaklarının Uygulandığı İlçeler

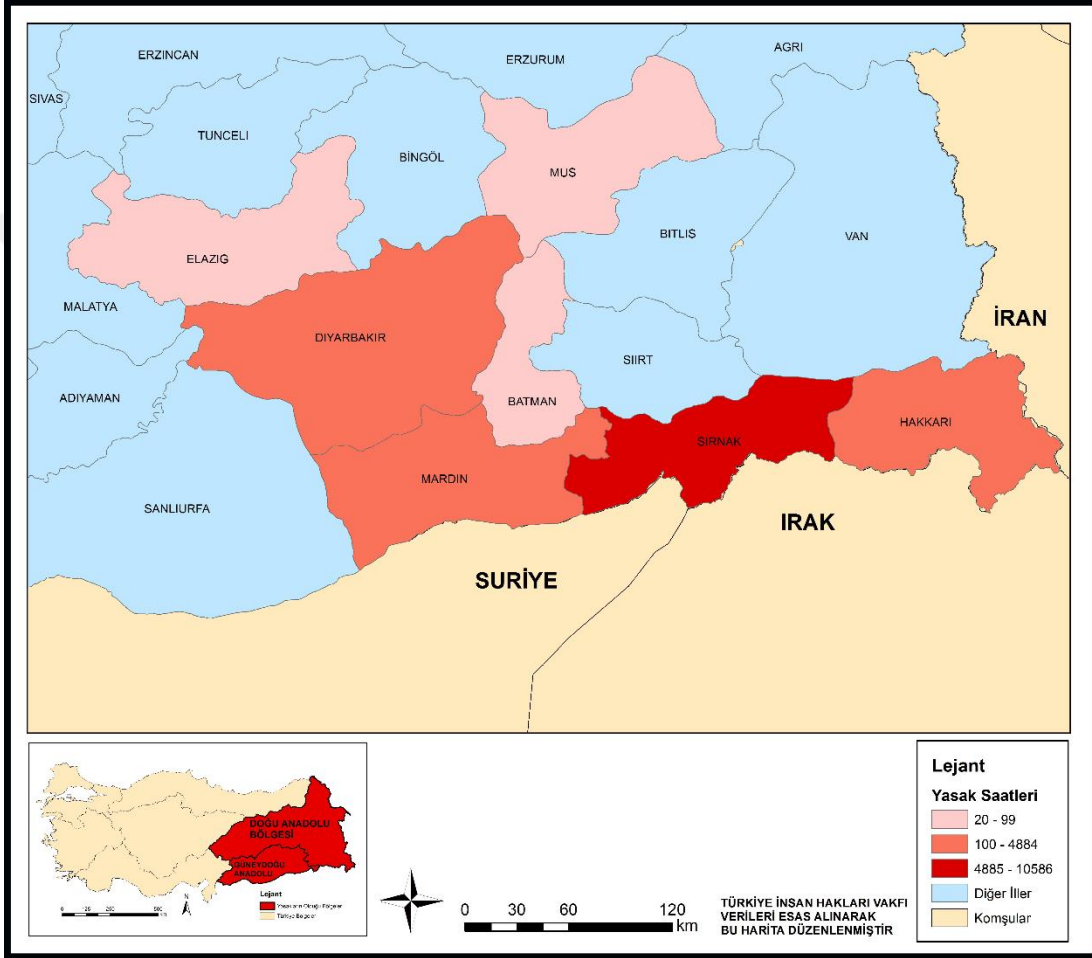

Kaynak: Türkiye İnsan Hakları Vakfı Dokümantasyon Merkezi, 2016 verileri esas alınarak harita araştırmacı tarafından düzenlenmiştir.

TİHV verilerine göre yedi ilde ilan edilen sokağa çıkma yasakları her ilde aynı yoğunlukta uygulanmamıştır. Yasak saatleri temel alınarak yapılan yoğunluk haritasından da anlaşılacağı üzere Batman, Muş ve Elazığ gibi illerde sokağa çıkma yasakları yüz saati aşmamıştır. Haritaya bakıldığında Diyarbakır, Mardin ve Hakkari illeri ise yasak saatlerinin daha fazla olduğu görülmektedir. Yasakların en yoğun geçtiği il ise Şırnak ili olarak karşımıza çıkmaktadır. Yasakların yoğun geçtiği iller beraberinde

çatışmaların yoğun geçtiği ve göçlerin daha yoğun yaşandığı alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Harita 7).

Harita 7: 2015-2016 yıllarında Sokağa Çıkma Yasaklarının Uygulandığı İller (Yoğunluklarına Göre)

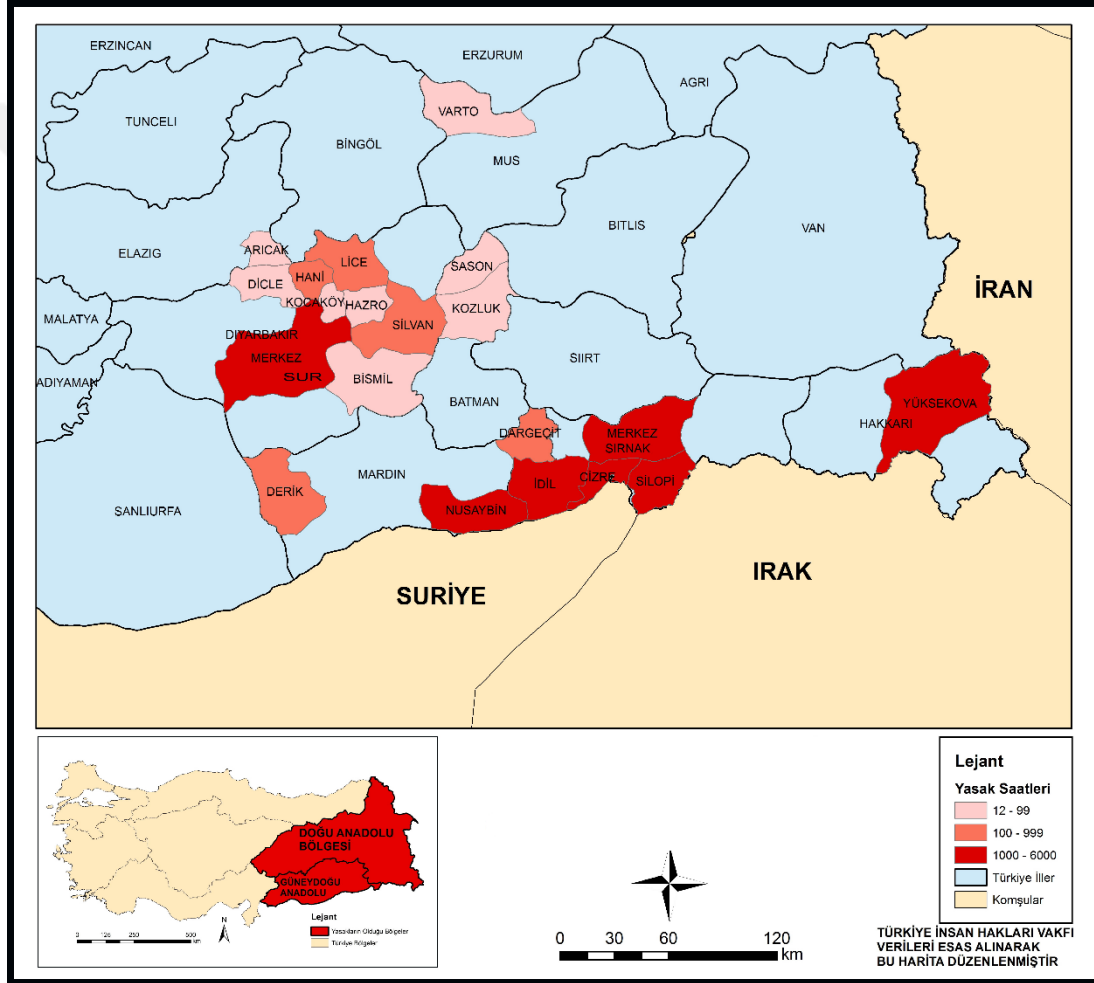

Kaynak: Türkiye İnsan Hakları Vakfı Dokümantasyon Merkezi, 2016 verileri esas alınarak harita araştırmacı tarafından düzenlenmiştir.

Sokağa çıkma yasaklarının ilki 16 Ağustos 2015'te Muş'un Varto ilçesinde uygulanmıştır. Yine yasak saatleri temel alınarak sokağa çıkma yasaklarının uygulandığı ilçelerin yoğunluk haritası yapılmıştır. Bu haritaya baktığımızda Varto, Arıcak, Dicle, Kocaköy, Hazro, Sason, Kozluk ve Bismil ilçeleri yasakların daha az uygulandığı ilçeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Lice, Hani, Silvan, Derik ve Dargeçit ilçeleri yasakların orta yoğunlukta geçtiği ilçelerdir. Haritadan da anlaşılacağı üzere yasakların en yoğun

uygulandığı ilçeler daha koyu renkler ile gösterilmiştir (Harita 8). Sur, Nusaybin, İdil, Cizre ve Yüksekova gibi ilçeler ve Şırnak merkez gibi il merkezi yasakların daha yoğun olduğu alanlardır. Daha koyu renkler ile gösterilen bu alanlar çatışmaların yoğun geçtiği ve dolayısıyla beraberinde göçlerinde yoğun olarak yaşandığı alanlardır.

Harita 8: 2015-2016 yıllarında Sokağa Çıkma Yasaklarının Uygulandığı İlçeler (Yoğunluklarına Göre)

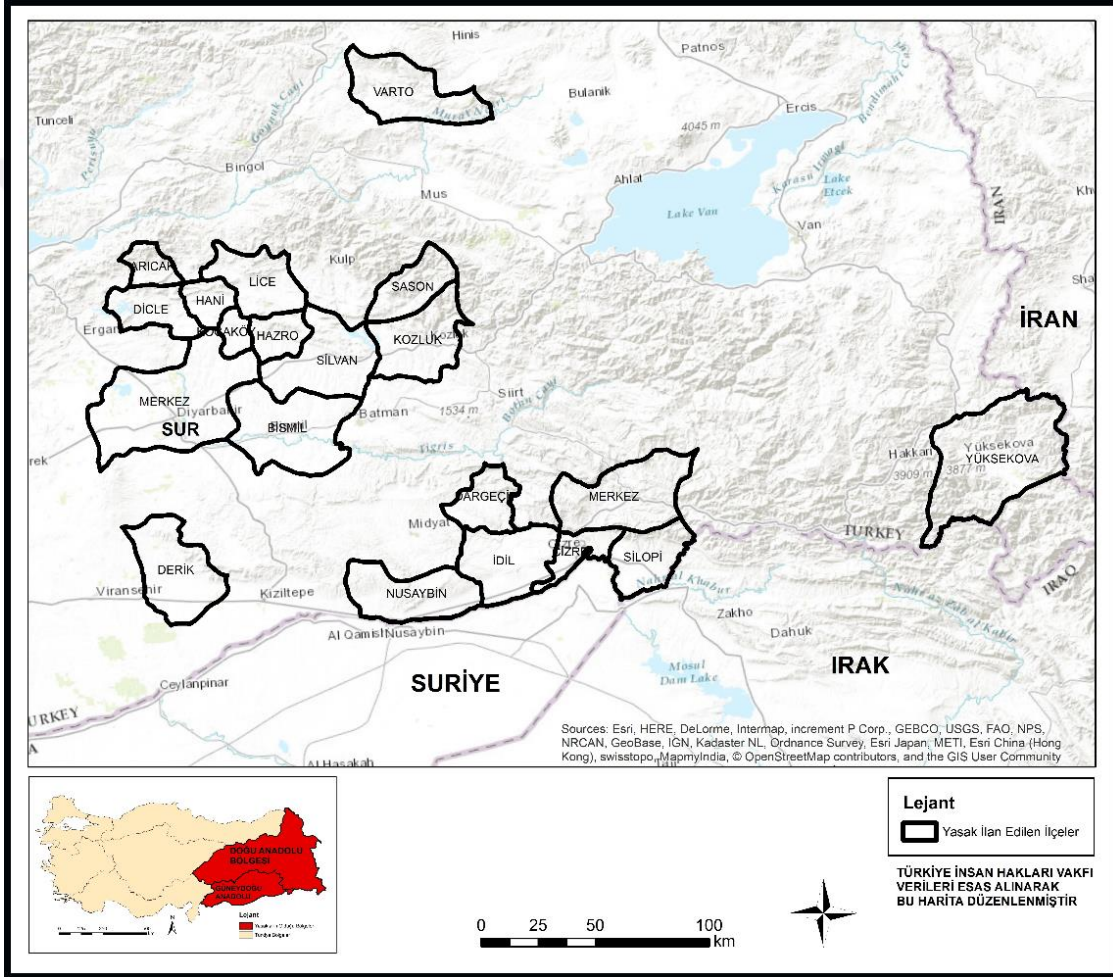

Kaynak: Türkiye İnsan Hakları Vakfı Dokümantasyon Merkezi, 2016 verileri esas alınarak harita araştırmacı tarafından düzenlenmiştir.

Son dönemdeki çatışmaların tarihsel arka planına baktığımızda söz konusu örgütün uzun yıllardır kırsal bölgelerde uyguladığı yöntemin dışına çıkarak şehirlere yerleşip farklı bir yöneme başvurduğunu görmekteyiz. Son dönemdeki çatışmalar her ne kadar şehir merkezlerinde olsa bile örgütün kırsal alanlarda güçlü olduğu bölgelere

yakın şehir merkezlerinde çatışmaları yoğunlaştırdığı görülecektir. Sokağa çıkma yasaklarının uygulandığı ilçelere baktığımızda kırsal alanların eteklerindeki kent merkezlerinde yoğunlaşması elbette ki tesadüfi değildir (Harita 9).

Harita 9:2015-2016 Yıllarında Sokağa Çıkma Yasaklarının Uygulandığı İlçelerin Topografik Yapısı

Kaynak: Türkiye İnsan Hakları Vakfı Dokümantasyon Merkezi, 2016 verileri esas alınarak harita araştırmacı tarafından düzenlenmiştir.

Ülkede yaşanan çatışmalardan kaynaklı iki büyük göç hareketi gerçekleşmiştir. Bunlardan ilki 20.yy son çeyreğinde çatışmaların kırsal alanlarda yoğunlaştığı dönemde yani 1990'larda köylerin boşaltılması ile göç edenler oluşturmaktadır. Diğer büyük göç hareketi ise, 21.yy ilk çeyreğinde 2015-2016 yılları arasında şehir merkezlerinde yaşanan çatışma ve sokağa çıkma yasaklarına bağlı buldukları yerden başka yerler göç

etmek zorunda olanlar. Bu iki büyük göç hareketi de ülkenin Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde örgüt ile güvenlik güçleri arasında yaşanan çatışmalardan kaynaklı güvenlik sebebiyle yapılan göçlerdir.

Günümüzde yaşanan göç hareketine oranla 1990'lardaki göç hareketinde hem göç edenlerin sayısı daha fazla olarak karşımıza çıkmakta hem de göç edenler daha geniş alanlarda özellikle Türkiye'nin büyük metropollerine göç ettiklerini görmekteyiz. Günümüzde ise yaşanan göç hareketinden raporlarda şu cümleler ile bahsedilmektedir: 16 Ağustos 2015 ile 20 Nisan 2016 tarihleri arasında başta Diyarbakır (35 kez), Şırnak (10 kez) ve Mardin (11 kez) olmak üzere Hakkâri (5 kez), Muş (1 kez), Elazığ (1 kez) ve Batman'daki (2 kez) toplam en az 22 ilçede yasaklar uygulanmıştır. Resmi olarak tespit edilebilen en az 65 süresiz ve gün boyu sokağa çıkma yasağı uygulanmıştır. Bu yasaklar nedeniyle 2014 nüfus sayımına göre ilgili ilçelerde yaşadığı bilinen en az 1 milyon 642 bin kişinin en temel yaşam ve sağlık hakları ihlâl edilmiştir. Net bir bilgi edinilememekle beraber Sağlık Bakanı'nın 27 Şubat 2016 tarihli açıklamasına göre en az 355 bin kişi yaşadıkları il ve ilçeleri terk ederek zorunlu olarak yerlerinden edilmiştir (TİHV, 2016).

İlk büyük göç hareketi kırdan kentlere doğru olmasına rağmen günümüzde yaşanan göç hareketi ise kentten diğer yakın kentlere veya kentten kıra gibi yönelimler göstermiştir.

2.3.2.Suriçi'nde Sokağa Çıkma Yasakları

Şehir merkezlerinde yaşanan çatışmalar sonrasında ilk olarak 16 Ağustos 2015'te Muş'un Varto ilçesinde uygulanan sokağa çıkma yasağı ilan edilmiştir. Türkiye İnsan Hakları Vakfı'na (TİHV) göre en az yedi il ve 22 ilçede sokağa çıkma yasakları uygulanmıştır. Diyarbakır'ın Sur içi bölgesinde de ilk olarak 6 Eylül 2015 sabah 07.00'da uygulanan sokağa çıkma yasakları toplam altı kez uygulanmıştır (Tablo 2) (TİHV, 2016).

Tablo 2: Resmi İlanlı Sokağa Çıkma Yasakları (16.08.2015 - 20.04.2016)

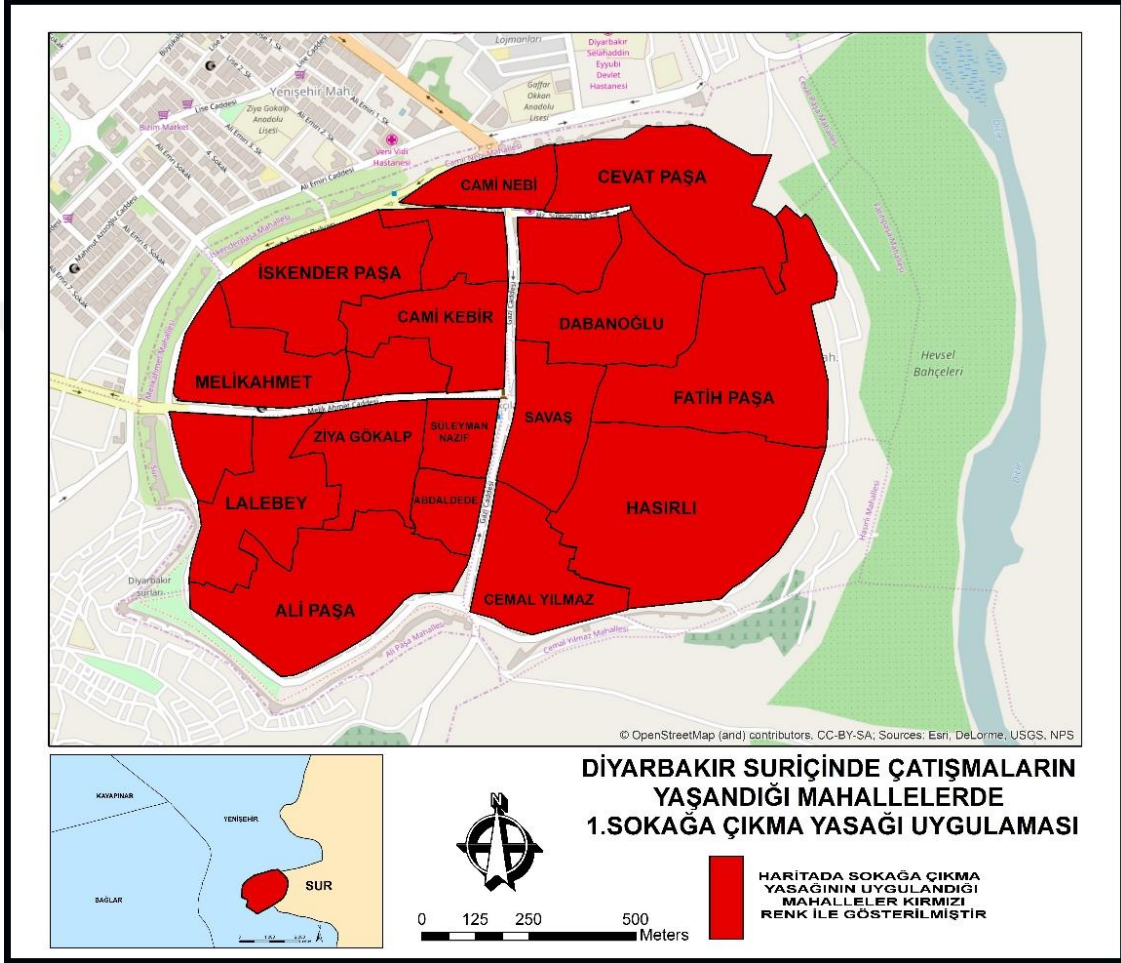
İlan Tarihi	Yasağın Bitimi	Süresi	Kaçıncı İlan	Nüfus(2014 verileri)	Yaşamlarını Yitiren Siviller
06.09.2015 - 07:00	07.09.2015 - 06:00	1 gün	1.	121,750	-
13.09.2015 - 05:00	14.09.2015 - 17:00	2 gün	2.	121,750	-
10.10.2015 - 05:00	13.10.2015 - 15:30	4 gün	3.	121,750	2 (1'i çocuk)
28.11.2015 - 13:00	30.11.2015 - 07:00	3 gün	4.	121,750	-
02.12.2015 - 05:00	10.12.2015 - 23:00	9 gün	5.	121,750	1
11.12.2015 - 16:00 (9 Mart 2016'da askeri operasyonların sona erdiği duyurusu yapılmış, 13 Mart 2016 tarihi itibariyle ise kimi mahalle ve sokaklarda yasak kalkmaya başlamıştır.)	sürüyor	141.günde (aradan önce de 9 gün)	6.	121,750	18

Kaynak: Türkiye İnsan Hakları Vakfı Dokümantasyon Merkezi, 2016²³

Sokağa çıkma yasaklarının uygulanması Suriçi bölgesinde ilk olarak 6 Eylül 2015 tarihinde Suriçi bölgesinin tüm mahallelerinde (Harita 10) uygulanan bu yasak bir gün sürmüştü ve bu yasak 7 Eylül 2015 tarihinde sabah 06.00 saati itibariyle kaldırılmıştır(TİHV, 2016).

²³Tabloda belirtilen Suriçi'nde uygulanan sokağa çıkma yasaklarını adım adım hangi yasak hangi mahallede ne kadar süre uygulandı ve beraberinde hangi sonuçları doğurduğu haritalar üzerinde ayrıca belirtilmiştir.

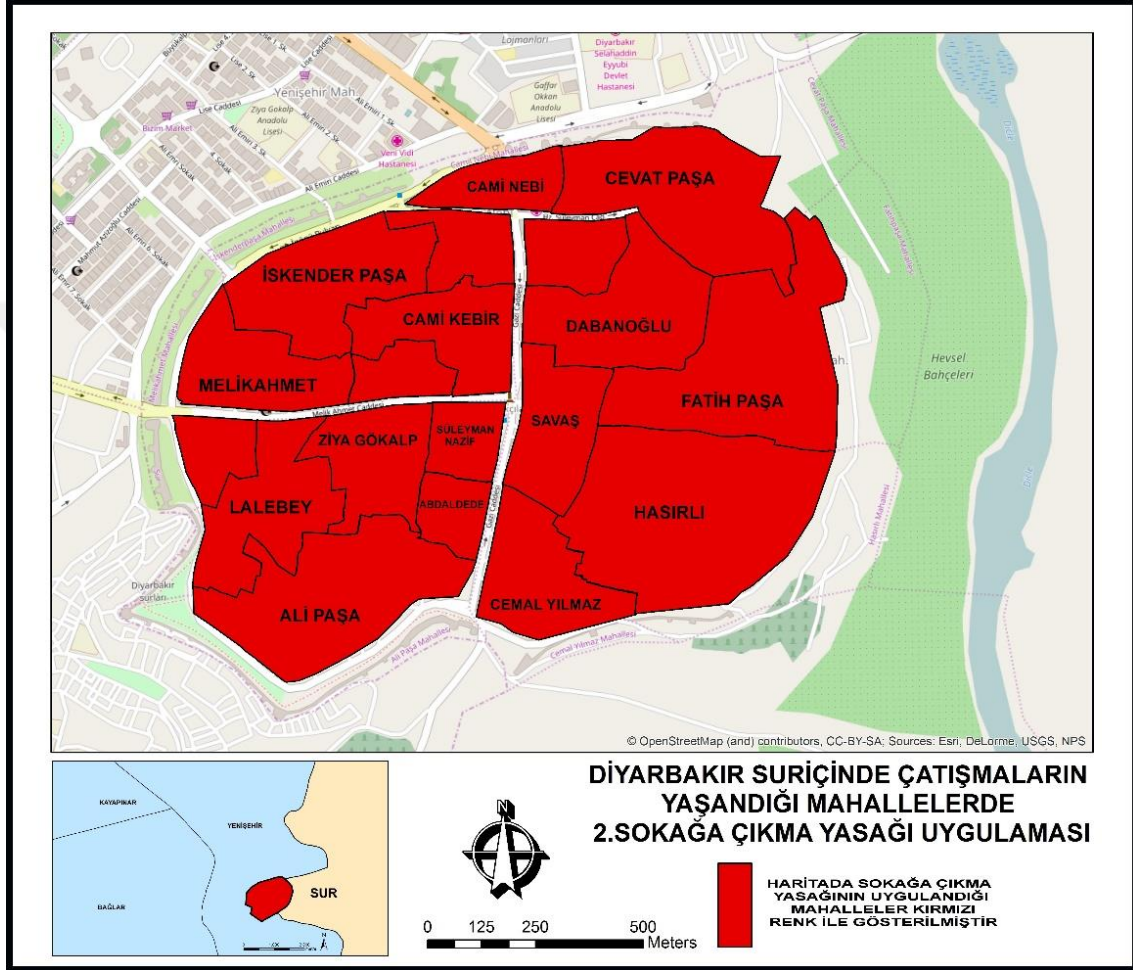
Harita 10:Suriçi’nde Uygulanan 1.Sokağa Çıkma Yasağının Uygulandığı Mahalleler

Kaynak: Türkiye İnsan Hakları Vakfı Dokümantasyon Merkezi, 2016 verilerinden yararlanılmıştır.

6 Eylül 2015'ten sonra Suriçi bölgesi içinde aylarca sürecek olan sokağa çıkma yasakları başlamış ve belli aralıklarla kaldırılıp tekrar konulmuştur. İkinci sokağa çıkma yasağı uygulaması ise yine Suriçi'nin tüm mahallelerinde (Harita 11) iki gün süreyle uygulanmıştır. 13 Eylül 2015 saat 05.00'da başlayan ikinci sokağa çıkma yasağı 14 Eylül 2015 saat 17.00'de sona ermiştir (TİHV, 2016). Uygulanan iki sokağa çıkma yasakları azda olsa beraberinde bir göç hareketi başlatmıştır. İkinci sokağa çıkma yasağı kaldırıldıktan sonra Suriçi bölgesinde yazılı basında yer alan haberlere göre iki bin civarında insanın göç etmiş olduğu söylenilmekteydi (haberdiyarbakir.gen.tr, 2015).

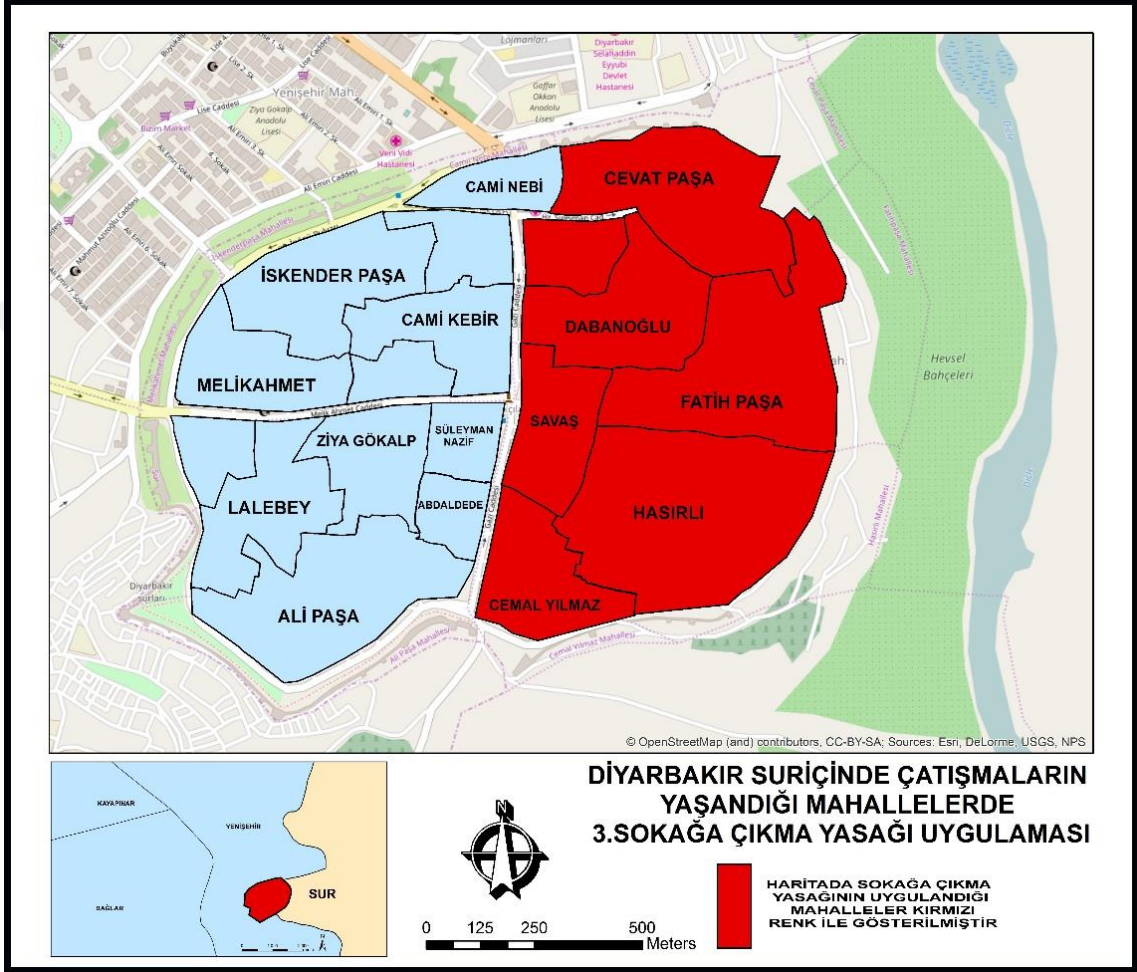
Harita 11:Suriçi’nde Uygulanan 2.Sokağa Çıkma Yasağının Uygulandığı Mahalleler

Kaynak: Türkiye İnsan Hakları Vakfı Dokümantasyon Merkezi, 2016 verilerinden yararlanılmıştır.

Suriçi bölgesi için üçüncü sokağa çıkma yasağı 10 Ekim 2015 saat 05.00’de başlamış ve 13 Ekim 2015 saat 15.30’da sonra ermiştir. Bu yasağın üç gün sürmüştür (TİHV, 2016). Üçüncü sokağa çıkma yasağı ilk iki yasağın aksine tüm mahallelerde değil, Suriçi’nin haritada da kırmızı renklerle gösterilmiş altı mahallesinde (Harita 12) uygulanmıştır. Bundan sonra uygulanan sokağa çıkma yasakları özellikle bu altı mahallede yoğunluk göstermiş ve bu mahalleler göçün en yoğun yaşandığı mahalleler olmuştur.

Harita 12:Suriçi’nde Uygulanan 3.Sokağa Çıkma Yasağının Uygulandığı Mahalleler

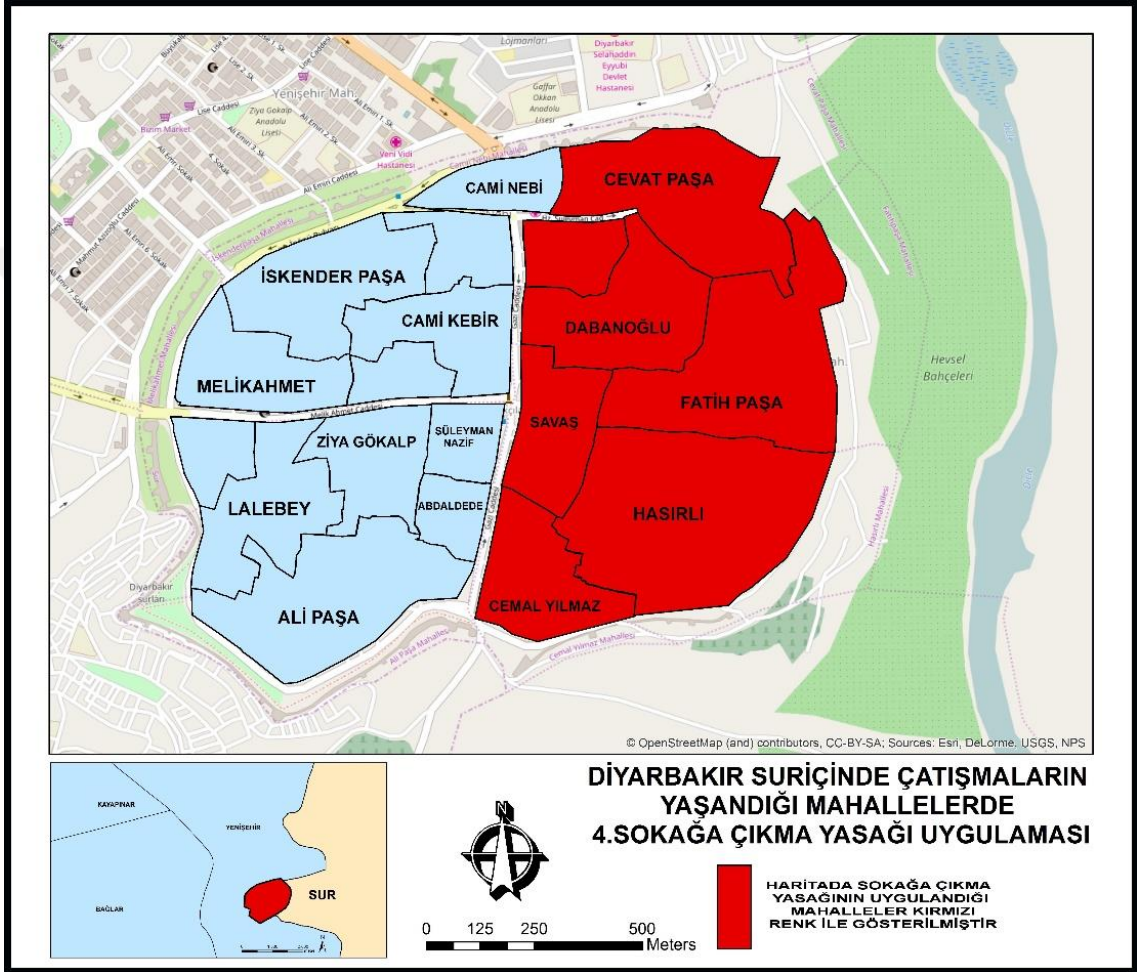

Kaynak: Türkiye İnsan Hakları Vakfı Dokümantasyon Merkezi, 2016 verilerinden yararlanılmıştır.

Çatışmaların yoğun yaşandığı alanlarda olduğu gibi Suriçi bölgesinde de 1 Kasım 2015 tarihinde yapılacak seçimler için bir anlamıyla hendek kazmalara ara verilmiş dolayısıyla çatışmalarda 45 gün gibi kısa bir dönemde de olsa durma noktasına gelmişti. 1 Kasım 2015 seçimlerinden sonra çatışmalar tekrar başlamış ve beraberinde sokağa çıkma yasakları da uygulanmaya konulmuştur. Suriçi’nde seçimlerden sonra çatışmaların artması sonucu sokağa çıkma yasakları tekrar uygulanmaya başlanmıştır. Nitekim 28 Kasım 2015 saat 13.00’da dördüncü sokağa çıkma yasağı uygulaması yürürlüğe girmiştir. İki gün süren bu yasak 30 Kasım 2015 sabah saatlerinde 07.00’da

bitmiştir (TİHV, 2016). Bundan önceki yasakta olduğu gibi yine haritada belirtilen altı mahallede (Harita 13) bu yasak uygulanmıştır.

Harita 13:Suriçi’nde Uygulanan 4.Sokağa Çıkma Yasağının Uygulandığı Mahalleler

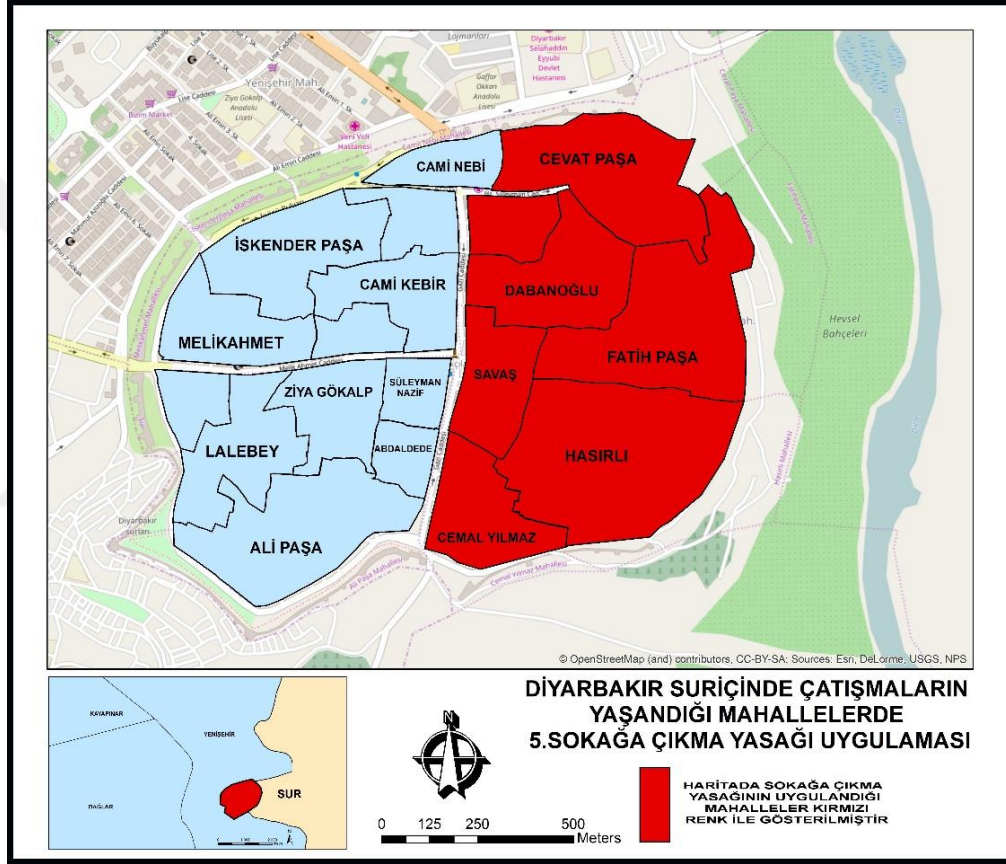

Kaynak:Türkiye İnsan Hakları Vakfı Dokümantasyon Merkezi, 2016 verilerinden yararlanılmıştır.

Suriçi bölgesinde daha önce uygulanan yasakların aksine bu yasak yani beşinci sokağa çıkma yasağı hem daha uzun sürmüş hem de yasak bitiminde yoğun bir göç dalgasını beraberinde getirmiştir. 2 Aralık 2015 saat 05.00’da başlayan bu yasak 8 gün sürdükten sonra 10 Aralık 2015 saat 23.00’da bitmiştir (TİHV, 2016). Bu yasakta yine haritada kırmızı renklerle gösterilmiş altı mahallede (Harita 14) uygulanmıştır. Bu yasağın bitiminde özellikle yasağın uygulandığı altı mahallede yoğun bir göç dalgası başlamıştır. Çünkü yasağı 17 saatlik bir ara verilmiş olup daha sonraki yasağın daha

uzun süreceği çatışmaların şiddetinden anlaşılmaktaydı. Bir sonraki yasak başlamadan halk birkaç eşyası ile beraber en yakın ve güvenilir mekânlara akın etmek durumunda kalmıştır. O dönem yazılı basında yasak kalktı, göç başladı gibi manşetlerle göçün boyutu anlatılmaktaydı (haberler.com, 2015).

Harita 14:Suriçi’nde Uygulanan 5.Sokağa Çıkma Yasağının Uygulandığı Mahalleler

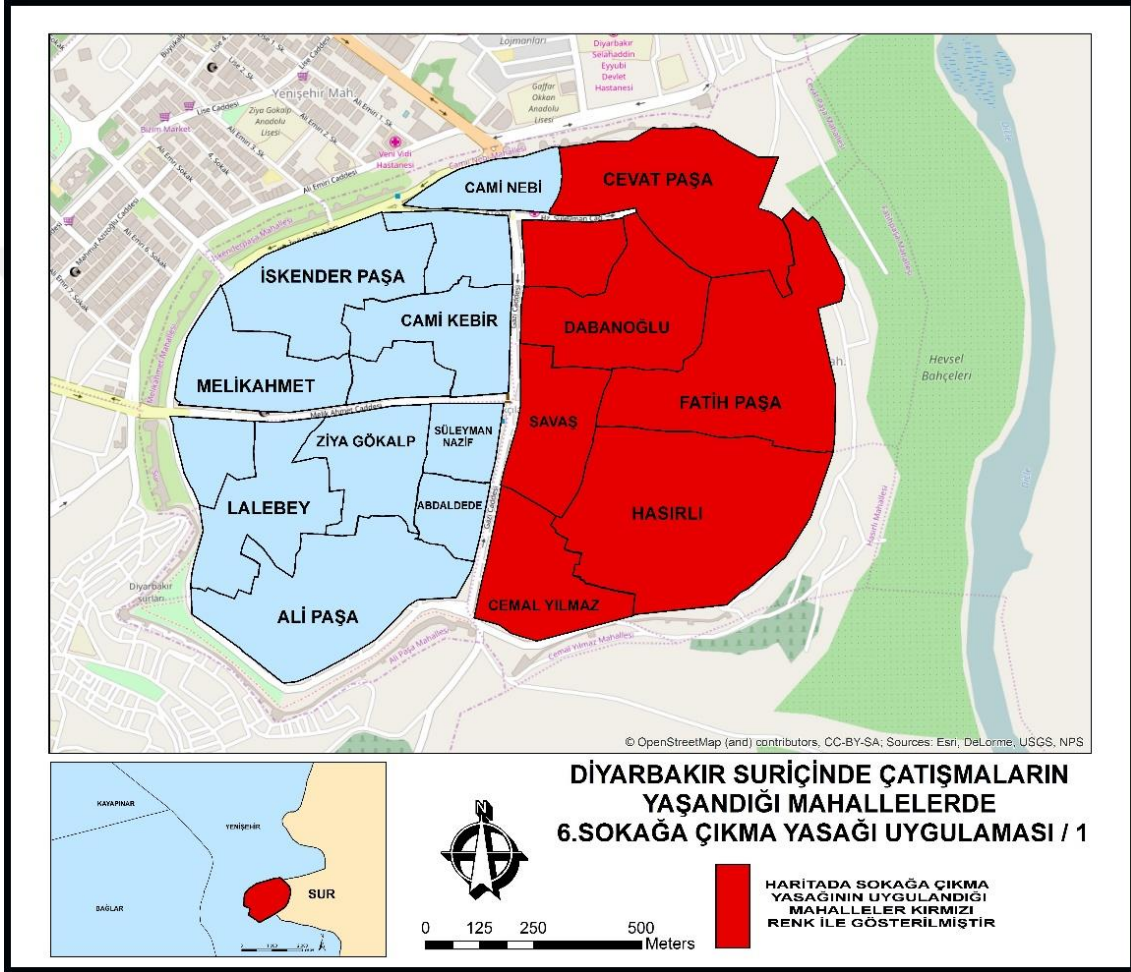

Kaynak:Türkiye İnsan Hakları Vakfı Dokümantasyon Merkezi, 2016 verilerinden yararlanılmıştır.

Suriçi'nin bazı mahallelerindeki altıncı sokağa çıkma yasağı uygulaması 11 Aralık 2015 saat 05.00' da Sur Kaymakamlığı tarafından ilan edilmiştir (TİHV, 2016). Artık çatışmaların yoğunlaştığı mahalleler netleşmiş ve buna göre en uzun sürecek olan sokağa çıkma yasağı uygulaması haritada kırmızı renklerle gösterilmiştir (Harita 15). Bu yasak bazı dönemler genişlemiş bazı dönemlerde de daralmalar göstermiştir. Bundan sonra uygulanacak sokağa çıkma yasakları altıncı sokağa çıkma yasağının alt başlığı olarak düşünülebilir. Çünkü yasağın sürekli devam ettiği mahalleler mevcut olmasına

rağmen sokağa çıkma yasağı uygulaması diğer mahalleler içinde uygulanıp kaldırılmıştır.

Harita 15: Suriçi’nde Uygulanan 6 / 1 Sokağa Çıkma Yasağının Uygulandığı Mahalleler

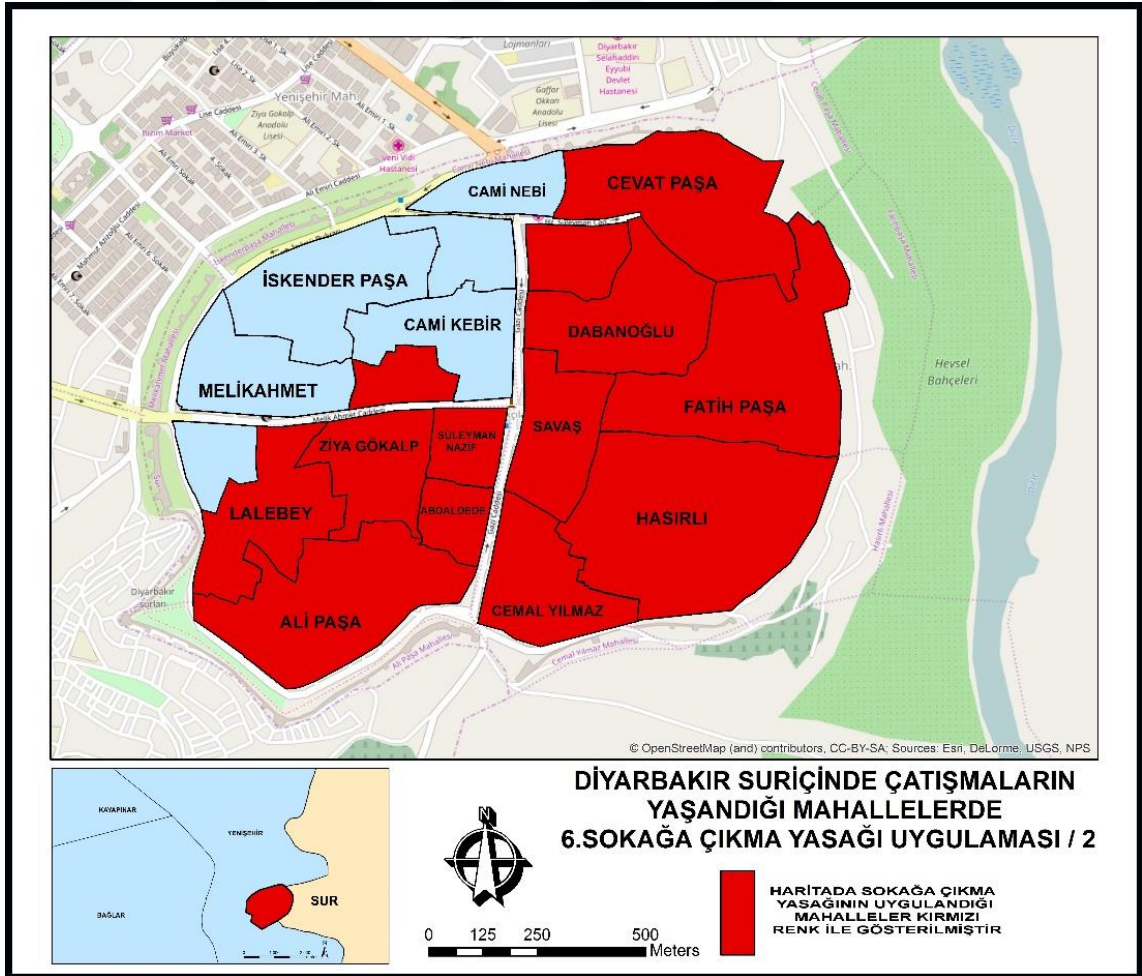
Kaynak: Türkiye İnsan Hakları Vakfı Dokümantasyon Merkezi, 2016 verilerinden yararlanılmıştır.

Bu yasak uygulanmadan önce özellikle göçün yoğun olarak yaşandığı mahalleler altı mahalle olarak karşımıza çıkmaktadır. 11 Aralık 2015 saat 05.00’ de uygulanan altıncı sokağa çıkma yasağı devam ederken 47.gününde çatışmalar Suriçi’nin bazı mahallelerine daha yayılmış ve yasak genişletilmiştir. Harita 15’de de görüldüğü gibi daha önce yasak ilan edilen altı mahallenin dışında çatışmalar ve beraberinde yasak beş mahalleye daha yayılmıştır. Bu beş mahallede (Harita 16) sokağa çıkma yasağı 27 Ocak 2016 saat 11.30’da başlamış, 3 Şubat 2016 saat 10.00’da bitmiştir (TİHV). 8 gün süren

bu yasak beraberinde yeni bir göç dalgası getirmiştir. Çünkü halk daha önce altı mahallede başlamış çatışmaların bitmesini beklerken çatışmaların yayılış göstermesi halkın daha güvenli bölgelere göçmesine neden olmuştur. Yazılı basında yer alan haberler göre yasak genişledi ve yeni bir göç başladı gibi manşetler ile durum özetlenmeye çalışılmıştır (

http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/09/150911_ozyonetim_ilan_analiz_cagil_kasapoglu, Erişim tarihi:15 Aralık 2016).

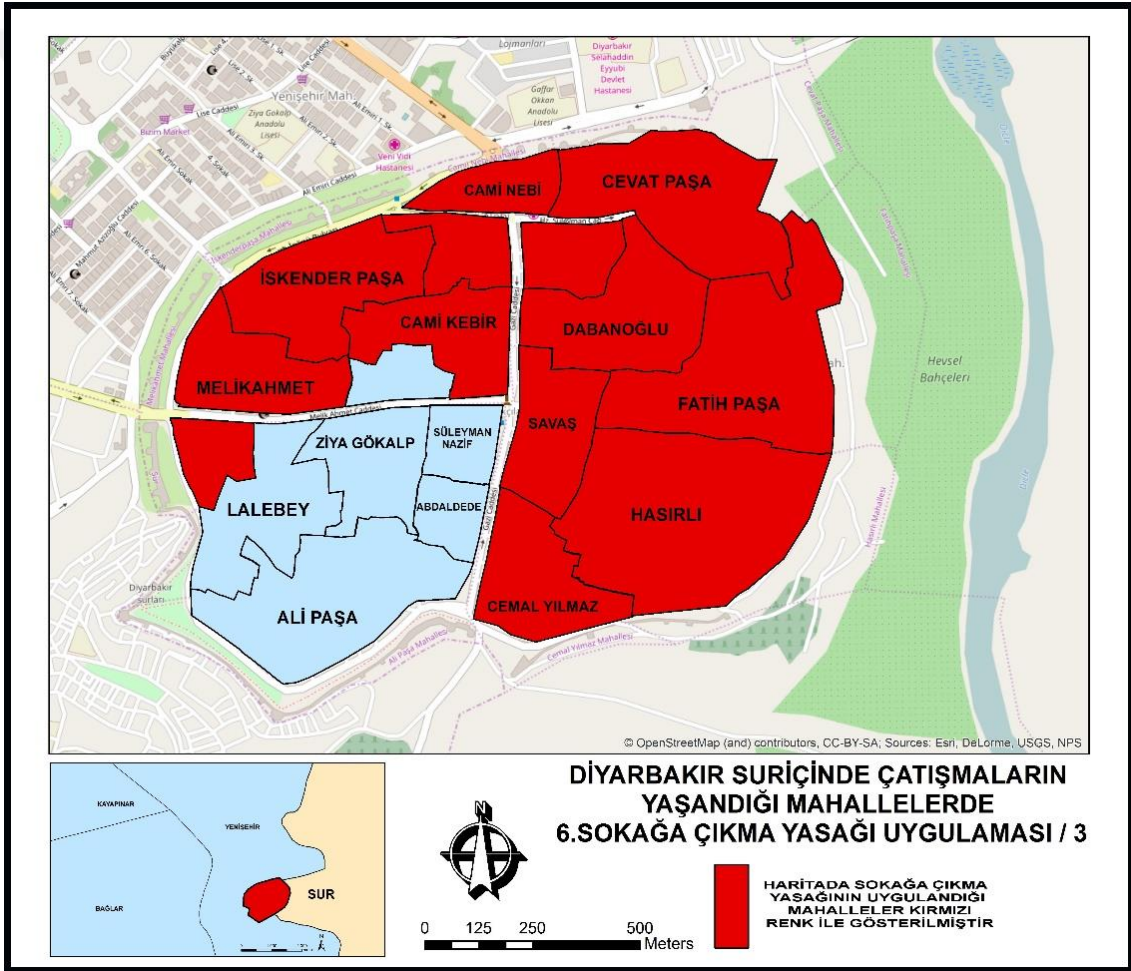
Harita 16:Suriçi’nde Uygulanan 6 / 2 Sokağa Çıkma Yasağının Uygulandığı Mahalleler

Kaynak: Türkiye İnsan Hakları Vakfı Dokümantasyon Merkezi, 2016 verilerinden yararlanılmıştır.

Yasak yeni bir genişleme ile yeni bir göç dalgası beraberinde getirmiştir. Bu genişleme 10 saat sürmesine rağmen yasak ilan edilen mahallelerde halk daha güvenli bölgelere göç etmiştir.3 Şubat 2016 saat 00.00'de başlayan yasak yine aynı gün 3 Şubat 2016 saat 10.00'da sona ermiştir (TİHV,2016). Dört mahallede (Harita 17) uygulanan bu yasak kısa sürmesine rağmen halk tedirginlik içerisinde daha güvenli alanlara göç etmiştir. Bu yasak da beraberinde yeni bir göç dalgası getirmiştir.

Harita 17:Suriçi'nde Uygulanan 6 / 3 Sokağa Çıkma Yasağının Uygulandığı Mahalleler

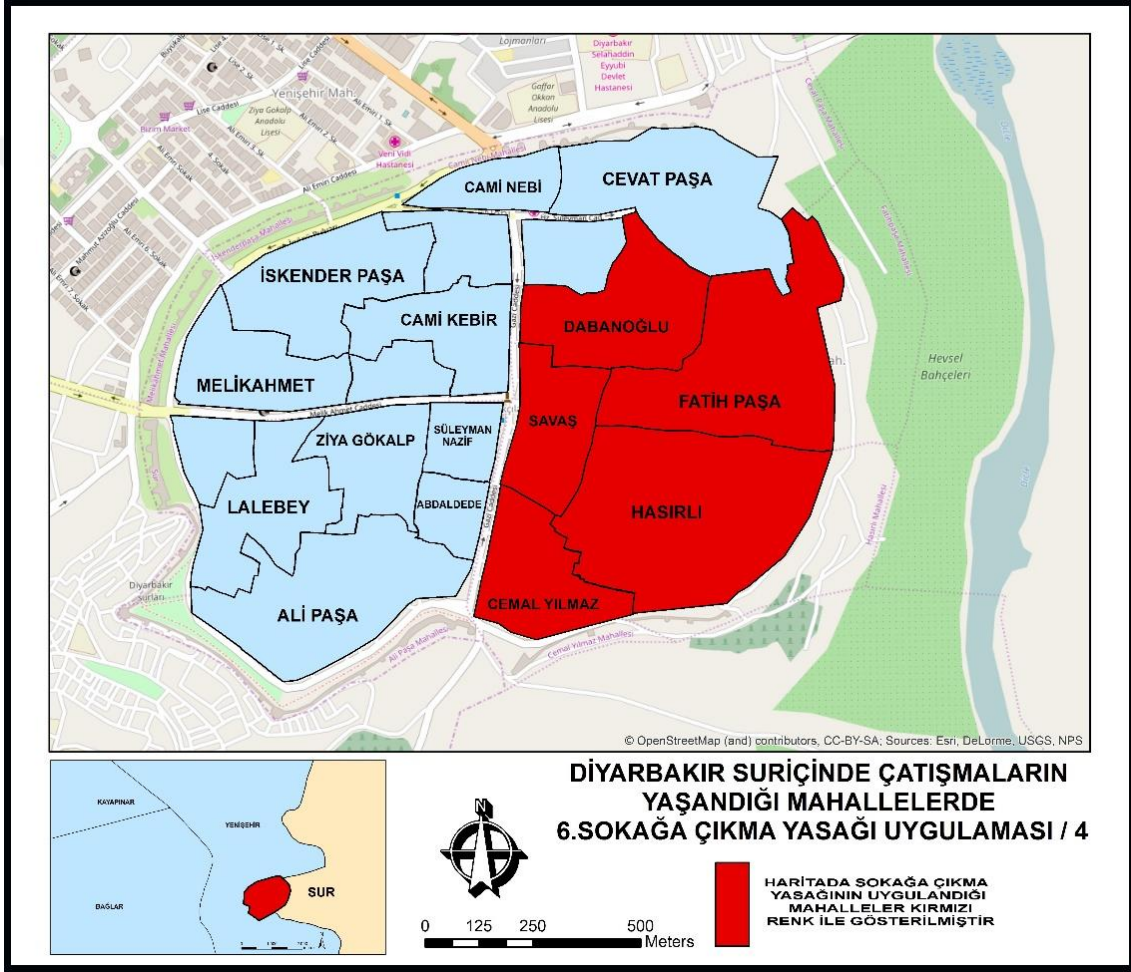

Kaynak: Türkiye İnsan Hakları Vakfı Dokümantasyon Merkezi, 2016 verilerinden yararlanılmıştır.

11 Aralık 2015'te Suriçi'nin altı mahallesinde ilan edilen sokağa çıkma yasağı 93.gününde Cevatpaşa Mahallesi için kaldırılmıştır (Harita 18). Yasak haritada da belirtildiği üzere geri kalan beş mahalle için devam etmiştir. Bu yasak bu beş mahalle

için kısmı olarak bazı sokak ve caddelerde kaldırılrsa da tamamı ile kaldırılmamıştır ve yasak beş mahalle için halen devam etmektedir. Cevatpaşa Mahallesi için 13 Mart 2016 tarihinde kaldırılan sokağa çıkma yasağından sonra tamamı ile olmasa da kısmi olarak bazı sokak ve caddelerde geri dönüşlerin olduğu gözlenmiştir.

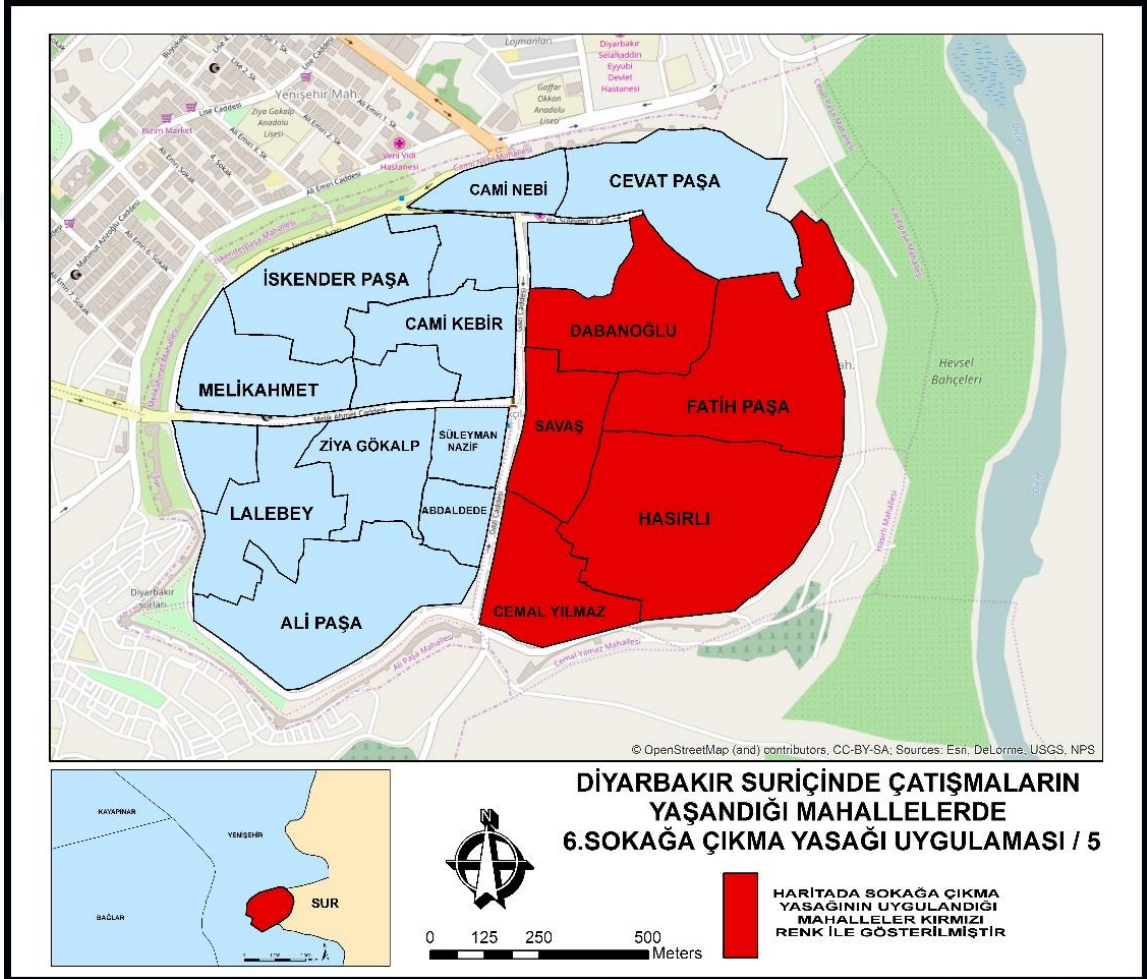
Harita 18: Suriçi'nde Uygulanan 6 / 4 Sokağa Çıkma Yasağının Uygulandığı Mahalleler

Kaynak: Türkiye İnsan Hakları Vakfı Dokümantasyon Merkezi, 2016 verilerinden yararlanılmıştır.

Bu beş mahalle (Harita 19) göçün en yoğun olduğu ve çatışma sonrası hasarın en fazla olduğu mahalleler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Harita 19:Suriçi’nde Uygulanan 6 / 5 Sokağa Çıkma Yasağının Uygulandığı Mahalleler

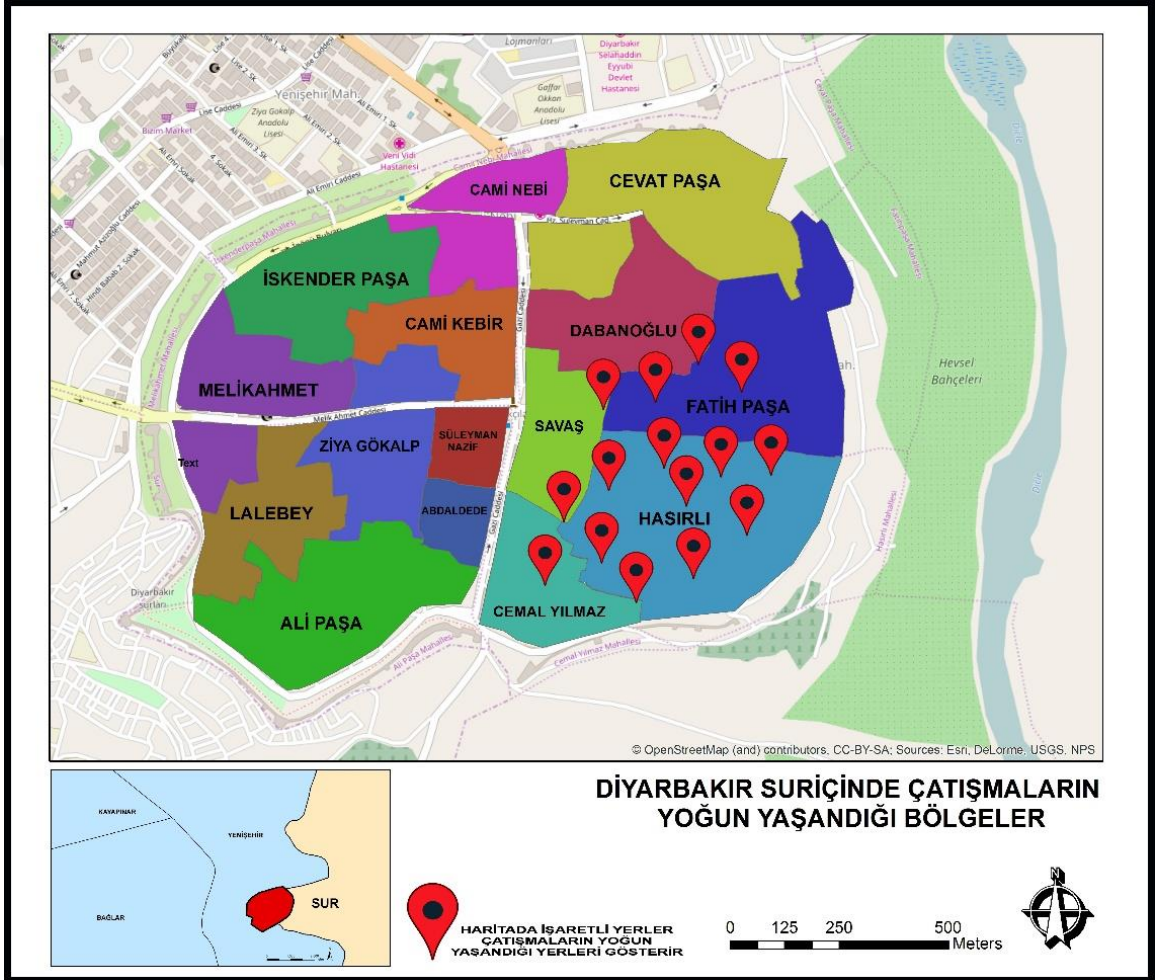
Kaynak: Türkiye İnsan Hakları Vakfı Dokümantasyon Merkezi, 2016 verilerinden yararlanılmıştır.

2.3.2.1.Suriçi’nde Çatışmaların Yoğunlaştığı Mahalleler

Suriçi’nde çatışmaların özellikle Hasırlı, Fatihpaşa, Dabanoğlu, Savaş ve Cemal Yılmaz mahallerinde yoğunluk gösterdiği görülmektedir (Harita 20). Daha önce belirtildiği gibi, sokağa çıkma yasaklarının yoğun olduğu alanlarda nasıl ki ölümler fazla

ise burada da aynı durum söz konusu. Suriçi bölgesinde özellikle çatışmaların yoğunlaştığı beş mahalle sokağa çıkma yasakların en fazla uygulandığı mahallelerdir. Bu mahalleler, aynı zamanda çatışmalardan sonra evlerdeki fiziki hasarın en fazla olduğu mahallelerdir.

Harita 20:Suriçi’nde Çatışmaların Yoğun Yaşandığı Mahalleler

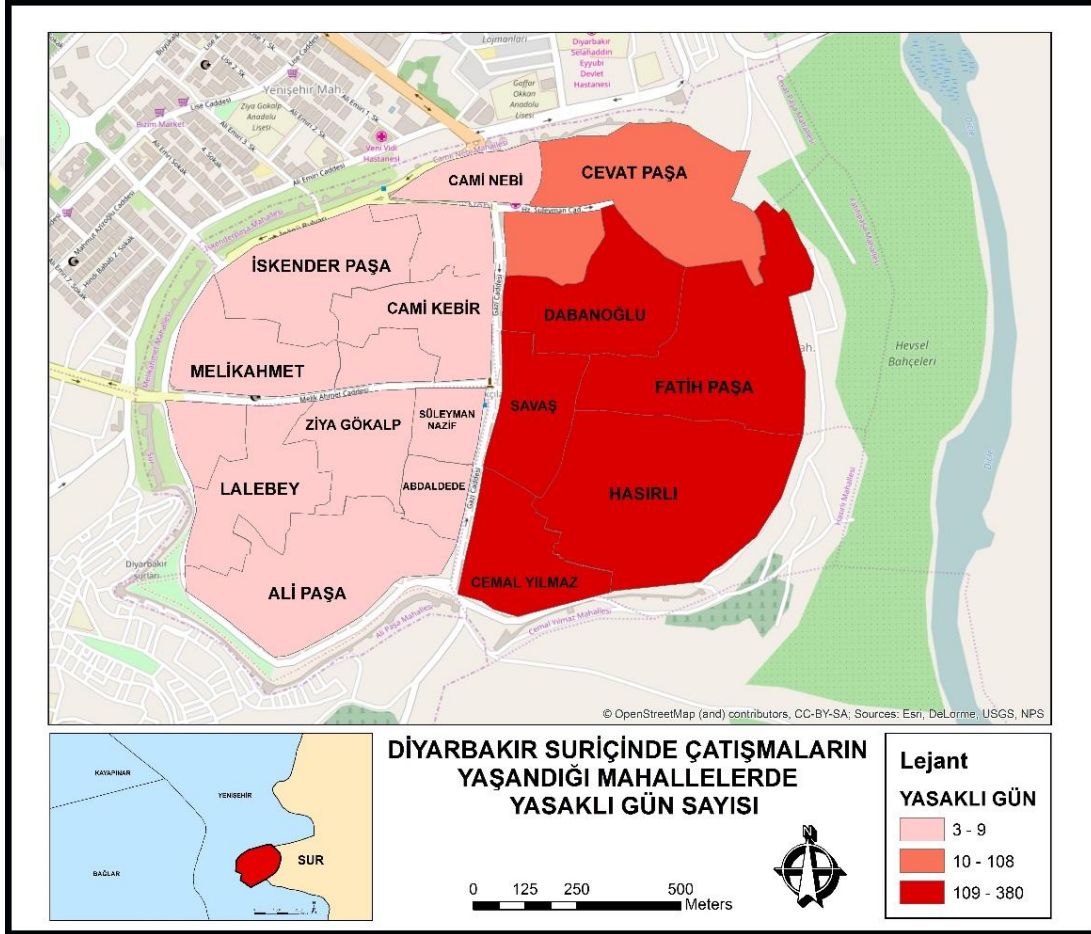

Kaynak: Türkiye İnsan Hakları Vakfı Dokümantasyon Merkezi, 2016 verilerinden yararlanılmıştır.

Çatışmaların yoğun yaşandığı mahalleler (Harita 20) ile sokağa çıkma yasaklarının yoğun olduğu mahalleler (Harita 21) birbirleri ile örtüşmektedir. Savaş, Dabanoğlu, Fatih Paşa, Hasırlı ve Cemal Yılmaz mahalleleri yasakların en yoğun uygulandıkları mahalleler olarak karşımıza çıkmaktadır. Cevat Paşa Mahallesi de çatışmaların çok az olmasına karşın yasakların yoğun olduğu bir mahalle olarak

karşımıza çıkmaktadır. Cami Nebi, İskender paşa, Cami Kebir, Melik Ahmet, Ziya Gökalp, Süleyman Nazif, Lale Bey, Abdal Dede ve Ali Paşa mahallelerinde çatışmaların birkaç gün sürdüğü ve buna paralel olarak sokağa çıkma yasaklarının da çok fazla olmadığı görülmektedir (Harita 21).

Harita 21:Suriçi’nde Yasaklı Gün Sayılarına Göre Mahalleler

Kaynak: Türkiye İnsan Hakları Vakfı Dokümantasyon Merkezi, 2016 verilerinden yararlanılmıştır.

2.3.3. Suriçi’nde Yaşanan Çatışmalı Ortamın Sonuçları

Suriçi’nde 6 Eylül 2015 tarihinde yaşanan çatışmalar ve sonrasında gelişen sokağa çıkma yasakları bazı mahallelerde çok uzun sürmüştü, bazı mahallelerde ise çatışmaların çok az olmasından kaynaklı pek uzun sürmemiştir. Ortalama 1 ay süren sıcak çatışmalar ve sonrasında Suriçi’ndeki çoğu parsellerini içine alan bir kamulaştırma

kararı ile beraber Suriçi için birçok şey artık değişmiştir. Çatışmaların yaşandığı süre içinde hayat durma noktasına gelmiştir. Çatışmalar beraberinde birçok sorunu getirmiştir. Bunların başında sağlık ve eğitimdeki sorunlar gelmektedir. Diyarbakır'da ekonominin kalbinin attığı yer olan Suriçi'nde ekonomi durma noktasına gelmiştir. Nitekim Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası'nın hazırladığı raporda çatışmalardan sonra ekonomik olarak yüzde otuzluk bir daralma yaşandığını belirtmiştir (DTSO, 2016).²⁴ Çatışmalar biter bitmez alınan acele kamulaştırma kararı da Suriçi için yeni bir dönemin başlangıcı niteliğindedir. Çünkü bu kararlar bazı mahallelerde yıkım çalışmaları başlatılmış ve evlerine geri dönmek isteyen ailelerin göç hareketine bir anlamıyla zorunlu bir şekilde katılmalarına zemin hazırlamıştır.

2.3.3.1.Çatışmalardan Sonra Suriçi'nde Sağlık ve Eğitimin Genel Durumu

Suriçi için sağlık ve eğitim alanında yaşanan sorunlar ile ilgili bilgilere HDP'nin hazırladığı Sur Raporu'nda bulmak mümkündür: "Surlarla çevrili tarihi kent alanındaki Abdal Dede, Ali Paşa, Cami-i Kebir, Cami-i Nebi, Cemal Yılmaz, Cevat Paşa, Dabanoğlu, Fatih Paşa, Hasırlı, İskender Paşa, Lale Bey, Melik Ahmet, Savaş, Süleyman Nazif, Ziya Gökalp mahallelerindeki nüfusun yüzde 31'ini okul yaşındaki (5-18 yaş aralığı) çocuk ve gençler oluşturmaktadır. Sur ilçe merkezinde ablukadan birinci derecede etkilenen toplam 15 okul, 7450 öğrenci ve 300 öğretmen bulunmaktadır. Ablukadan dolayı etkilenen Sur ilçesinin tamamında bulunan okullarda ise 30.250 öğrenci ve 1.381 öğretmen bulunmaktadır.Sur ilçesinde 13 adet Aile Sağlığı Merkezi bulunmaktadır. Diyarbakır Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü Sur Sosyal Hizmet Merkezi verilerine göre 15 mahallede (engel rapor oranı yüzde 50 ve üzeri olan kimselerin yararlandığı) Evde Bakım Hizmetinden toplam 617; çatışmaların yoğun olduğu 6 mahallede ise 265 kişi faydalanmakta idi (HDP "Sur Raporu", 2016).

²⁴Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası, "Sokağa Çıkma Yasakları ve Güvenlik Sorunlarının İlimiz Ekonomisine Etkileri "adlı çalışmada Sur bölgesinde yaşanan çatışmaların ekonomik açıdan bölgeye verdiği zarar üzerinde yoğunlaşmıştır.

2.3.3.2.Çatışmalardan SonraSuriçi’nde Ekonomik Bozulmalar

Suriçi, Diyarbakır şehrin kurulup genişlediği çekirdek bir alandır. Tarihsel olarak çok köklü bir geçmişe sahip olduğundan Suriçi, gerek ekonomik olarak gerek turizm olarak şehrin kalbi niteliğindedir. Suriçi’nde kalan on beş mahallenin nüfusu 50341’dir (Tüik Adnks, 2015). Ancak belirtmelidir ki, Suriçi gece ve gündüz nüfusu oldukça değişkenlik gösteren bir merkezdir. Sur Belediye Eş Başkan Vekili Azize Değer ile yapılan bir röportajda aynen şu ifadeler yer almaktadır. *“Gece nüfusumuz Sur ilçesinin tamamında 120 bin civarıydı ama gündüz bu sayı çok artıyordu. Yani 300/400 bini buluyordu, çünkü sirkülasyon vardı sürekli. Orada olan tarihi yerleri görme, surları gezme ve alışveriş yapma nedeniyle. Mesela vatandaş alışverişini Aşefçiler Çarşısı’na gidip yapıyordu, ya da Sipahi Pazarı’na gidip yapıyordu”* (HDP, 2016,s.14).

Yine Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi’nden alınan bilgilere göre 2015 yılı itibariyle Suriçi’nde mevcut işyeri sayısı 4887’dir. Mesela binlerce işyerinin faaliyet gösterdiği, 50 binden fazla çalışanın olduğu Suriçi’nde ekonomik hayat tamamıyla durdu. Suriçi’ndeki ekonomik aktivitenin Diyarbakır’dan öteye bölgesel bir ağ içinde yer aldığı düşünüldüğünde yaşanan kaybın büyüklüğü ve Sur’ un ötesine taşıdığı anlaşılır bir durumdur (Çiçek ve Coşkun, 2016,s.12).

Sokağa çıkma yasakları ile birlikte çalışan sayısında %30’luk bir kayıp olduğu görülmektedir. Ancak işletmelerin kapalı kaldıkları süre zarfında çalıştırdıkları personellerinin büyük çoğunluğunun herhangi bir gelirden yoksun olduğu, genel olarak günlük veya haftalık ücretler ile çalıştırıldıkları ve bu bölgede kısa süreli ve geçici çalışmanın yoğun olduğu görülmüştür. Yani Eylül 2015’den sonra, Sur ilçesindeki işletme ve esnaflarda çalışanların, gelir düzeyinin olumsuz etkilendiği ve yasak kalktıktan sonra yeniden eski işyerleri tarafından geri çağrıldıkları görülmüştür. Ancak daha büyük işletmelerde yetiştirilen nitelikli çalışanların işten çıkarıldığı, yasak sonrası da aynı kapasitede hizmet sunumuna başlanamadığı için nitelikli çalışan kaybının oluştuğu da gözlenmiştir(DTSO, 2016). Suriçi’nde ekonomik bozulmanın nereden bakılırsa bakılsın ciddi bir seviyede olduğu görülmektedir. Bundan dolayı çoğu esnaf iflas etmiş ve dükkânlarını kapatmak zorunda kalmıştır. Sur içi bölgesinin sosyo-

ekonomik yapısında bozulmaların meydana gelmesinde önemli rol oynamıştır. Çatışmalardan sonra bazı düzenleme ve desteklemeler ile esnaf kalkındırılmaya çalışılsa da ekonomik canlılık istenilen seviyeye ulaşılmadığı görülmektedir.

2.3.3.3.Çatışmalardan Sonra Suriçi’nde Hasar Tespit ve Kamulaştırma Süreci

Çatışmaların yaşandığı mahallelerde askeri operasyonların bittiği duyurulduktan kısa bir süre sonra Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından acele kamulaştırma kararı alınmıştır (21 Mart 2016). Bu kamulaştırma kararı Suriçi’nde kalan on beş mahallenin çoğunu kapsamaktadır. Askeri operasyonların bitmesine rağmen özellikle çatışmaların yoğun yaşandığı mahalleler için (Harita 20) 11 Aralık 2015 tarihinde uygulanan sokağa çıkma yasağı kaldırılmadı. Alınan kamulaştırma kararı gereğince kentsel dönüşüm için başta hasarlı evler yıkılmaya başlandı (bkz: fotoğraf 8). Daha sonra da tescilli yapıların dışında kalan evlerin hepsinin yıkılıp tarihi dokuya uygun yeni evlerin yapılacağı söylenmiştir.

Fotoğraf 8 : Suriçi’nde Kentsel Dönüşüm Kapmasında Yıkılan Evler

Kaynak: Sertaç KAYAR

Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi’nden alınan uydu görüntüleri ile Suriçi’nde çatışmaların yoğun yaşandığı mahallelerde yapıların çatışmadan önce ve sonraki

durumlarını görmek mümkündür. Çatışmalar başlamadan önceki Eylül 2015 tarihli uydu görüntüsüne bakıldığı zaman (Uydu görüntüsü 1) mevcut yapıların yerinde olduğu ve herhangi bir yıkımın yaşanmadığı görülmektedir. Çatışmalardan hemen sonra 10 Mayıs 2016 tarihli bir uydu görüntüsü ise (Uydu görüntüsü 2) çatışmaların yoğun olduğu bölgede 10 hektarlık bir alanın yıkıldığı görülmektedir. Bu tarihten sonra ise uygulanan kamulaştırma sonucunda kentsel dönüşüm ile yıkım devam etmiştir. 16 Ağustos 2016 tarihli uydu görüntüsüne (Uydu görüntüsü 3) bakıldığında ise yıkımın daha geniş alanlara yayıldığı görülmektedir. Mayıs 2016'dan sonra üç aylık bir dönemde Ağustos 2016'da yıkılan alanın 20 hektara çıkmıştır.

Daha öncede belirtildiği gibi Suriçi yerleşim tarihi M.Ö. 5 binli yıllara kadar gitmektedir. Surların tarihi ise M.Ö. 3 binli yıllara uzanmaktadır. Dolayısıyla tarihi Suriçi toplam 147 Anıtsal, 448 Sivil mimarlık örneği olmak üzere toplam 595 adet tescilli yapı bulunmaktadır. Çatışmalardan sonra tescilli 595 yapıdan yaklaşık olarak 170 yapı yıkılmış veya bir şekilde zarar görmüştür (bkz: fotoğraf 9) (Tablo 5). Yine çatışmalardan sonra en az 832 yapı yıkılmış (Tablo 3) ve en az 257 yapı ise hasar görmüştür (Tablo 4).

Fotoğraf 9: Suriçi’nde Yıkılmış/Zarar Görmüş Tescilli Yapılar

Kaynak: SOYUKAYA (2017)²⁵

Çatışmalardan sonra yapıların hasar görmesi ve alınan kamulaştırma kararı sonrasında sokağa çıkma yasaklarının devamı Suriçi’nin bazı mahallelerinin şuan insansız olmasına neden olmuştur. Çatışmalardan sonra Suriçi’nde yaşanan göçün boyutları ve yönlerini detaylandırmak çalışma alanının daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.

²⁵ Nevin SOYUKAYA 16 Haziran 2017’de hazırladığı Diyarbakır / Suriçi Çatışma Süreci ve Sonrası Tahribatı adlı Hasar Tespit Raporunda bu görseli kullanarak, çatışmalardan sonra Tarihi Tescilli yapılara gerekli hassasiyetin gösterilmediğini anlatmaktadır.

Tablo 3:Suriçi’nde Mahalleler Bazında Yıkılan Yapı, Hane ve İşyeri Sayıları

Suriçi Yasağın Devam Ettiği 5 Mahalle Yıkılan Yapı, Hane, İşyeri Ve Nüfus Verileri (2015 Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Verileri)				
Mahalle	Yapı Sayısı	Hane Sayısı	İşyeri Sayısı	Nüfus Verileri
Cemal Yılmaz	126	158	9	867
Dabanoğlu	44	76	3	417
Fatihpaşa	232	366	39	2009
Hasırlı	347	502	56	2756
Savaş	83	156	53	856
Toplam	832	1258	160	6906

Kaynak: Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Birimi, 2016.

Tablo 4:Suriçi’nde Mahalleler Bazında Hasar Gören Yapı, Hane ve İşyeri Sayıları

Suriçi Yasağın Devam Ettiği 5 Mahalle Hasarlı Yapı, Hane, İşyeri Ve Nüfus Verileri (2015 Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Verileri)				
Mahalle	Yapı Sayısı	Hane Sayısı	İşyeri Sayısı	Nüfus Verileri
Cemal Yılmaz	13	66	2	362
Dabanoğlu	23	59	4	324
Fatihpaşa	57	126	18	692
Hasırlı	119	154	8	845
Savaş	45	104	19	571
Toplam	257	509	51	2794

Kaynak: Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Birimi, 2016.

Tablo 5:Suriçi'nde Mahalleler Bazında Tescilli Yapıların Hasar Durumları

	Yıkılan Yapılar	Kısmi Yıkılan Yapılar	Hasarlı Yapılar
A-Sivil Mimari Yapılar	33	17	26
B-Anıtsal Yapılar			
B1-Cami, Mescit Ve Türbe	1	3	1
B2-Kilise, Havra		3	
B3-Kamu Yapısı			1
B4-Hamam		1	
B5-Çeşme	2		1
C-Çevresel Değerler	50	12	19
Toplam	86	36	48

Kaynak: Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Birimi, 2016.

Uydu Görüntüsü 1:Suriçi'nin Eylül 2015 Tarihli Uydu Görüntüsü

Kaynak: Diyarbakir Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Birimi, 2016.

Uydu Görüntüsü 2:Suriçi'nin 10 Mayıs 2016 Tarihli Uydu Görüntüsü

Kaynak: Diyarbakir Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Birimi, 2016.

Uydu Görüntüsü 3:Suriçi'nin 16 Ağustos 2016 Tarihli Uydu Görüntüsü

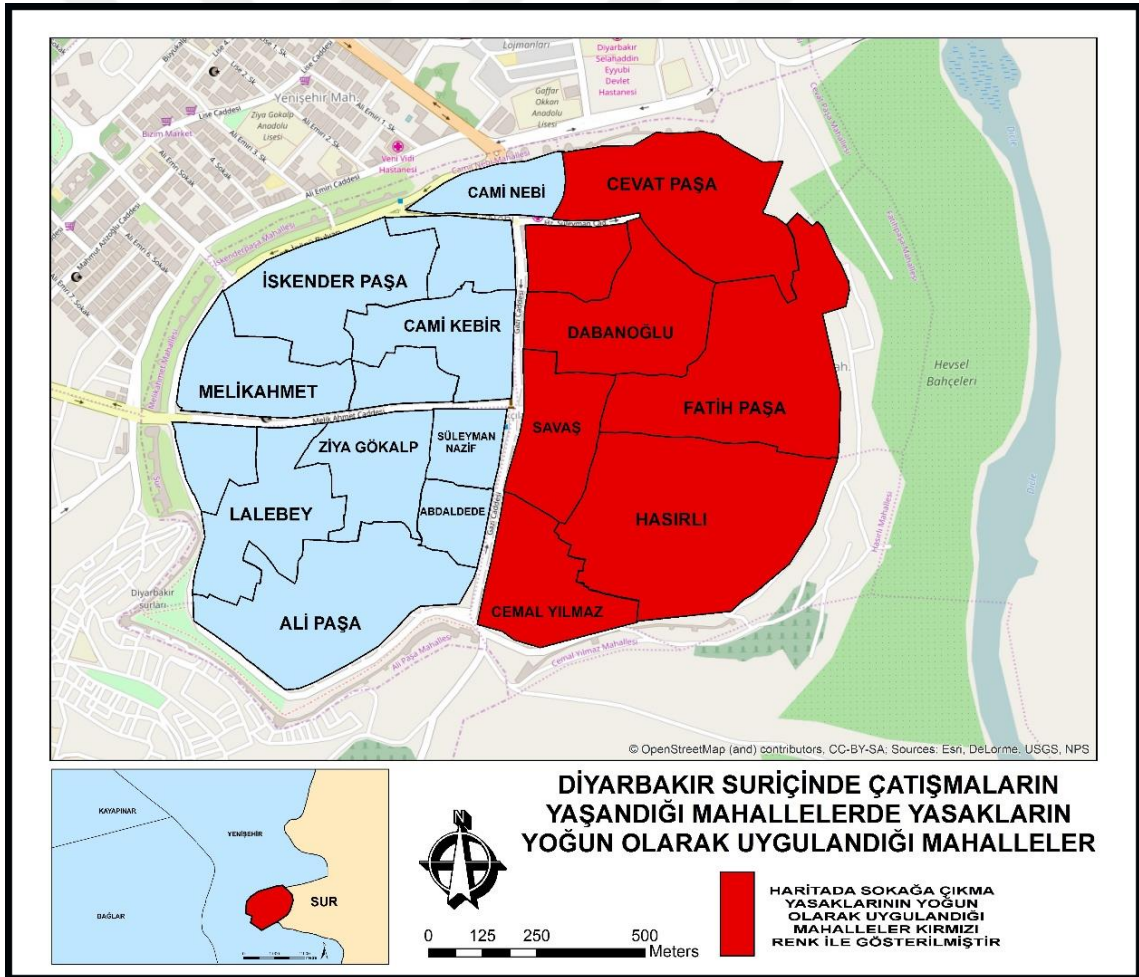

Kaynak: Diyarbakir Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Birimi, 2016.

2.3.3.4.Çatışmalardan Sonra Suriçi’nde Yaşanan Zorunlu Göç Hareketi

Suriçi’nde bulunan on beş mahallede yaşanan göçlere bakıldığında çatışmaların yoğun yaşandığı mahallelerde (Harita 20) göçün daha fazla olduğu mahallelerdir. Çünkü çatışmalara bağlı olarak uygulanan sokağa çıkma yasakları da çatışmaların yoğun yaşandığı mahallelerde daha fazla uygulanmış diğer mahallelerde daha az uygulanmıştır (Harita 21). Bundan dolayı yoğun çatışma ve yoğun yasaklar altında bulunan özellikle Suriçi’nin doğu yakasında kalan altı mahallesi göçün en yoğun yaşandığı mahalleler olarak karşımıza çıkmaktadır (Harita 22).

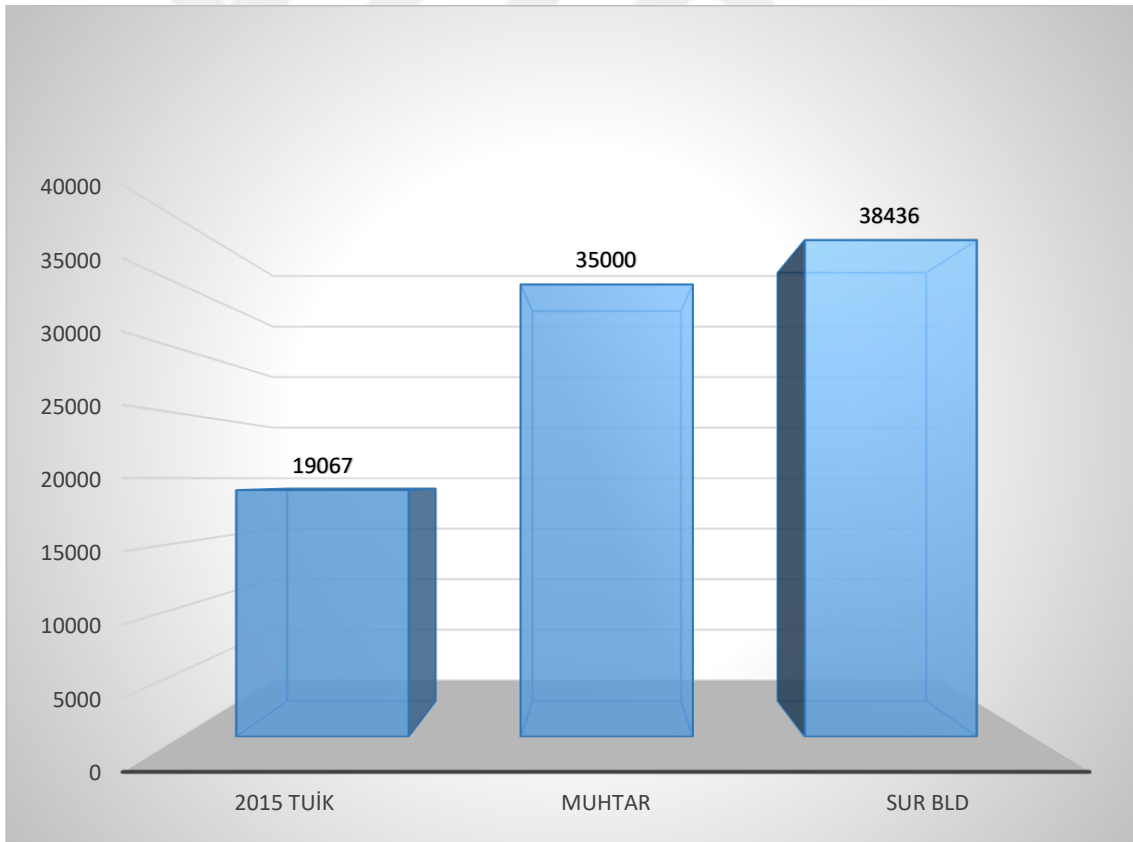
Harita 22:Suriçi’nde Yasakların Yoğun Olduğu Mahalleler

Kaynak: Türkiye İnsan Hakları Vakfı Dokümantasyon Merkezi, 2016 verilerinden yararlanılmıştır.

Suriçi'nde meydana gelen göç hareketinin ne kadar olduğu ile ilgili çok farklı değerlendirmeler mevcuttur. Bu konu hakkında hazırlanan raporlarda genelde TÜİK verileri esas alınarak belli tahminlerde bulunulmuştur. Buna göre çatışmaların yoğun olarak yaşandığı altı mahallenin nüfus verileri ışığında günümüzde de bu mahallelerde neredeyse tamamının göç ettiği vurgulanarak toplamda yirmi bin civarında bir nüfusun göç ettiğini söylenilmektedir. Çatışmaların ve beraberinde yasakların en yoğun yaşandığı altı mahallenin (Harita 22) muhtarları ile yapılan telefon görüşmeleri sonucunda muhtarların verdikleri bilgilere göre otuz binin üzerinde bir nüfusun göç ettiği dir. Yine Sur Belediyesi'nin verdikleri bilgilere göre göç edenlerin miktarının otuz beş binin üzerinde olduğudur (Grafik 1).

Grafik 1: Surdaki Göç Verileri

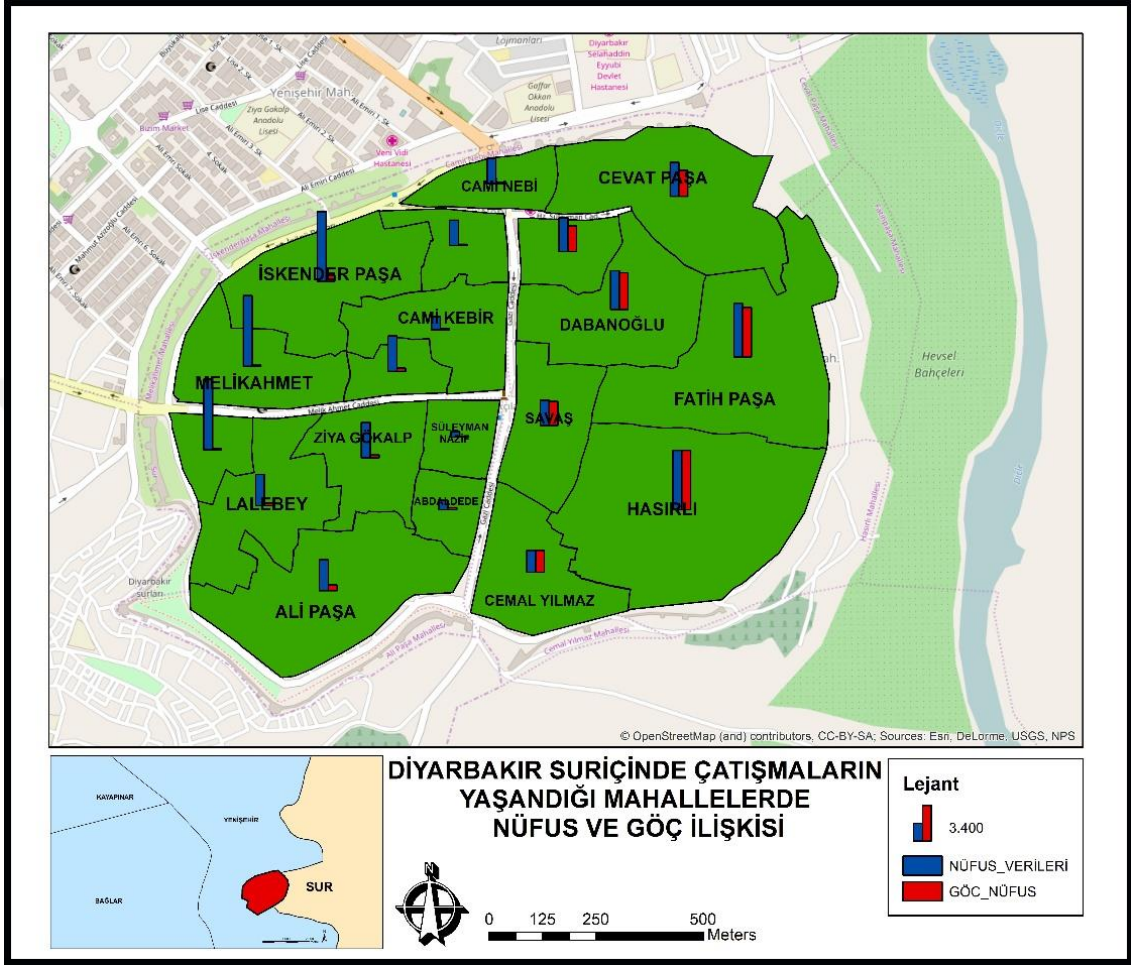

Kaynak: TÜİK ADNKS, Sur Belediyesi, Muhtarlar İle Telefon Görüşmeleri

Yapılan tüm değerlendirmeler altı mahalle üzerinde yoğunlaşsa da Suriçi'nin diğer dokuz mahallesinde de göç hareketinin olduğunu saha araştırmamızdaki gözlemlerimize dayanarak söylemek mümkündür. Göçün en yoğun yaşandığı mahalleler yasakların en fazla uygulandığı mahalleler olarak karşımıza çıkmaktadır (Harita 21). Diğer mahallelerde ise, az da olsa, bir göç hareketinin yaşandığını Harita 23'e ve Tablo 6' ya bakarak söylemek doğru olacaktır. Yapılan gözlemler, incelenen raporlar ve uydu görüntüleri ışığında Suriçi'nden göç edenlerin toplam sayısının en az yirmi üç bin civarında olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Sur ilçesinin 120 bin sakininden 45 bin kişi bölgeyi terk etmiş ve evlerine geri dönmelerine veya evlerini yeniden inşa etmelerine izin verilmemiştir (Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, 2017,s.12).

Hasırlı ve Cemal Yılmaz mahallelerinin nüfuslarının tamamının ve Savaş, Fatih Paşa, Dabanoğlu ve Cevat Paşa mahallelerinin ise nüfuslarının büyük çoğunluğu göç etmiştir. Diğer mahallelerin ise nüfusların bir kısmının göç ettiğini söyleyebiliriz.

Harita 23: Suriçi'nde Nüfus ve Göç İlişkisi

Kaynak: TÜİK ADNKS, TİHV.

Tablo 6:Suriçi’ndeki Mahallelerde Göç Eden Nüfus Miktarı

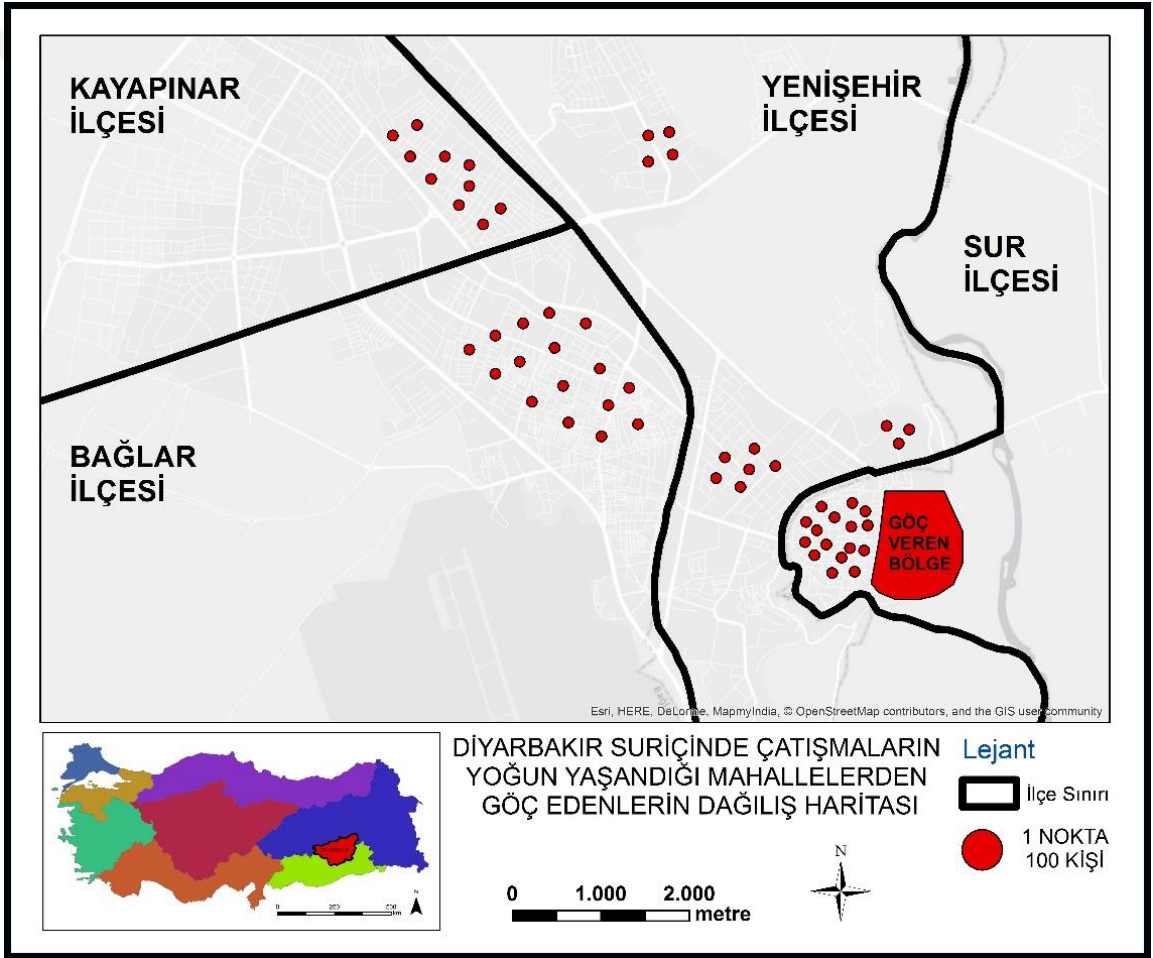
Mahalle Adı	2015 TÜİK ADNKS Verileri	Göç Eden Nüfus
Abdaldede	896	200
Alipaşa	2985	550
Camikebir	1265	120
Cemalyılmaz	2104	2104
Dabanoğlu	3705	3500
Fatihpaşa	5153	4753
Hasırlı	5696	5696
İskenderpaşa	6720	600
Lalebey	3000	250
Savaş	2409	2300
Süleymannazif	514	40
Caminebi	2437	120
Ziyagökalp	3408	300
Cevatpaşa	3256	2500
Melikahmet	6793	100
Toplam	50.341	23.133

Kaynak: TÜİK ADNKS, TİHV, Saha Araştırması Verileri.

Suriçi’nden göç edenlerin mekânsal olarak dağılışı gösterdikleri alanlara baktığımızda, bu konu hakkında Güneydoğu Anadolu Belediyeler Birliğinin (GABB) Haziran 2016’da hazırladığı raporda Suriçi’nden göç edenler hakkında şu bilgiler yer almaktadır.Suriçi’nden göç etmek zorunda kalan 5440 aileden 1660’ı Suriçi’nin diğer mahallelerine, 1245’i Yenişehir’e 955’i Kayapınar’a, 1580’i Bağlara yani çoğunluğu Diyarbakır kent merkezindeki diğer ilçelere göç etmiştir(GABB, 2016). Raporda yer alan bu bilgiler ışığında hazırlanan haritada da göçlerin yönü ve miktarı görülmektedir(Harita 24). Sur içinin özellikle doğu kısmında kalan ve yasakların en yoğun olduğu altı mahallesi (Harita 21) göç veren bölge olarak karşımıza çıkmaktadır. Göçlerin tümüne yakını yine Diyarbakır’ın merkez ilçelerinde dağıldığını görmekteyiz.

Göç eden insanlar 1990'lardaki gibi ülkenin batısındaki büyük metropollere değil yine aynı şehirde en yakın ve güvenli alanlara göç ettiklerini görmekteyiz. Göç eden ailelerin dağılışına baktığımız zaman Suriçi'nin doğu yakasında yasaklı olan mahallelerden Suriçi'nin batı yakasına yoğun bir şekilde göç etmişlerdir. Sonuç olarak göç etmek zorunda kalan insanlar çoğu şehirlerinin farklı semtlerine dağılışı göstermişlerdir (Harita 24).

Harita 24:Suriçi'nden Göç Edenlerin Gittikleri Mahalleler ve Yaklaşık Miktarı

Kaynak: TÜİK ADNKS, TİHV, Saha Araştırması Verileri

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI VE DEĞERLENDİRME

3.1.ARAŞTIRMA SAHASI SURIÇİ (SUR/DİYARBAKIR) HAKKINDA

3.1.1.Genel Hatları ile Diyarbakır ve Suriçi

Diyarbakır şehrinin kuruluş yerinde etkili olan en önemli doğal öğeler kalkan şekilli Karacadağ Volkan Konisi ve bazalt platosu ile Dicle Nehri'dir. Şehir merkezinin deniz seviyesinden ortalama yükseltisi 650 m, Dicle Vadisi'nden nisbi yükseltisi ise 160 m'dir. Şehir, Karacadağ'dan Dicle (Tigris) Nehri'ne doğru uzanan hafif eğimli geniş yapısal bir bazalt platonun doğu kenarında kurulmuştur. Şehrin üzerinde kurulduğu bazalt platosu, sismik risk, zemin özellikleri ve yer altı suyu akiferleri açısından elverişli koşullar sunmuştur. Yine platonun Dicle Nehri tarafından kesilen dik bazalt kayalıkları savunma açısından tahkim bir mekân oluşumunu kolaylaştırmış, bazalt kayacı da aynı amaçla yapılmış surlar için uygun malzemeyi oluşturmuştur. Şehrin kuruluş yerinde etkili olan diğer bir doğal unsur Dicle Nehri'dir. Nehir kullanım suyu ve taşımacılık faktörünün yanı sıra, oluşturduğu alüvyal geniş tabanlı vadisiyle hem şehrin sebze ve meyve ihtiyacını karşılamış, hem de görsel ve rekreatif açıdan önemli bir doğal peyzaj alanı oluşturmuştur. Karacadağ'ın topoğrafik ve litolojik özellikleri ile Dicle Nehri'nin sunduğu Fluviyotopoğrafik ve doğal peyzaj koşulları yanında diğer coğrafi konum avantajları da (Coğrafi konum, ulaşım, iklim, toprak vs.) Diyarbakır şehrinin sitüasyonunda ve yerleşmenin sürekliliğinde etkili olmuş, şehir tarih boyunca büyüyerek bölgesinin bir çekim merkezi olmuştur (Karadoğan,2015).

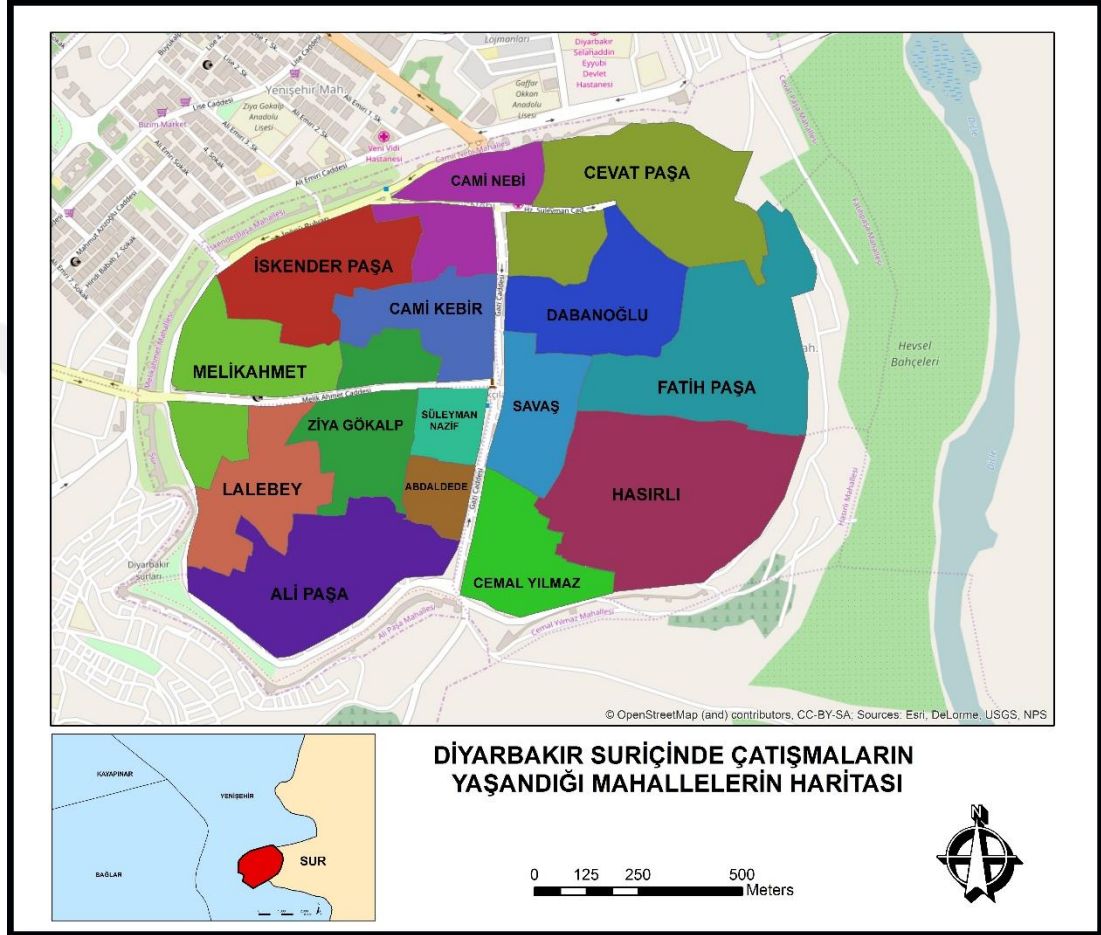
Yukarı Mezopotamya'nın en önemli kentlerinden olan Diyarbakır, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin metropol kentlerindedir. İl nüfusu açısından bölgenin en büyük 3.

nüfusuna sahiptir.²⁶2015 Türkiye nüfus verilerine göre 1.654.196 nüfus ile Türkiye illeri arasında 12.sırada yer almaktadır(ADNKS, 2015). Diyarbakır nüfusu totalde artış gösterirken göç veren bir il statüsündedir. Diyarbakır'ın net göç hızı 2015 verilerine göre (%) -11,96'dır.Kentin işsizlik oranı ise 2013 verilerine göre (%)18,7'dir. Diyarbakır ilinin 17 ilçesi mevcuttur. Bunlardan 4'ü merkez ilçedir. Çalışma alanımızın da içerisinde bulunduğu merkez ilçelerden olan Sur ilçesi Diyarbakır'ın; tarihi, kültürü ve doğayı buluşturan en eski yerleşim alanıdır. Sur ilçesinin 2015 ADNKS verilerine göre nüfusu 117.698'tir.Sur ilçesi diğer ilçelere oranla Lice ve Çüngüş ilçelerinden sonra en çok göç veren 3.ilçedir.Sur ilçesinin net göç hızı 2015 verilerine göre (%) -33,8'dir.Sur ilçesinin hane halkı büyüklüğü ise 2015 verilerine göre 5.49'dur.

Diyarbakır Kalesi, ilçeye ismini veren surlar; Çin Seddi'nden sonra dünyanın en uzun ve geniş savunma duvarı olma özelliği ile küresel ölçekte öneme sahiptir. Kaleyı koruyan iç ve dış surların üzerinde yer alan oyma, yazıt ve motifler ise otuza yakın uygarlığın izlerini taşımaktadır.Tarih boyunca sürekli olarak el değiştiren kent surları üzerinde tespit ettiğimiz altmış üç kitabeden altısı, Bizans dönemine aittir. Dördü Yunanca, biri Latince'dir. Diğerleri İslam dönemine aittir. (Parla, 2005,s.57)Suriçi tarihsel olarak farklı uygarlık ve kültürlerle ev sahipliği yapmış ve bugün de geçmişinin izlerini cömert biçimde sergilemektedir (Yıldız, 2015, s.121). Farklı medeniyetler ve dini inanışlara ait ibadet yapılarıyla kadim dokuya ev sahipliği yapan Diyarbakır il nüfusunun yüzde 7'sini barındıran Sur ilçesi, 100 mahallesiyle nüfus büyüklüğü açısından ilin 5. Büyük ilçesini oluşturmaktadır. İlçenin, Abdal Dede, Ali Paşa, Cami-i Kebir, Cami-i Nebi, Cemal Yılmaz, Cevat Paşa, Dabanoğlu, Fatih Paşa, Hasırlı, İskender Paşa, Lale Bey, Melik Ahmet, Savaş, Süleyman Nazif ve Ziya Gökalp'ten oluşan 15 mahallesi (Suriçi) yukarıdan bakıldığında kalkan balığı şeklinde olan surların içinde yer almaktadır. 117.698 nüfuslu ilçenin yüzde 45'i yaklaşık 148 hektarlık alandan oluşan Suriçi'nde yaşamaktadır (HDP, 2016, s.13). Çalışma alanımız Suriçi'nde kalan 15 mahallesidir. (Harita 25).

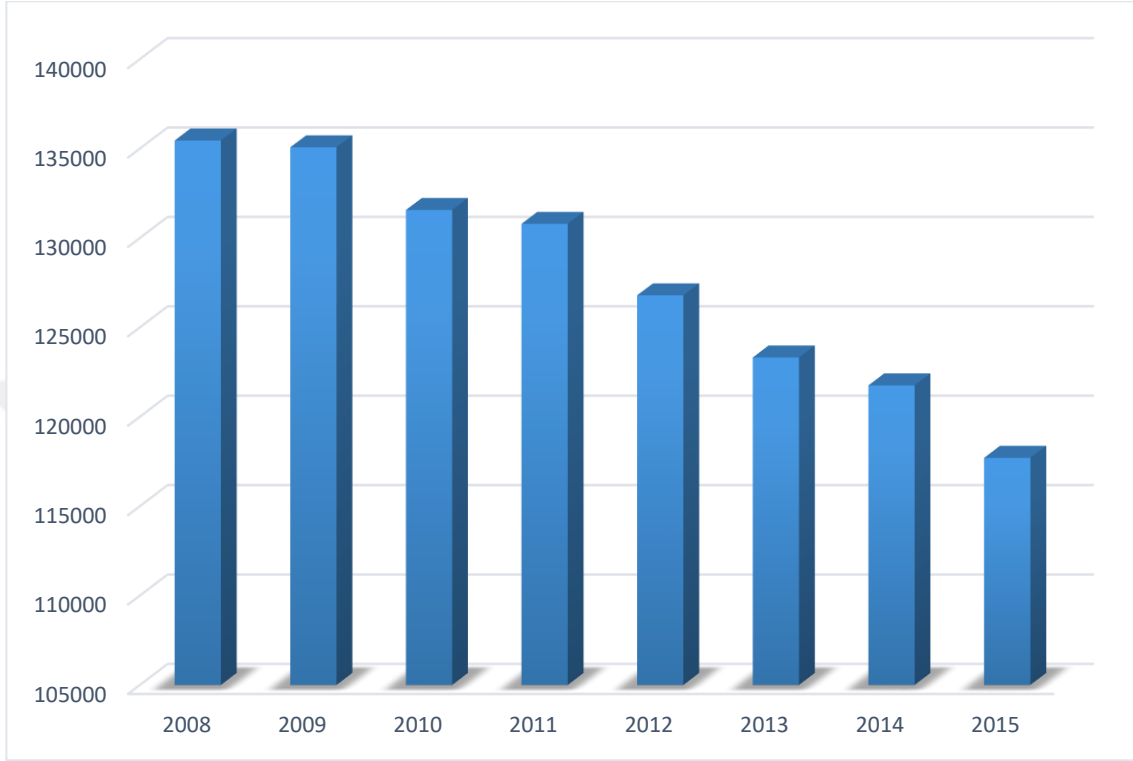
²⁶Diyarbakır nüfus açısından Güneydoğu Anadolu Bölgesinin en büyük 3. İlidir. 1. Gaziantep, 2. Şanlıurfa 3. Diyarbakır (TÜİK ADNKS, 2015).

Harita 25: Suriçi'nin Lokasyonu ve kapsadığı mahalleler

Suriçi nüfusu, verdiği yoğun göçten kaynaklı sürekli azalmaktadır. Diyarbakır'ın Bağlar ve Kayapınar merkez ilçelerin şehirsiz kısımları başta olmak üzere kentin yeni yerleşim yerlerine ve batı metropollerine yoğun bir göç yaşanmaktadır. Nitekim Sur Belediyesinin 2005 yılında hazırladığı bir haritadaki verilere bakıldığında Suriçi nüfusu 92.262 olarak gösterilmektedir. Günümüzde 2015 ADNKS verilerine göre ise Suriçi toplam nüfusu 50.341 olarak belirtilmektedir. Bu fark, 2015 TÜİK verilerine göre belirtilen net göç hızı (%)-33,8'dir verisini doğrular niteliktedir. Aşağıdaki grafik incelendiğinde de Suriçi'ndeki ciddi nüfus azalışı görülecektir (Grafik 2).

Grafik 2: Sur İlçesi 2008-2015 Nüfus Verileri

Kaynak: TÜİK ADNKS (2008-2015)

Çalışma açısından yine önemli bir tablo olan Suriçi mahallelerinin yapı sayısı, hane sayısı, işyeri sayısı ve nüfus sayıları aşağıdaki tabloda verilmiştir (Tablo 7). Bu tablo özellikle çatışmaların nerede ve nasıl başladığı, başladıktan sonra ne kadar nüfusun göç ettiği, hasar tespiti yaparken ne kadar yapının zarar gördüğü ve yine Suriçi’nde işyeri sayılarına bakarak ekonomik tahribat hakkında da bize bilgi sunacaktır. Örneğin; Suriçi’nde çatışmaların yapı sayısının fazla olduğu yani tek katlı evlerin yaygın olduğu özellikle Hasırlı, Fatih Paşa, Cemal Yılmaz ve Savaş mahallerinde başlayıp yoğunlaştığını görmekteyiz. Nüfus olarak Suriçi’nin en büyük nüfuslarına sahip olan mahallelerden olan Hasırlı ve Fatih Paşa mahallerinde çatışmaların yoğunlaşması yine göçün fazla olmasına neden olmuştur. İşyeri sayılarına baktığımız zaman ise Suriçi’nde kuzey-güney yönlü uzanan Gazi Caddesi ve doğu-batı olarak uzanan Melik Ahmet caddelerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Şehrin ana arter caddelerinde işyeri sayılarında artış görülmektedir. Aşağıda tabloda (Tablo 7) belirtilen verileri yoğunluk haritaları

üzerinde göstermek daha anlaşılır olacaktır. Tablodaki veriler ışığında hazırlanan Suriçi yoğunluk haritaları üzerinden çalışmayı anlatmak, yaşanan çatışmalar ve sonrasında gelişen zorunlu göç ile ilişkisini de haritalar ile beraber görmek çalışmayı daha anlaşılır kılacaktır.

Tablo 7:Suriçi Toplam Yapı, Hane, İşyeri Ve Nüfus Verileri

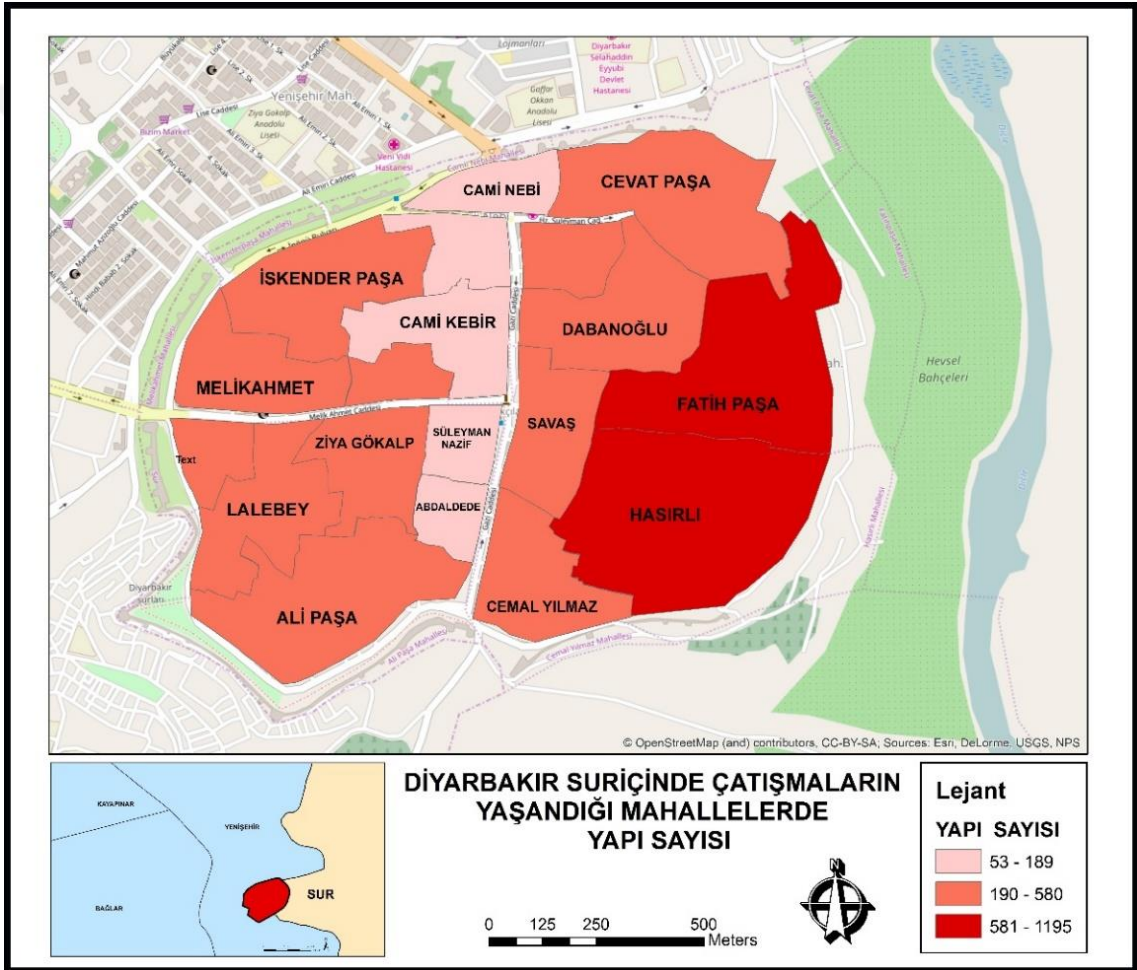
Suriçi Toplam Yapı, Hane, İşyeri Ve Nüfus Verileri (2015 Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Verileri)				
Mahalle	YAPI SAYISI	HANE SAYISI	İŞYERİ SAYISI	NÜFUS VERİLERİ
Abdaldede	116	252	114	896
Ali Paşa	580	1038	230	2985
Cami Kebir	126	385	610	1265
Cami Nebi	189	662	1231	2437
Cemal Yılmaz	325	596	107	2104
Cevat Paşa	406	1077	107	3256
Dabanoğlu	442	1080	155	3705
Fatihpaşa	959	1632	61	5153
Hasırlı	1195	1671	39	5696
İskenderpaşa	403	1828	115	6720
Lalebey	394	964	40	3000
Melikahmet	471	1780	315	6793
Savaş	290	722	461	2409
Süleyman Nazif	53	149	751	514
Ziya Gökalp	318	927	551	3408
Toplam	6267	14763	4887	50341

Kaynak:Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Birimi, 2015.

Verileri Diyarbakır Büyükşehir Belediyesinden alınan tablodaki sayısal değerler çalışma alanı ile ilgili farklı değerlendirmeler yapma imkanı sunmaktadır. Tablodaki veriler, Arc-Gis kullanılarak mahalle bazlı yapılan yoğunluk haritaları çalışmanın daha anlaşılır olmasını sağlamıştır.

Harita 26'ya bakıldığı zaman yapı sayısının özellikle Hasırlı ve Fatih Paşa mahallerinde daha yoğun olduğu görülmektedir. Bu bilgiden yola çıkarak yine bu mahallelerde yapıların tek katlı yapılar olduğu anlaşılmaktadır. Harita 27'de ise, daha yoğun renkle görülen İskender Paşa ve Melik Ahmet mahallerinde ise yapı sayısının az hane sayısının fazla olması yapıların çok katlı olduğu bilgisini bizlere sunmaktadır.

Harita 26:Suriçi Yapı Sayısı

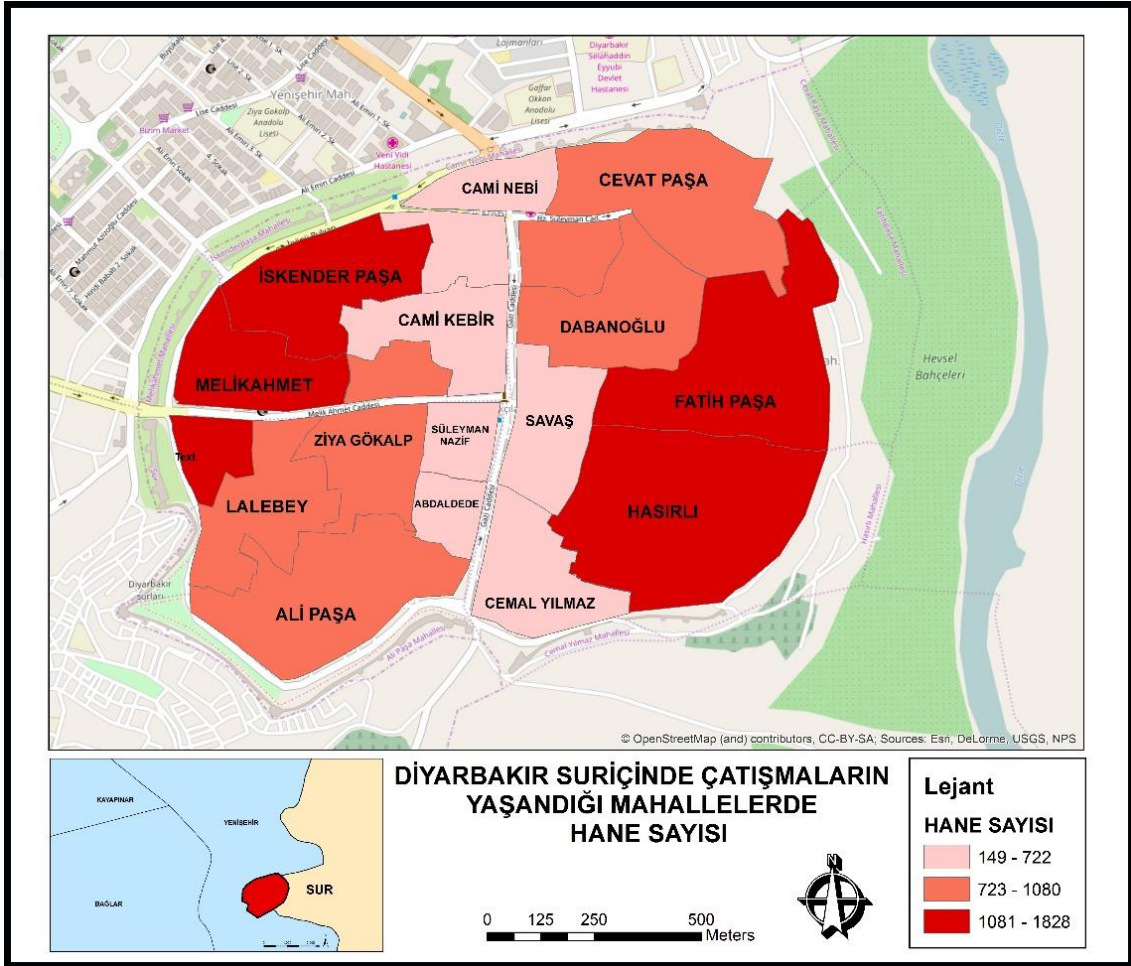

Kaynak: Diyarbakir Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Birimi (2015)

Yapı ve hane sayıları haritaları beraber incelendiğinde özellikle Hasırlı ve Fatih Paşa mahallerinin alansal olarak geniş olmalarına rağmen hane sayılarının alansal olarak daha dar olan İskender Paşa ve Melik Ahmet mahallerinin hane sayılarına yakın olduğu görülmektedir. Bu çıkarım bize Hasırlı ve Fatih Paşa mahallelerinin çoğunlukla tek katlı

yapılara sahip olduğunu, Melik Ahmet ve İskender Paşa mahallerinin ise daha yaygın olarak çok katlı yapılara sahip olduğunu göstermektedir.

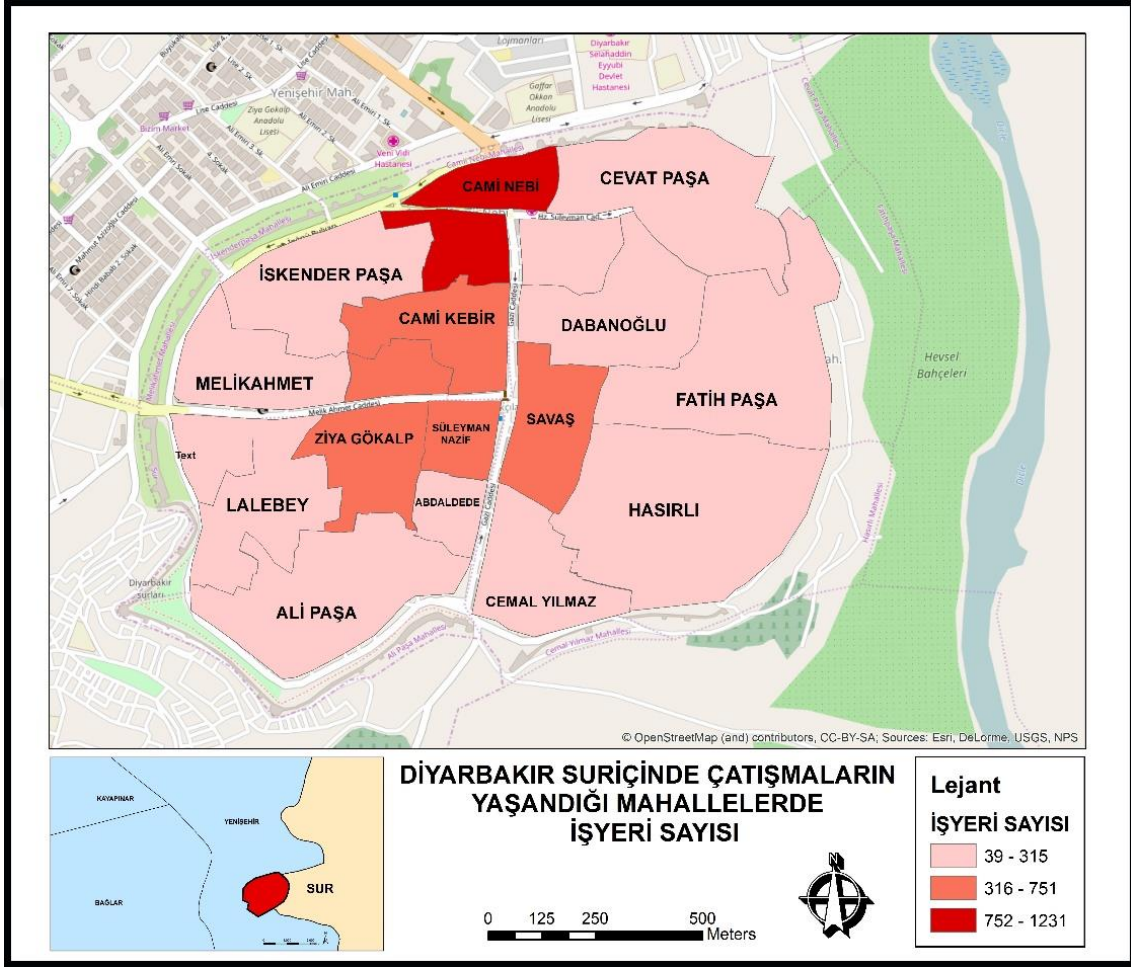
Harita 27:Suriçi Hane Sayısı

Kaynak: Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Birimi (2015)

Harita 28'deki işyeri sayılarına baktığımız da ise Suriçi'nde kuzey-güney yönlü uzanan Gazi Caddesi ve doğu-batı olarak uzanan Melik Ahmet caddelerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Şehrin ana arter caddelerinde işyeri sayılarında artış görülmektedir.

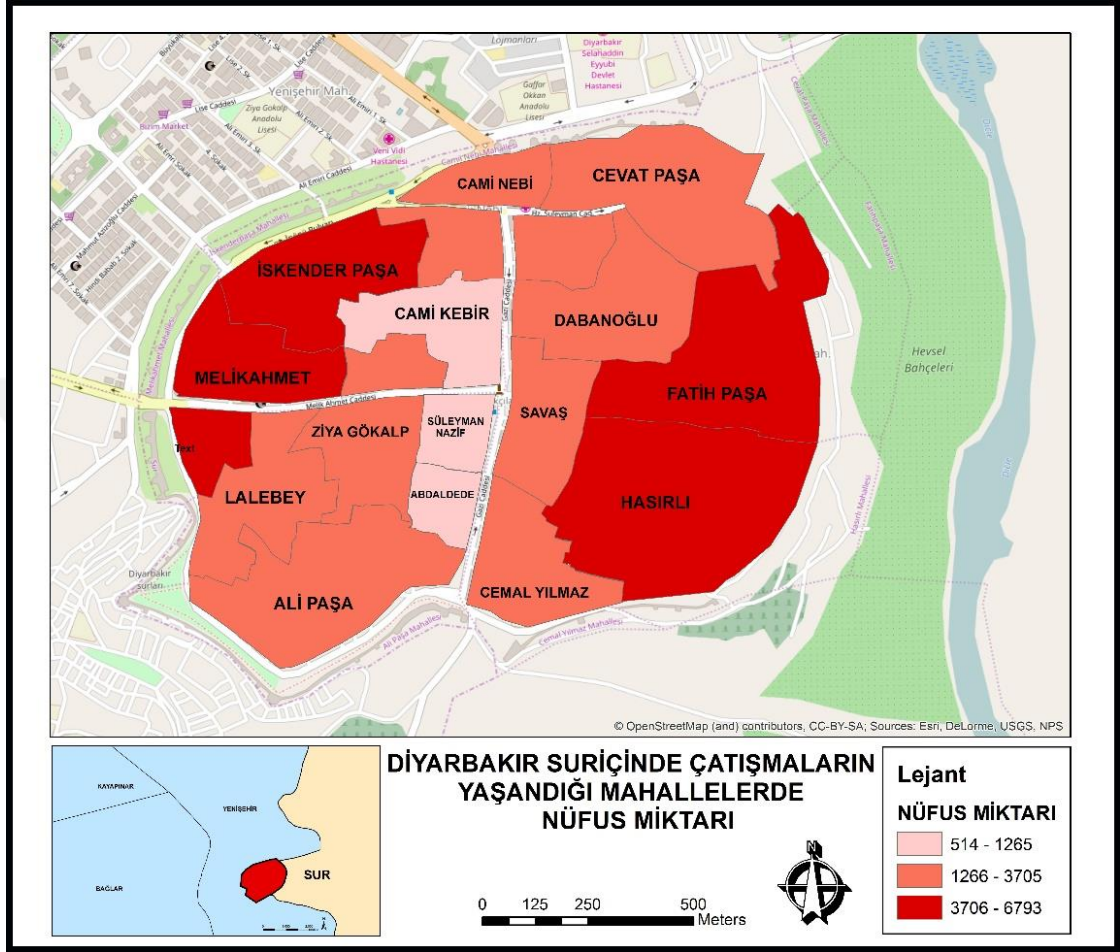
Harita 28:Suriçi İşyeri Sayısı

Kaynak: Diyarbakir Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Birimi (2015)

Nüfus miktarları içinde harita 29'a baktığımız zaman nüfus yoğunluğunun özellikle dört mahallede fazla olduğu görülmektedir. Bunlardan Hasırlı ve Fatih Paşa mahalleleri alanının fazla olması nedeniyle yapı sayısının fazla olmasından kaynaklı nüfusun yoğunlaştığı görülmektedir. Nüfusun yoğun olduğu diğer iki mahalleye baktığımızda ise yapı sayısının az fakat hane sayılarının fazla olduğu görülmektedir. Bu durum iki mahallede çok katlı yapıların fazla olmasından kaynaklı nüfusun yoğun olduğunu bize göstermektedir.

Harita 29:Suriçi Nüfus Miktarı

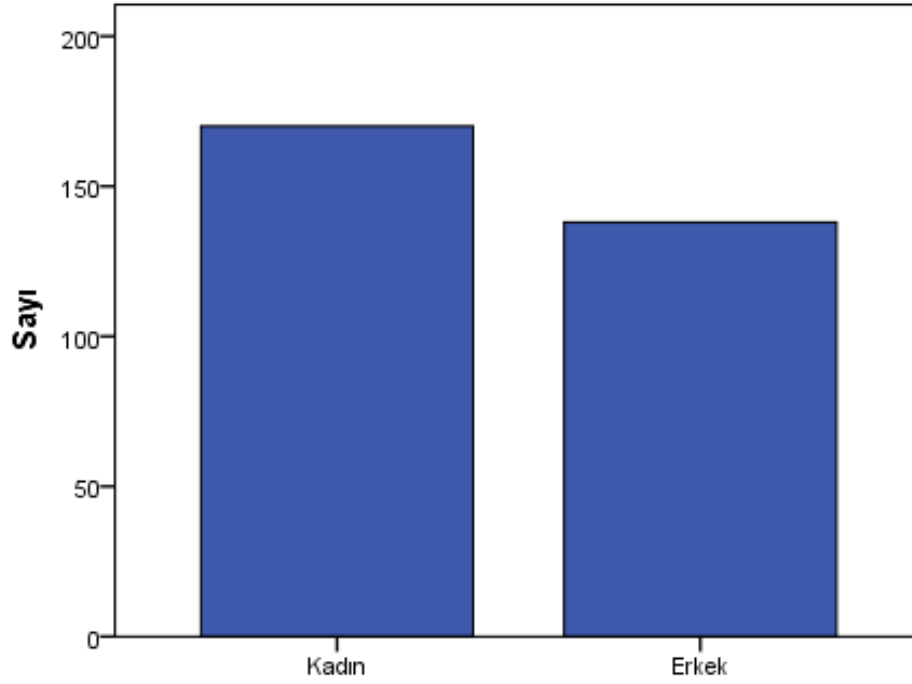
Kaynak: Diyarbakir Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Birimi (2015)

3.2.KATILIMCILARIN PROFİL ÖZELLİKLERİ

3.2.1.Cinsiyet

Araştırmamızda cinsiyet dağılım örnekleme olmaksızın anket çalışması yürütülmüş ve sonuç itibarıyla kadın ve erkek oranları birbirine yakın bir şekilde ortaya çıkmıştır. Çalışmamızın toplam 308 katılımcısından 170'ini (%55,2) kadınlar, 138'ini (%44,8) erkekler oluşturmuştur (Grafik 3). Katılımcıların cinsiyet dağılımlarının dengeli dağılım göstermesi araştırmamızda kadın ve erkek katılımcıların görüşlerinin temsili bakımından önem arz etmektedir.

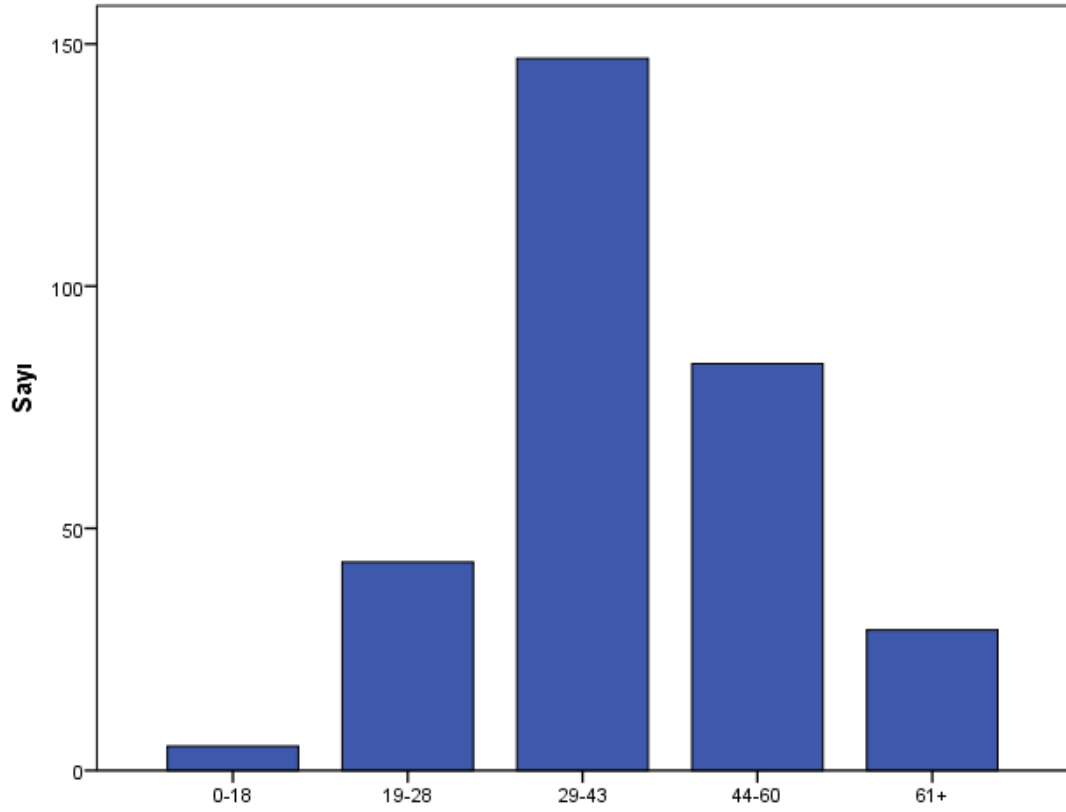
Grafik 3: Katılımcıların Cinsiyet Durumu

3.2.2. Yaş

Katılımcıların yaş dağılımına bakıldığında ise, katılımcıların önemli bir bölümünün (%47,7) orta yaşta (29-43 yaş) olduğunu görmekteyiz. Orta yaş katılımcıları sırasıyla (%27,3) 44-60 yaş aralığında olanlar izlemektedir. Sonrasında %14 oran ile genç yetişkinler (19-28) gelmektedir. 60 yaş ve üzeri olan 29 (%9,4) 18 yaşında olan 5 (%1,6) katılımcı bulunmaktadır. Katılımcıların %75'ini yetişkinler (29-43) ve (44-60) yaş gurubu oluşturmaktadır(Grafik 4).

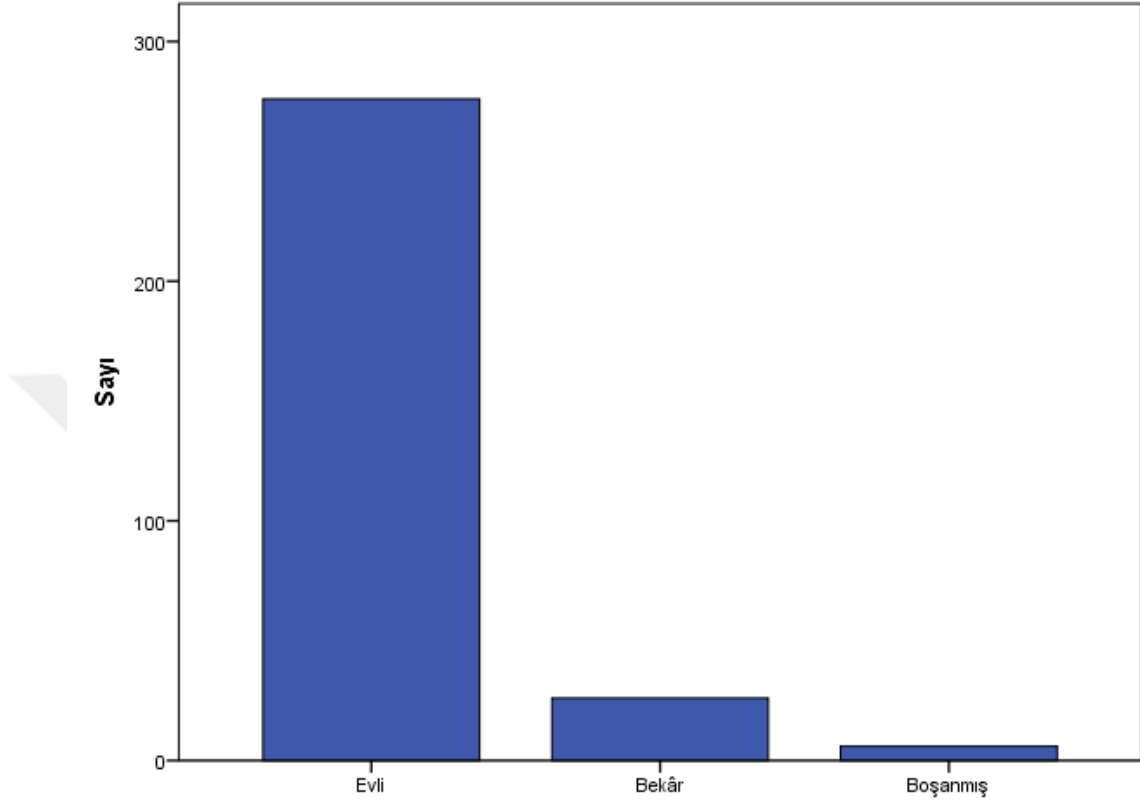
Grafik 4: Katılımcıların Yaş Durumu

3.2.3. Medeni Hal

Katılımcıların medeni hal durumunu gösteren grafiğe bakıldığında; katılımcıların çoğunluğunun (%89,6) evli olanların oluşturduğu görülmektedir. Toplam 380 katılımcıdan 276'sı (%89,6) evli, 26'sı (%8,4) bekâr, 6'sı (%1,9) ise boşanmış olarak görülmektedir (Grafik 5).

Grafik 5: Katılımcıların Medeni Hal Durumu

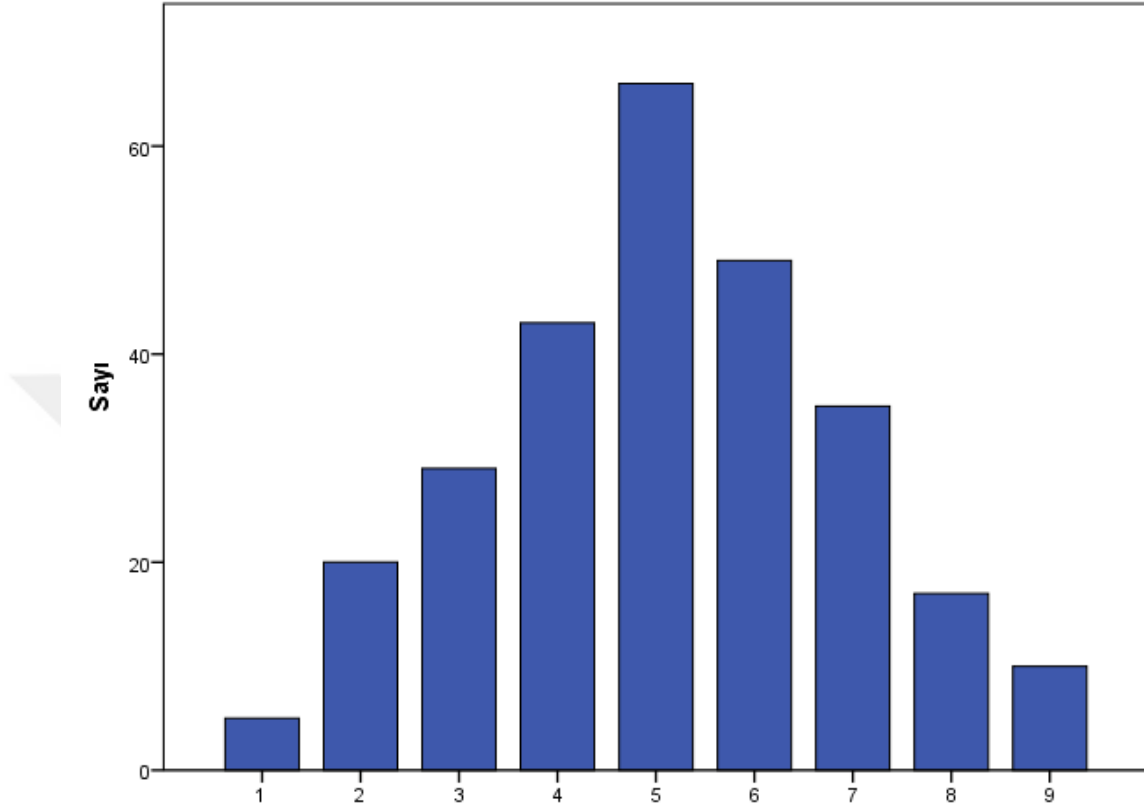

3.2.4.Çocuk Sayısı

Evli olan katılımcıların çocuk sayılarını gösteren grafiğe bakıldığında; en yüksek oran %21,4 ile 66 kişinin 5 çocuk sahibi oldukları görülmektedir.²⁷Sırasıyla %15,9 oran ile 49 kişinin 6 çocuk sahibi, %14 oran ile 43 kişinin 4 çocuk sahibi, %11,4 oran ile 35 kişinin 7 çocuk sahibi, %9,4 oran ile 29 kişinin 3 çocuk sahibi, %6,5 oran ile 20 kişinin 2 çocuk sahibi, %5, oran ile 17 kişinin 8 çocuk sahibi, %3,2 oran ile 10 kişinin 9 çocuk sahibi, %1,6 oran ile 5 kişinin 1 çocuk sahibi olduğu görülmektedir (Grafik 6).

²⁷Sur ilçesinin hane halkı büyüklüğü 2015 TÜİK, ADNKS verilerine göre 5.49'dur

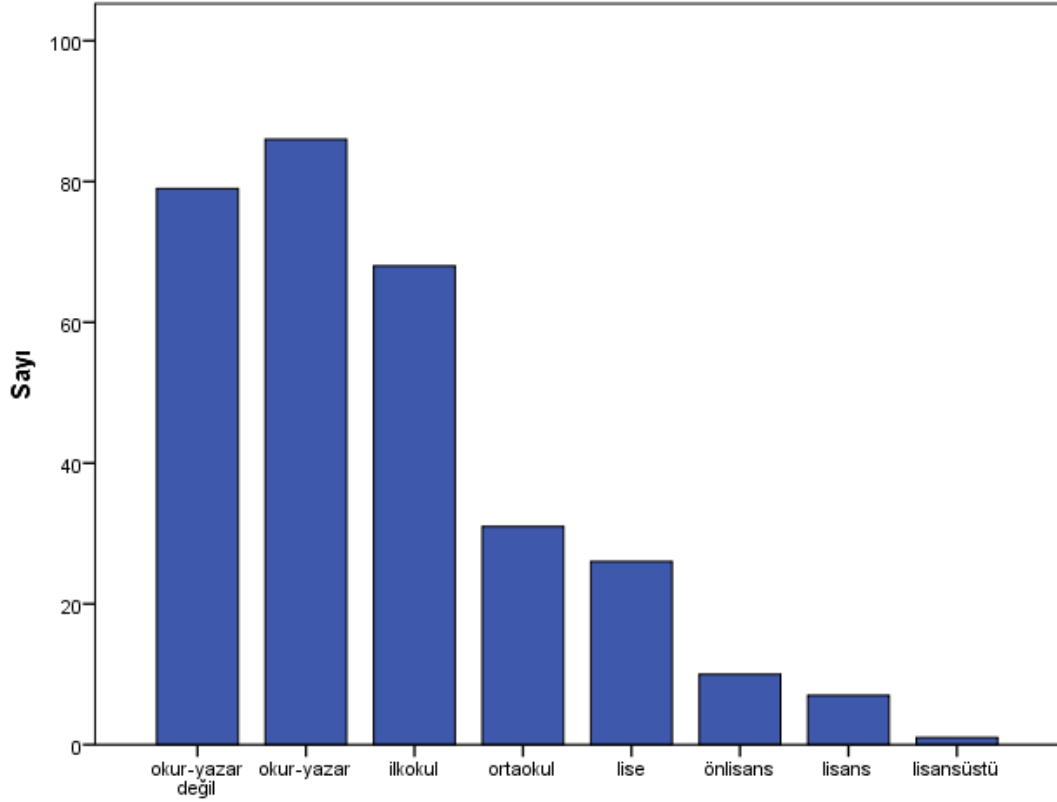
Grafik 6:Evli Olan Katılımcıların Çocuk Sayıları

3.2.5.Eğitim Durumu

Katılımcıların eğitim durumlarına bakıldığında herhangi bir mezuniyete sahip olmayan; okur-yazar olanların oranının %27,9 (86 kişi) ile en yüksek olduğu görülmektedir. Sonrasında en yüksek oran %25,6 (79 kişi) ile okur-yazar olmayanların çoğunlukta olması katılımcıların ezici çoğunluk ile %49,4 ev hanımı kadınların olmasından kaynaklanmaktadır. Bunu takiple sırasıyla, ilkokul mezunları %22,1, ortaokul mezunları %10,1, lise mezunları %8,4, ön lisans mezunları %3,2, lisans mezunları %2,3, lisans üstü mezunları %0,3 izlemektedir (Grafik 7).

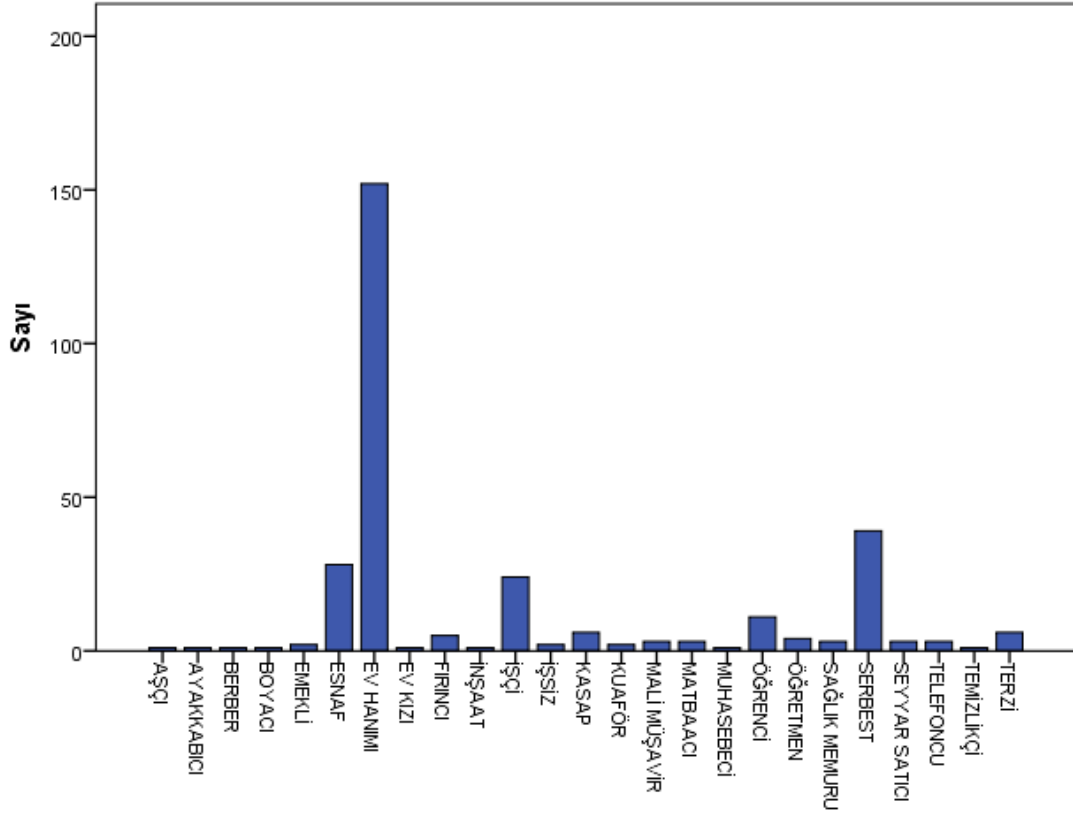
Grafik 7: Katılımcıların Eğitim Durumları

3.2.6. Meslek

Katılımcıların meslek durumlarına bakıldığında en yüksek oran ile %49,4 ev hanımlarının olmasının sebebi anketlerin yarıya yakınının evde kadınlar ile yapılmış olmasından kaynaklıdır. Erkek katılımcılarda ise en yüksek oran %12,7 ile serbest meslek olduğu görülmektedir. Sırasıyla, %9,1 oran ile esnaf, %7,8 oran ile işçi grubunun olduğu görülmektedir. Katılımcıların aşçı, berber, kasap, boyacı, fırıncı gibi düzenli getir getirmeyen diğer meslek gruplarından olması araştırma sahasının sosyo-ekonomik durumunu bizlere göstermektedir. Katılımcıların %64,6 gibi büyük bir oran ile sosyal güvencesinin yeşil kartlı olması çalıştıkları düzensiz gelir getirici meslek gruplarının yansımaları olarak okunmalıdır (Grafik 8).

Grafik 8:Katılımcıların Meslek Durumları

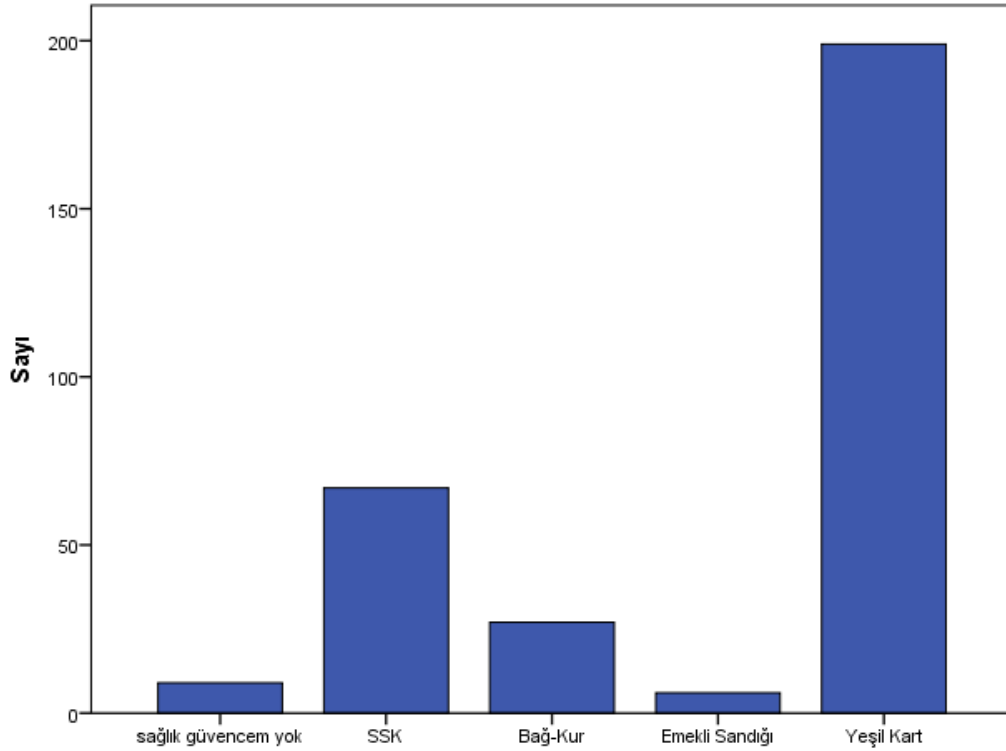
3.2.7.Sağlık Güvencesi

Sağlık göstergesi, tanımlanmış bir nüfusun sağlık durumunu yansıtan veya gösteren bir ölçüttür (Şerefoğlu, 2007, s.4).Sağlık göstergeleri ülkelerin ekonomik, sosyal ve kültürel yapısına bağlı olarak farklılık göstermektedir. Ayrıca, sağlık hizmetlerine daha fazla harcama yapan ve daha fazla kaynak ayıran ülkelerin sağlık göstergelerinin daha iyi olduğu bilinmektedir. Öte yandan, sağlık hizmetlerindeki gelişmelere bağlı olarak ülkelerin genel ekonomik görünümünde de iyileşmeler gözlenmektedir. Bu yönüyle, ülkelerin ekonomik durumunun iyi olması sağlığı, sağlığın iyi olması ise ekonomiyi olumlu yönde etkilemektedir (Karabulut, 1999, s.139). Bu açıklamalardan da anlaşıldığı üzere toplumun sağlık güvencesine ait istatistikler toplumun sosyal, ekonomik ve kültürel yapılarına bağlı değişkenlik göstermektedir.

Katılımcıların çoğunluğunun %64,6²⁸ yeşil kartlı olması çalışma sahasının en önemli sosyo-ekonomik göstergelerindendir.

Yeşil kartlı olan katılımcıları sırasıyla, %21,8 ile SSK, %8,8 ile Bağ-Kur, %2,9 ile sağlık güvencesi olmayanlar, %1,9 ile emekli sandığı takip etmektedir (Grafik 9).

Grafik 9: Katılımcıların Sağlık Güvence Durumları

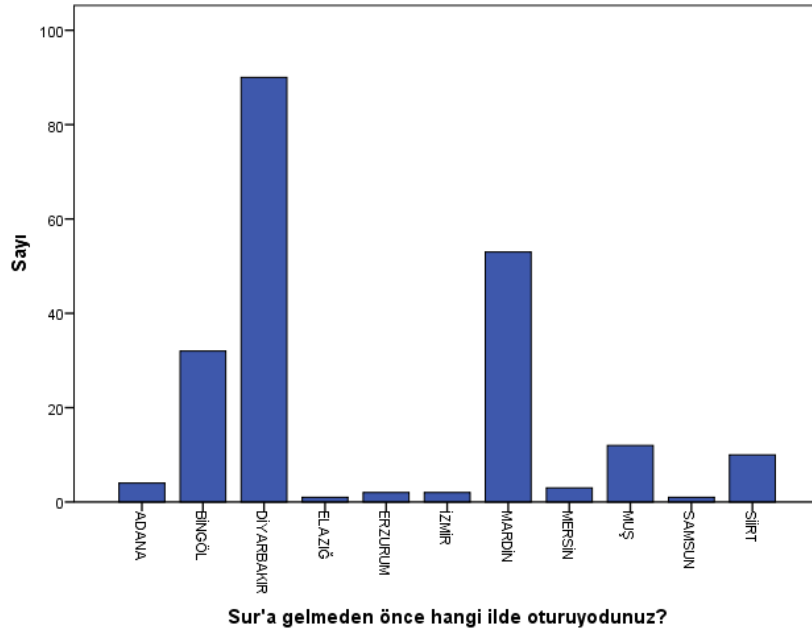
²⁸ Dicle Toplumsal Araştırmalar Merkezi (DİTAM) tarafından yürütülen “Diyarbakır İli Sur İlçesinde Yerinden Edilen Ailelerin Temel Haklara ve Kamu Hizmetlerine Erişim Projesi” kapsamında elde edilen bulgular arasında: Katılımcıların (500 aile) % 65’inin Yeşil kartlı olması veya hiçbir sağlık güvencelerinin olmaması sonucu, çalışmamızda elde edilen bulgulara benzerlik göstermesi çalışmamızın güvenilirliği açısından önem arz etmektedir.

3.3.KATILIMCILARIN GÖÇ ÖNCESİ DURUMU

3.3.1.Katılımcıların Sur'a²⁹ Gelmeden Önce Yaşadıkları İl/İlçe Bilgisi

“Sur’a gelmeden önce hangi ilde oturuyordunuz?” sorusuna karşılık katılımcıların 90’ı %29,2 Diyarbakır, 53’ü %17,2 Mardin, 32’si %10,4 Bingöl cevabını vermişlerdir. Bu illeri sırasıyla; 12’si %3,9 Muş, 10’u %3,2 Siirt, 4’ü %1,3 Adana, 3’ü %1,0 Mersin takip etmektedir. Son olarak katılımcıların 2’si %0,6 Erzurum, 2’si %0,6 İzmir, 1’i %0,3 Elazığ, 1’i de %0,3 Samsun olarak cevap vermişlerdir (Grafik 10). Bu soruya cevap vermeyen yani Sur’da doğup büyüdüğünü ifade edenlerin sayısı ise 98 %31,8 olarak tespit edilmiştir.

Grafik 10:Katılımcıların Sur’dan Önce Yaşadıkları İl

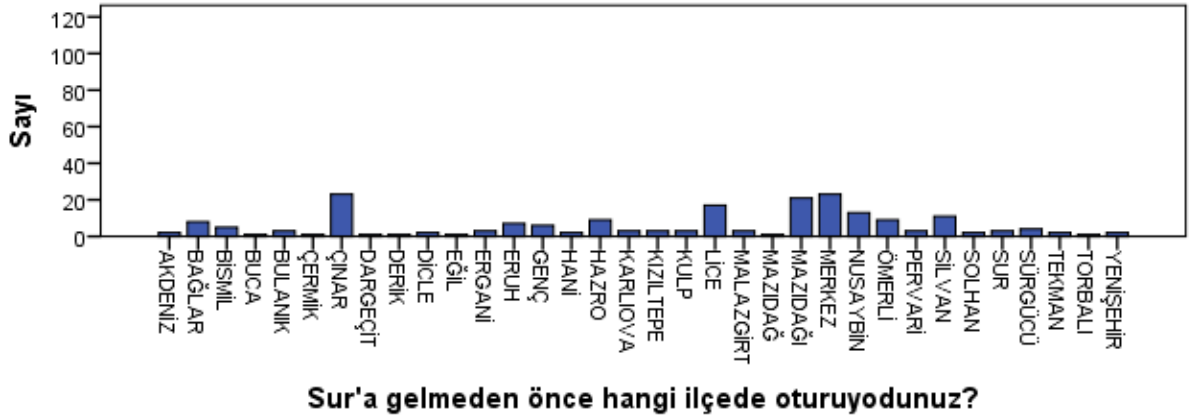

Katılımcıların Sur’a gelmeden yaşadıkları ilçe grafiğine bakıldığında Diyarbakır’ın Çınar, Lice, Silvan, Bağlar ve Bismil ilçeleri verilen cevaplar arasında daha yoğun olduğu görülmektedir. Mardin’in Nusaybin, Mazıdağı, Ömerli ve Derik

²⁹ Araştırmanın bu bölümünden sonra hazırlanan anket soru formundakullanılan “Sur” kelimesi ile çalışma sahamız olan ve on beş mahalleden oluşan tarihi surlar ile çevrili “Suriçi” alanı kast edilmektedir. Örneğin; Sur’a gelmeden önce sorulan soru, aslında Suriçi’ne gelmeden önce şeklinde okunmalıdır.

ilçeleri ve Bingöl'ün Solhan ve Genç ilçeleri grafikte ön planda olan cevaplar arasında görülmektedir(Grafik 11).

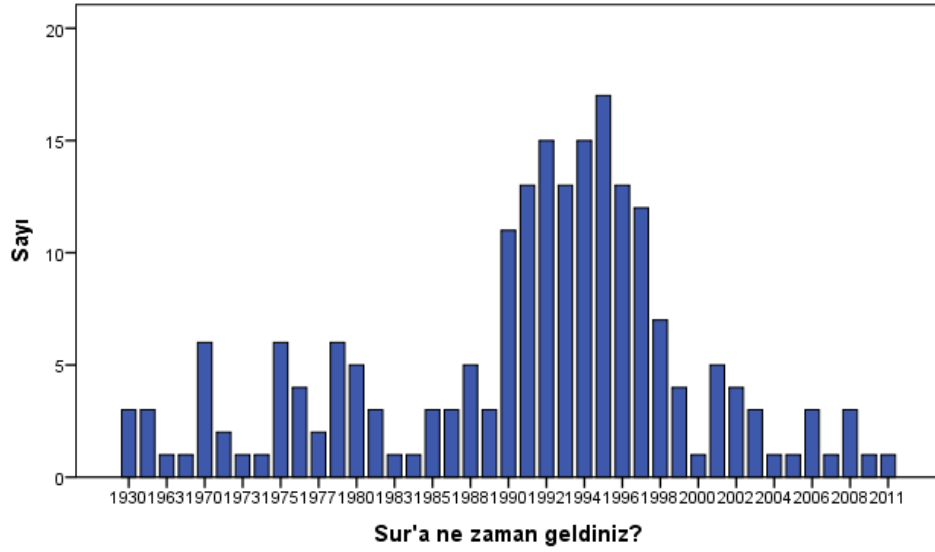
Grafik 11: Katılımcıların Sur'dan Önce Yaşadıkları İlçe

3.3.2. Katılımcıların Sur'a Geliş Tarihleri

Katılımcıların Sur'a geliş tarihleri grafiğine bakıldığında dikkat çekici olan 1990 yılından itibaren ciddi bir şekilde görülen artıştır. 308 katılımcıdan 98'i Surda doğup büyüdüklerini ifade etmişlerdir. Sur'a başka bir ilden geldiğini belirten 210 katılımcıdan 120'si 1990-1999 yılları arasında Sur'a geldiklerini belirtmişlerdir. Sur'a başka bir ilden gelen katılımcıların yarıdan fazlasının 1990-1999 yılları arasında gelmiş olmaları o dönem Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin kırsal kesimlerinde yaşanan çatışmalardan dolayı insanların yaşam alanlarını terk edip yakın kent merkezlerine yaptıkları göç hareketi ile açıklamak mümkündür. Göç Edenlerle Sosyal Yardımlaşma ve Kültür Derneği (Göç-Der) raporunda geçen bilgiler ile grafik 12'de artış gösteren iller arasında paralellik mevcuttur. Diyarbakır'ın nüfusu 1990 yılında 381.114 iken 1996 yılında nüfusun 822.832 kişiye yükselmesi o dönem kırsaldan aldığı yoğun göç ile açıklanabilir. Diyarbakır 1994 yılında 500 bin nüfusa ulaşarak Büyükşehir statüsünü elde etmiştir. Diyarbakır 1990-1999 yılları arasında kırdan kente göçün merkezlerinden olmuştur.

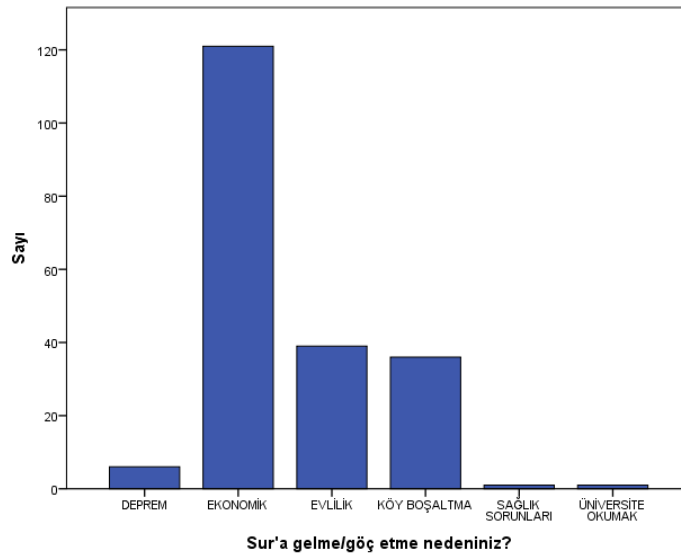
Grafik 12:Katılımcıların Sur'a Geliş Tarihleri

3.3.3. Sur'a Gelme/Göç Etme Nedeni

Katılımcılar Sur'a gelme/göç etme nedenlerini sırasıyla; 121 kişi (%39,3) Ekonomik, 39 kişi (%12,7) Evlilik, 36 kişi (11,7) Köy Boşaltma, 6 kişi (%1,9) Deprem, 1 kişi (%0,3) Sağlık Sorunları, 1 kişi (%0,3) Üniversite Okumak olarak belirtmişlerdir(Grafik 13).

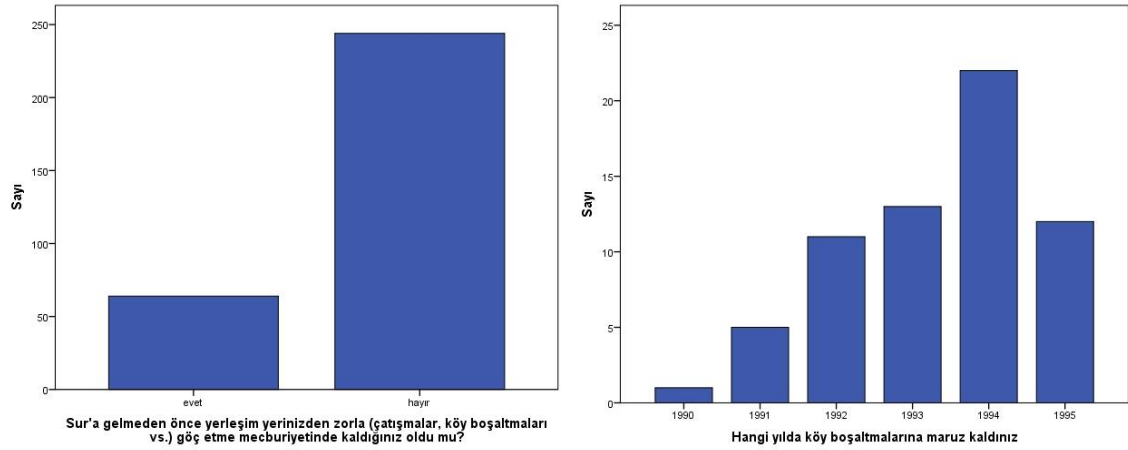
Grafik 13: Sur'a Gelme/Göç Etme Nedenleri

3.3.4.Sur'a Gelmeden Önce Yerleşim Yerinizden Göç Ettiniz mi?

Katılımcılardan 64 kişi (%20,8) Sur'a gelmeden önce zorla (çatışmalar, köy boşaltmaları vs.) sebebiyle yerleşim yerlerinden göç etmek mecburiyetinde kaldıklarını belirtmişlerdir. 244 kişi (%79,2) Sur'a gelmeden önce zorla (çatışmalar, köy boşaltmaları vs.) sebebiyle yerleşim yerlerinden göç etmek mecburiyetinde kalmadıklarını belirtmişlerdir. Daha önce yerleşim yerlerinden göç etmek durumunda kalan 64 kişi (%20,8) 1990 – 1995 yılları arasında göç etmek durumunda kaldıklarını belirtmişlerdir. 64 kişiden; 22 kişi (%7,1) 1994, 13 kişi (%4,2) 1993, 12 kişi (%3,9) 1995, 11 kişi (%3,6) 1992, 5 kişi (%1,6) 1991, 1 kişi (%0,3) 1990 yıllarında yerleşim yerlerinden göç etmek mecburiyetinde kaldıklarını belirtmişlerdir(Grafik 14).

Grafik 14: Sur'a Gelmeden Önceki Yerleşim Yerinizde Göç Etme Durumu ve Yıl Bilgisi

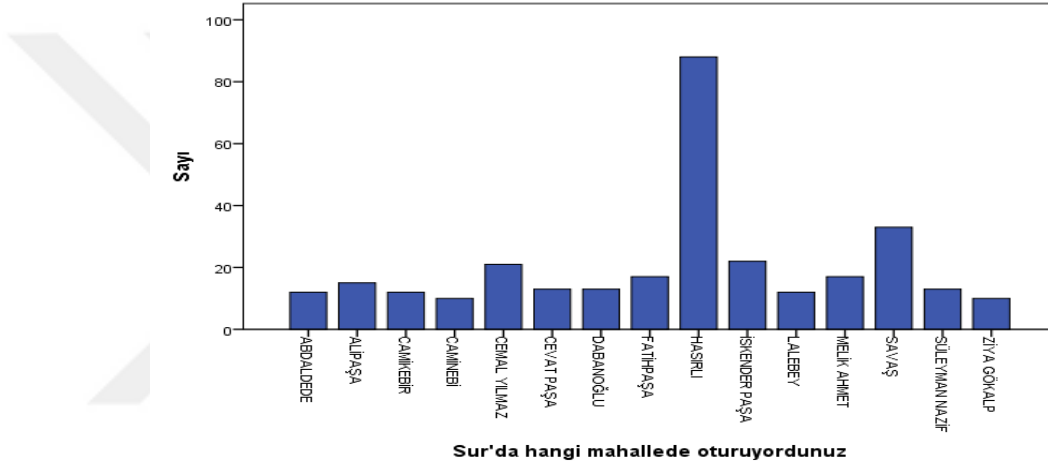

3.3.5. Katılımcıların Göç Öncesi Sur 'da Oturdıkları Mahalleler

Çalışma sahasını oluşturan çatışmaların yoğun yaşandığı Suriçi'ndeki on beş (15) mahallenin tümünde anket yapılmıştır. Katılımcıların göç öncesinde Sur'da oturdıkları mahalleler sırasıyla; 88 kişi (%28,6) Hasırlı, 33 kişi (%10,7) Savaş, 22 kişi (%7,1) İskender Paşa, 21 kişi (%6,8) Cemal Yılmaz, 17 kişi (%5,5) Fatih Paşa, 17 kişi (%5,5) Melik Ahmet, 15 kişi (%4,9) Ali Paşa, 13 kişi (%4,2) Süleyman Nazif, 13 kişi (%4,2)

Cevat Paşa, 13 kişi (%4,2) Dabanoğlu, 12 kişi (%3,9) Abdal Dede,12 kişi (%3,9) Cami Kebir,12 kişi (%3,9) Lale Bey, 10 kişi (%3,2) Cami Nebi, 10 kişi (%3,2) Ziya Gökalp mahalleleridir. Çatışmaların ilk yaşandığı ve beraberinde ilk göçlerin yaşandığı Hasırlı ve Savaş mahallelerinden göç edenler ile daha fazla anket çalışması yapılmıştır(Grafik 15).

Grafik 15: Katılımcıların Göç Öncesi Surda Oturdukları Mahalleler

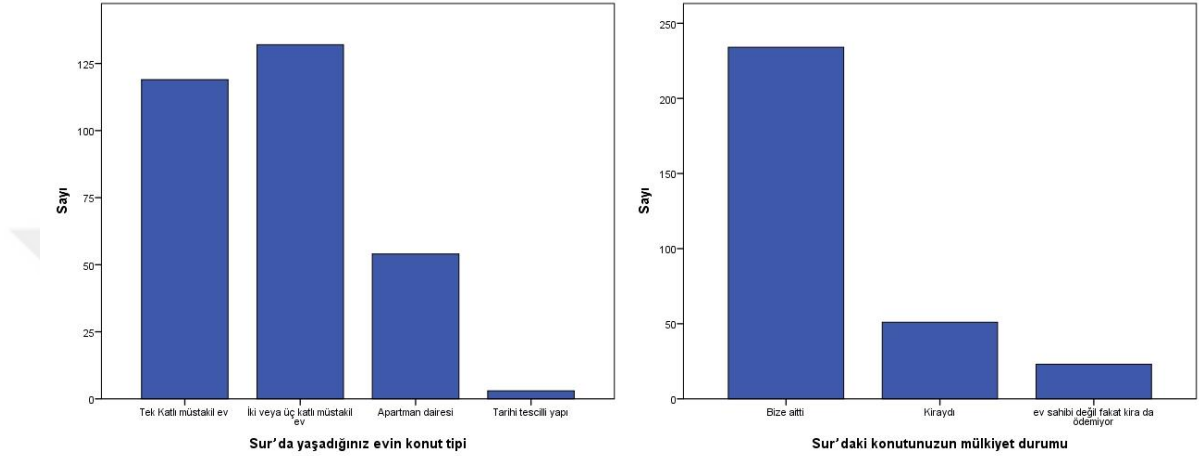

3.3.6. Katılımcıların Sur'da Yaşadıkları Evin Konut Tipi ve Mülkiyet Durumu

Katılımcılara göç öncesinde Sur'da yaşadıkları evin konut türünü öğrenmek için sorulan soruya 132 kişi (%42,9) iki veya üç katlı müstakil ev 119 kişi (%38,6) Tek katlı müstakil ev, 54 kişi (%17,5) apartman dairesi, 3 kişi (%1,0) tarihi tescilli yapı şeklinde cevaplar verilmiştir. Diyarbakır geleneksel konutları, yüzyılların verdiği bir deneyimle gelişerek tarihsel kimliğine ve iklimin şartlarına en uygun duruma gelmiş ve böylece kendine özgü özellikler taşıyan bir mimari oluşturmuştur (Direk, 2006;106). Katılımcıların göç öncesinde Sur'da yaşadıklarının evin mülkiyet durumunu öğrenmek için sorulan soruya 234 kişi (%76,0) bize aitti, 51 kişi (%16,6) kiracı, 23 kişi (%7,5) ev sahibi değil fakat kira da ödemiyo şeklinde cevaplar verilmiştir. Görüldüğü üzere katılımcıların çoğunluğunun Sur'da yaşadıkları evin konut türü müstakil ev olarak karşımıza çıkmakta ve yine katılımcıların çoğunluğunun Sur'da yaşadıkları evin mülkiyetinin kendilerine ait olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır(Grafik 16).Kiracı olan

katılımcıların ödedikleri kira miktarına bakıldığı zaman ödedikleri kira miktarının ortalama 200-300 TL bandında olduğu görülmektedir.

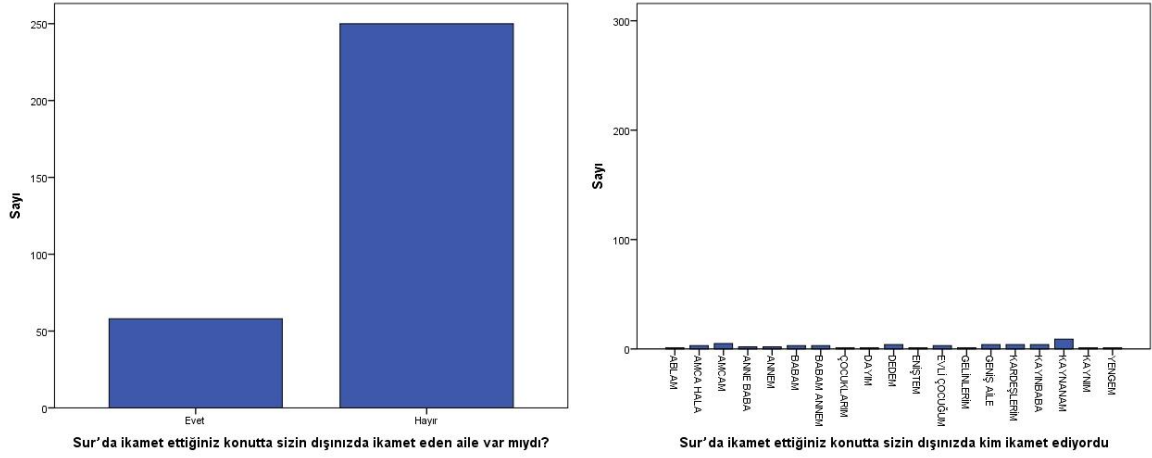
Grafik 16: Katılımcıların Sur'da Yaşadıkların Evin Konut Türü ve Mülkiyet Durumu

3.3.7. Katılımcıların Sur'da Yaşadıkları Konutun Kullanım Durumu

Katılımcılara Sur'da yaşadığınız konutta sizin dışında ikamet eden başka aile var mıydı sorusuna 58 kişi (%18,8) evet, 250 kişi (%81,2) hayır yanıtını vermişlerdir. Sur'da yaşadıkları konutta kendilerinin dışında ikamet eden başka ailelerin olduğunu dile getiren 58 kişiye (%18,8) sizinle beraber aynı konutta yaşayanların kim oldukları sorulunca verilen yanıtlar annem, halam, dayım, amcam gibi cevaplar verilmiştir. Verilen cevaplara bakılınca konutlarını genelde yakın akrabaları ile paylaştıkları görülmektedir(Grafik 17).

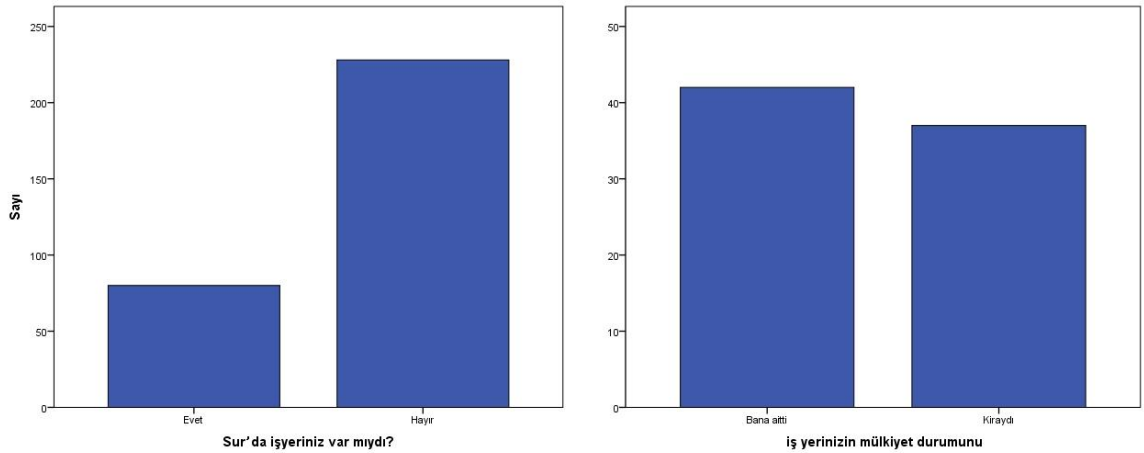
Grafik 17:Katılımcıların Sur'da Yaşadıkları Konutun Kullanım Durumu

3.3.8. Katılımcıların Sur'daki İşyeri Durumu

Katılımcıların işyeri durumlarına bakıldığında 80 kişi (%26,0) Sur'da işyerlerinin olduğunu belirtmişlerdir. 228 kişi (%74,0) Sur'da işyerlerinin olmadığını belirtmişlerdir. Sur'da işyeri olan katılımcılara işyerlerinin mülkiyet durumu sorulduğunda 42 kişi (%13,6) bana aitti, 37 kişi (%12,0) kiraydı yanıtını vermişlerdir (Grafik 18).

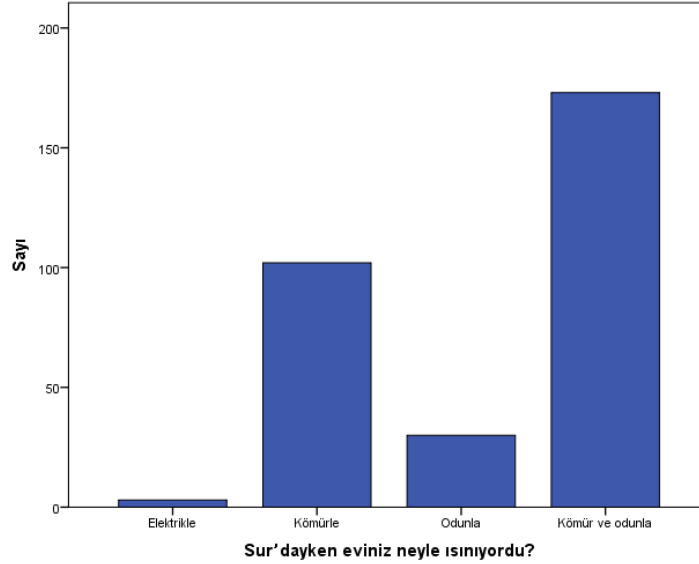
Grafik 18:Katılımcıların Sur'daki İşyeri Durumu

3.3.9.Katılımcıların Sur'daki Konutlarını Isıtma Durumları

Katılımcılara Sur'dayken evinizi ne ile ısıtıyordunuz sorusuna 3 kişi (%1,0) elektrikle, 102 kişi (%33,1) kömürle, 30 kişi (%9,7) odunla, 173 kişi (%56,2) kömür ve odunla yanıtını vermişlerdir(Grafik 19).

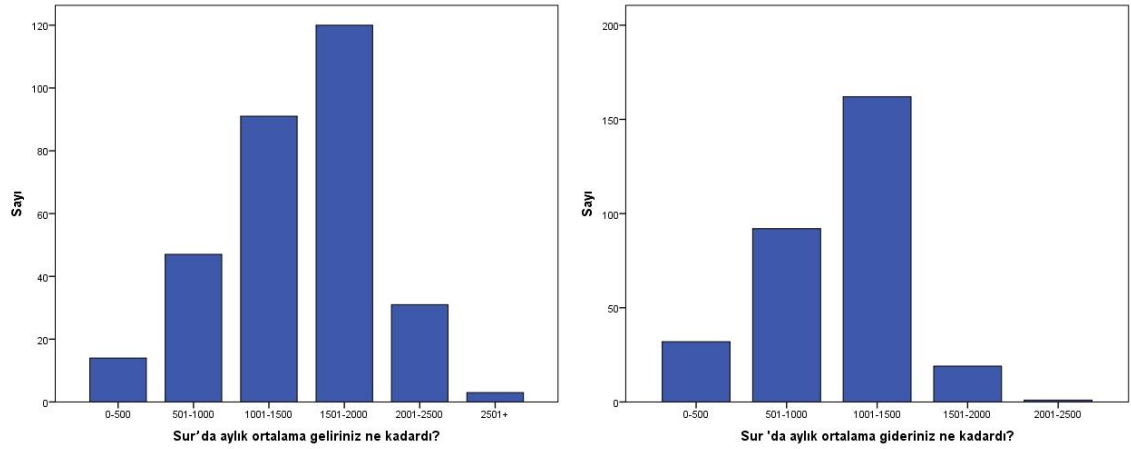
Grafik 19: Katılımcıların Sur'daki Konutlarını Isıtma Durumları

3.3.10.Katılımcıların Sur'daki Ekonomik Durumları

Katılımcılara Sur'daki aylık gelirlerine ilişkin sorulara 14 kişi (%4,5) 0-500 TL, 47 kişi (%15,3) 501-1000 TL, 91 kişi (%29,5) 1001-1500 TL, 120 kişi (%39,0) 1501-2000 TL, 31 kişi (%10,1) 2001-2500 TL, 3 kişi (%1,0) 2501+ TL yanıtını vermişlerdir. Yine katılımcılara Sur'daki aylık giderlerine ilişkin sorulara 32 kişi (%10,4) 0-500 TL, 92 kişi (%29,9) 501-1000 TL, 162 kişi (%52,6) 1001-1500 TL, 19 kişi (%6,2) 1501-2000 TL, 1 kişi (%0,1) 2001-2500 TL yanıtını vermişlerdir(Grafik 20).

Grafik 20: Katılımcıların Sur'dayken Gelir ve Gider Durumları

3.4.KATILIMCILARIN GÖÇ ESNASINDAKİ DURUMU

3.4.1.Katılımcıların Sur'dan Göç Etme Tarihleri

Katılımcılardan 76 kişi (%24,7) İlk yasaktan önce (6 Eylül 2015), 93 kişi (%30,2) en uzun yasaktan önce (11 Aralık 2015), 127 kişi (%41,2) son yasak devam ederken (yasakların diğer mahalleleri kapsamı, 27 Ocak 2016), 12 kişi (%3,9) son yasak devam ederken açılan koridor dönemlerinde göç ettiklerini belirtmişlerdir (Grafik 21). Tarih ilerledikçe göç edenlerin oranının artması dikkat çekicidir. Katılımcıların çatışmaların uzaması ve sokağa çıkma yasaklarının devam etmesine paralel olarak göç etme durumlarında artış gözlemlenmiştir. Odak grup görüşmesi yaptığımız katılımcıların göç etme anına ilişkin görüşleri:

“Çatışmaların ilk olarak başladığı mahallelerdeki insanlar göç ettiğinde bizler daha evimizde oturuyorduk. Çatışmalar ve sokağa çıkma yasaklarının bizim mahalleye gelmeyeceğini düşünüyorduk. Çatışmalar devam etti ve bizim kaldığımız mahallede de sokağa çıkma yasakları ilan edildi. Şubat 2016'da apar topar birkaç ev eşyası ile Yeni yol semtinde kalan bir akrabamıza sığındık.”³⁰

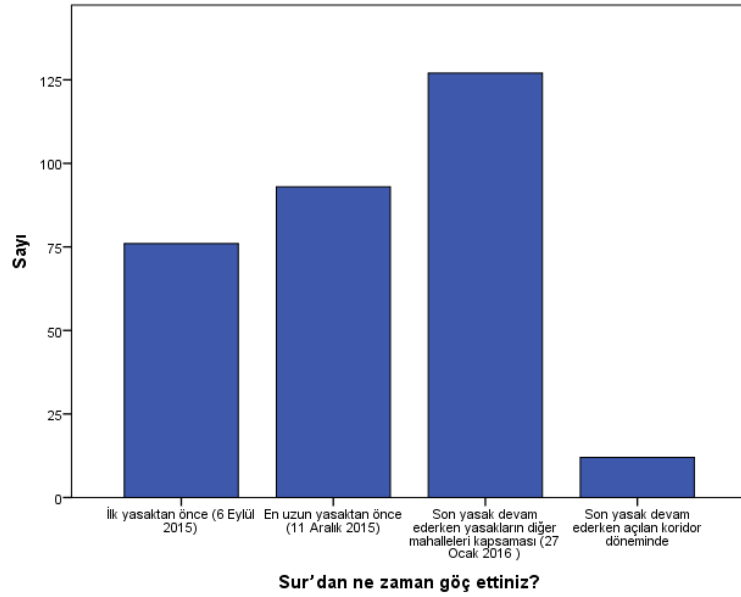
³⁰ Kadın, 63, Abdal Dede Mahallesi (Suriçi) . (Kişilerin verilerinin korunması kaygısıyla kimlik bilgileri gizli tutularak, yalnızca cinsiyet, yaş ve görüşme yerini içeren demografik betimlemeler kullanılacaktır.)

Fotoğraf 10: Suriçi'nden Göç Edenler

Kaynak: <http://www.habergunce.com/haber/Surda-jet-hiziyla-tekrar-yasak-85997.html> erişim:
12.19.2018

Grafik 21: Katılımcıların Sur'dan Göç Etme Tarihleri

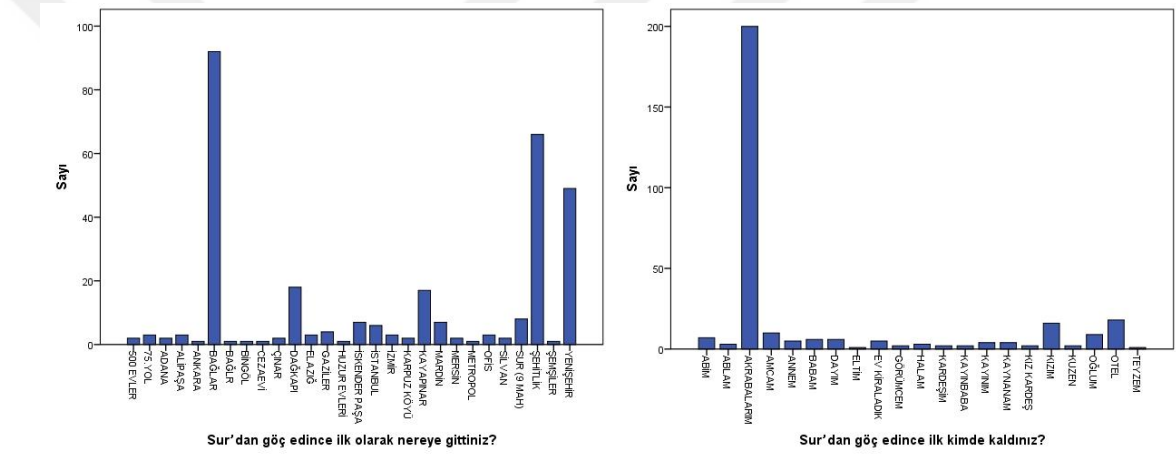

3.4.2. Katılımcıların Sur'dan Göç Edince İlk Olarak Nereye Gittikleri, İlk Olarak Kimde Kaldıkları ve Ne Kadar Kaldıklarına İlişkin Bilgiler

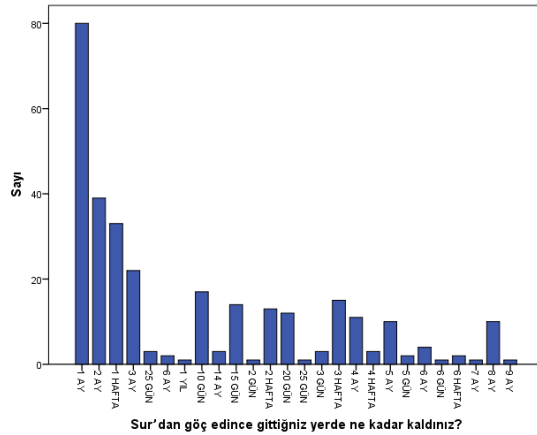
Katılımcıların Sur'dan göç ettikten sonraki durumlarına ilişkin verdikleri yanıtlara bakıldığında katılımcıların genel olarak Diyarbakır merkezde bulunan ilçelerdeki akrabalarına kısa bir süreliğine (1-3 ay) gittikleri sonucu çıkmaktadır. Katılımcıların çoğunluğunun 92 kişi (%29,9) Bağlar, 66 kişi (%21,4) Şehitlik, 49 kişi (%15,9) Yenişehir gibi Diyarbakır'ın merkez ilçe ve semtlerinde dağılım gösterdiği tespit edilmiştir. Çok azda olsa katılımcıların bazıları 3 kişi (%1,0) Elazığ, 6 kişi (%1,9) İstanbul, 3 kişi (%1,0) İzmir, 2 kişi (%0,6) Mersin gibi illere göç ettiklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların kimde kaldıklarına ilişkin verdikleri yanıtlara bakıldığında 200 kişi (%64,9) akrabalarında kaldıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların gittikleri yerdeki kalma sürelerine ilişkin cevaplarına bakıldığında ise katılımcıların çoğunluğunun 1-3 ay gibi kısa bir süre zarfında gittikleri yerde kaldıkları anlaşılmaktadır (Grafik 22,23). Bu bilgilere ek olarak Baysal'ın " O Sesler" adlı kitabında yaptığı röportajlarda, katılımcıların göç sonrasında ilişkin anlatıları şu şekildedir:

“ Sokakta kalmıştık. Anneler teyzelere gittiler. Ama ben mecbur da kalsam gitmek istemiyordum başkasının evine, utanıyordum. Bazen bir arkadaşım da, bazen bir kahvede sabaha kadar oturuyordum. Sabah olsun diye bekliyordum. Bazen de sokakta kalıyordum. Ben tek değildim. Birçok arkadaşım benim durumundaydı. Kar yağıyordu.” (Baysal, 2018,s.28).

Grafik 22: Katılımcıların Sur'dan Göç Sonrası Durum Grafiği

Grafik 23: Katılımcıların Sur'dan Göç Sonrası Durum Grafiği

Odak grup görüşmesi yaptığımız katılımcıların göç etme anına ilişkin görüşleri:

“Çatışmalar aniden başladı ve ilk olarak ne yapacağımızı bilmiyorduk, çatışmalar biter ve bizler evlerimize tekrar geri döneriz düşüncesiyle birkaç eşya ile Şehitlik semtinde oturan akrabamıza gittik.”³¹

“Olup bitenlere anlam veremiyorduk, çatışmaların uzun süreceğini bilsek eşyalarımızı ile beraber Sur’dan çıkardık. Bütün eşyalarım Sur’daki evimde kaldı ve sonradan evimin yıkıldığını öğrendim.”³²

“Çatışmalar şiddetlenmişti birkaç saat içinde elimize ne aldıysak Bağlardaki akrabalarımızın yanına sığındık, burada 1 ay kaldıktan sonra kendimize bir ev kiraladık. Kiraladığımız ev bomboştu akrabaların verdiği birkaç ev eşyası ile idare ettik.”³³

Katılımcıların aktardıklarından da anlaşıldığı üzere çatışmaların kısa süreceğini düşünen aileler birkaç ev eşyası ile yakınında bulunan bir akrabasına kısa bir süreliğine gitmiş sonrasında çatışmaların ve sokağa çıkma yasaklarının uzun sürmesiyle göç eden aileler kiralık konutlara geçip yaşamlarını devam ettirmişlerdir.

3.4.3. Katılımcıların Sur’dan Ayrılma/Göç Etme Sebebi

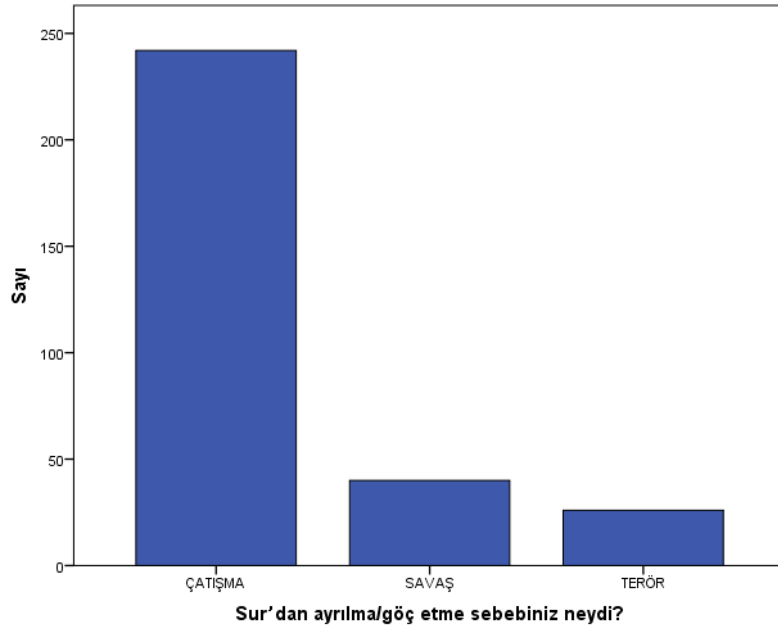
Katılımcılar Sur’dan göç etme sebeplerini 242 kişi (%78,6) çatışma, 40 kişi (%13,0) savaş, 26 kişi (%8,4) terör yanıtlarıyla dile getirmişlerdir (Grafik 24).

³¹Kadın, 55, Şehitlik semti (Yenişehir).

³² Kadın, 52, Körhat semti (Bağlar).

³³ Erkek, 47, Huzurevleri semti (Kayapınar.)

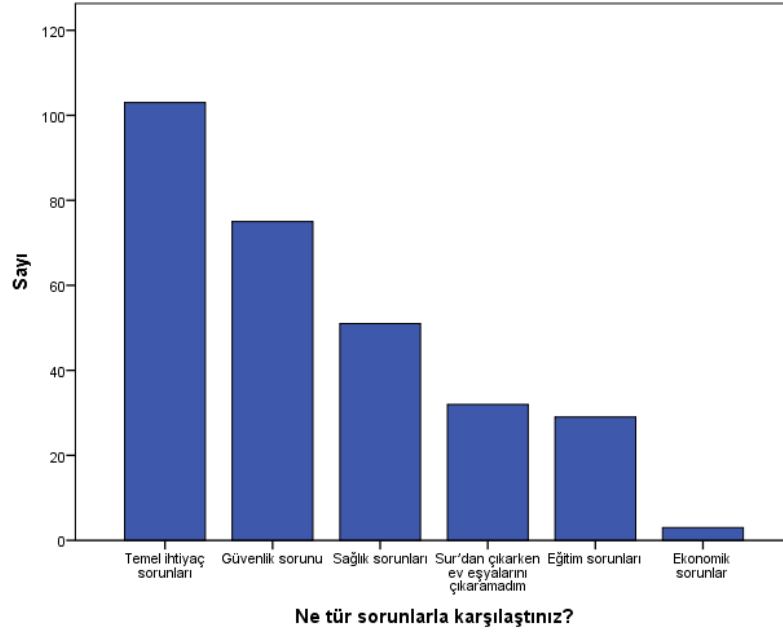
Grafik 24: Katılımcıların Sur'dan Ayrılma/Göç Etme Sebebi

3.4.4.İlan Edilen Kısa-Uzun Süreli Sokağa Çıkma Yasaklarında Meydana Gelen Sorunlar

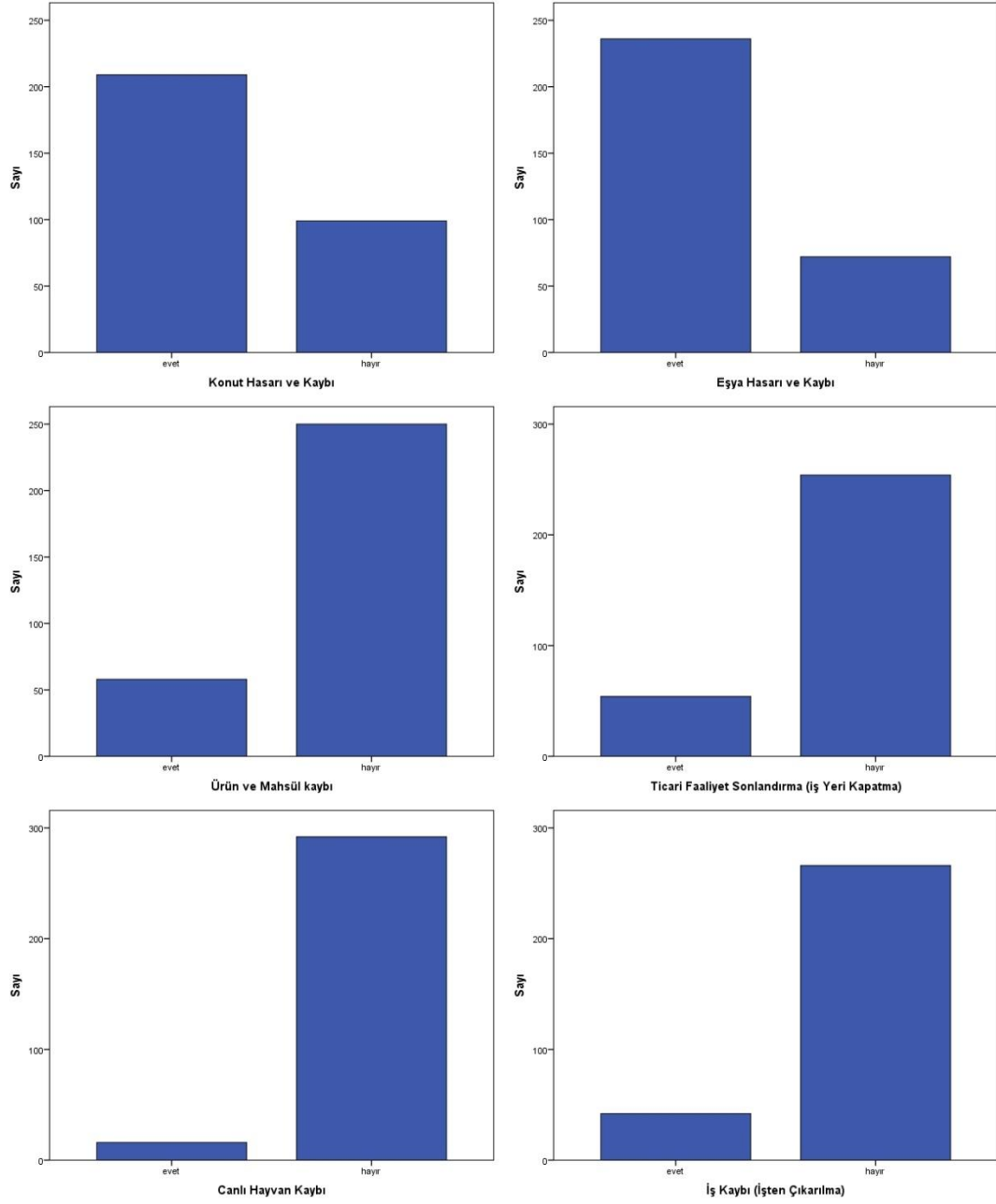
Katılımcıların büyük çoğunluğu 293 kişi (%95,1) ilan edilen kısa-uzun süreli sokağa çıkma yasaklarında sorunlar ile karşılaştıklarını, 15 kişi (%4,9) ilan edilen kısa-uzun süreli sokağa çıkma yasaklarında herhangi bir sorun ile karşılaşmadıklarını dile getirmişlerdir. İlan edilen kısa-uzun süreli sokağa çıkma yasaklarında ne tür sorunlar ile karşılaştınız diye sorulduğunda 103 kişi (%33,4) Temel ihtiyaç sorunları, 75 kişi (%24,4) Güvenlik sorunu, 51 kişi (%16,6) Sağlık sorunları, 32 kişi (%10,4) Sur'dan çıkarken ev eşyalarını çıkaramama, 29 kişi (%9,4) Eğitim sorunları, 3 kişi (%1,0) Ekonomik sorunlar şeklinde cevap vermişlerdir (Grafik 25).

Grafik 25: İlan Edilen Sokağa Çıkma Yasaklarında Karşılaştığınız Sorunlar

Katılımcıların ilan edilen kısa-uzun süreli sokağa çıkma yasaklarında yaşadıkları sorunlar dışında konut hasarı ve kaybı, eşya hasarı ve kaybı, ürün ve mahsul kaybı, canlı hayvan kaybı, ticari faaliyet sonlandırma (iş yeri kapatma), iş kaybı (işten çıkarılma vb.) başlıklarına ilişkin görüşleri de sorulmuştur. 209 kişi (%67,9) konut hasarı ve kaybı yaşadıklarını dile getirmiştir. 236 kişi (%76,6) eşya hasarı ve kaybı yaşadıklarını dile getirmiştir. 58 kişi (%18,8) ürün ve mahsul kayıplarının olduğunu söylemiştir. 16 kişi (%5,2) canlı hayvan kayıplarının olduğunu söylemiştir. 54 kişi (%17,5) ticari faaliyetlerini sonlandırdıklarını dile getirmiştir. 42 kişi (%13,6) iş kayıplarının olduğunu dile getirmiştir (işten çıkarılma vb.) (Grafik 26).

Grafik 26: Katılımcıların Sokağa Çıkma Yasaklarında Konut Hasar ve İş Kaybı Durumu

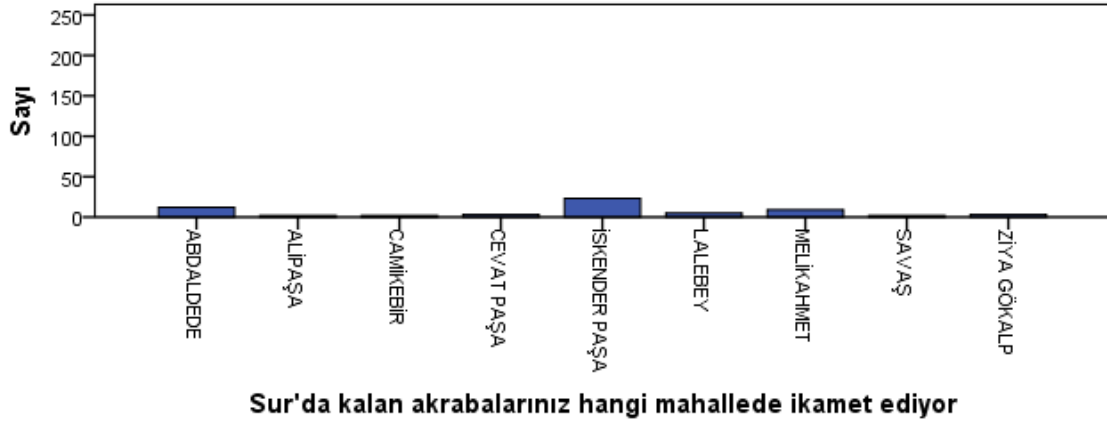

3.4.5. Katılımcıların Göç Etmeyip Şuan Sur 'da Kalan Akrabalarının Durumu

Katılımcılardan 82 kişi (%26,6) göç etmeyip şuan Sur'da kalan akrabalarının olduğunu belirtmiştir. Göç etmeyip Sur'da kalan akrabalarının kim oldukları sorusuna amcam, halam, dayım, babam, annem, kuzenim gibi cevaplar vermişlerdir. Göç etmeyip

Sur'da kalan akrabalarınız şuan hangi mahallede ikamet ediyor sorusuna 12 kişi (%3,9)Abdal Dede, 2 kişi (%0,6) Ali Paşa, 2 kişi (%0,6) Cami Kebir, 2 kişi (%0,6) Savaş, 3 kişi (%1,0)Cevat Paşa, 3 kişi (%1,0) Ziya Gökalp, 23 kişi (%7,5)İskender Paşa, 5 kişi(%1,6) Lale Bey, 9 kişi (%2,9) Melik Ahmet mahallelerinde kalıyorlar yanıtları verilmiştir(Grafik 27).

Grafik 27:Katılımcıların Sur'da Kalan Akrabalarının Mahalle Durumları

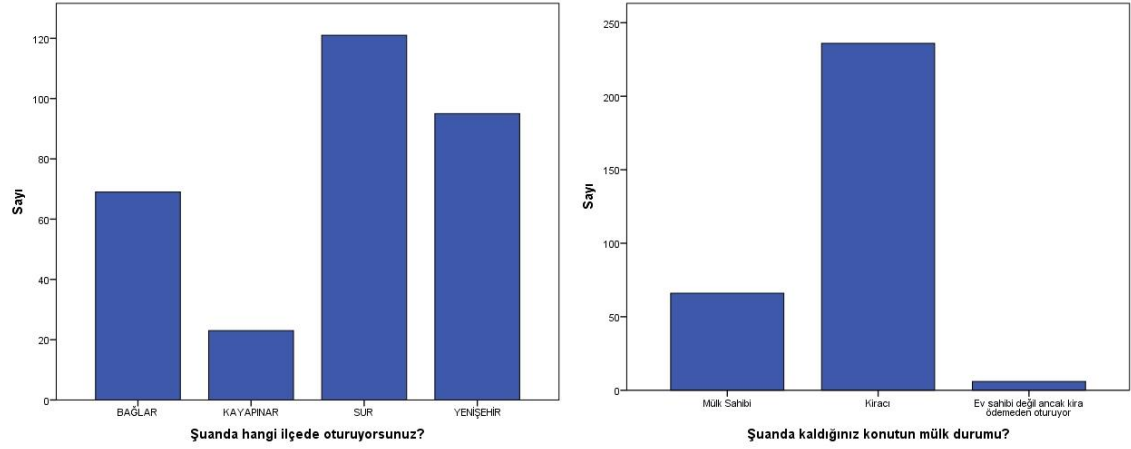
3.5.KATILIMCILARIN GÖÇ SONRASI /MEVCUT DURUMU

3.5.1.Katılımcıları Mevcut Adres ve Mülk Durumları

Katılımcıların mevcut yerleşim adreslerinin ve mülk durumlarının özelliklerini tespit etmek, göç eden insanların mekânsal dağılımlarının değişimi ve mülk durumlarında yaşanan değişimlerin tespiti göç öncesi ile göç sonrasında yaşanan değişimler açısından oldukça önemli olacaktır. Bu bağlamda katılımcılara mevcut durumda hangi ilçede oturdukları sorusuna 69 kişi (%22,4) Bağlar, 23 kişi (%7,5) Kayapınar, 121 kişi (%39,3) Sur, 95 kişi (%30,8) Yenişehir yanıtlarını vermişlerdir. Böylece katılımcıların çoğunluğunun, (%60,7) Sur dışında kalan diğer üç merkez ilçeye (Bağlar, Kayapınar, Yenişehir) göç ettikleri görülmektedir. 121 (%39,3) katılımcının çatışmalardan sonra eski yerleşim yerleri olan Sur'a geri döndükleri tespit edilmiştir. Katılımcıların mülk durumlarının tespitine ilişkin sorulan soruya 66 kişi (%21,4) mülk sahibi, 236 kişi (76,6) kiracı, 6 kişi (%1,9)ev sahibi değil ancak kira ödemedi oturuyor şeklinde cevaplar

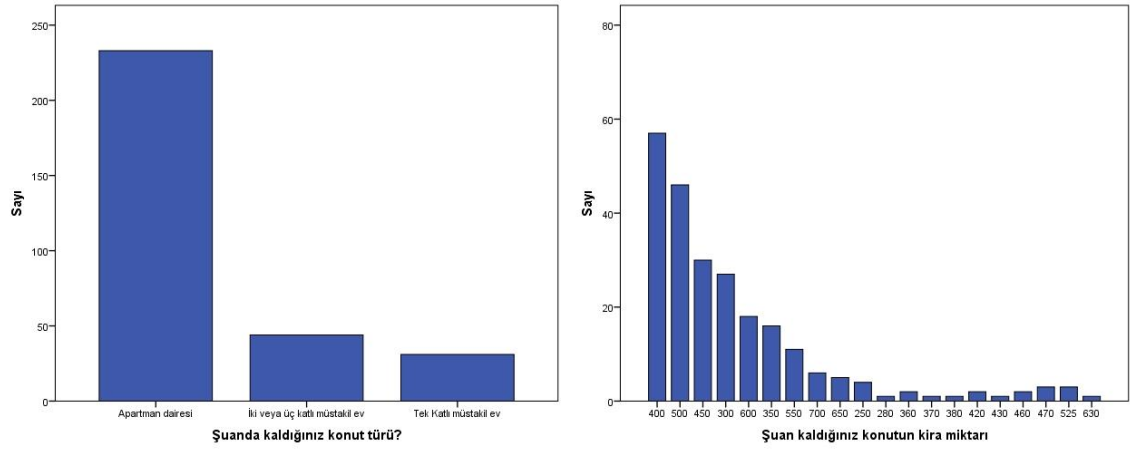
vermişlerdir(Grafik 28). Göç öncesinde katılımcıların çoğunluğunun mülk sahibi iken göç sonrasında katılımcıların çoğunluğunun kiracı olmaları dikkat çekicidir. Bu değişim sonraki bölümde daha detaylı incelenecektir.

Grafik 28: Katılımcıları Mevcut Adres ve Mülk Durumları

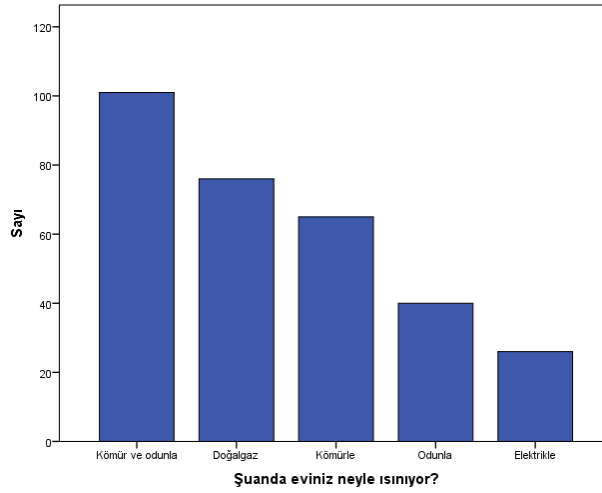
Katılımcıların mevcut durumda kaldıkları konutlarının türünü tespit etmek amacıyla sorulan soruya 31 kişi (%10,1) tek katlı müstakil ev, 44 kişi (%14,3) iki veya üç katlı müstakil ev, 233 kişi (%75,6) apartman dairesi şeklinde cevaplar vermişlerdir. Göç öncesinde müstakil ev sahiplerinin çoğunlukta olması yine dikkat çeken değişimlerdendir. Mevcut durumda kiracı olanların ödedikleri kira miktarlarına bakıldığı zaman göç öncesine göre ödedikleri kira miktarlarında gözle görülür bir artış gözlemlenmiştir(Grafik 29). Tüm bu değişimler sonraki bölümlerde tartışılacaktır.

Grafik 29: Katılımcıların Mevcut Durumda Kaldıkları Konut Türü ve Ödedikleri Kira Miktarı

Katılımcıların mevcut durumda kaldıkları evlerini ne ile ısıttıklarını tespit etmek amacıyla sorulan soruya 26 kişi (%8,4) elektrik, 65 kişi (%21,1) kömür, 40 kişi (%13,0) odun, 101 kişi (%32,8) kömür ve odun, 76 kişi (%24,7) doğalgaz yanıtlarını vermişlerdir(Grafik 30).

Grafik 30: Katılımcıların Mevcut Durumda Kaldıkları Evlerini Isıtma Durumu

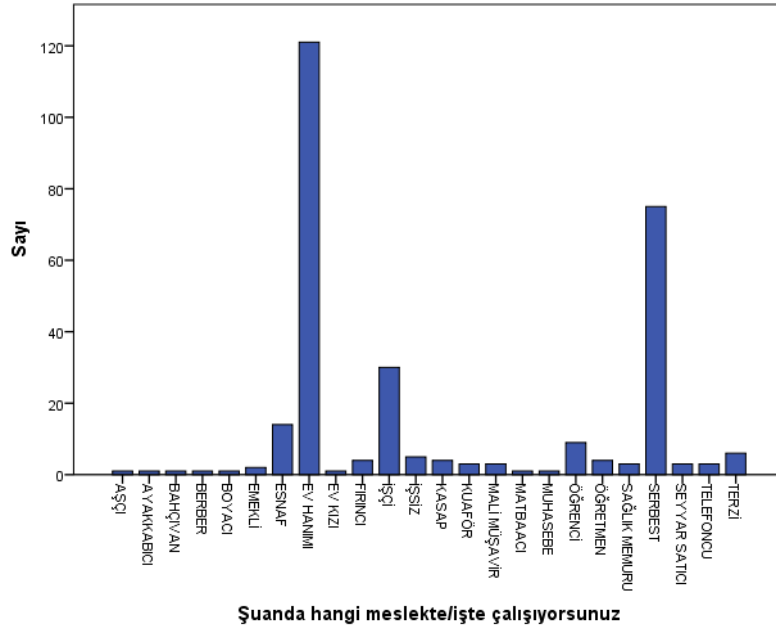

Katılımcıların göç öncesi ve göç sonrasında evlerini ısıtma durumlarına baktığımızda elektrikle ısıtma oranlarının artması ve göç öncesinde olmayan bir seçeneğin (doğalgaz) göç sonrasında yüksek bir oran ile cevaplar arasında yer alması yaşanan değişimi anlamak adına önem arz etmektedir.

3.5.2.Katılımcıların Göç Sonrası/Mevcut Durumdaki Ekonomik Durumları

Katılımcıların mevcut durumda meslek durumlarına bakıldığında en yüksek oran ile (%39,3) ev hanımı yanıtını vermeleri katılımcıların çoğunluğunun kadın katılımcı olmasından kaynaklanmaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken bir durum ise göç öncesinde ev hanımlarının oranı (%49,4) iken göç sonrasında bu oranın (%39,3)'a inmiş olmasıdır. Bu azalma diğer meslek gruplarındaki artış ile beraber okunduğunda bazı ev hanımlarının göç sonrasında çalışmak durumunda kaldıkları sonucunu ortaya koymaktadır. Serbest meslek yanıtını verenlerin oranı göç sonrasında büyük bir artış ile (%24,4) oranına çıkmış olması yine dikkat çeken değişimlerdendir. Esnaf oranının (%9,1)'den (%4,5)'e düşmesi göç öncesinde bazı esnafın göç sonrasında iş yerlerini kapattıklarını sonucunu ortaya koymaktadır. İşçi oranının (%7,8) 'den (%9,7)'e çıkması da göç sonrasında yaşanan önemli değişimlerdendir(Grafik 31).

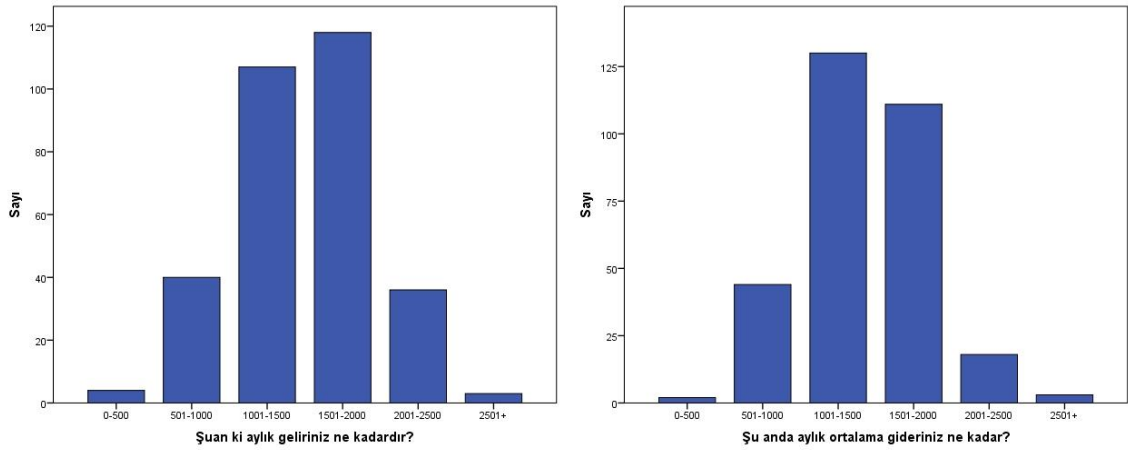
Grafik 31: Katılımcıların Göç Sonrası/Mevcut Meslek Durumları

Katılımcılara mevcut durumda aylık gelirlerine ilişkin sorulan soruya 4 kişi (%1,3) 0-500 TL, 40 kişi (%13,0) 501-1000 TL, 107 kişi (%34,7) 1001-1500 TL, 118 kişi (%38,3) 1501-2000 TL, 36 kişi (%11,7) 2001-2500 TL, 3 kişi (%1,0) 2501+ TL

yanıtını vermişlerdir. Yine katılımcılara mevcut durumda aylık giderlerine ilişkin sorulan soruya 2 kişi (%0,6) 0-500 TL, 44 kişi (%14,3) 501-1000 TL, 130 kişi (%42,2) 1001-1500 TL, 111 kişi (%36,0) 1501-2000 TL, 18 kişi (%5,8) 2001-2500 TL, 3 kişi (%1,0) 2501+ TL yanıtını vermişlerdir(Grafik 32). Bu durumda en dikkat çekici istatistik göç öncesi ile mevcut durumda katılımcıların aylık gelirlerinin kısmen benzemesine rağmen katılımcıların göç öncesine göre aylık giderlerinin mevcut durumda ciddi anlamda artış göstermiş olmasıdır. Mevcut durumda mülk durumlarında kiracı olanların sayısının göç öncesine göre ciddi artış göstermesi ve mülklerin ısınma durumlarında doğalgaz seçeneğinin ciddi bir oran ile ortaya çıkması katılımcıların mevcut durumda aylık giderlerinin artış göstermesinin en önemli sebeplerindendir.

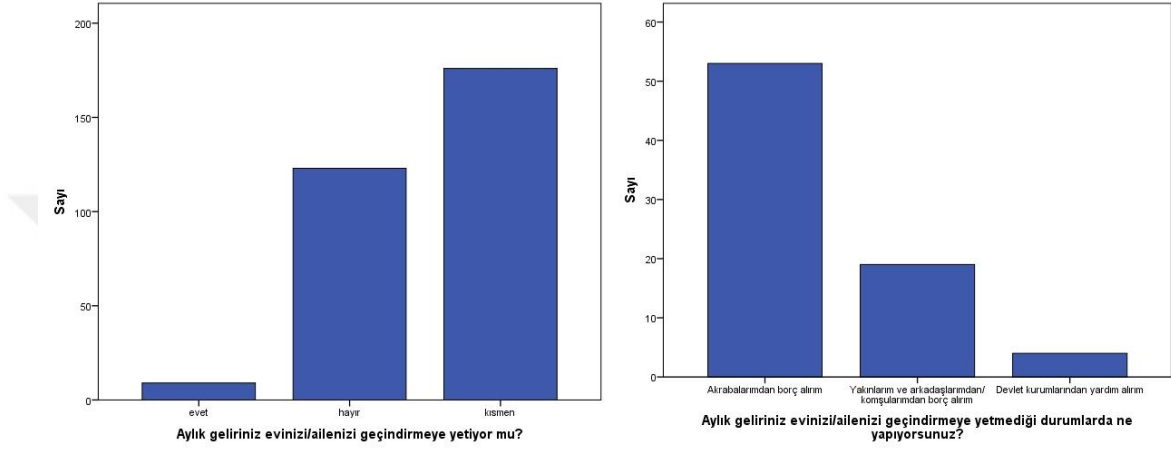
Grafik 32: Katılımcıların Göç Sonrası/ Mevcut Durumda Aylık Gelir ve Gider Durumları

Katılımcıların mevcut durumda aylık gelirlerinin evlerini geçindirmeye yetip yetmediğini tespit amacıyla sorulan soruya 9 kişi (%2,9) evet aylık gelirim evimi geçindirmeye yetiyor, 123 kişi (%39,9) hayır aylık gelirim evimi geçindirmeye yetmiyor, 176 kişi (%57,1) aylık gelirim evimi geçindirmeye kısmen yetiyor cevabını vermişlerdir. Göç sonrasında yeni bazı masraf kalemlerinin (kira ödeme, doğalgaz) ortaya çıkması katılımcıların göç öncesine göre aylık gelirlerinin benzer olmasına rağmen bu gelirin ailelerini geçindirmediğini veya kısmen geçindirdiğini ifade etmişlerdir. Aylık gelirleri ile ailelerini geçindiremeyen veya kısmen geçindirebilen katılımcılara (%97,1) aylık geliriniz evinizi/ailenizi geçindirmeye yetmediği durumlarda ne yapıyorsunuz sorusu sorulmuştur. Bu soruya 53 kişi (%17,2) akrabalarımın borç

alırım, 19 kişi (%6,2) yakınlarım ve arkadaşlarımdan/komşularımdan borç alırım, 4 kişi (%1,3) devlet kurumlarından yardım alırım şeklinde yanıtlar vermişlerdir (Grafik 33).

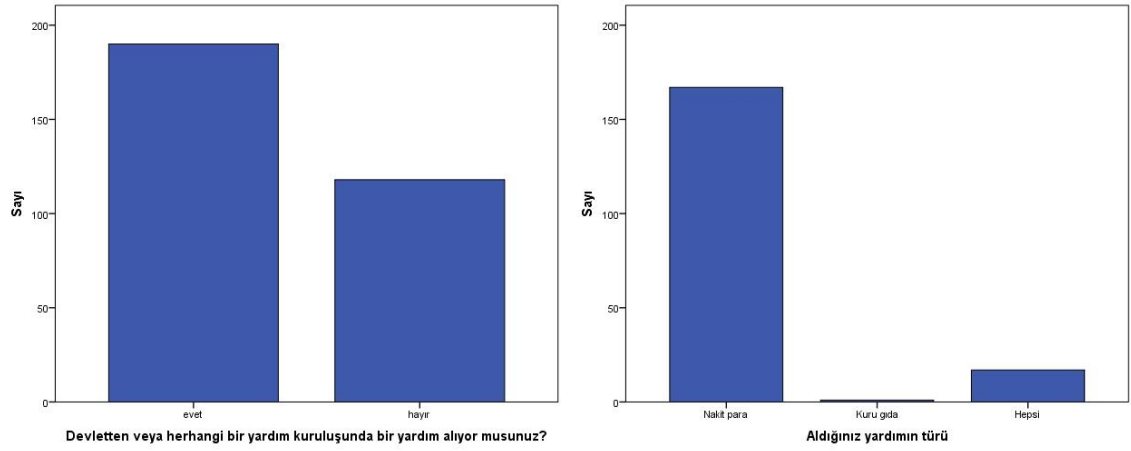
Grafik 33:Katılımcıların Mevcut Durumda Aylık Gelirlerinin Evlerini Geçindirebilme Durumu

3.5.3.Katılımcıların Sosyal Yardımlara Ulaşma Durumları

Katılımcıların göç sonrası/mevcut durumda sosyal yardımlara ulaşma durumlarının tespiti açısından katılımcılara ilk olarak devletten veya herhangi bir yardım kuruluşundan bir yardım alıyor musunuz sorusu sorulmuştur. Katılımcılardan 190'ı (%61,7) evet, 118'i (%38,3) hayır cevaplarını vermişlerdir. Yardım alan katılımcılara aldıkları yardımın düzenli olup olmadığı sorulunca 93 kişi (%30,2) düzenli, 91 kişi (%29,5) düzensiz yardım aldıklarını beyan etmişlerdir. Yine yardım alan katılımcıların aldıkları yardımın türünü öğrenmek için sorulan soruya 167 kişi (%54,2) nakit para, 1 kişi (%0,3) kuru gıda, 17 kişi (%5,5) hem nakit para hem kuru gıda yardımını aldıklarını belirtmişlerdir(Grafik 34).

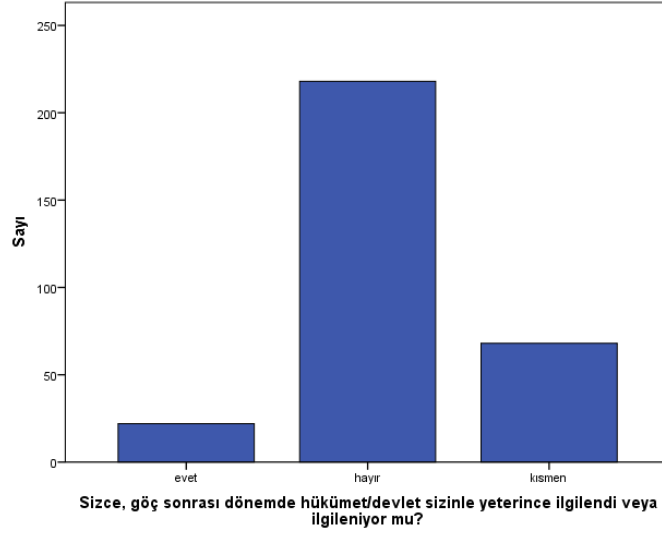
Grafik 34: Katılımcıların Sosyal Yardımlara Ulaşma Durumları

3.5.4.Devletin/Hükümetin Göç Sonrasında Katılımcılar İle İlgilenme Durumu

Devletin/hükümetin katılımcılar ile göç sonrasında ilgilenme durumunun tespiti ile ilgili göç sonrası dönemde hükümet/devlet sizinle yeterince ilgilendi veya ilgileniyor mu sorusu sorulmuştur. Bu soruya 22 kişi (%7,1) evet ilgilendi, 218 kişi (%70,8) hayır ilgilendi, 68 kişi (%22,1) kısmen ilgilendi şeklinde cevaplar vermişlerdir(Grafik 35). Katılımcılardan 190 kişi (%61,7) sosyal yardım aldıklarını belirtmelerine rağmen ezici çoğunluğun 218 kişi (%70,8) devletin/hükümetin göç sonrasında kendileri ile ilgilenmediklerini belirtmeleri dikkat çekicidir.

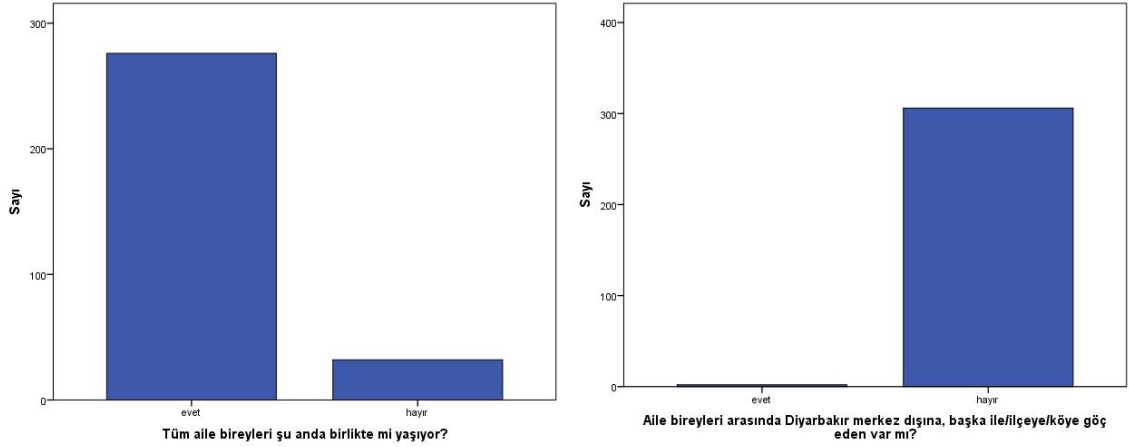
Grafik 35: Devletin/Hükümetin Göç Sonrasında Katılımcılar İle İlgilenme Durumu

3.5.5.Göç Sonrası/Mevcut Durumda Katılımcıların Aile Bireylerinin Birliktelik Durumu

Göç eden ailelerin göç sonrasında aile bireylerinin birlikte yaşayıp yaşamadıklarını öğrenmek için katılımcılara tüm aile bireyleri şuanda birlikte mi yaşıyor sorusu sorulmuştur. Bu soruya 276 kişi (%89,6) evet birlikte yaşıyor, 32 kişi (%10,4) hayır birlikte yaşamıyor şeklinde cevap vermiştir. Yine katılımcıların aile birlikteliklerini öğrenmek ve aile bireyleri arasındaki kopukluğu öğrenmek adına aile bireyleri arasında Diyarbakır merkez dışına, başka ile/ilçeye/köye göç eden var mı sorusu sorulmuştur. Bu soruya 2 kişi (%0,6) evet göç eden var, 306 kişi (%99,4) hayır göç eden yok şeklinde cevaplar vermişlerdir(Grafik 36). İstatistiklere bakıldığında katılımcıların aile bireylerinin göç sonrasında büyük oranda (%89,6) beraber yaşadıkları ve çok az bir oranın (%0,6) il dışına göç ettikleri görülmektedir. Katılımcılardan 2 kişinin aile bireylerinden birinin çalışmak için İstanbul ve Bursa'ya gittiklerini dile getirmişlerdir.

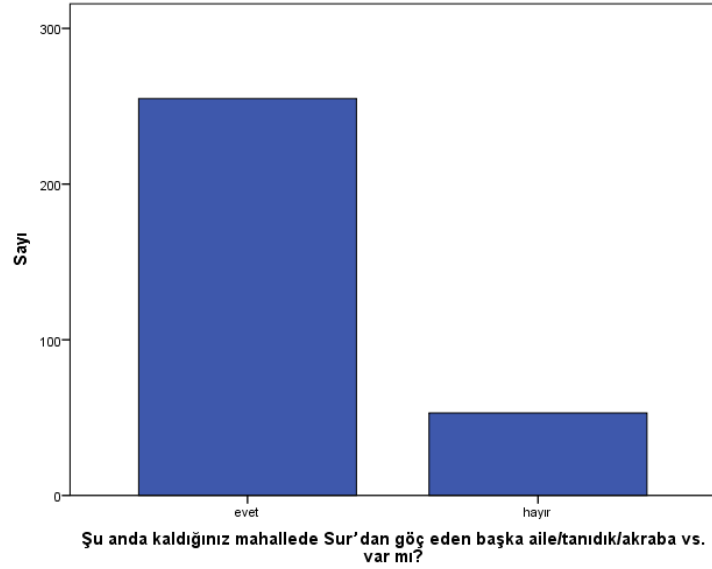
Grafik 36: Göç Sonrası/Mevcut Durumda Katılımcıların Aile Bireylerinin Birliktelik Durumu

3.5.6. Katılımcıların Göç Sonrası/Mevcut Durumda Yaşadıkları Mahalle ve Konut Seçimi Özellikleri Durumu

Katılımcıların göç sonrası/mevcut durumda mahalle ve konut seçimlerini öğrenmek için katılımcılara bazı sorular sorulmuştur. Saha çalışmasında yaptığım gözlemler Sur'dan göç eden ailelerin çoğunlukla benzer sosyo-ekonomik özelliklere sahip mahallelerde kümелendiği sonucunu ortaya koymaktadır. Daha önceden tanıdığı komşu veya akrabasına yakınlık ve kira durumlarının uygunluğu Sur'dan göç eden ailelerin mahalle ve konut seçimlerinde etkili olmuştur. Bu bağlamda katılımcılara şu anda kaldığınız mahallede Sur'dan göç eden başka aile/tanıdık/akraba var mı sorusu sorulmuştur. Bu soruya 255 kişi (%82,8) evet, 53 kişi (%17,2) hayır şeklinde cevaplar verilmiştir(Grafik 37). Soruya verilen cevaplara bakıldığında aile/tanıdık/akraba etkeninin mahalle seçiminde oldukça etkili olduğu anlaşılmaktadır.

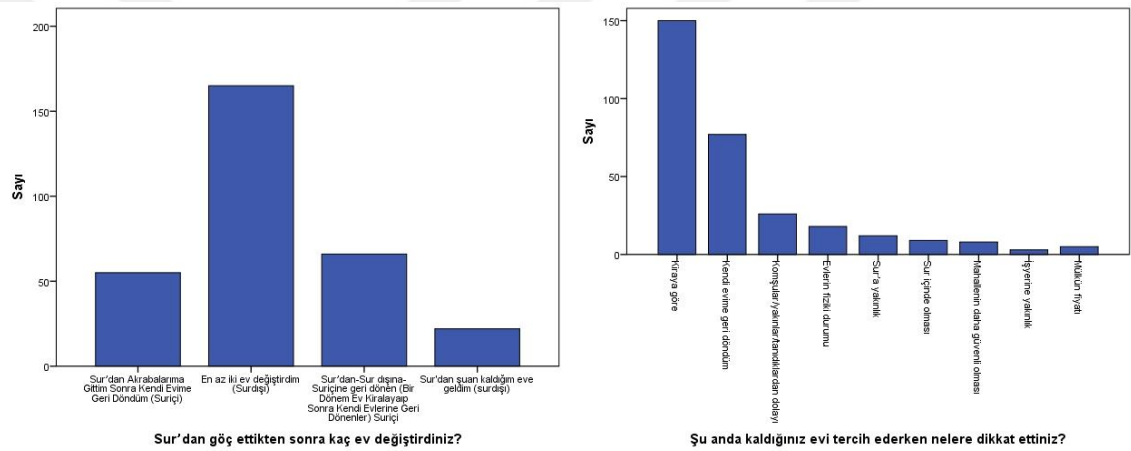
Grafik 37: Katılımcıların Göç Sonrası/Mevcut Durumda Mahallelerinde Aile/Tanıdık/Akraba Olma Durumu

Katılımcıların göç sonrasında kaç ev değiştirdiklerini öğrenmek adına Sur'dan göç ettikten sonra kaç ev değiştirdiniz sorusu sorulmuştur. Bu soruya 55 kişi (%17,9) Sur'dan akrabalarıma gittim sonra kendi evime geri döndüm (Suriçi), 165 kişi (%53,6) en az iki ev değiştirdim (Surdışı), 66 kişi (%21,4) Sur'dan-Sur dışına-Suriçi'ne geri döndüm (bir dönem ev kiralayayıp sonra Suriçi'ndeki evlerine geri dönenler), 22 kişi (%7,1) Sur'dan şuan kaldığım eve geldim (Surdışı) şeklinde cevaplar vermişlerdir(Grafik 38). Verilen cevaplara bakıldığında 55 kişi (%17,9) Sur'dan göç ettikten sonra bir dönem akrabalarında kaldığı ve çatışma ve sokağa çıkma yasakların bitiminden sonra Sur'ındaki evine geri döndüğü anlaşılmaktadır.66 kişinin (%21,4) Sur'dan göç ettikten sonra bir dönem ev kiraladığı ve çatışma ve sokağa çıkma yasakların bitiminden sonra Suriçi'ndeki evine geri döndüğü anlaşılmaktadır. Çatışmalardan sonra Sur'daki evlerine geri dönen katılımcıların sayısı 121 olarak tespit edilmiştir. 22 kişinin (%7,1) Sur'dan göç ettikten sonra şuan kaldıkları eve geldikleri, 165 kişinin (%53,6) ise Sur'dan göç ettikten sonra en az iki ev değiştirdikleri anlaşılmaktadır. 187 katılımcının Sur'dan göç ettikten sonra henüz evlerine geri dönmedikleri tespit edilmiştir. Katılımcıların ev seçimlerinde nelere dikkat ettiklerini öğrenmek adına şu anda kaldığınız evi tercih ederken nelere dikkat ettiniz sorusu sorulmuştur. Bu soruya önem sırasına göre 150 kişi

(%48,7) kiraya göre, 26 kişi (%8,4) komşular/yakınlar/tanıdıklar, 18 kişi (%5,8) evlerin fiziki durumu, 12 kişi (%3,9) Sur'a yakınlık şeklinde cevaplar vermişlerdir(Grafik 38). Katılımcıların konut seçimlerinde öncelikli olarak belirleyici olan etken kira miktarı olarak karşımıza çıkmaktadır. Sonrasında en önemli etkenin komşular/yakınlar/tanıdıklar olması göç eden ailelerin mahalle ve konut seçimlerinde en önemli etkenin sosyo-ekonomik özellikler olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır.

Grafik 38: Katılımcıların Göç Sonrasında Ev Değişikleri ve Ev Tercihleri Önem Durumu

3.5.7.Katılımcıların Göç Sonrası Ulusal/Uluslararası Yargıya Başvurma Durumları

Diyarbakır ili, Sur ilçesinde ilan edilen riskli alan sınırları içerisinde bulunan ve ekli listede buldukları yer ile ada ve parsel numaraları belirtilen taşınmazların Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından acele kamulaştırılması; adı geçen bakanlığın 16/3/2016 tarihli ve 2988 sayılı karar yazısı üzerine, 2942 sayılı Kamulaştırma Kanununun 27. Maddesine göre, Bakanlar kurulunca 21/3/2016 tarihinde kararlaştırılmıştır. 2016/8659 sayılı karar ile Sur için büyük çoğunluğu Bakanlar Kurulunun imzası acele kamulaştırılmıştır.7 bin 742 parselden oluşan Sur ilçesinin 6 bin 300 parseli 'acele kamulaştırma' kapsamına alınmıştır. Kamulaştırma kararından sonra katılımcıların gerek ulusal gerek ise uluslararası yargı yoluna başvurup başvurmadıklarını tespit etmek amacıyla Sur'dan zorunlu göç yaşadığımız için ulusal/uluslararası yargı yoluna başvurduunuz mu şeklinde soru sorulmuştur. Bu soruya

23 kişi (%7,5) evet, 285 kişi (%92,5) hayır şeklinde cevap vermiştir(Grafik 39). Katılımcıların büyük çoğunluğunun acele kamulaştırma kararından sonra ulusal/uluslararası yargıya başvurmadıkları anlaşılmaktadır.

Grafik 39: Katılımcıların Göç Sonrası Ulusal/Uluslararası Yargıya Başvurma Durumları

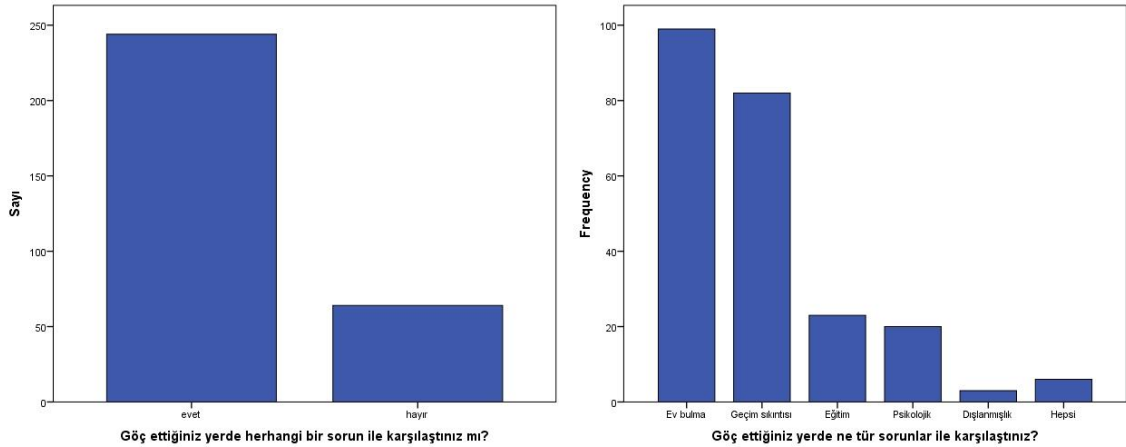

3.5.8. Katılımcıların Göç Sonrası Yaşadıkları Sorunları

Katılımcıların göç sonrasında herhangi bir sorun yaşayıp yaşamadıklarını varsa yaşadıkları sorunların neler olduğunu tespit etmek amacıyla katılımcılara bazı sorular sorulmuştur. Göç ettiğiniz yerde herhangi bir sorun yaşadınız mı sorusuna 244 kişi (%79,2) evet, 64 kişi (%20,8) hayır şeklinde cevap vermiştir(Grafik 40). Verilen cevaplar göç edenlerin çoğunluğunun gittikleri yerde sorunlar ile karşılaştıklarını göstermektedir. Göç ettikten sonra gittikleri yerde sorun yaşayan katılımcıların yaşadıkları sorunların neler olduğunu tespit etmek amacıyla hangi sorunlar ile karşılaştınız sorusu sorulmuştur. Bu soruya sırasıyla 99 kişi (%32,1) ev bulma, 82 kişi (26,6) geçim sıkıntısı, 23 kişi (%7,5) eğitim, 20 kişi (%6,5) psikolojik, 6 kişi (%1,9) hepsi, 3 kişi (%1,0) dışlanmışlık şeklinde cevap vermişlerdir(Grafik 40). Katılımcıların çoğunun 99 kişi (%32,1) göç sonrasında ev bulmada sıkıntı çektiklerini belirtmişlerdir. Azımsanmayacak sayıda kişinin (24 bin) kısa bir süre (Aralık 2015-Ocak 2016) içerisinde Sur'dan Diyarbakır'ın merkezinde bulunan diğer ilçe ve mahallerine olan göç ile açıklanabilir. Sonrasında 82 kişi (26,6) geçim sıkıntısı sorunu yaşamaması göç eden

insanların aniden Sur'dan göç etmesi buna bağlı olarak gerek yeterli ev eşyalarını yanlarında götürmemeleri gerek ise gittikleri yerde kiracı olarak kalmaları ile açıklanabilir. Sur'dan göç eden ailelerin yaşadıkları en önemli sorunların başında yasakların içerisinde kalan öğrencilerin eğitim durumu olmuştur. 23 kişi (%7,5) eğitim sorunu yaşadıklarını belirtmiştir, o dönem çoğu öğrenci belli bir dönem eğitim öğretim haklarından mahrum kalmışlardır. Belli bir zaman sonra öğrenciler başka okullarda eğitim öğretim hayatlarına devam etmişlerdir. 20 kişi (%6,5) psikolojik sorun yaşadıklarını dile getirmiştir. Yaşam alanlarını aniden terk etmek zorunda kalmak, gittikleri yerde uyum yaşama sorunu psikolojik sorunları beraberinde getirmiştir. Katılımcıların göç sonrası yaşadıkları sorunlar içerisinde en az oran ile 3 kişi (%1,0) dışlanmışlık olarak belirtmeleri ise göç eden insanların kent merkezi içerisinde dağılmaları ve genelde sosyo-kültürel benzerliklerin olduğu akraba ve tanıdıklarının yakınlarına göç etmeleri ile açıklanabilir.

Grafik 40: Katılımcıların Göç Sonrası Yaşadıkları Sorunlar

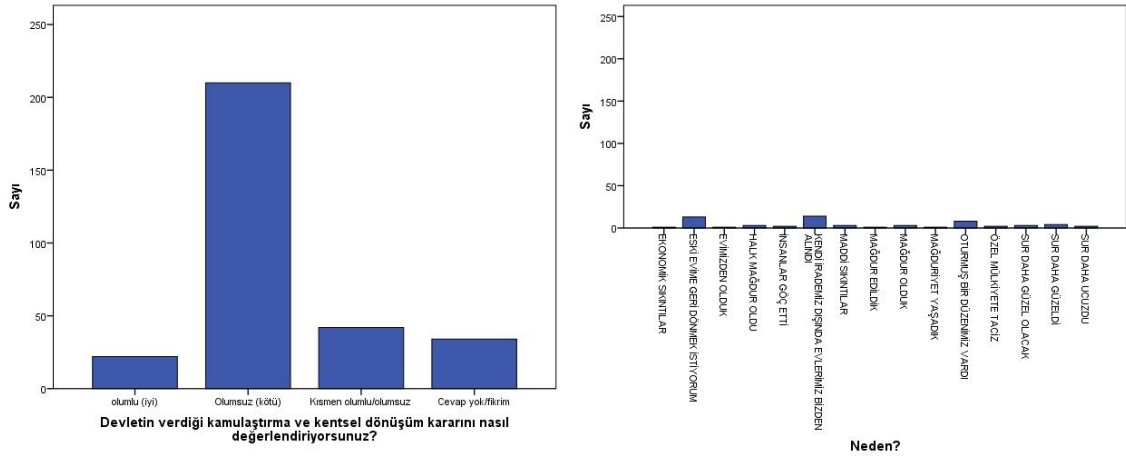

3.5.9. Katılımcıların Devletin Verdiği Kamulaştırma Ve Kentsel Dönüşüm Kararına İlişkin Değerlendirmeleri

Diyarbakır ili, Sur ilçesinde ilan edilen riskli alan sınırları içerisinde bulunan ve ekli listede buldukları yer ile ada ve parsel numaraları belirtilen taşınmazların Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından acele kamulaştırılması; adı geçen bakanlığın

16/3/2016 tarihli ve 2988 sayılı karar yazısı üzerine, 2942 sayılı Kamulaştırma Kanununun 27. Maddesine göre, Bakanlar kurulunca 21/3/2016 tarihinde kararlaştırılmıştır. 2016/8659 sayılı karar ile Suriçi'nin büyük çoğunluğu Bakanlar Kurulu'nun imzası ile acele kamulaştırılmıştır. Bakanlar Kurulunun aldığı acele kamulaştırma kararına ilişkin katılımcıların görüşleri ve acele kamulaştırma sonrası yaşanan sorunları tespit etmek amacıyla katılımcılara bazı sorular sorulmuştur. Bu bağlamda katılımcılara devletin verdiği kamulaştırma ve kentsel dönüşüm kararını nasıl değerlendiriyorsunuz sorusu sorulmuştur. Katılımcılar bu soruya 22 kişi (%7,1) olumlu (iyi), 210 kişi (%68,2) olumsuz (kötü), 42 kişi (%13,6) kısmen olumlu/olumsuz, 34 kişi (%11,0) cevap/fikrim yok şeklinde cevaplar vermişlerdir(Grafik 41). Verilen cevapların nedeni sorulduğunda ise katılımcılardan 22 kişi (%7,1) olumlu (iyi) cevabını verenler Sur daha güzel olacak şeklinde nedenlerini dile getirmişlerdir. 210 kişi (%68,2) olumsuz (kötü) cevabını verenler ise neden olarak; kendi irademiz dışında evlerimiz bizden alındı, eski evime geri dönmek istiyorum, oturmuş bir düzenimiz vardı şeklinde yanıtlar vermişlerdir (Grafik 41).

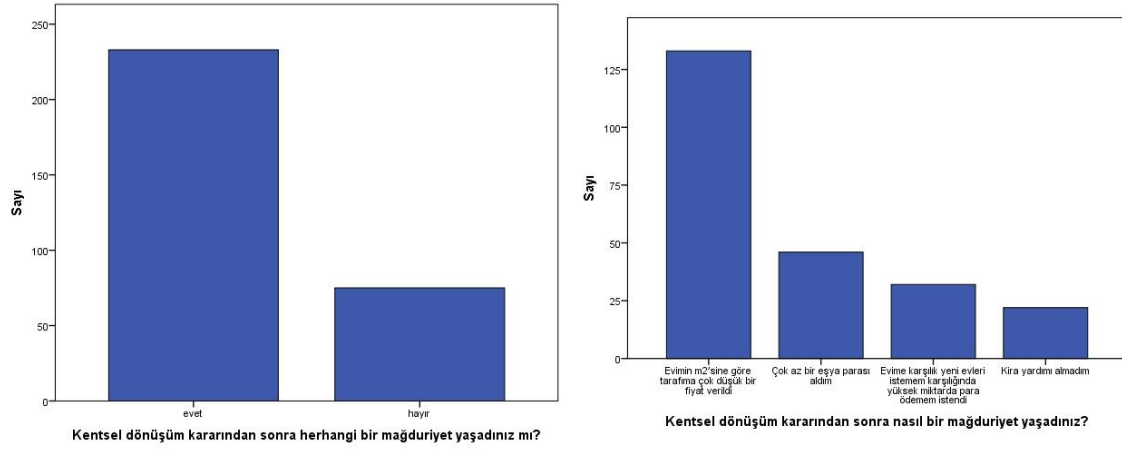
Grafik 41:Katılımcıların Acele Kamulaştırma Kararına İlişkin Görüşleri

Katılımcıların kentsel dönüşüm sonrasında mağduriyet yaşayıp yaşamadıklarını ve mağduriyetlerin neler olduğunu tespit etmek amacıyla katılımcılara bazı sorular sorulmuştur. Kentsel dönüşüm sonrası herhangi bir mağduriyet yaşadınız mı sorusuna katılımcılardan 233 kişi (%75,6) evet, 75 kişi (%24,4) hayır şeklinde cevap

vermişlerdir(Grafik 42). Kentsel dönüşüm sonrası mağduriyet yaşadıklarını ifade eden katılımcılara nasıl bir mağduriyet yaşadınız sorusu sorulmuştur. Katılımcılar bu soruya 133 kişi (%43,2) evimin m2'sine göre tarafıma çok düşük bir fiyat verildi, 32 kişi (%10,4) evime karşılık yeni evleri istemem karşılığında yüksek miktarda para ödemem istendi, 46 kişi (%14,9) çok az bir eşya parası aldım, 22 kişi (%7,1) kira yardımı almadım şeklinde cevaplar vermişlerdir (Grafik 42).

Grafik 42: Katılımcıların Kentsel Dönüşüm Sonrasında Yaşadıkları Mağduriyetler

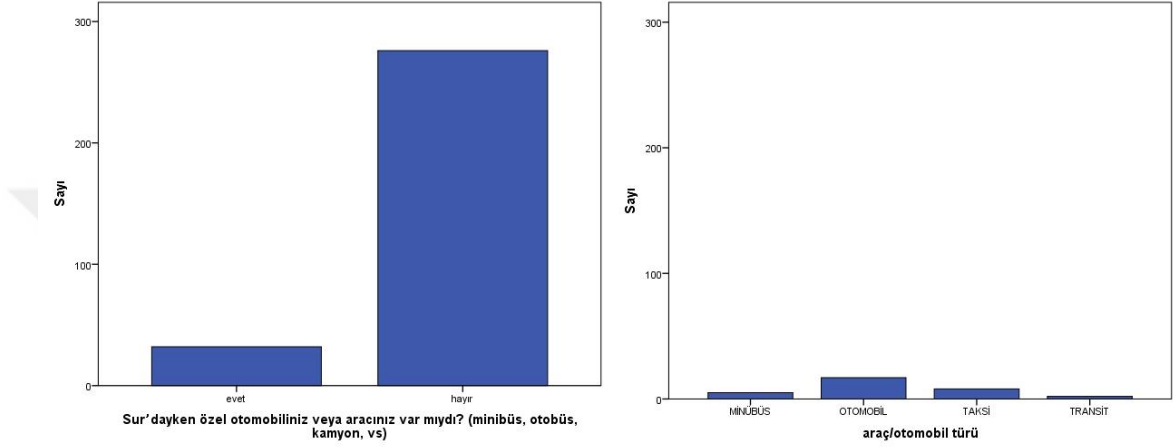
3.5.10. Katılımcıların Özel Otomobil ve Araç Sahiplik Durumları

Katılımcıların özel otomobil veya araç durumlarını tespit etmek katılımcıların ekonomik durumlarının anlaşılması açısından ve göç öncesi ve sonrasında özel otomobil veya araç durumlarını tespit etmek yaşanan ekonomik değişimlerin tespiti açısından önem arz etmektedir. Bu bağlamda katılımcılara Sur'dayken özel otomobil veya aracınız var mıydı sorusu sorulmuştur. Katılımcılar bu soruya 32 kişi (%10,4) evet, 276 kişi (%89,6) hayır şeklinde cevaplar vermişlerdir(Grafik 44). Özel otomobil veya araç sahibi olan katılımcılara araç/otomobil türünü sorduğumuzda 5 kişi (%1,6) minibüs, 17 kişi (%5,5) otomobil, 8 kişi (%2,6) taksi, 2 kişi (%0,6) transit şeklinde cevap vermişlerdir (Grafik 43).

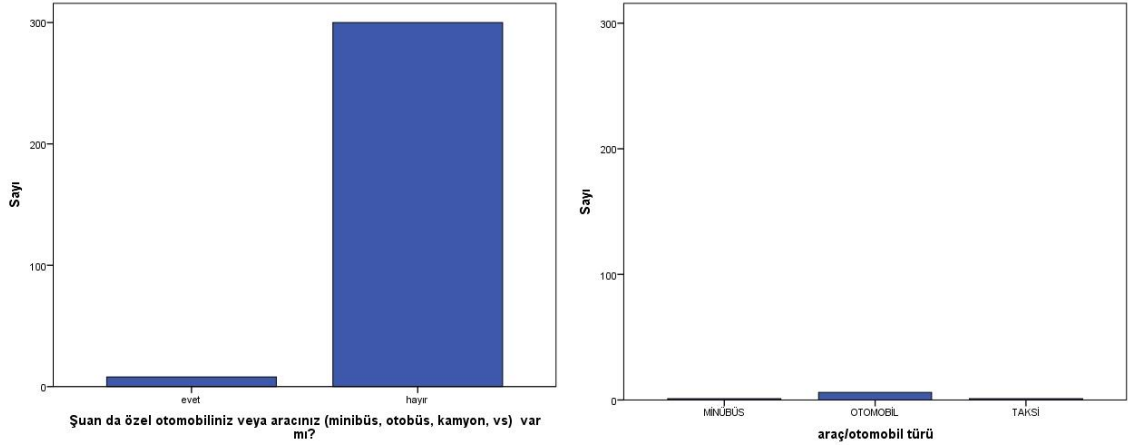
Katılımcılara göç sonrası/mevcut durumda özel otomobil veya aracınız var mı sorusuna 8 kişi (%2,6) evet, 300 kişi (%97,4) hayır şeklinde cevaplar vermişlerdir (Grafik 44). Göç sonrası/mevcut durumda özel otomobil veya aracı bulunan

katılımcılara araç/otomobil türünü sorduğumuzda 1 kişi (%0,3) minibüs, 1 kişi (%0,3) taksi, 6 kişi (%1,9) şeklinde cevap vermişlerdir (Grafik 44). Katılımcıların sahip oldukları özel otomobil veya araç durumlarının göç sonrasında azalması dikkat çekicidir.

Grafik 43: Katılımcıların Göç Öncesinde Özel Otomobil ve Araç Durumu

Grafik 44: Katılımcıların Göç Sonrası/Mevcut Durumda Özel Otomobil ve Araç Durumu

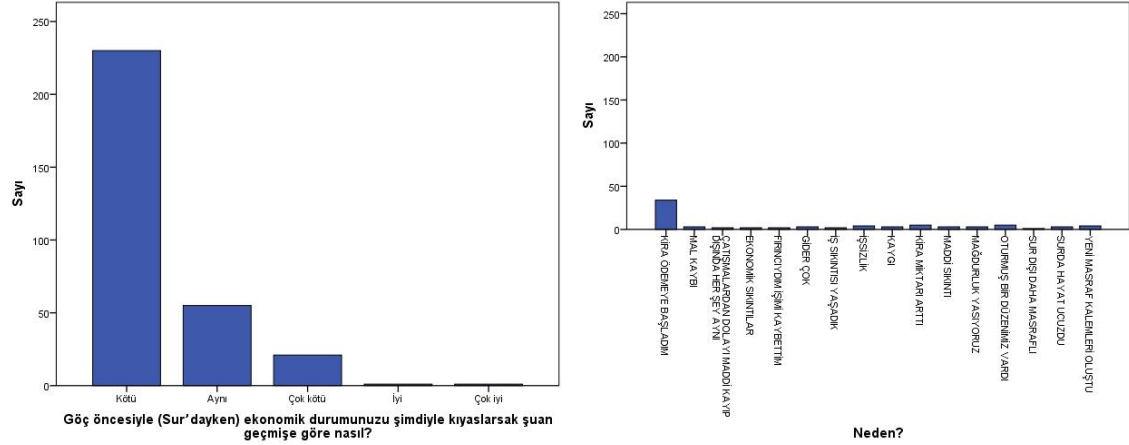

3.5.11. Katılımcıların Göç Öncesiyle Göç Sonrasında Ekonomik Durumlarının Karşılaştırılması

Katılımcılara göç öncesiyle (Sur'dayken) ekonomik durumunuzu şimdiyle kıyaslırsak şuan geçmişe göre nasıl sorusu sorulmuştur. Katılımcılar bu soruya 21 kişi (%6,8) çok kötü, 230 kişi (%74,7) kötü, 55 kişi (%17,9) aynı, 1 kişi (%0,3) iyi, 1 kişi (%0,3) çok iyi şeklinde cevap vermişlerdir (Grafik 45). Ekonomik durumunun göç

öncesine göre daha kötü olduğunu belirten katılımcılara bunun nedeni sorulmuştur. Katılımcılar bunun nedenini kira ödemeye başladım, işsizlik, oturmuş bir düzenimiz vardı, yeni masraf kalemleri arttı olarak belirtmişlerdir (Grafik 45).

Grafik 45: Katılımcıların Göç Öncesi/Sonrası Ekonomik Durumlarının Karşılaştırılması

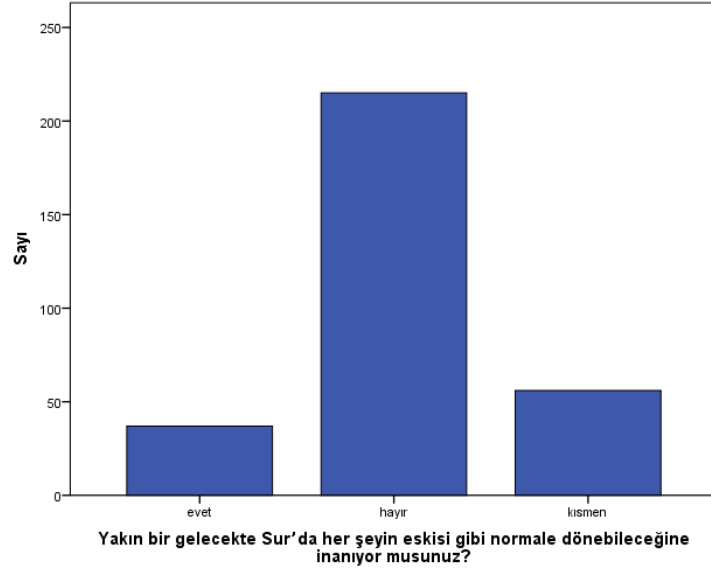

3.6.KATILIMCILARIN GELECEĞE DAİR UMUTLARI / BEKLENTİLERİ

3.6.1.Katılımcıların Sur'da Yakın Gelecekte Normalleşmeye İlişkin Görüşleri

Katılımcılara yakın bir gelecekte Sur'da her şeyin eskisi gibi normale dönebileceğine inanıyor musunuz sorusuna 37 kişi (%12,0) evet, 215 kişi (%69,8) hayır, 56 kişi (%18,2) kısmen şeklinde cevaplar vermişlerdir (Grafik 46).

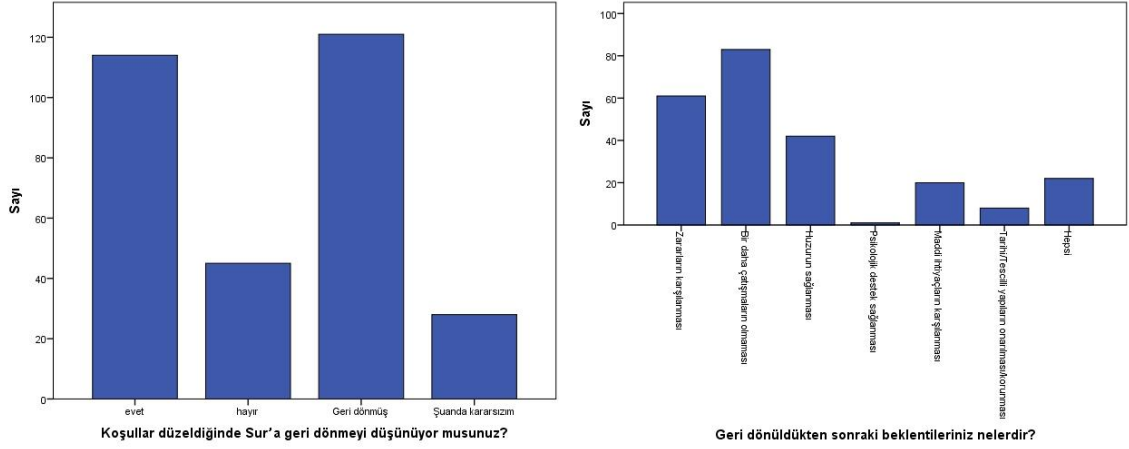
Grafik 46: Katılımcıların Sur'da Yakın Gelecekte Normalleşmeye İlişkin Görüşleri

3.6.2. Katılımcıların Koşullar Düzeldiğinde Sura Geri Dönme Durumu ve Döndükten Sonraki Beklentileri

Koşullar düzeldiğinde Sur'a geri dönmeyi düşünüyor musunuz sorusuna 114 kişi (%37,0) evet, 45 kişi (%14,6) hayır, 28 kişi (%9,1) şüanda kararsızım, 121 kişi (%39,3) Sur'a geri döndüm şeklinde cevaplar vermişlerdir (Grafik 47). Geri dönmek isteyen katılımcılara geri döndükten sonra beklentilerinin neler olduğu sorusuna 61 kişi (%19,8) zararların karşılanması, 83 kişi (%26,9) bir daha çatışmaların olmaması, 42 kişi (%13,6) huzurun sağlanması, 20 kişi (%6,5) maddi ihtiyaçların karşılanması, 8 kişi (%2,6) tarihi/tescilli yapıların onarılması/korunması, 1 kişi (%0,3) psikolojik destek sağlanması, 22 kişi (%7,1) hepsi şeklinde geri döndükten sonraki beklentilerini dile getirmişlerdir (Grafik 47).

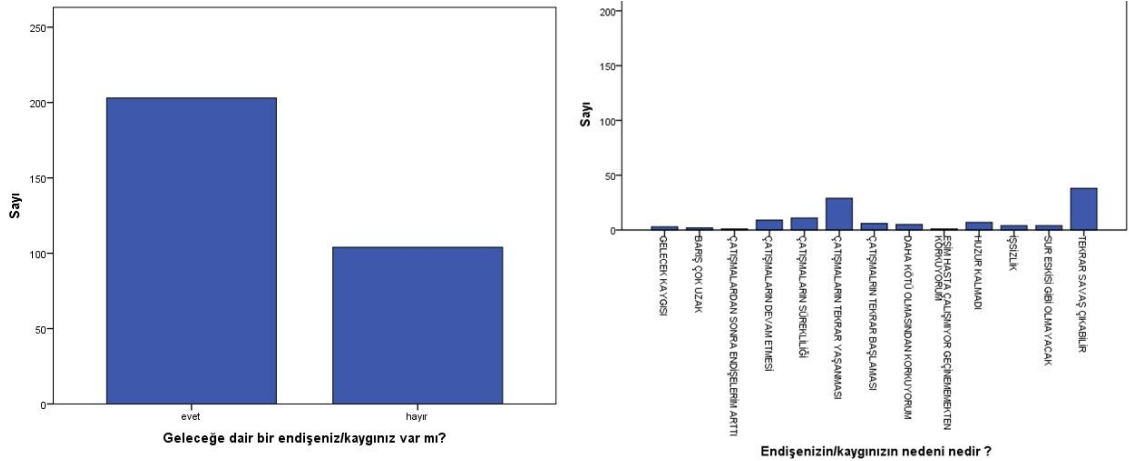
Grafik 47: Katılımcıların Koşullar Düzeldiğinde Sura Geri Dönme Durumu ve Döndükten Sonraki Beklentileri

3.6.3.Katılımcıların Geleceğe Dair Endişe/Kaygı Durumları

Katılımcıların geleceğe dair bir endişe/kaygınız var mı sorusuna 203 kişi (%65,9) evet, 104 kişi (%33,8) hayır şeklinde cevap vermişlerdir. Geleceğe dair endişe/kaygısı olan katılımcılara bunun nedeni sorulduğunda gelecek kaygısı, çatışmaların tekrardan çıkması, Sur'un eskidi gibi olmayacağı gibi cevaplar neden olarak belirtilmiştir (Grafik 48).

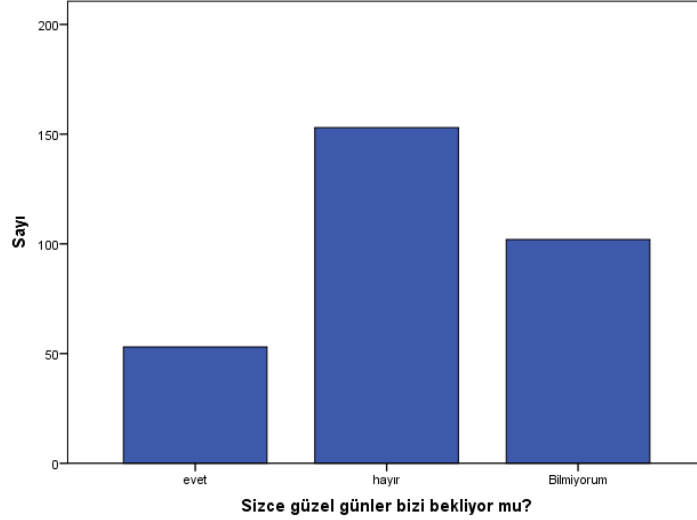
Grafik 48: Katılımcıların Geleceğe Dair Endişe/Kaygı Durumları

3.6.4. Katılımcıların Geleceğe Dair Düşünceleri

Katılımcılara sorulan sizce güzel günler bizi bekliyor mu sorusuna 53 kişi (%17,2) evet, 153 kişi (%49,7) hayır, 102 kişi (%33,1) bilmiyorum şeklinde cevaplar verilmiştir (Grafik 49).

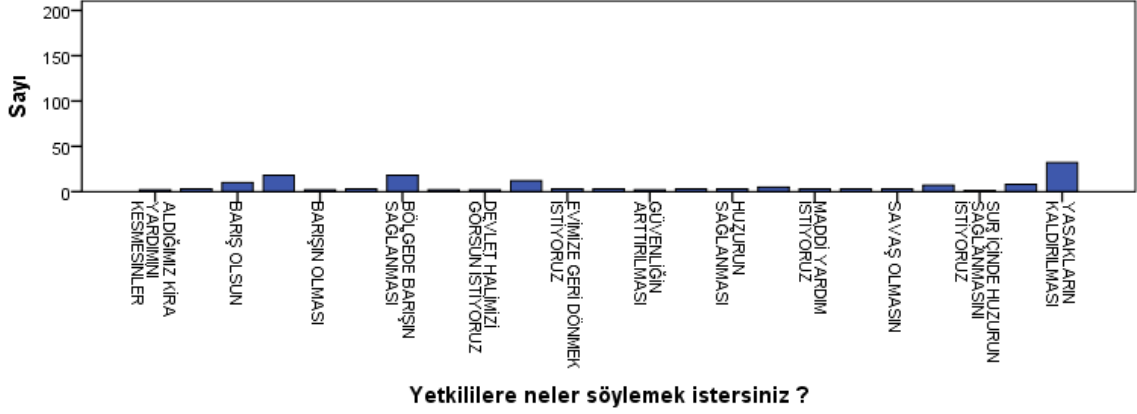
Grafik 49: Katılımcıların Geleceğe Dair Düşünceleri

3.6.5. Katılımcıların Sorunlarının Çözümü İçin Yetkililere Söylemek İstedikleri Konular

Katılımcılara öncelikle sorunlarının çözümü için yetkililere söylemek istedikleri bir şey olup olmadığı sorulmuştur. 154 kişi (%50,0) evet, 154 kişi (%50,0), hayır şeklinde cevaplar vermiştir. Katılımcıların yarısı (%50,0) yetkililere bir şey söylemek istemediklerini belirtmiştir. Diğer yarısı (%50,0) ise sorunları ile ilgili yetkililere bir şeyler söylemek istediklerini belirtmişlerdir. Katılımcılar yasaklar kaldırılсын, bölgede barış sağlansın, barış ve huzur olsun, eski evimize dönmek istiyoruz, Sur eskisi gibi olsun, savaş olmasın gibi başlıkları yetkililere söylemek istediklerini belirtmişlerdir (Grafik 50).

Grafik 50:Katılımcıların Yetkililere Söylemek/Duyurmak İstedikleri Konular

3.7. KATILIMCILARIN GÖÇ ÖNCESİ VE GÖÇ SONRASI/MEVCUT DURUMDA SOSYO-EKONOMİK DURUMLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Katılımcıların kaldıkları konut türlerinin göç öncesi ve göç sonrasındaki durumlarına baktığımızda ciddi değişimlerin olduğunu görmekteyiz. Göç öncesinde katılımcıların kaldıkları konutların türlerinde ezici çoğunluğun (251 kişi) müstakil evler oldukları ancak göç sonrasında bu durumun tersine döndüğü ve katılımcıların kaldıkları konutların türlerinde apartman dairelerinin çoğunluğa (233 kişi) ulaştığı görülmektedir (Tablo 8). Katılımcıların yaşamlarını sürdürdükleri konutlarının türleri onların sosyal yaşamlarına da olan etkisi olduğu gerçeği düşünüldüğünde katılımcıların konut türlerinde yaşadıkları değişimin onların sosyal yaşamlarında da ciddi değişimlere sebep olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Basit biçimde, aynı ailenin göç öncesi ve göç sonrasında oturma odalarında çekilmiş fotoğraflarına bakarak bu değişimi görmek mümkündür. Aile göç öncesinde müstakil evde ikamet ederken yerde oturdukları göç sonrasında apartman dairesinde ikamet ederken kanepede oturdukları görülmektedir (Fotoğraf 11).

Fotoğraf 11: Göç Eden Ailelerin Göç Öncesi ve Sonrasında Yaşam Tarzlarındaki Değişim

Kaynak: Araştırmacı

Tablo 8: Katılımcıların Göç Öncesi ve Göç Sonrası/Mevcut Durumda Kaldıkları Konut Türlerinin Durumu

		Şuanda kaldığınız konut türü?			Toplam
		Tek Katlı müstakil ev	İki veya üç katlı müstakil ev	Apartman dairesi	
Sur'da yaşadığımız evin konut tipi?	Tek Katlı müstakil ev	13	13	93	119
	İki veya üç katlı müstakil ev	13	29	90	132
	Apartman dairesi	3	2	49	54
	Tarihi tescilli yapı	2	0	1	3
Toplam		31	44	233	308

Katılımcıların göç öncesi ve göç sonrasındaki kaldıkları konutların mülkiyet durumlarına baktığımızda bu başlıkta da ciddi değişimlerin olduğunu görmekteyiz. Göç öncesinde katılımcıların kaldıkları konutların mülkiyet durumlarında çoğunluğun (234 kişi) mülk sahibi oldukları ancak göç sonrasında bu durumun tersine döndüğü ve katılımcıların kaldıkları konutların mülkiyet durumlarında kiracı olanların çoğunluğa (236 kişi) ulaştığı görülmektedir (Tablo 9).

Tablo 9: Katılımcıların Göç Öncesi ve Göç Sonrası/Mevcut Durumda Kaldıkları Konutların Mülkiyet Durumu

		Şuanda kaldığımız konutun mülk durumu?			Toplam
		Mülk	Kira	Ev sahibi değil ancak kira ödemedi oturuyor	
Sur'daki konutunuzun mülkiyet durumu neydi?	Bize aitti	66	167	1	234
	Kiraydı	0	51	0	51
	Ev sahibi değil fakat kira da ödemiyor	0	18	5	23
Toplam		66	236	6	308

Katılımcıların göç öncesi ve göç sonrasında kaldıkları konutlarını ısıtma durumlarına baktığımızda önemli değişiklikler olduğu görülmektedir. Katılımcıların ezici çoğunluğunu göç öncesinde evlerini odun (30 kişi), kömür (102 kişi) veya kömür ve odunla (173 kişi) ısıttıkları görülmektedir (Tablo 10). Yine göç öncesinde doğalgaz ile ısınmanın hiç olmaması önemli bir detaydır. Sur içi bölgesinde doğalgazın olmamasından dolayı katılımcılar göç öncesinde ısınma durumlarına ilişkin bu yanıtı vermemişlerdir. Katılımcıların göç sonrasında evlerini ısıtma durumlarına ilişkin verdikleri yanıtla baktığımızda ise, odunla (40 kişi), kömürle (65 kişi), kömür ve odunla (101 kişi) şeklinde cevaplar vermişlerdir. Odunla, kömürle, kömür ve odunla ısıtma durumlarındaki azalma doğalgaz ve elektrik ile ısınma yanıtlarının çoğalması ile açıklanabilir (Tablo 10). Katılımcıların göç sonrasında yaşadıkları konut türlerindeki ciddi değişim konutlarını ısıtma durumlarındaki değişimleri de beraberinde getirmiştir.

Tablo 10: Katılımcıların Göç Öncesi ve Göç Sonrası/Mevcut Durumda Kaldıkları Konutlarını Isıtma Durumu

		Şuanda eviniz neyle ısıtıyor?					Toplam
		Elektrikle	Kömürle	Oduyla	Kömür ve odunla	Doğalgaz	
Sur'dayken eviniz neyle ısıtıyordu?	Elektrikle	0	0	0	0	3	3
	Kömürle	1	60	2	9	30	102
	Oduyla	1	2	15	2	10	30
	Kömür ve odunla	24	3	23	90	33	173
Toplam		26	65	40	101	76	308

Katılımcıların göç öncesi ve göç sonrasındaki meslek gruplarına baktığımızda burada bazı değişimleri görmek mümkündür. Burada dikkat edilmesi gereken değişim göç öncesinde ev hanımlarının oranı (%49,4) iken göç sonrasında bu oranın (%39,3)'a inmiş olmasıdır. Bu azalma diğer meslek gruplarındaki artış ile beraber okunduğunda bazı ev hanımlarının göç sonrasında çalışmak durumunda kaldıkları sonucunu ortaya koymaktadır. Serbest meslek yanıtını verenlerin oranı göç sonrasında büyük bir artış ile (%24,4) oranına çıkmış olması yine dikkat çeken değişimlerden biridir. Esnaf oranının (%9,1)'den (%4,5)'e düşmesi göç öncesinde bazı esnafın göç sonrasında iş yerlerini kapattıklarını sonucunu ortaya koymaktadır. İşçi oranının (%7,8) 'den (%9,7)'e çıkması da göç sonrasında yaşanan önemli değişimlerden biridir(Grafik 51).

Tablo 11: Katılımcıların Göç Öncesi ve Göç Sonrası/Mevcut Durumda Aylık Gelir Durumları

		Şuan ki aylık geliriniz ne kadardır?						Toplam
		0-500	501-1000	1001-1500	1501-2000	2001-2500	2501+	
Sur'da aylık ortalama geliriniz ne kadardı?	0-500	2	8	4	0	0	0	14
	501-1000	1	16	19	10	1	0	47
	1001-1500	0	8	47	29	7	0	91
	1501-2000	1	7	33	67	12	0	120
	2001-2500	0	1	4	10	16	0	31
	2501+	0	0	0	0	0	3	3
Toplam		4	40	107	116	36	3	306

Katılımcıların göç öncesi ve sonrasındaki aylık giderlerini gösteren tabloya bakıldığında mevcut durumdaki aylık giderlerin göç öncesine göre artış gösterdiği görülmektedir. 1501-2000 TL kategorisine baktığımızda göç öncesinde 19 kişi bu kategoride mevcutken göç sonrasında bu kategoridekilerin 111 kişiye çıkması ve 2001-2500 TL kategorisinde göç öncesinde 1 kişi mevcutken göç sonrasında bu kategoride olanların sayısının 18 kişiye çıkması katılımcıların göç sonrasında aylık ortalama giderlerinde artış olduğu söylenebilir (Tablo 12). Katılımcıların göç sonrasında kira ve doğalgaz gibi masraf kalemlerinin artış göstermesi katılımcıların göç sonrasında aylık ortalama giderlerinin artması sonucunu beraberinde getirmiştir.

Tablo 12: Katılımcıların Göç Öncesi ve Göç Sonrası/Mevcut Durumda Aylık Gider Durumları

		Şu anda aylık ortalama gideriniz ne kadar?						Topla m
		0-500	501- 1000	1001- 1500	1501- 2000	2001- 2500	2501+	
Sur 'da aylık ortalama gideriniz ne kadardı?	0-500	2	13	11	4	2	0	32
	501- 1000	0	21	42	27	2	0	92
	1001- 1500	0	8	71	69	11	3	162
	1501- 2000	0	1	4	11	3	0	19
	2001- 2500	0	1	0	0	0	0	1
Toplam		2	44	128	111	18	3	306

Katılımcıların göç öncesi ve sonrasında özel otomobil veya araçlara sahip olma durumları tablosuna bakıldığında göç sonrasında otomobil veya araç sahibi olan katılımcıların azaldığı görülmektedir. Göç öncesinde 32 kişi özel otomobil veya araca sahipken göç sonrasında bu sayı 8 kişiye düşmüştür. Göç öncesinde 308 katılımcıdan yalnızca 32 kişinin özel otomobil veya araca sahip olması Sur'daki ekonomik durumun göstergesi olarak okunmalıdır. Göç sonrasında özel otomobil ve araçlara sahip olma oranının daha da düşmüş olması katılımcıların göç sonrasında bozulan ekonomik durumlarının göstergesidir (Tablo 13).

Tablo 13: Katılımcıların Göç Öncesi ve Göç Sonrası/Mevcut Durumda Özel Otomobil veya Araçlara Sahip Olma Durumları

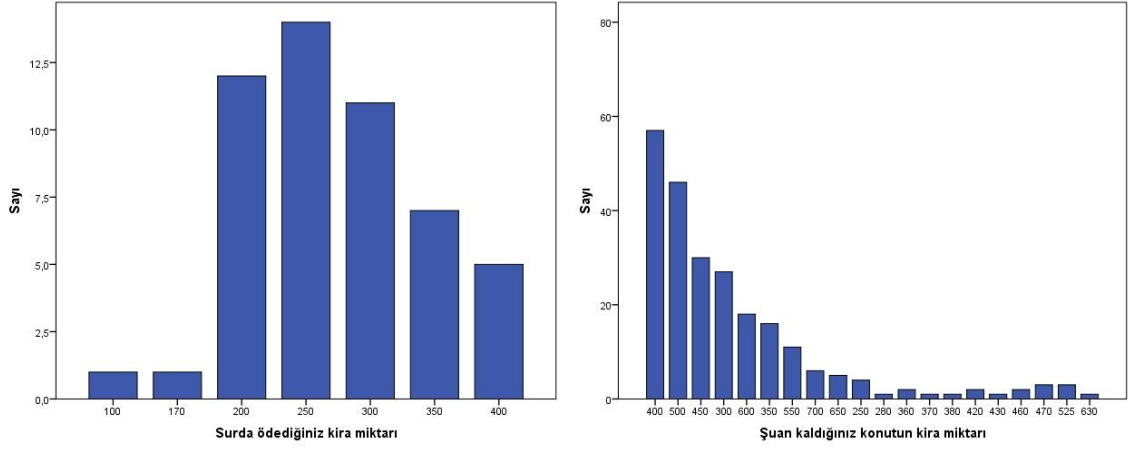
		Şuan da özel otomobiliniz veya aracınız (minibüs, otobüs, kamyon, vs) var mı?		Toplam
		evet	hayır	
Sur'dayken özel otomobiliniz veya aracınız var mıydı? (minibüs, otobüs, kamyon, vs)	evet	8	24	32
	hayır	0	276	276
Toplam		8	300	308

Mevcut durumda kiracı olanların ödedikleri kira miktarlarına bakıldığı zaman göç öncesine göre ödedikleri kira miktarlarında gözle görülür bir artış gözlemlenmiştir. Göç öncesinde kiracı olan katılımcıların ödedikleri kira miktarına bakıldığı zaman ödedikleri kira miktarının ortalama 200-300 TL bandında olduğu görülmektedir. Göç sonrasında kiracı olan katılımcıların ödedikleri kira miktarı ise artış göstererek 400-500 TL bandına yükselmiştir. Evlerini kiraya veren mülk sahipleri o dönem talebin artmasından dolayı kira miktarlarında yükselmeye gitmişlerdir. Bu durum göç sonrası mağduriyetleri artıran bir sebep olmuştur (Tablo 14) (Grafik 52).

Tablo 14: Katılımcıların Göç Öncesi ve Göç Sonrası/Mevcut Durumda Ödedikleri Kira Miktar Durumları

		Göç Öncesi Kira Miktarı							Toplam
		100	170	200	250	300	350	400	
Göç Sonrası Kira Miktarı	250	0	0	1	0	0	0	0	1
	300	0	0	1	2	1	0	0	4
	350	1	1	0	0	1	0	0	3
	380	0	0	0	0	0	1	0	1
	400	0	0	5	7	1	2	1	16
	450	0	0	0	2	3	0	0	5
	500	0	0	5	0	5	3	4	17
	550	0	0	0	3	0	0	0	3
	600	0	0	0	0	0	1	0	1
Toplam		1	1	12	14	11	7	5	51

Grafik 52: Katılımcıların Göç Öncesi ve Göç Sonrası/Mevcut Durumda Ödedikleri Kira Miktar Durumları

GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Çalışma sahamız olan Suriçi semtinde yaşayan insanların büyük bir kısmının yakın dönemde 1990'lı yıllarda köy boşaltmaları sonucunda Suriçi'ne gelmiş olan kişilerden oluştuğu saptanmıştır³⁴. Bu bağlamda günümüzde Suriçi'nden göç edenler için göçün yeni bir durum olmadığı anlaşılmaktadır. 1990'lı yıllarda yaşam alanları olan köylerden kente (Suriçi'ne) gelen bireylerin, aradan henüz 25-30 yıl gibi kısa bir süre geçtikten sonra yine yeni bir göç hareketine maruz kalmaları beraberinde önemli sorunlar yaratmıştır. Henüz kentleşme ve kent yaşamına adapte olabilme sürecini yeni aşan Suriçi bireyleri, bölgede yaşanan çatışma sonrası yeni bir göç hareketiyle benzer süreçleri bir daha yaşamak durumunda kalmışlardır.

Tarihsel öneme sahip olan Suriçi'nde yedi bin yıldır devam eden yerleşme serüvenine 2015-2016 yıllarında yaşanan çatışmalardan dolayı ara verilmiştir. Suriçi semtinde bulunan 15 mahallenin büyük çoğunluğunun çatışmalardan dolayı göç ettiği, ancak çatışmalardan sonra yıkılmayan mahallelerde oturan sakinlerin geri döndükleri görülmektedir. Geri dönmek isteseler dahi geri dönecekleri konutları olmadığından Suriçi'ndeki yaşam alanlarından tamamıyla göç edenlerin sayısı en az 24 bin kişi olarak belirlenmiştir.

Şehrin kalbi olan Suriçi'nde çatışmaların ve sokağa çıkma yasaklarının uzun sürmesi çok ciddi sorunsal alanlara sebebiyet vermiştir. Çözüm Süreci (2013-2015) döneminde kentin turizm ve ekonomisinde yaşanan olumlu gelişmeler yerini kaos ortamına bırakmıştır. İnsansız semt haline gelen Suriçi, kent içi ekonominin daralmasına sebep olmuştur³⁵.

³⁴ Mehmet Zana Kibar, 20 Yılda İkinci Kez Yerinden Edilmenin Hafızaya Ve Teritorya Tasavvuruna Etkisi: Sur Örneği adlı yüksek lisans tezinde Surdan göç eden insanların birçoğu 1990'lı yıllarda köylerinden göç etmek zorunda kalanların oluşturduğu belirtmiştir.

³⁵ Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası: Sur Olaylarının (2015-2016) Kent Ekonomisine Etkileri

Kazılan hendekler sonrasında çıkan çatışmaların ve uygulanan sokağa çıkma yasaklarının yoğunluğu göçün sayısını ve zamanını belirlemiştir. Çatışmaların yoğun yaşandığı mahallelerde insanlar daha erken tarihlerde ve daha fazla kişi göç etmiştir. Çatışmaların az yaşandığı mahallelerde insanlar daha geç tarihlerde ve daha az kişi göç etmiştir. Tarih ilerledikçe göç edenlerin oranının artması dikkat çekicidir. Katılımcıların çatışmaların uzaması ve sokağa çıkma yasaklarının devam etmesine paralel olarak göç etme durumlarında artış gözlemlenmiştir.

2015-2016 yıllarında Sur'dan göç eden insanların yönü batı metropollerini değil şehrin merkezinde bulunan diğer mahalleler olmuştur³⁶ (Harita 32). Araştırma istatistiklerine bakıldığında katılımcıların aile bireylerinin göç sonrasında büyük oranda (%89,6) beraber yaşadıkları ve çok az bir oranın (%0,6) il dışına göç ettikleri görülmektedir. Katılımcılardan 2 kişinin aile bireylerinden birinin çalışmak için İstanbul ve Bursa'ya gittiklerini dile getirmişlerdir.

Göç öncesi ve sonrası / mevcut durumda ailelerin sosyo-ekonomik göstergelerinde ciddi bozulmalar meydana gelmiştir. Katılımcıların çoğunluğu göç öncesinde mülk sahibi iken göç sonrası / mevcut durumda kiracı olmuşlardır. Katılımcıların kaldıkları konut türlerinin göç öncesi ve göç sonrasındaki durumlarına baktığımızda ciddi değişimlerin olduğunu görmekteyiz. Göç öncesinde katılımcıların kaldıkları konutların türlerinde çoğunluğun (251 kişi) müstakil ev olduğu, ancak göç sonrasında bu durumun tersine döndüğü ve katılımcıların kaldıkları konutların türlerinde apartman dairelerinin çoğunluğa (233 kişi) ulaştığı görülmektedir. Katılımcıların yaşamlarını sürdürdükleri konutlarının türleri onların sosyal yaşamlarına da olan etkisi

³⁶ Siyasal ve Sosyal Araştırmalar Merkezi (SAMER) tarafından, 25 Mart-25 Nisan 2016 tarihleri arasında, yapılan SURIÇİ ZORUNLU GÖÇ ARAŞTIRMA RAPORU'nun Sonuç ve Tespitler bölümünde “ Suriçi'nden göç edenler çoğunlukla Diyarbakır'da kalmayı tercih etmiş, 90'lı yıllardan farklı olarak batı metropollere göç olmamıştır ” şeklinde bir sonucun olması çalışmamızda elde edilen bulgulara benzerlik göstermesi çalışmamızın güvenilirliği açısından önem arz etmektedir.

olduğu gerçeği düşünülürken katılımcıların konut türlerinde yaşadıkları değişimin onların sosyal yaşamlarında da ciddi değişimlere sebep olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Katılımcıların göç öncesi ve göç sonrasındaki kaldıkları konutların mülkiyet durumlarına baktığımızda bu başlıkta da ciddi değişimlerin olduğunu görmekteyiz. Göç öncesinde katılımcıların kaldıkları konutların mülkiyet durumlarında ezici çoğunluğun (234 kişi) mülk sahibi oldukları ancak göç sonrasında bu durumun tersine döndüğü ve katılımcıların kaldıkları konutların mülkiyet durumlarında kiracı olanların çoğunluğa (236 kişi) ulaştığı görülmektedir.

Katılımcıların büyük çoğunluğunun devletten yardım alıyor olmasına rağmen devletin kendileri ile yeterince ilgilenmediklerini belirtmişlerdir. Katılımcılardan 190 kişi (%61,7) sosyal yardım aldıklarını belirtmelerine rağmen çoğunluğun 218 kişi (%70,8) devletin/hükümetin göç sonrasında kendileri ile ilgilenmediklerini belirtmeleri dikkat çekicidir.

Katılımcıların göç sonrasında ve uygulanan kentsel dönüşüm projesi³⁷ kapsamında ciddi mağduriyetlerinin olduğunu dile getirmişlerdir. Katılımcıların çoğunun 99 kişi (%32,1) göç sonrasında ev bulmada sıkıntı çektiklerini belirtmişlerdir. Buna sebep olarak azımsanmayacak sayıda kişinin (24 bin) kısa bir süre (Aralık 2015-Ocak 2016) içerisinde Sur'dan Diyarbakır'ın merkezinde bulunan diğer ilçe ve mahallerine olan göç ile açıklanabilir. Sonrasında 82 kişi (26,6) geçim sıkıntısı sorunu yaşamaması göç eden insanların aniden Sur'dan göç etmesi buna bağlı olarak gerek yeterli ev eşyalarını yanlarında götürmemeleri gerek ise gittikleri yerde kiracı olarak kalmaları ile açıklanabilir.

Katılımcılardan 233 kişi (%75,6) kentsel dönüşüm sonrası mağduriyet yaşadığını belirtmiştir. Mağduriyet yaşayan katılımcılardan 133 kişi (%43,2) evimin m²'sine göre tarafıma çok düşük bir fiyat verildi, 32 kişi (%10,4) evime karşılık yeni evleri istemem

³⁷Diyarbakır ili, Sur ilçesinde ilan edilen riskli alan sınırları içerisinde bulunan ve ekli listede buldukları yer ile ada ve parsel numaraları belirtilen taşınmazların Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından acele kamulaştırılması; adı geçen bakanlığın 16/3/2016 tarihli ve 2988 sayılı karar yazısı üzerine, 2942 sayılı Kamulaştırma Kanununun 27. Maddesine göre, Bakanlar kurulunca 21/3/2016 tarihinde kararlaştırılmıştır. 2016/8659 sayılı karar ile Sur için büyük çoğunluğu Bakanlar Kurulunun imzası acele kamulaştırılmıştır.

karşılığında yüksek miktarda para ödemem istendi, 46 kişi (%14,9) çok az bir eşya parası aldım, 22 kişi (%7,1) kira yardımı almadığını belirtmişlerdir.

Çalışma alanımızın gerek 7 bin yıllık yerleşme geçmişi gerek ise onlarca uygarlığın izlerini taşıması sebebiyle hem ulusal hem de uluslararası gündemde önemini koruyan merkezlerdendir. Suriçi (Sur/Diyarbakır) ile ilgili yapılan bu çalışmanın bölge, ülke ve UNESCO'nun gündem maddelerinden olabilecek önemde bir sahadır. Dolayısıyla bu çalışma ile beraber başta Suriçi'nde (Sur/Diyarbakır) yaşanan göçlerin sosyo-ekonomik değişimlerin tespiti, mekânsal dağılışı ve mevcut sorunlara yapılacak olan analizler sonucu yerinden çözümler üretmek başta yerel yönetimler olmak üzere yöneticilere, politikacılara, (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı) araştırmacılara ve kısacası bu konuya ilgi duyanlara önemli bir bilgi ve data sunmuştur.

Suriçi (Sur/Diyarbakır) 1990'lardaki köy boşaltmalarından dolayı yoğun göç alan bir semt ve o dönem göç edenlerin büyük çoğunluğu günümüzde şehir çatışmalarının yoğun olduğu alanlara göç etmişlerdi. Suriçi'nde çatışmaların başlaması ve çatışmaların yoğun bir şekilde devam etmesi bölge halkını önemli derecede etkilemiştir.

Bölgede çıkan çatışmalar aynı zamanda yüzyıllardır var olan mekânsal dokuyu bozmuş ve bu mekan üzerinde yaşayan toplulukları sosyal ve ekonomik açıdan etkilemiştir. Suriçi'nde yaşayan halk çatışma ortamının verdiği kaygılardan dolayı bölgeden göç ederken, terk ettikleri mekanla yeniden buluşma umutlarını yitirmiştir. Yapılan alan araştırmaları sonucunda bölge halkı eski yerleşim yerlerine dönmek istemekle birlikte gelecekte de yine benzer süreçleri yaşayabilme kaygısı taşımaktadır. Bu kaygı bölgeye yerleşmek isteyen bireylerin geleceğe dair umutlarını negatif yönde etkilemektedir. Bunun sebeplerinden biri de çatışma ortamını yaşayan ve buna tanık olan bireylerin belleklerinde var olan travmatik etkinin en somut örneklerindendir.

KAYNAKÇA

- Abadan-Unat, N. (2002). *Bitmeyen göç*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Adaman, F. ve Keyder, Ç. *Türkiye’de Büyük Kentlerin Gecekondu ve Çöküntü Mahallelerinde Yaşanan Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma*, 2009.
- Adıgüzel, Y. (2016). *Göç sosyolojisi*, Ankara: Nobel Yayınevi.
- Avrupa Komisyonu. *2016 Türkiye İlerleme Raporu Temel Bulguları*, Brüksel: AB Türkiye Raportörü, 2016.
- Baydemir, R. (2016). *Anıt ve heykellerin ideolojik mesajları ve toplumsal algılar: Diyarbakır örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Gaziantep.
- Bayramoğlu, A. *Çözüm Süreci: Siyasetten Silaha*, 2015.
- Baysal, N. (2018). *O sesler*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Betts, A. (2017) *Zorunlu Göç ve Küresel Politika*. Çev. Seher Meltem Türkaslan. Ankara: Hece yayınları.
- Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi. *Çözüm Sürecine Toplumsal Bakış*,(Ankara: Haziran 2013).
- Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği. *Güneydoğu Türkiye’de İnsan Hakları Durumu Raporu*, (Şubat, 2017).
- Can, Y. (2011). *Göç ve Kent: 1989’dan günümüze göç eden insanların kent adaptasyonu Diyarbakır örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Konya.
- Castles, Stephen, and Alastair Davidson. (2000). *Citizenship and migration: Globalization and the politics of belonging*. Psychology Press.
- Castles, Stephen, and Godula Kosack.(1973.). *Immigrant workers and class structure in Western Europe*. Oxford University Press.
- Castles, Stephen, Hein De Haas, and Mark J. Miller. (2013). *The age of migration: International population movements in the modern world*. Palgrave Macmillan.

- Castles, Stephen. (2002). Migration and community formation under conditions of globalization. *International migration review* 36(4), 1143-1168.
- Castles, Stephen. (2003). "Towards a sociology of forced migration and social transformation." *Sociology* 37(1), 13-34.
- Castles, Stephen. (2004). Why migration policies fail. *Ethnic and racial studies* 27(2), 205-227.
- Castles, Stephen. (2010) "Understanding global migration: A social transformation perspective." *Journal of ethnic and migration studies* 36(10), 1565-1586.
- Coşkun, V. (2014) Çözüm Süreci: Dün, Bugün, Yarın. *Liberal Düşünce*, yıl:19, Sayı:75, 18.
- Coşkun, V. *Çözüm Süreci: Kazanımlar ve Tehditler*, 2015.
- Çağlayan, H., Özar, Ş., Tepe Doğan, A. (2011). Ne değişti? Kürt Kadınların zorunlu göç deneyimi. İstanbul: Ayizi Yayınları.
- Çağlayan, S. (2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 17, ss. 67-91.
- Çiçek, C. (2017). *Başarısız çözüm süreci (2013-2015) ve Kürt çatışmasında müzakereye dönüşüm imkanları*. A, B, Çelik (Ed), *Dünyada ve Türkiye’de barış süreçleri* (ss.162). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Çiçek, C., ve Coşkun, V. (2016). *Dolmabahçe’den günümüze çözüm süreci: başarısızlığı anlamak ve yeni bir yol bulmak*. Ankara: Barış Vakfı Yayınları.
- De Haas, Hein. (2010). Migration and development: A theoretical perspective. *International migration review*. 44(1), 227-264.
- Demokrasi, Barış ve Alternatif Politikalar Araştırma Merkezi. *Diyalogtan Çatışmaya Çözüm Süreci Olaylar, Tarihler, Kırılmalar ve Öneriler*, (Ankara: Ekim, 2015).
- Dicle Toplumsal Araştırmalar Merkezi (DİTAM), *Diyarbakır İli Sur İlçesinde Yerinden Edilen Ailelerin Temel Haklara ve Kamu Hizmetlerine Erişim Projesi*, (Diyarbakır, 2018).
- Diken , Ş. (2010). Diyarbakır "hangi" mahle ? , *İdealkent*, s 2, 248.
- Direk, Y.S. (2006) Sosyo-kültürel yapının konut oluşumuna etkisi: Diyarbakır örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, c.5, S.16, 106.
- Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası. *Sokağa Çıkma Yasakları ve Güvenlik Sorunlarının İlimiz Ekonomisine Etkileri*, (Diyarbakır: Mart, 2016).

- Düvell, Franck. (2004). Polish undocumented immigrants, regular high-skilled workers and entrepreneurs in the UK. Institute for Social Studies working paper, 54, 1-28.
- Düvell, Franck. (2006a). Crossing the fringes of Europe: Transit migration in the EU's neighbourhood. Centre on Migration, Policy and Society.
- Düvell, Franck. (2006b). Europäische und internationale Migration. Einführung in historische, soziologische und politische Analysen. Hamburg.
- Düvell, Franck. (2008). Clandestine migration in Europe. Social Science Information, 47(4), 479-497.
- Düvell, Franck. (2011a). Irregular immigration, economics and politics. DICE Report, 9(3), 60.
- Düvell, Franck. (2011b). Paths into irregularity: The legal and political construction of irregular migration. European Journal of Migration and Law, 13(3), 275-295.
- Düvell, Franck. (2012). Transit migration: a blurred and politicised concept. Population, Space and Place, 18(4), 415-427.
- Düvell, Franck. (Ed.). (2005). Illegal immigration in Europe. Palgrave Macmillan.
- Erbaş, M. (2010) *Zorunlu göç, etniklik ve kentlilik mersinde hadep'li Kurmançlar 1996*. Ankara: Yazıt Yayın-Dağıtım.
- Erder, S. (2006). *Refah toplumunda getto*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erkan, R, ve Aydın, D. (2010) Güneydoğu Anadolu Bölgesi illerinde bölge içi ve bölge dışı göç eğilimleri. *Aile ve Toplum Eğitim-Kültür Ve Araştırma Dergisi*, 6 (22).
- Erkan, R, ve Bağlı, M. (2005) Göç ve yoksulluk alanlarında kentle bütünleşme eğilimi: Diyarbakır örneği. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, c.22, 106.
- Erkan, R. (2004). *Kentleşme ve sosyal değişme*, Ankara: Bilimadamı Yayınları.
- Göç-Der. *Göç Mağduru Ailelerin Geriye Dönüş Eğilimlerinin Araştırması Ve Çözüm Önerileri*, 1999-2001.
- Güneydoğu Anadolu Belediyeler Birliği. *Diyarbakır Sur İlçe Belediye Başkanlığı, Sur'da İlan Edilen Sokağa Çıkma Yasakları ve Yaşanan Sürecin Kadınlar ve Çocuklar Üzerindeki Etkisine İlişkin Gözlem ve Tespit Raporu*, (Diyarbakır: Ağustos, 2016).
- Gürel, S. (2001). *Türkiye'de göç ve bütünleşme sorunsalı*. İstanbul: Bağlam Yayınları.

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. *Türkiye Göç ve Yerinden Olmuş Nüfus Araştırması*, (Ankara: Aralık, 2006).

Halkların Demokratik Partisi. *Sur Raporu*, 2016.

HEGEM Vakfı Yayınları, *Diyarbakır Göç Araştırması*, (Ankara, 2016).

Ihlamur-Öner, Gülfer. ve Şirin Öner, Aslı. (Der.) (2016). *Küreselleşme çağında göç: kavramlar tartışmalar*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Işık, N. *Barış, Müzakere ve Çözüm Süreci* (yıl/tarih belirtilmemiş).

Joppke, Christian. (1998). Ed. Challenge To The Nation-State: Immigration In Western Europe And The United States. Oxford University Press On Demand.

Jordan, Bill, ve Düvell, Franck (2002). Irregular migration: The dilemmas of transnational mobility. Courier Corporation.

Kalkınma Merkezi. *Zorunlu Göç ve Diyarbakır*, (Diyarbakır, 2010).

Karabulut, K. (1999) Sağlık harcamaları ve göstergelerinin karşılaştırılması. *Ankara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 13(1),139-152.

Karadoğan, S. (2015). Doğal peyzaj unsurları ve yerleşmeye etkileri açısından Diyarbakır kenti ve yakın çevresi.

Keleş, R. (2010). *Kentleşme politikası*. İstanbul: İmge Kitapevi.

Keser, İ. (2011). *Göç ve zor Diyarbakır örneğinde göç ve zorunlu göç*. Ankara: Ütopya Yayınevi

Kibar, M.Z. (2017). *20 yılda ikinci kez yerinden edilmenin hafızaya ve teritorya tasavvuruna etkisi: Sur örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.

Köse, T. (2017). Çözüm sürecinin yükseliş ve düşüşü. *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, Cilt:4, Sayı:1, 13-40.

Kurban, D., ve Yeğen, M. (2012). *Adaletin kıyısında 'zorunlu' göç sonrasında devlet ve Kürtler / 5233 sayılı tazminat yasası'nın bir değerlendirmesi – Van örneği*. İstanbul: TESEV Yayınları.

Legomsky, Stephen H. (1987). Immigration and the judiciary: Law and politics in Britain and America. Oxford University Press.

Marshall, G. (1999). *Sosyoloji sözlüğü*. Ankara: Bilim Sanat Yayınları.

- Özçağlar, A. (2016). *Bölge kavramı ve sistematigi ders notları*. Ankara.
<http://geography.humanity.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/277/2016/04/B%C3%96LGE-KAVRAMI-YEN%C4%B0-DERS-NOTLARI.pdf> Erişim tarihi: 11.12.2018
- Özyakışır, D. (2013) *Göç kuram ve bölgesel bir uygulama*. Ankara:Nobel Yayınevi.
- Özyılmaz, H., Karakaş, S., Karaşin, A. (2007). *Diyarbakır'da yoğun göçün getirdiği çarpık kentleşme sorunları*. TMMOB Afet Sempozyumu Bildiriler Kitabı. Ankara: Mattek Matbaacılık.
- Pala, A. (2013). *Zorunlu göç ve kadın deneyimi: Diyarbakır örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü:Ankara.
- Papadopoulou-Kourkoula, Aspasia. (2008). Transit migration: the missing link between emigration and settlement. Springer.
- Parla, C. (2005). Diyarbakır Surları ve kent tarihi. *Ortadoğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 22, 57.
- Saraçoğlu, C. (2007). Tanıyarak dışlama: Türkiye kentlerinde göçmen antipatisinin etnikleştirilmesi. *Toplum ve Bilim*, 110, 247-62.
- Saraçoğlu, C. (2010). İzmirli orta sınıfta Kürt algısı: mekân, sınıf ve kentsel yaşam. *Praksis*, 21, 17-46.
- Saraçoğlu, C. (2011). *Şehir, orta sınıf ve Kürtler*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sert, O. (2012). Bölge, Türkiye'de bölge kavramı ve kalkınma ajanslarının yapısı. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4),122.
- Siyasal ve Sosyal Araştırmalar Merkezi. *Suriçi Alipaşa ve Lalebey Mahallelerinde Başlayan Kentsel Dönüşüm Projesine İlişkin Gözlem ve Araştırma Raporu*, (Diyarbakır: Haziran,2017).
- Soyukaya, N. *Diyarbakır / Suriçi Çatışma Süreci ve Sonrası Tahribatı Hasar Tespit Raporu*, (Diyarbakır: 2017).
- Şahap, A. (2015) *Uzaktan algılama ve coğrafi bilgi sistemleri kullanarak şehirselleşimin arazi kullanımına etkisi: Şanlıurfa şehri örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Şanlıurfa.

- Şerefoğlu, Ö.A. (2007). *Kahramanmaraş'ın temel sağlık göstergeleri açısından Türkiye ile karşılaştırılması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kahramanmaraş Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Kahramanmaraş.
- Şirin Öner, A. (2016). *Göç çalışmalarında temel kavramlar. küreselleşme çağında göç: kavramlar tartışmalar içinde* (Derleyenler, Gülfer Ihlamur-Öner ve Aslı Şirin Öner). İstanbul :İletişim Yayınları, ss.13-27.
- Tekin Y.T. (2005). *Göç'ün kadın yaşamı üzerindeki etkileri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi).Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Van.
- Tümtaş, M.S. ve Ergun, C. (2016). Göçün toplumsal ve mekânsal yapı üzerindeki etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(4), 1347-1359.
- Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV). *Diyarbakır Sur Olayları İnceleme Raporu*, 2015.
- Uluslar Arası Af Örgütü. *Yerinden Edilen Ve Mülksüzleştirilenler Sur Sakinlerinin Evlerine Dönme Hakkı*, Uluslar Arası Af Örgütü Raporu, 2016.
- Ülker, E. (2008). "Assimilation of the Muslim Communities in the First Decade of the Turkish Republic (1923-1934). *European Journal of Turkish Studies. Social Sciences on Contemporary Turkey*. <https://journals.openedition.org/ejts/822#text> Erişim tarihi: 25 Ocak 2019.
- Ülker, E. (2008). "Assimilation, Security and Geographical Nationalization in Interwar Turkey: The Settlement Law of 1934". *European Journal of Turkish Studies. Social Sciences on Contemporary Turkey*, (7). <https://journals.openedition.org/ejts/2123#text> Erişim tarihi: 25 Ocak 2019.
- Ünalın, T. (2006). *Ülke içinde yerinden edilme konusunda dünyada durum ve eğilimler*. İstanbul: Tesev Yayınları.
- Yalçın, C. (2004). *Göç sosyolojisi*, Ankara:Anı Yayıncılık.
- Yıldız, N. (2015). *Kadın, yoksul ve Kürt toplumsal dışlanmanın boyutları: Suriçi'nde yoksul, kadın, Kürt olmak üzerine bir inceleme*. Ankara: NotaBene Yayınları.
- Yüceşahin, M.M. ve Özgür, M. (2006). Türkiye'nin Güneydoğusunda nüfusun zorunlu yerinden oluşu: süreçler ve mekânsal örüntü. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 4 (2), 15-35.
- Yükseker, D. (2016). Kürtlerin yerinden edilmesi ve sosyal dışlanma: 1990'lardaki zorla göçün sonuçları. T. Bora (Ed.), *Küreselleşme çağında göç kavramlar, tartışmalar* (ss.258). İstanbul: İletişim Yayınlar.

İnternet Kaynakları

<http://sendika63.org/2016/01/surda-57-gun-yasak-ve-catismalar-yayildi-uc-asker-ve-bir-polis-olduruldu-324411/> Erişim tarihi: 20.01.2019.

<https://www.kadinlarkulubu.com/forum/threads/sur-ve-goc.899917/> Erişim tarihi: 12.01.2019.

<http://www.diyarkapi.com/diyarbakir-haberleri/diyarbakir-sur-da-ozel-harekatcilar-vatandasa-ekmek-dagitti-h10753.html> Erişim tarihi: 11.01.2019.

<http://www.gunes.com/gundem/diyarbakirda-teror-saldirilarinin-tahribati-ortaya-cikti-167176> Erişim tarihi: 15.01.2019.

<https://dogruhaber.com.tr/haber/189221-surici-halki-yasadiklari-travmayi-atlatamaya-calisiyor/> Erişim tarihi: 11 Ocak 2019.

<https://www.kilsanblog.com/unesco-dunya-mirasi-mimari/diyarbakir-surlari-hevsel-bahceleri-kulturel-peyzaj-alani/> Erişim tarihi: 11 Ocak 2019.

https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/09/150911_ozyonetim_ilan_analiz_cagil_ka_sapoglu Erişim tarihi: 20.02.2017

Nüfus Verileri, <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr>, Erişim tarihi:20 Kasım 2016.

Örgütün Bilanço Açıklaması, <http://www.caldiranajans1.com/karayilandan-dogudaki-10-aylik-operasyon-bilancosu-hakkinda-aciklama/>, Erişim tarihi:26 Aralık 2016.

Özal'ın Kürt Raporu, <http://www.haber7.com/guncel/haber/374302-hersey-ozalin-kurt-raporu-ile-basladi>, Erişim tarihi: 25 Kasım 2016.

Özyönetim İlanları,
http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/09/150911_ozyonetim_ilan_analiz_cagil_kasapoglu, Erişim tarihi:15 Aralık 2016.

Sivil Ölümler, <http://hakikatadalethafiza.org/sokaga-cikma-yasaklar-ve-sivil-olumler/>, Erişim tarihi: 26 Aralık 2016.

Sokağa Çıkma Yasakları, <http://tihv.org.tr/16-agustos-2015-20-nisan-2016-tarihleri-arasinda-sokaga-cikma-yasaklari-ve-yasamini-yitiren-siviller/> Erişim tarihi:26 Aralık 2016.

Surdaki G ç, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/01/160127_sur_diyarbakir_goc,
Erişim tarihi:13 Aralık 2016.

şehit Sayıları, <http://www.sozcu.com.tr/2016/gundem/baskomutan-ile-genelkurmay-sehit-sayisinda-anlasamadi-1157276>/Erişim tarihi:26 Aralık 2016.

EKLER

EK-1: Etik Kurul Kararı

UNİVERSİTESİ

T.C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU

Tarih: 10.01.2018
Saat: 15:00
Sayı: 2018/01
Konu: Mazlum ÖRMEK

Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'nun yaptığı toplantı sonucunda Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi **Mazlum ÖRMEK**'in araştırmacı, danışmanı **Doç. Dr. Sedat BENEK**'in yürüttüğü olduğu "**Sur (Diyarbakır) İlçe Merkezinde Yaşanan Göçün (2015-2016) Sosyo-Ekonomik Boyutlarının İncelenmesi**" konulu yüksek lisans tez çalışması oybirliğiyle uygun bulunmuş ve 10 Ocak 2018 tarihinden geçerli olmak üzere onaylanmıştır.

Prof. Dr. Murat AĞGÜNDÜZ
Başkan

Doç. Dr. Z. Demet KIRBULUT
Başkan Yardımcısı

Prof. Dr. Abdullah ÇELİK

Prof. Dr. Mehmet ÖNAL
(Katılmadı)

Prof. Dr. Mehmet İrfan YEŞİLNAÇAR

Yrd. Doç. Dr. Nazmiye Günel CENNETKUŞU

Yrd. Doç. Dr. Aslan KIRMİT

**EK-2: Saha Çalışmasında Katılımcılara Uygulanan Yapılandırılmış Anket Formu
Örneği**

ANKET

Merhaba/ İyi Günler

Ben Mazlum Örmek. Harran Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Coğrafya Anabilim Dalı'nda, öğretim üyesi Prof.Dr. Sedat BENEK danışmanlığında Tezli Yüksek Lisans eğitimi almaktayım. Tez danışmanım Prof.Dr. Sedat BENEK ile birlikte, 2015-2016 yıllarında Sur'da yaşanan göçlerin mekânsal dağılışıını, mevcut sorunlarını ve çözüm önerilerini tespit etmek amacıyla, “**Sur (Diyarbakır) İlçe Merkezinde Yaşanan Göçün (2015-2016) Sosyo-Ekonomik Boyutlarının İncelenmesi**” adlı bir Yüksek Lisans Tez çalışmasını yürütmekteyiz. Bu anket formu da yüksek lisans tezinin saha araştırması için hazırlanmıştır. Ad-soyad ve telefon gibi özel bilgileriniz sizden talep edilmeyecektir ve bizimle paylaştığınız tüm değerli bilgileriz etik kurallarımız gereği gizli kalıp, yürüttüğümüz araştırma çerçevesinde faydalandıktan sonra bu anket soru formları imha edilecektir. Değerli vaktinizi bize ayırdığınız için sizlere teşekkür ediyorum.

A. DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER

1) **Cinsiyetiniz?**

(1) Kadın (2) Erkek

2) **Yaşınız?.....**

(1) – 18 (2) 19-28 (3) 29-43 (4) 44-60 (5) 61+

3) **Medeni haliniz?**

(1) Evli (2) Bekâr (3) Boşanmış (4) Diğer (lütfen belirtiniz)

4) **Evli iseniz kaç çocuğunuz var? (Sayı olarak belirtiniz):.....**

5) **Eğitim durumunuz?**

(1) Okur-yazar değil (2) okur-yazar (3) İlkokul (4) Ortaokul (5) Lise (6) Önlisans (7) Lisans

(8) Lisansüstü

6) **Mesleğiniz?.....**

7) **Sağlık güvenceniz nedir?**

(1) Sağlık güvencem yok (2) SSK (3) Bağ-Kur (4) Emekli Sandığı

(5)Yeşil Kart (6) Diğer (lütfen belirtiniz)

B. GÖÇ ÖNCESİ DURUM

8) **Sur'a gelmeden önce nerede oturuyordunuz? (Lütfen belirtiniz)**

(1) İl (2) İlçe..... (3) Köy.....

(4)Sur'da doğmuş (8-11 arasındaki sorular Anne-Baba (aile) için sorulmalı)

9) **Sur'a ne zaman geldiniz? (Lütfen belirtiniz)**

(1) Ay (2) Yıl

10) **Sur'a gelme/göç etme nedeniniz neydi?.....**

11) **Sur'a gelmeden önce, yerleşim yerinizden zorla (çatışmalar, köy boşaltmaları vs.) göç etmek mecburiyetinde kaldığınız oldu mu?**

(1) Evet(cevabınız evet ise lütfen yıl ve nedenini belirtiniz).....

(2) Hayır

12) **Sur'da nerede oturuyordunuz?**

Mahalle..... Sokak, cadde (varsa).....

13) **Sur'da yaşadığınız evin konut tipi?**

- (1) Tek Katlı müstakil ev (2) İki veya üç katlı müstakil ev (3) Apartman dairesi
(4) Tarihi tescilli yapı (5) Diğer (çadır, baraka vs. ise lütfen belirtiniz).....

14) **Sur'daki konutunuzun mülkiyet durumu neydi?**

- (1) Bize aitti
(2) Kira (cevabınız buysa lütfen kira miktarını belirtiniz).....
(3) Ev sahibi değil ancak kira ödemedi kalıyor
(4) Diğer (Lütfen belirtiniz).....

15) **Sur'da ikamet ettiğiniz konutta sizin dışınızda ikamet eden aile var mıydı?**

- (1) Evet (cevabınız evet ise kim olduğunu belirtiniz)
(2) Hayır

16) **Sur'da işyeriniz var mıydı? (ev hanımları ve çocuklar için eşinizin-babanızın işyeri diye sorulmalı)**

- (1) Evet (2) Hayır (18. Soruya geçiniz)

17) **Eğer cevabınız evet ise iş yerinizin mülkiyet durumunu belirtir misiniz?**

- (1) Bana aitti (2) Kiraydı (3) Diğer (belirtiniz).....

18) **Sur'dayken eviniz neyle ısıniyordu?**

- (1) Elektrikle (2) Kömürle (3) Odunla (4) Kömür ve odunla
(5) Diğer (Belirtiniz).....

19) **Sur'da aylık ortalama gelirin ne kadardı?**

- (1) 0-500 (2) 501-1000 (3) 1001-1500 (4) 1501-2000 (5) 2001-2500
(6) 2501+

20) Sur 'da aylık ortalama gideriniz ne kadardı?

- (1) 0-500 (2) 501-1000 (3) 1001-1500 (4) 1501-2000 (5) 2001-2500 (6) 2501+

C. GÖC ESNASINDAKİ DURUM

21) Sur'dan ne zaman göç ettiniz?

- (1) İlk yasaktan önce (6 Eylül 201
- (2) En uzun yasaktan önce (11 Aralık 2015)
- (3) Son yasak devam ederken yasakların diğer mahalleleri kapsamı (27 Ocak 2016)
- (4) Son yasak devam ederken açılan koridor dönemlerinde
- (5) Diğer (belirtiniz).....

22) Sur'dan göç edince ilk olarak nereye gittiniz?.....

23) Sur'dan göç edince ilk kimde kaldınız? Ne kadar kaldınız?.....

24) Sur'dan ayrılma/göç etme sebebiniz neydi?

25) İlan edilen kısa-uzun süreli sokağa çıkma yasaklarında herhangi bir sorunla karşılaştığınız oldu mu?

- (1) Evet (2) Hayır (27. Soruya geçiniz)

26) Cevabınız evet ise, ne tür sorunlarla karşılaştınız?(lütfen belirtiniz)

- (1) Sağlık sorunları (2) Temel ihtiyaç sorunları (3) Eğitim sorunları
- (4)Ekonomik sorunlar (5) Güvenlik sorunu (6) Sur'dan çıkarken ev eşyalarını çıkaramadım (7) Diğer (lütfen belirtiniz).....

(ÖNEM SIRASINA GÖRE) 1)..... 2)..... 3).....

27) Sur'daki çatışmalar ve sokağa çıkma yasakları nedeniyle aşağıdaki maddi kayıplardan hangilerini yaşadınız?

	Evet	Hayır	Cevap yok
	1	2	0
Konut Hasarı ve Kaybı			
Eşya Hasarı ve Kaybı			
Ürün ve Mahsül kaybı			
Canlı Hayvan Kaybı			
Ticari Faaliyet Sonlandırma (İş Yeri Kapatma)			
İş Kaybı (İşten Çıkarılma vb.)			

28) Göç esnasında her hangi bir can kaybı veya mal kaybı oldu mu?

(1) Evet (belirtiniz)..... (2) Hayır

29) Göç etmeyip şuan Sur'da kalan akrabalarınız var mı?

(1) Evet (2) Hayır (31. soruya geçiniz)

30) Cevabınız evet ise, lütfen kim olduklarını (anne, baba, kardeş, amca, dayı vs.) belirtir misiniz?).....

-Şuanda Sur'un hangi mahallesinde kalıyorlar?

-Çıkıp geri döndüler. ()

-Ne zaman çıktılar ?..... Ne zaman geri döndüler?.....

-Hiç çıkmadılar ()

D. GÖÇ SONRASI DURUM/MEVCUT DURUM

31) **Şuanda hangi ilçede/mahallede oturuyorsunuz?**

İlçe:.....

Mahalle:.....

Sokak:.....

32) **Şuanda kaldığınız konutun mülk durumu?**

(1) Mülk

(2) Kira(kira ise kira miktarını

belirtiniz).....

(3) Ev sahibi değil ancak kira ödemedi kalıyor

(4) Diğer(belirtiniz).....

33) **Şuanda kaldığınız konut türü?**

1) Tek Katlı müstakil ev

(2) İki veya üç katlı müstakil ev

(3) Apartman

dairesi (4) Diğer (çadır, baraka vs. ise lütfen belirtiniz).....

34) **Şuanda eviniz neyle ısıyor?**

(1) Elektrikle

(2) Kömürle

(3) Odunla

(4) Kömür ve odunla

(5) Doğalgazla

(6) Diğer (Belirtiniz).....

35) **Şuanda hangi meslekte/işte çalışıyorsunuz?**

(Belirtiniz):.....

36) **Şuan ki aylık gelirin ne kadardır?**

(1) 0-500

(2) 501-1000

(3) 1001-1500

(4) 1501-2000

(5) 2001-2500

(6) 2500+

37) **Aylık gelirin evinizi/ailenizi geçindirmeye yetiyor mu?**

(1) Evet

(2) Hayır

(3) Kısmen (40. Soruya geçiniz)

38) **Cevabınız evet ise, birikim yapabiliyor musunuz?**

(1) Evet

(2) Hayır

(3) Kısmen

39) **Cevabınız hayır ise, aylık geliriniz evinizi/ailenizi geçindirmeye yetmediği durumlarda ne yapıyorsunuz?**

- 1) Bankadan kredi kullanırım
- 2) Akrabalarımın borç alırım
- 3) Akrabalarımın karşılıksız para alırım
- 4) Yakınlarım ve arkadaşlarımdan/ komşularımdan borç alırım
- 5) Yakınlarım ve arkadaşlarımdan/komşularımdan karşılıksız para alırım
- 6) Eşyalarımı satırım
- 7) Devlet kurumlarından yardım alırım
- 8) Diğer (belirtiniz).....

40) **Şu anda aylık ortalama gideriniz ne kadar ?**

- (1) 0-500 (2) 501-1000 (3) 1001-1500 (4) 1501-2000 (5) 2001-2500 (6) 2500+

41) **Devletten veya herhangi bir yardım kuruluşunda bir yardım alıyorsunuz mu?**

- (a) Evet (b) Hayır (44. Soruya geçiniz)

42) **Evet ise, işaretleyiniz?**

- (a) Düzenli/sürekli (b) Düzensiz

43) **Cevabınız “Evet” ise, yardım türünüzü belirtiniz.**

- (1) Giyim (2) Nakit para (3) Kuru gıda (4) Hepsi (5) Diğer (belirtiniz).....

44) **Sizce, göç sonrası dönemde hükümet/devlet sizinle yeterince ilgilendi veya ilgileniyor mu?**

- (a) Evet (b) Hayır (c) Kısmen

45) **Tüm aile bireyleri şu anda birlikte mi yaşıyor?**

- (1) Evet (47. Soruya geçiniz) (2) Hayır

46) **Aile bireyleri arasında Diyarbakır merkez dışına, başka ile/ilçeye/köye göç eden var mı?**

(1) Evet (cevabınız evet ise, kim nereye/neden göç etti belirtiniz).....

(2) Hayır

47) **Şu anda kaldığımız mahallede Sur'dan göç eden başka aile/tanıdık/akraba vs. var mı?**

1) Evet 2) Hayır

48) **Şu anda bulunduğunuz evde düzenli olarak kaç kişi kalıyor?**
(belirtiniz).....

49) **Sur'dan göç ettikten sonra kaç ev değiştirdiniz?**

(1) Sur'dan şuan kaldığım eve geldim (Surdışı)

(2) En az iki ev değiştirdim (Surdışı) (neden)

(3) Sur'dan-Sur dışına-Suriçine geri dönen (Sur'a kaç ay sonra geri döndünüz.....)

(4) Diğer(belirtiniz).....

50) **Şu anda kaldığımız evi tercih ederken nelere dikkat ettiniz?**

(1) Kiraya göre (2) Komşular/yakınlar/tanıdıklardan dolayı (3)Sur'a yakınlık (4) Evlerin fiziki durumu (5) Kendi evime geri döndüm(Sur'a kendi evine geri dönenler için)

(6) Sur içinde olması (yıkılan 6 mahalleden diğer 9 mahalleye göç edenler için)

(7) Mahallenin daha güvenli olması

(8) İşyerine yakınlık

(9) Mülkün fiyatı

(10) Çocukların eğitimi için daha iyi okulların yakınlığı

(11)

Diğer(belirtiniz).....

(ÖNEM SIRASINA GÖRE) 1)..... 2)..... 3).....

51) **Sur'dan zorunlu göç yaşadığınız için ulusal/uluslararası yargı yoluna başvurduğunuz mu?**

(1) Evet (2) Hayır

52) **Göç ettiğiniz yerde herhangi bir sorun ile karşılaştınız mı?**

(1) Evet (2) Hayır (54. Soruya geçiniz)

53) **Cevabınız evet ise hangi sorunlar ile karşılaştınız?**

(1) Ev bulma (2) Geçim sıkıntısı (3) Dışlanmışlık (4)Psikolojik
(5)Eğitim 6)Hepsi (7) Diğer(belirtiniz).....

(ÖNEM SIRASINA GÖRE) 1)..... 2)..... 3).....

54) **Devletin verdiği kamulaştırma ve kentsel dönüşüm kararını nasıl değerlendiriyorsunuz?**

(1) Olumlu (iyi) (2) Olumsuz (kötü) (3) Kısmen
olumlu/olumsuz (3) Cevap yok/fikrim

Neden:

55) **Kentsel dönüşüm kararından sonra herhangi bir mağduriyet yaşadınız mı?**

(1) evet (2) hayır (57. soruya geçiniz)

56) **Evet, ise nasıl bir mağduriyet yaşadınız?**

(1) Evimin m2'sine göre tarafıma çok düşük bir fiyat verildi

(2) Evime karşılık yeni evleri istemem karşılığında yüksek miktarda para ödemem istendi

(3) Çok az bir eşya parası aldım

(4) Kira yardımı almadım

(5) Diğer (belirtiniz).....

(ÖNEM SIRASINA GÖRE) 1)..... 2)..... 3).....

57) **Sur'dayken özel otomobiliniz veya aracınız var mıydı? (minibüs, otobüs, kamyon, vs) Cevabınız "Evet" ise türünü belirtiniz.**

(1) Evet..... (2) Hayır

58) **Şuan da özel otomobiliniz veya aracınız (minibüs, otobüs, kamyon, vs) var mı? Cevabınız evet ise lütfen türünü belirtiniz.**

(1) Evet..... (2) Hayır

59) **Göç öncesiyle (Sur'dayken) ekonomik durumunuzu şimdiyle kıyaslarsak şuan geçmişe göre nasıl?**

(1) Çok Kötü (2) Kötü (3) Aynı (4) İyi
(5) Çok İyi

Neden:

E-GELECEĞE DAİR UMUTLAR

60) **Yakın bir gelecekte Sur'da her şeyin eskisi gibi normale dönebileceğine inanıyor musunuz?**

(1) Evet (2) Hayır (3) kısmen

61) **Koşullar düzeldiğinde Sur'a geri dönmeyi düşünüyor musunuz? (Sur'a geri dönmeyenlere sorulacak)**

(1) Evet (2) Hayır (3)Geri dönmüş (4) Şu anda kararsızım

62) **Evet, ise geri döndükten sonraki beklentileriniz nelerdir? (geri dönenlere de sorulacak)**

(1) Zararların karşılanması
(2) Bir daha çatışmaların olmaması

(3) Huzurun sağlanması

(4) Psikolojik destek sağlanması

(5) Maddi ihtiyaçların karşılanması

(6) Tarihi/Tescilli yapıların onarılması/korunması

(7) Hepsi

(8) Diğer(Belirtiniz).....

(ÖNEM SIRASINA GÖRE) 1)..... 2)..... 3).....

63) **Geleceğe dair bir endişeniz/kaygınız var mı?**

(1) Evet(cevabınız evet ise belirtiniz).....

(2) Hayır

64) **Sizce güzel günler bizi bekliyor mu?**

(1) Evet (2) Hayır (3) Bilmiyorum

65) **Sorunlarınızla ilgili yetkililere söylemek istediğiniz bir şey var mı?**

(1)Evet (lütfen belirtiniz):.....

(2) Hayır

66) **Sorunlarınızla ilgili başka neler söylemek isterseniz?**

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

NOTLAR:

.....
.....
.....

EK-3: Türkiye’de “Kürt Sorunu” Bağlamında “Çözüm Süreci” Kronolojisi

- 2002 Genel Seçimlerini Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) kazandı ve Türkiye siyaset tarihinde yeni bir dönem başlamış oldu.
- 12 Ağustos 2005 Diyarbakır Mitingi: Erdoğan: “Kürt Sorunu benim sorunumdur” ifadesini kullanmıştır.
- 2009 ortalarında Oslo Görüşmeleri: “Kürt Sorunu’nun” çözümü için PKK-MİT arasında görüşmeler yapılmıştır.
- Mart 2009 Abdullah Gül: Kuzey Irak yerine Kürdistan adını kullanmıştır.
- 31 Mayıs 2009 PKK: Ateşkesin uzatıldığı örgüt tarafından açıklandı.
- 31 Temmuz 2009 Beşir Atalay: Kürt Açılımı bilgilendirmesi için basın toplantısı düzenlendi.
- 5 Ağustos 2009: Erdoğan ve DTP lideri Türk yaklaşık bir saat süren görüşme sonrasında “gelece ilişkin umutların daha da arttığı” açıklaması yapıldı.
- 15 Ağustos 2009: Öcalan tarafından hazırlanan “Çözüm İçin Yol Haritası” taslağı İmralı cezaevi yönetimine teslim edildi.
- 28 Ağustos 2009 The Economist: “Kürt açılımı Cesaret Verici” başlığını kullandı.
- 19 Ekim 2009 Habur Olayı: 34 PKK üyesi Habur Sınır Kapısı’ndan Türkiye’ye geldiler.
- 15 Kasım 2009 Erdoğan: “Millî Birlik ve Kardeşlik Projesi” bir hedeftir ifadesini kullandı.
- 7 Aralık 2009: Tokat Reşadiye’de güvenlik güçlerine yapılan saldırı sonucunda 7 askerin yaşamını yitirmesi sonucunda, yürütülen Süreç sekteye uğratıldı.
- 11 Aralık 2009: Anayasa Mahkemesi oy birliği ile aldığı karar ile Demokratik Toplum Partisi kapatıldı.
- 16 Ocak 2010: “İnsan Hakları Paketi” kapsamında; Cezaevlerinde Kürtçe konuşma, Özel kanallarda Kürtçe Yayın, Yaşayan Diller Enstitüsü’nün kurulması kararlarlaştırıldı.

- 24 Ocak 2010: Diyarbakır Ergani’de Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) teşkilat binasına Molotof ile saldırı düzenlendi.
- 21 Şubat 2010: Erdoğan,“Çözüm Süreci” konusunda sanatçıların desteklerini alabilmek için sanatçılar ile bir araya geldi.
- 12 Nisan 2010: Samsun’da Ahmet Türk’e yumruklu saldırı yapıldı.
- 1 Mayıs 2010: Tunceli’de güvenlik güçlerine yapılan saldırı sonucunda 4 asker yaşamını yitirdi ve süreç hezimete uğratıldı.
- 12 Eylül 2010: Yapılan referandum sonucunda anayasada kısmi değişiklik yapıldı.
- 12 Haziran 2011: Genel Seçimleri Adalet ve Kalkınma Partisi’nin (AKP)kazanmasıyla Süreç’e kalındığı yerden devam edildi.
- 13 Eylül 2011: Dicle Haber Ajansı’nın (DİHA) MİT-PKK görüşmelerine ait ses kayıtlarını yayınlaması ile ciddi polemikler oluştu ve süreç tekrar sarsıntıya uğratıldı.
- 19 Ekim 2011: Hakkari Çukurca’da çatışma oldu ve 24 asker yaşamını yitirdi.
- 28 Aralık 2011: Şırnak Uludere’de 35 sivil yapılan bombardıman sonucu yaşamını yitirdi.
- 4 Şubat 2012: KCK operasyonları başlatıldı.
- 24 Eylül 2012: Zübeyir Aydar, Sürecin hızlanması gerektiğini söyledi.
- 28 Aralık 2012: Erdoğan, MİT-Öcalan arasında Kürt Sorununun çözümü için görüşmeler yapıldığını söyledi.
- 3 Ocak 2013: BDP Heyeti- Öcalan arasında ilk görüşme yapıldı.
- 9 Ocak 2013: Paris Olayı olarak bilinen ve sonuçta 3 Kürt kadın siyasetçi öldürülmesiyle süreç akamete uğradı.
- 15 Şubat 2013: Erdoğan , “Çözüm Süreci” tanımlamasını yaparak bir anlamda sürecin adını netleştirdi.
- 28 Şubat 2013: Milliyet Gazetesi’nin“İmralı Zabıtları” haberi ile gizli birtakım bilgileri basına sızdırmasıyla ciddi tartışmalar yaşandı.
- 13 Mart 2013: PKK elinde tuttuğu kamu görevlilerini serbest bıraktı.

- 21 Mart 2013: Diyarbakır Nevroz 'unda Öcalan'ın mektubu okundu ve Öcalan mesajında silahlı güçlerin ülke dışına çıkması gerektiğini söyledi.
- 23 Mart 2013: PKK ateşkes ilan ettiğini duyurdu.
- 3 Nisan 2013: Akil İnsanlar Heyeti oluşturuldu.
- 25 Nisan 2013: PKK, silahlı güçlerini geri çekeceğini duyurdu.
- 8 Mayıs 2013: Hasan Cemal'inde takip ettiği örgüt üyeleri sınır dışına çekildi.
- Haziran 2013: “Gezi Olayları” olarak bilinen toplumsal olaylar İstanbul'da başladı.
- Haziran-Temmuz 2013: PKK yaptığı açıklamada sürecin tıkanıldığını bildirmiştir.
- 25 Eylül 2013: Cemil Bayık yaptığı açıklamada Müzakerelerin başlamaması durumunda sürecin biteceğini söyledi.
- 1 Ekim 2013: Yayımlanan Demokratikleşme Paketinde;seçim barajında değişiklik, eski köy isimlerinin geri verilmesi, x w q harflerinin kullanımı ve farklı dilde özel okullarda eğitim yapmak gibi birçok yenilik ülke gündemine alındı.
- 2 Aralık 2013: “Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Çözüm Süreci Komisyonu” tarafından 450 sayfalık rapor yayınladı.
- 3 Ocak 2014: Kürdistan adının yer aldığı bir parti ilk defa kurulmuş oldu.
- Ocak-Şubat 2014: BDP-Kandil arasında görüşmeler yapıldı.
- 29 Haziran 2014: Hatip Dicle ve arkadaşları serbest bırakıldı.
- 16 Temmuz 2014: TBMM'de “Terörün Bitirilmesi ve Toplumsal Bütünleşme” için hazırlanan kanun kabul edildi.
- 10 Ağustos 2014: Yapılan seçimler sonucunda Recep Tayyip Erdoğan Cumhurbaşkanı oldu.
- 20 Ağustos 2014: Beşir Atalay, MİT-PKK görüşmesi Avrupa ve Kandili de içine alarak genişlemeli açıklamasında bulundu.
- 27 Ağustos 2014: Erdoğan yaptığı açıklamada sürecin takipçisi olacaklarını söyledi.

- Ekim 2014: “6-8 Ekim Kobani Olayları” olarak bilinen süreç beraberinde gerilimli bir süreci başlatmış oldu.
- 5 Kasım 2014: Demirtaş, yaptığı konuşmada süreç devam ediyor açıklamasında bulundu.
- 28 Şubat 2015: Hükümet ve HDP heyetleri arasında “Dolmabahçe Mutabakatı” imzalandı.
- Mart 2015: Demirtaş “Seni Başkan Yaptırmayacağız” söylemlerinde bulundu.
- 11 Nisan 2015: Uzun süredir devam eden çatışmasızlık ortamı Ağrı’nın Diyadin ilçesinde yaşanan çatışma sonucunda, “Çözüm Süreci” sekteye uğratıldı ve bu olay provokasyon olarak nitelendirildi.
- 5 Haziran 2015: Diyarbakır’da düzenlenen HDP mitinginde yapılan bombalı saldırı sonucunda, ölü ve yaralıların olduğu açıklandı.
- 7 Haziran 2015: Yapılan seçim sonuçları açıklandı.
- 20 Temmuz 2015: Şanlıurfa’nın Suruç ilçesinde bombalı saldırı düzenlendi.
- 22 Temmuz 2015: Şanlıurfa’nın Ceylanpınar ilçesinde Polis memurlarının evlerinde saldırıya uğramaları sonucunda 2 polis memurunun öldürülmesi ile sonuçlanan ve kamuoyunca “Ceylanpınar Olayı” olarak bilinen olayın neticesinde devam eden “Çözüm Süreci” bitme noktasına geldi.
- 11 Ağustos 2015: Erdoğan “Ceylanpınar Olayı” sonrasında yaptığı açıklamada devam eden “Çözüm Süreci” için süreç buzdolabında, süreç rafa kaldırıldı mesajını vermiştir.
- 12 Ağustos 2015: Sıkıntılı bir döneme giren “Çözüm Süreci” KCK tarafından yapılan “Kürdistan halkı için özyönetimden başka bir seçenek kalmamıştır” açıklamasından sonra bitme noktasına gelmiştir. KCK tarafından bu tür bir açıklamanın yapılmasından sonra Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinin bazı il ve ilçe merkezlerinde Özyönetim ilan edilmeye başlanmıştır.
- 16 Ağustos 2015: İlan edilen “Özyönetim” sonrasında kazılan hendekler şehir merkezlerinde çatışmaları beraberinde getirmiştir.

- 16 Ağustos 2015: Muş'un Varto ilçesinde yaşanan çatışmalar sonrasında ilk sokağa çıkma yasağı burada ilan edilmiştir.
- Eylül-Ekim 2015: Özyönetim ilan edilen şehir merkezlerinde yaşanan çatışmalar ve beraberinde ilan edilen sokağa çıkma yasakları geniş alanlara yayılmıştır.
- 2015-2016: Yaşanan çatışmalar ve sonrasında ilan edilen uzun süreli sokağa çıkma yasakları sonrasında yoğun bir göç süreci başlamıştır.

EK-4: Çalışma Sahamız “Suriçi” ile İlgili Fotoğraflar

1.Çatışma Öncesi Suriçi’nden Kareler

Kaynak: Ek-2’de kullanılan ve kaynak gösterilmeyen tüm fotoğraflar araştırmacının çektiği fotoğraflardır.

2. Çatışma Esnasında Suriçi'nden Kareler

Kaynak: <https://dogruhaber.com.tr/haber/189221-surici-halki-yasadiklari-travmayi-atlamaya-calisiyor/> Erişim tarihi: 11.01.2019.

Kaynak: <http://www.gunes.com/gundem/diyarbakirda-teror-saldirilarinin-tahribati-ortaya-cikti-167176> Erişim tarihi: 15.01.2019.

Kaynak: <https://dogruhaber.com.tr/haber/189221-surici-halki-yasadiklari-travmayi-atlamaya-calisiyor/> Erişim tarihi: 11.01.2019.

Kaynak: <http://sendika63.org/2016/01/surda-57-gun-yasak-ve-catismalar-yayildi-uc-asker-ve-bir-polis-olduruldu-324411/> Erişim tarihi: 20.01.2019.

3. Çatışma Sonrası Suriçi

4. Kentsel Dönüşüm Sonrası Suriçi Sakinleri için Yapılan Konutlar

5. Çalışma Sahamız Suriçi'nde Yapılan Odak Grup Görüşmeleri Fotoğrafları

EK-5: Çalışma Sahamız “Suriçi” İle İlgili Uydu Görüntüleri (2009-2017)

Kaynak: Google Earth (28 Ağustos 2009).

Kaynak: Google Earth (1 Ağustos 2011).

Kaynak: Google Earth (27 Aralık 2012).

Kaynak: Google Earth (22 Haziran 2013).

Kaynak: Google Earth (23 Eylül 2015).

Kaynak: Google Earth (10 Mayıs 2016).

Kaynak: Google Earth (8 Kasım 2016).

Kaynak: Google Earth (11 Temmuz 2017).